

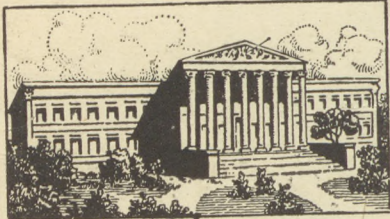
807684

REMEKIRÓK
KÉPES KÖNYVTÁRA

+
TÓTH ÉDE
MUNKÁI

MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

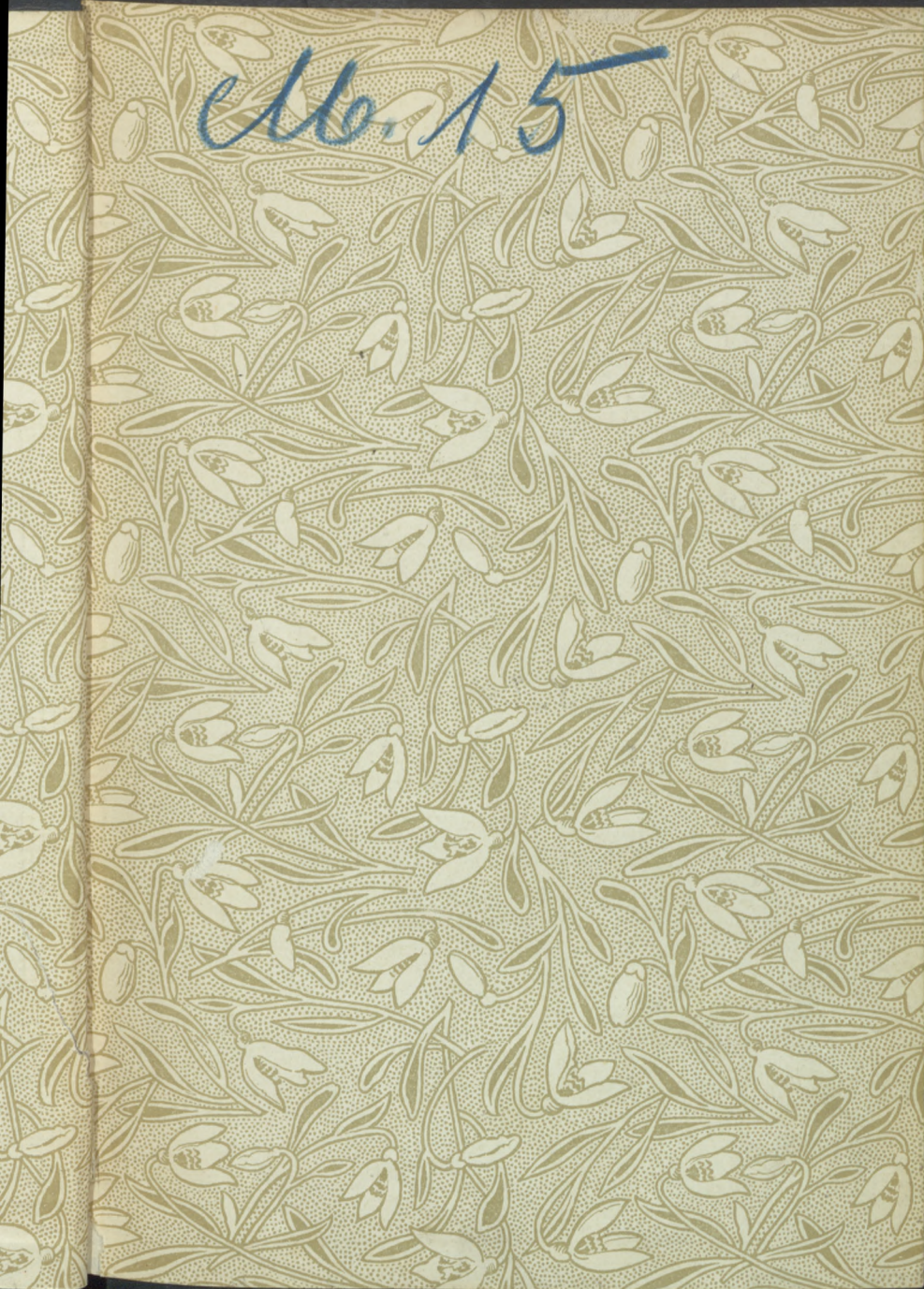

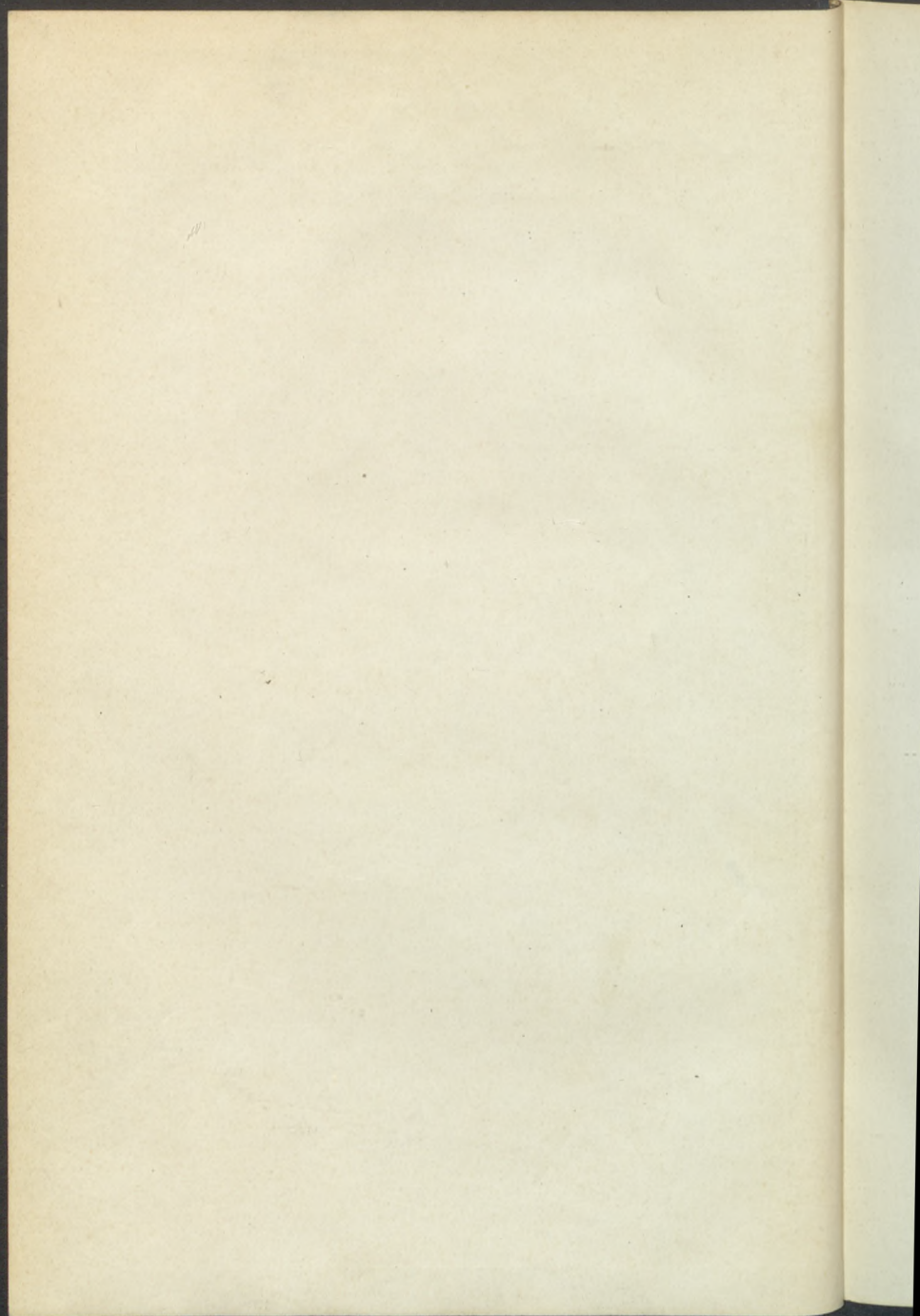
OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

011701

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

No. 15

TÓTH EDE
VÁLOGATOTT MUNKÁI.

REMEKÍRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI: RADÓ ANTAL

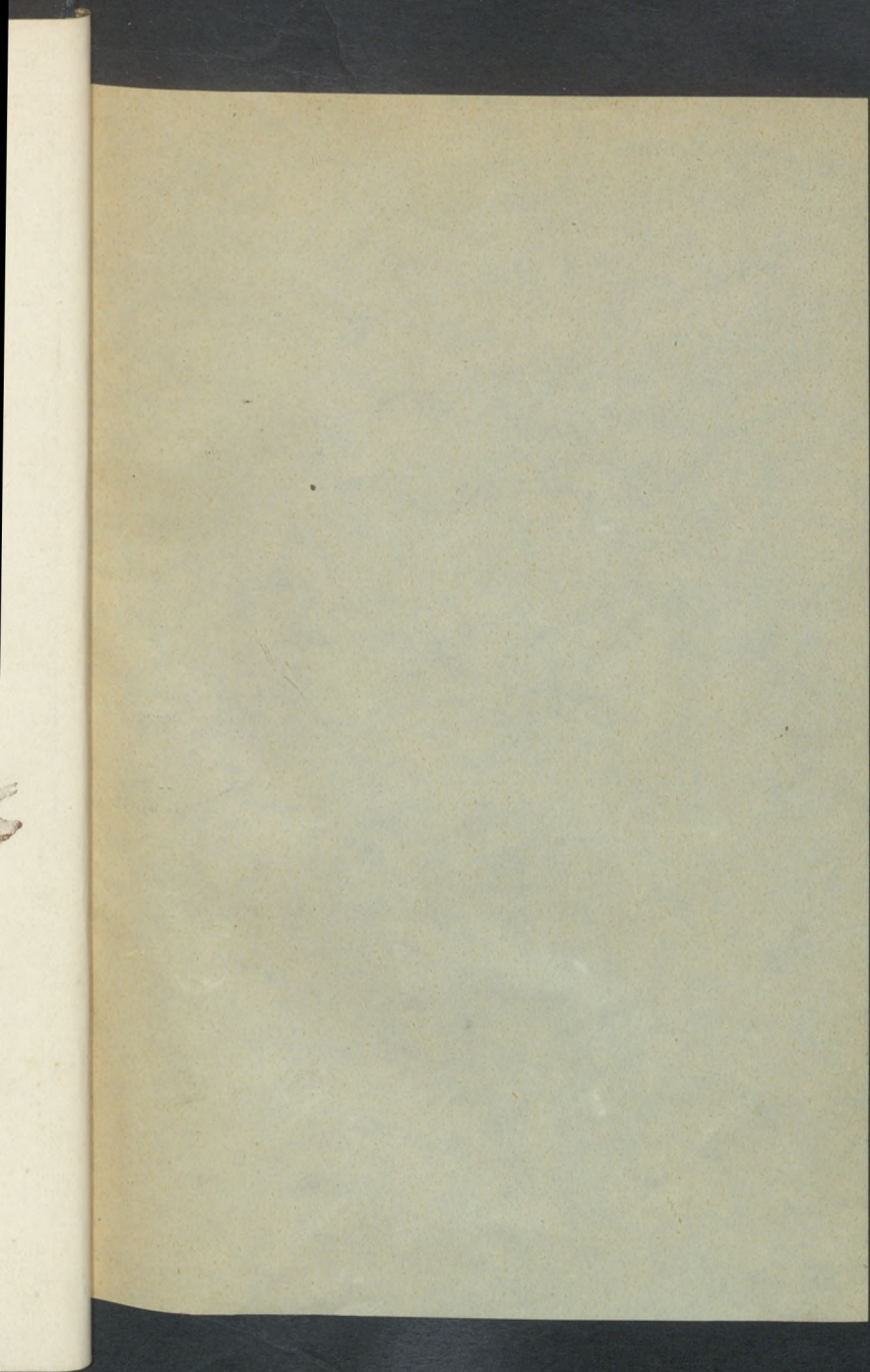
TÓTH EDE
VÁLOGATOTT MUNKÁI.

Josh Cole

VÁ

TÓTH EDE
VÁLOGATOTT MUNKÁI

== BEVEZETÉSSSEL ELLÁTTA ==
VÁRADI ANTAL

GARAY ÁKOS RAJZAIVAL

BUDAPEST, 1902.
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

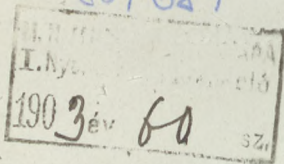
CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

~~L. etes. g.~~
~~578 x 4~~

Minden jog fentartva.

807684

~~011701~~

TÓTH EDE.

Irta: Váradi Antal.

Ugy tekintünk vissza rá, mintha mese volna az egész élete, pályafutása. Költői, szép mese, amelyet novellisták képzelete teremt, nyomorban élő generőről, aki hosszú, kínos küzdelem után egy reggel, mintha álmországban ébredne, — ott találja magát álmodott egében, az ünneplés, közelismerés virágos mezején, s mikor le akarja szakasztani, kábult gyönyörben, az egész eddigi kinteljes életen át óhajtott arany-almát, — összeomlik és meghal.

Még hallok Feleky Miklós bátyám hangját, amikor szorongó érdeklődéssel lestük a népszínmű-pályázat döntését, s lejjövet a keskeny udvari színház-lépcsőn odafordul Szigetihez, aki azt kérdi tőle:

— Ki az a Tóth Éde?

— Egy rongyos, szegény vidéki komédiás . . . !

Még látom azt a sápadt arcot, a tubákszín, kopott téli kabátot, a remegő tartást, melylyel a Falu Rossza premiéréjén a hátravont függöny nyílásában megjelent, látom azt az összerendülést, azt a bágyadt sugarat, mely szenvedés-sápasztotta orcáján átderengett, mikor mellette állva a színpalak között a felriadó tapsokra így szóltam hozzá:

— Ez a szerzőnek szól! . . .

— Ó dehogyan . . . dehogyan . . .

Nem merte hinni. Még mindig azt hitte, hogy fölébred, hogy a

szép álom szertefoszlik . . . Hogy újra kezdődik az áldatlan küzdelem, a nyomorgás, hideg, nélkülözés, kín és gyötrellem, melynek tövisberkén át oly későn adatott belépnie a megillető elismerés édenkertjébe.

Betölthetetlen ürt hagyott maga után. Meteorszerű megjelenése és eltűnése legjellemzőbb méltatójukat találták a magyar népszínmű mesterének bucsuztató szavaiban. Szigligeti Ede a korán záruló koporsó fölött könnyes szemekkel mondotta e megindító szavakat:

„Azt hittem, hogy átveszed kezemből a tollat s hogy te, az ifjú, teszesz majd koszorút az én koporsómra, és íme, én az öreg, koszorúzom meg a te ifjú hamvaiddat.“

Nem emlékszem a gyönyörű búcsuztató minden szavára, de élénken fülemben cseng a megragadó gyászbeszéd e passzusa: „Hirtelen tüntél fel köztünk, mint a tűz-oszlop, s midőn fényedben legjobban gyönyörködtünk: ellobbantál. Balszerencséd, hogy erős szellemednek oly gyöngye porhüvelyé volt.“

E gyöngye porhüvely nagy lelket takart; tanúbizonysága ennek élete és munkássága.

* * *

A „Falu rossza“ szerzője Gömör vármegyében, Putnokon született, 1844. okt. 14-én. Szüleinek — Tóth István szabómesternek és nejeinek, Szabó Teréziának — öt gyermekük volt. A gyermekek sorában Ede a harmadik. A legelső gyermeknek is Ede volt a neve, de az korán elhunyt.

Teréz nevű leányuk volt a második, s harmadiknak született a mi Edénk. Két öccsét Bertalannak és Istvánnak hitták. Ede gyöngye testalkatú, de élénk szellemű fiú volt, érzékeny szívű, törékeny egészségű, de szívós kitartású fiú. Apja sok hányatás után került Putnokra, hol háza volt s a „kedves“ alatt pinczéje és szőleje, (ki ne emlékeznék a Falu rosszából a „kedves“ nevére, mely alá a duzzogó paraszt férj éjszaka elkóborolt?) Az öreg Tóthné olvasott asszony volt s mint ilyen, több érdemes magyar munka meséjét mondta el gyermekeinek. A kis Edét hat éves korában adták iskolába; jól tanult

s különösen szerette a históriát. 1852-ben Iglóra került a középiskola első osztályába. Kis barátai közül Kupay Dénest szerette legjobban, a kihez később költői levelet is intézett. Iskolai bizonyítványa gyarló, a minek a német szó is oka lehetett. A történelmet most is szereti s talán már itt megfogamzott lelkében az élte nyarán megkezdett, de soha be nem fejezett „Zrinyi Péter“ alapeszméje.

A vakációt 1856-ban Jolsván töltötte, a hova azért küldte apja, hogy egy kis tót-szót tanuljon; mert akár a gyöngye bizonyítvány, akár a családi körülmények mérlegelése, arra az elhatározásra vezették Tóth uramat, hogy abban hagyja a fia taníttatását és a kereskedői pályára küldje. Bizony fájhatott az érzékeny, költői lelkű gyermeknek ez az apai elhatározás, mert még férfikorában megírt önéletrajzában is így panaszködik: „Az első csalódás akkor ért, mikor az iskola helyett a kereskedésbe küldöttek.“

Meg is szökött egy napra onnéthazulról, de az apa szándékán ez nem változtatott. Valami Frank nevű putnoki szatócsoshoz adta inasnak; három esztendeig inaskodott, míg apjának egyik ismerőse Posner Károly pesti üzletébe ajánlotta segédnek. Így került 1860 őszén Pestre, álmai Mekkájába, hol életet, irodalmat, művészetet, különösen színészetet remélt és óhajtott találni és megismerni. Persze huszonöt forint havi fizetéséből mind erre nem igen tellett.

A hatvanas évek kezdetének tavasz-lehellete járta akkor az ébredő Magyarországot és első sorban Pestet. A költői lélek megérezte a tavasz lehelletét, az ő érzésének bimbaja is kicsattant, s írogatni, verselgetni kezdett, szindarabokat, költeményeket, regényeket olvasott, sőt nem elégedett meg az olvasással: szavalni és játszani próbálgatta az olvasott költeményeket és szindarabokat s a mikor tehette, papiros-csákót, palástot csinált magának és segéd-társainak, komédiát játszott, a min persze azok szánakozólag mosolyogtak, gondolván, hogy szegény fiúnak egyik kereke hiányzik. Csoda-e, ha Kupay barátjának ekkor azt írja: „Megutáltam a pudlít, a számjegyektől irtózom s el kezdtem hanyagolni a rám bízottakat.“

Elementáris erővel tört ki a lappangó vágy, ott hagyta a Posner boltját, hazament Putnokra, azzal áltatva szüleit, hogy szabadságot kapott. Otthon könyveket, lapokat olvasgatott vakációra hazatérő

gyerekkori pajtásaival, többi között Kupayval, meg Bertalan öcscsével, járt-kelt, fürödni járt a Sajóba, s egyszer műkedvelői előadást is rendezett. Dobsa Lajos V. László-ját adták. Tóth Ede kis szerepet játszott benne, de a rendezés körüli buzgósága oly nagy volt, hogy az előadás rendezője, Szmrecsányi, egyenesen ki is jelentette, hogy „Edust az isten sem menti meg a színésztől.“

Nem is ment többet vissza Posnerhoz; beteg anyjának vallotta meg a kereskedői pálya iránt érzett ellenszenvét s azt, hogy tanulni akar, s a beteg anya rábirta a haragos apát, hogy Edét Sárospatakra küldje tanulni.

Pótló-vizsgálatot tett az elmulasztott osztályokból s november havában az ötödik osztályba vétetett fel. Itt is a históriát, a költészetet szerette legjobban. Petőfit szorgalmasan olvasta. A haladás legjobb útján volt, mikor kemény csapás érte fiú szívé: anyja halt meg, az ő imádott, jó anyja, a kit el is temettek, a nélkül, hogy ő látta volna. Holtáig siratja őt a szerető, jó fiú. Ede tovább tanult, kollégái költőnek nevezik; kedvelt szavalója a baráti körnek s a legközelebbi husvétii ünnepekre legatíóra is elment néhány gömörmegyei községbe. A próba-predikációk nem valami fényesen sikerültek, a mint önélet-rajzából olvassuk, egy kissé többet is költött a kelleténél, apja megvonta a további segélyt, s így kénytelen volt Szabolcs vármegyébe, Lövére nevelőnek menni. A nevelősködésből szerzett pár forinton aztán elégedélt egy darabig, pótolta az elmulasztottakat s a nagy nehezen megengesztelt apa keservesen kikönyörgött segítségével folytatta a retorikai klassziszban tanulmányait. Itt is a poezist szerette legjobban. Tompát és Petőfit szavalja hévvel és túzzal. 1863-ban már az önképző-társulat sorában találjuk; egy „Őszszel“ című költeménye az önképző-társaság éremkönyvébe is belékerült. E közben betegség döntötte ágyba, s mikor egy hónap mulva felgyógyult, az az elhatározás fogamzott meg lelkében, hogy ott hagyja Patakot és színésznek megy.

A kinteljes vándorlás keserves hónapjai következtek; apjának haragja keseríti még jobban, de egy ábrándos első szerelem édesíti meg a koplalás és keserű vándorút esztendeit. 1870-ben Kétszery társulatánál találjuk Beregszászon. Új szerelem is lopózik lelkébe,

Benedek Marit szereti s hozzá köti sorsát. Színdarabok írásával próbálkozik s ephemere-életű alkotásai közül „Az oltár előtt“ címűt említjük meg, melynek meséje mintha a „Kintornás család“-ban visszhangzanék. Hogy általában milyen méretűek voltak ezek a próbálgatások, a címük jellemzi: Schneider Fanni, Kerekes András.

Ezeket még az István-téri Miklósy-színházban is adogatták, a hol Tóth Ede 1872—73-ban szerződve is volt. A „Schneider Fanni“-t Follinusz színigazgató 15 forintért vette meg, s a „Bécsi krach“ és az „Önkéntes tűzoltók“ című próbálgatásain a vidék gyér publikuma nevetett nagyokat.

Sok népdalt írt ez időben, melyek többé-kevésbé sikerültek. Ismerte a nép szellemét. Putnoki tartózkodása, hosszú vándorlása éveiben élénk lélekkel figyelte a nép lelkét, szívét, hangját, dalát s szellemének minden megnyilatkozásait. Meg is látszik későbbi nagy művein.

1873-ban feleségestül Follinuszhoz szerződik, de három hónap múlva Györré megy Lászihoz, a kinél titkárkodott is és színlap-írással s mellékes munkával tisztességes mellékjövedelemre tett szert. Itt fogadta örökbe a jószívű költő-színész egy elszegényedett föld-birtokos Jenő nevű másféléves fiacskáját.

A keserves vándorlás, a nélkülözések, a megfeszített munka megtámadták amúgy is gyarló egészségét. Betegeskedni kezd; ekkor családi körülmények szólítják haza Putnokra. Apja vén korában házasodik újra, s a mostoha kezében bomlik a kis vagyon. A legkisebbik Tóth-fiú, István, 17 éves korában meghal. A család lelke Teréz, most már Fejes Lászlóné, a ki a rokonokkal s barátokkal egyetemben ráveszi apját, hogy a vagyon romjait még életében gyermekeire irassa át. Ez a körülmény szólítja haza Edét, a ki az otthon töltött napok alatt ismeri meg a „Falu rossza“ bakterjának mintaképét, Csubó Ferit, és sógora, Fejes László által annak mellékalakjait. 1873. december 8-án azt írja Sághy nevű barátjának, hogy „készen van egy pompás népszínművem, a Falu rossza“!

Tehát ekkor és itt született meg az első nagy alkotás.

Csekély, alig kétszáz forintot tevő örökségének egy részével karácsony után Putnokról elutazott. Szerződött-e valahová vagy sem,

nem tudjuk; annyi bizonyos, hogy 1874-ben Budapesten van s itt vesz tudomást a Nemzeti Színház igazgatósága által hirdetett népszínmű-pályázatról, mely száz darab aranyat tűz ki egy a mult, közelmult vagy a jelen magyar életből merített eredeti népszínműre. A pályaművek benyújtásának határideje augusztus 16-ika volt.

A Nagymező-utcza egy üres boltjában vett szállást s ott dolgozta át még egyszer a „Falu rosszá“-t. A határidőre benyújtotta, aztán a végtelen nyomorúság napjai következtek. Leirhatatlan küzdelem a létért, melyet még az is súlyosbított, hogy fogadott fia és neje is vele túrték a nyomort. Nagynehezen sikerült vidékre szerződnie Kétszery társulatához, mialatt a pályabírák itt fönn a népszínmű-pályázat elbírálásával foglalkoztak.

Akkorában a pályabírák még szorgalmasabban olvasták a beérkezett munkákat. A Nemzeti Színház drámabíráló-bizottsága, melyre a pályamunkák elbírálása bízva volt, Szigligeti Ede elnöklete alatt, két íróból és két színészből állott. Szigeti József és Feleky Miklós voltak a színészek, Vadnai Károly és Gyulai Pál az írók. Huszonnégy pályamunka állott bírálat alatt. Három tűnt ki különösen, a melyek a pályadíj odaitélésénél komolyan számbá jöhettek: „Panna asszony leánya“ Abonyi Lajostól, „Cserebogár“, melyet Margitay Dezső írt és a „Falu rossza“. Tulajdonképeni versenytársa a „Falu rosszá“-nak a „Panna asszony leánya“ volt. A szeptember 30-ikán tartott döntő ülésen egyenlően öszlottak meg a szavazatok a „Panna asszony leánya“ és a „Falu rossza“ között. Szigligeti Ede, a kit a gondviselés tehetséges és fejlődésképes magyar írók buzdítására is teremtett, elnöki döntő szavazatával a „Falu rosszá“-nak ítélte a pályadíjat, s a másnap megjelenő lapok, az olvasóközönség nagy meglepetésére azt közölték, hogy: „A bíráló-bizottság többsége a száz aranyas pályadíjat, mint versenytársai között aránylag legjobbnak, a „Falu rossza“ című népszínműnek ítélte oda.“

A jelíges levélből ismeretlen név tűnt elő: „Tóth Ede, színész.“ Ekkor kérdezte a lépcsőn lemenet Szigeti József, Miklós bátyántól, hogy „ki az a Tóth Ede?“ s Miklós bá' ekkor pattogta rá az ő szeretetteljes, kedves modorával, hogy „egy rongyos komédiás.“

A rongyos komédiás megszédült, mikor egy keserves somogy-

megyei városkában véletlenül kezébe jutott a Pesti Napló azon száma, mely a pályabírák ítéletét közölte — vagy tán úgy adták neki hírül. Elég az hozzá, hogy onnét jelentkezett s levélben sirta el Szigligetinek panaszát, hogy még feljönni sem tud, mert egy fillérje sincsen. Szigligeti nyomban elküldte a száz arany értékét, és Tóth Ede feljött Budapestre.

Ez csak az első lépés volt a diadal mezején. Göndör Sándor és Finum Ruzsi, — Tamási és Blaháné — s Ujházi Gonosz Pistája, no meg Eöry Molnárné, Kocsisovszky Borcsa, Szigligeti Ferike, a pompás khórus, a cigányok, a kitünő népdalok betetőzték a diadalt. 1875 január 15-én adták először. Másnap a „Falu rossza“ szerzője ünnepelt író volt s az is maradt; a kopott tubákszínű téli kabátban megjelenő szerzőt valóságos ovációval fogadta a közönség. Annyira meg volt indulva szegény Tóth Ede, hogy zokogva csókolt kezét Blahánénak. A „Falu rossza“ állandó és ünnepelt repertoír-darab maradt; a Nemzeti Színházból átment a Népszínházba, csakhamar megérte századik előadását s a mai napig Magyarországszerte, Budapesten, nagy és kis városainkban legalább másfélezerszer adták elő.

A „Falu rossza“ a magyar népszínmű-irodalomban határozott és nagy lépés — előre.

A magyar népszínmű a magyar nép életének drámai kifejezése. Szívverése, erejének lüktetése, gondolkozása és cselekvése módja, bűja és öröme, dalai és siralma, táncza és gyásza megjelenítve jellemző cselekmények keretében, szemünk előtt kell, hogy benne lefolyjon. Mióta magyar dráma van, ki lehet benne mutatni a népies elem nyomát. Misteriumainkon kezdve a bethlehemesek, a pünkösdi királynék, a passziók közjátékai, irodalmunk közép-korának actió curiosája, az új kor irodalmának első színi kísérletei mind magukon viselik a népelet, vagy népjellem egyik vagy másik jellemvonását. A mult század népszínmű-irodalmának eleje pedig egyenesen a Gvadányi-Gaál: „Peleskei Nótárius“-ában, a Kisfaludy Károly „Pártütők“-jében keresendő, melyeken Szigligeti és Szigeti József népies darabjai folytatásképen épülnek föl. Szigligeti népszínművei országszerte kedvelté tették ezt a műfajt. A „Csikós“, „Czigány“, a „Szökött katona“, a „Lelencz“, egy csapásra hódították meg a közönséget. Munkáinak

hatása és száma egyaránt oly nagy, hogy a népszínmű terén csak félve próbálkozott az epigonok serege. Szigligeti, a mester, aggódó szemekkel leste a föltűnő tehetségeket s meleg szeretettel ölelte magához Tóth Kálmánt, Rákosit, Kazárt, Bercziket, Abonyit s még társul is szívesen szegődött Balázs Sándorhoz, hogy együtt írják meg a „Strike“-ot. Mily nagy volt tehát öröme, mikor Tóth Edében törülmetszett eredetiséget, a népélet, a népies hang és gondolkodás színarany ismeretét találta! A sablonosba veszni kezdő népszínmű ereibe új, friss, tiszta vér ömlik: nemcsak az alakok népiesek, de az erős drámai cselekmény minden fázisa törülmetszetten igaz, magyar s a népnek lelkéből lelkedzett szülötte.

Sokan bírálták, sokan elemezték, támadták és bonczolták a művet; de míg lényeges, kardinális hibát senki sem vethetett szemére: általános és nagy értékét mindenki elismerte. Életírói szerint Gonosz Pista, Göndör és Finum Rózi alakjai igazi figurák után készültek. Lehet. De bárminő minták után dolgozott is Tóth Ede, a genie tapintatával és ihletével ki tudta választani az alakok jellemző vonásait, s alakjainak drámai igazsága csaknem kifogástalan.

Mondanom sem kell, hogy Szigligeti, a fejlődő irodalmi tehetségek istenáldotta pártfogója, nem bocsátotta vissza a vidéki vándorlás, jobban mondva elzüllesztés útjára a Falu rossza geniális szerzőjét. Még 1875-ben kinevezte a Nemzeti Színházhoz jelmeztári felügyelőnek. Az állás tisztességes fizetéssel járt, Tóth Ede nyugodtan élhetett és írhatott s a mi fő: ápolhatta magát, mert bizony, egészsége már akkor meg volt támadva. Feljáromagott az írók és művészek társágába, megismerkedett sok derék íróval, szívesen elbeszélgetett velük multjáról, terveiről; írt néhány szép költeményt, végezte hivatalos kötelességét, olvasott, tanult, munkálkodott.

1875. nyarat Füreden töltötte, a „Toloncz“ főjeleneteit itt írta meg. Egyik ismerőse beszéli, hogy a második felvonás nagy zárójelenetét megírván, kipirult arczczal, felindultan sietett ki a sétányra s a kérdezősködőknek azt felelte, hogy „most végeztem be egy felvonást, mely vagy nagy örültség, vagy shaksperei gondolat.“

E felvonás véghatása csakugyan döntő is volt darabjának sikerére. A „Toloncz“-czal ismét pályázott a Nemzeti Színház száz

aranyára, melyet az 1875-ben hirdetett. Szigligeti a „Falu rosszá“-t oly nagyon becsülte, olyan kiváló munkának tartotta, hogy Tóth Ede ezirányban való munkálkodásának egyik határköveül kívánta tekinteni: ne írjon több paraszt-dramát, azt tanácsolta neki, mert a nép e rétegének életéből jobbat úgy sem írhat, forduljon egy kissé a középosztály felé.

Ezt a tanácsot fogadta meg Tóth Ede, mikor a „Tolonc“-ban a nép egy fokkal felsőbb rétegéből veszi alakjait. Munka közben meglátogatta Putnokon szegény szélütött öreg apját, aki már alig ismert rá. Mikszáth leírja ezt a látogatást, mikor a szegény szélütött öreg összetapogatta az eléje térdelő fiú ruháját s egyre csak azt hajtogatta, — szabómester létére a szövet finomságából ítélvén meg hazulról rég elszakadt fia sorsát, — hogy „milyen komisz, milyen komisz“.

Ha tudta volna szegény öreg, hogy fia a halál magvát hordja mellében, talán keserves sírásra fakad. De a gondviselés megtompította elméjét, hogy legalább ez a seb ne fájjon neki.

A népszinmű-pályázat sorsát novemberben döntötték el. A „Tolonc“- huszonkilencz versenytárs közül az összes pályabírák egyhangú ítéletével nyerte el a száz aranyat. Diadalának híre ujra és lelkesítve járta be az országot. Színre azonban csak halála után került a darab, mert közben a „Kintornás-család“-ot bocsátotta színre, míg a „Tolonc“- előadása 1876. tavaszáig húzódott. A „Kintornás-család“ a népszinmű azon fajából való, a melyre Szigligeti szakadatlanul buzdította az írókat s különösen Tóth Edét. Nem gatyás parasztok, de mesteremberek a szereplői, s ezeknek a gondolat-világa, karaktere, élete és cselekvésmódja is más, mint amazoké. Az elfeledett szerető lelket-illető tragoediája ez, melyben megint máshoz megy férjhez a szerető leány, nem ahoz, akibe szerelmes — épen mint a „Falu rosszá“-ban, — de az író genialitása, a mese-vezetés ügyessége minden zökkenés nélkül viszi dülőre ezt a kényes megoldást is. A potya fiskális remek alakja, a „Képeddel alszom el“ — csakhamar diadalmasan járta be a színpadot. Némelyek — különösen Abafi Lajos — azt vitatják, hogy a „Kintornás család“ Tóth Edének „Oltár előtt“ című ifjúkori kísérletéből van alkotva; és ha úgy van,

ugyan ki is venné rossz néven az alkotó költőnek, ha ifjúkori kísérletének ezüstjét férfikora aranyára váltja? A „Kintornás-család“ a mese egyes szálaira talán hasonlít az „Oltár előtt“-höz, de alkotásra, becsre a két munka együtt nem nevezhető.

A költő legterjedelmesebb és legalaposabb életrajzának írója, Pap Károly, becses munkájában, melyből több adatot merítettünk, azt állítja, hogy a „Kintornás-család“ „Dáma Náczi“-jának alakja a Papp Mihály volt barczai gazdatiszt figurájának másolata. Ennek szavajárása volt a „csókollak, képeddel alszom el.“ Pergő Gerzson pedig egy recskei molnár reminiscenciája, akit a költő mint ifjúkori legátus tanulót ismert.

A „Kintornás-család“ zajos hatást ért el. Kötőnően játszották. Blaháné mint Juczi, Tihanyi mint Dáma Náczi, Eöry mint Samu molnár-inas jelenetről-jelenetre ragadták magukkal a közönséget a siker felé. A szerzőt száz meg száz torok hívta, de az csak lelke mélyén álmodhatta a sikert, ágyában feküdt oda haza; lassu haldoklása megkezdődött.

Ekkor írta Erkel Ferencznek a „Névtelen hősök“ című operaszövegét, melynek azonban nem volt hatása. Lelkében egy nagy történelmi dráma alakjai kezdtek mozgolódni. „Zrinyi Péter“ lett volna a címe ennek a tragoediának, mely hatalmas méretekben indult meg, de abbanszakadt, mint Kisfaludy Károly kezében a „Csák“ sötét tragoediája. Hogy is zengi a költő?

*„Fölke Csák s nagy lelke szavait maga zúgta, hogy írniák,
S a költő azokat jegyezni kezdte hiven.
Ámde korán belefáradt a félisteni műbe
S Csák mostan hallgat kedvese hamvainál.“*

Igy némult el „Zrinyi Péter“ is komor hallgatásban, mert szótlanná lett az ajk, mely megszólaltatta, s megmerevült a kéz, mely hatalmas kardját újra kezébe adta volna.

1875. december havában már nagyon beteg volt. Szigligeti, Mikszáth, s számos tisztelője, barátja, gyakran látogatták. Mikszáth le is írja az utolsó karácsonyestét, a melyet Tóth Edével töltött.

(„Pernye“ című kötetében található ez a leírás). Beszélgettek a multról s a jelenről, s Tóth Ede betegségének okát egy ifjúkori rémes éjszakájának kalandjában jelöli meg. Valami pusztai csárdában melegegett, a hová szegénylegény-forma parasztok is tévedtek be. Ezek pénzt sejtettek meg a szegény komédiásnál s a távozó után lopódtak. Költőnk ijedve rejtőzött az üldözők elől s a fagyos éjszakában bandukolva, valami sánczba bújt s a fagyos földön lapúlt meg. Ott töltötte remegve az egész éjszakát s félig megfagyva vánszorgott tovább virradatkor. Csak így kerülhette el a leskelődők baltáját, de e rettentő éjszaka a halál magvát oltá szegénybe, mert attól fogva köhögött, e köhögés sohasem hagyta el, s állapota csak egyre súlyosbodott.

1876. január havában a tüdőbaj nagyon előre haladt. Ágyát már nem hagyhatta el. Neje a putnoki rokonokat is felhívta, hogy a haldokló utolsó napjait megenyhítse általuk. Látszólag jobban is lett érkezésükre, s a rokonok haza utaztak abban a hitben, hogy a szomorú vég még messze van. De a február hónap a halál lehelle-tével köszöntött be, a hónap közepén már rohamos haldoklása kezdődött, s február 26-án tüdőszélhúdés vetett véget ifjú életének.

Bár tudták, hogy állapota reménytelen, halálának híre mégis megdöbbenőleg, lesújtólag hatott. Mennyi nagy és szép alkotás szállt vele sírba, melyeket, ha férfikora delén megalkothat, a „Falu rosszá“-hoz és a „Tolonc“-hoz értékre hasonló több becses munka hirdetné emlékezetét.

A Vas-utca 17. számú lakásból temették, február 28-án. Emléktábla ezt a házat még most sem jelöli. Elbucsuztatták a Nemzeti Színház s a Népszínház tagjai, az írók és művészek, de a legmegragadóbb ígétet kora sírja fölött Szigligeti Ede hangoztatta, a ki benne saját megifjódott írói talentumát siratta.

Töredékes munkák maradtak csak utána. Az a teljes mű, melyet irodalmi örökség gyanánt hátrahagyott, a „Tolonc“ 1876. május havában került színre.

A népeletnek megint egy másik mesgyéjén indul, s föltárulnak bámuló szemek előtt a „szegény cseléd“, meg a „Miklós legény szerelme“, a Krizsa asszony rábeszélései, a ki férjével, az ingyenélő Kontrával esik a szegény Liszka szerelmének útjába. A Mrawcsák

vándorló legény pompásan megrajzolt figurája már az első felvonásban frappáns hatású, s a mint a Mrawcsák rablásának büntettségével a Miklós által megszabadított Liszkát gyanúsítják: hatalmas vonásokkal megrajzolt expozíció áll előttünk, melynek meseszálait az író biztos kézzel ragadta meg.

A második felvonás korcsma-jelenete, Ördög Sárával, az elzüllött vén koldusasszonnyal, a kiben Liszka anyjára ismer s a ki leánya méregpoharát iszsza ki tévedésből, hogy rettentő haldoklással a színen haljon meg: épen az a megrázó jelenet, melynek befejezése után a költő dúlt arcczal és csapzott hajjal rohant ki a füredi sétányra s azt hangoztatta ismerőseinek, hogy a felvonás, melyet befejezett, vagy shaksperei, — vagy örülség. A plátói „szent örülség“ csakugyan shaksperei jelenetre ragadta a költő tollát.

A harmadik felvonás kórházi jelenete az alsóbb néposztályok nyomorának rettentő színhelyére: a kórházba vezet. Ismeretlen, merész színpadi fogás ezt a szomorú helyet varázsolni a néző elé. De az író geniálitása győzedelmeskedik a helyen s körülményeken. A megrázó drámai cselekmény kiengesztelő megoldást nyer a harmadik felvonásban. Miklós kiengesztelte anyját s a sokat szenvedett „szegény Liszka“ nőül mehet szerelmeséhez.

Hátrahagyott töredék munkái közül „Zrinyi Péter“-en kívül még a „Költő szerelme“ című drámájának megmaradt részleteiről s költeményeiről kell szólnunk. A „Költő szerelmé“-ben egy embergyűlölő ifjúnak történetét rajzolja, a ki megveti az embert és világot — költői munkáiban is e meggyőződésének ad kifejezést — de fölhagy az embergyűlölettel, mihelyt megismerkedik egy fiatal, szép bárónővel, s abba belészeret. Nőül is veszi a kaczer teremtést, a ki aztán megcsalja. A dráma fonala ott szakad meg, a hol a kaczer nő kedvesével házasságra akar lépni, míg megcsalt férje gyilkosságra gondol. A végkifejlet valószínűleg az lehetett volna, hogy a hitszegő, bűnös asszony bosszúzó férje kezétől hal meg; de ki találná meg az elszakadt fonál túlvilági ködbe vesző felét?

Tóth Ede költeményei borongók, sötétek, fájdalmasak; míg népdalaiban itt-ott csillan föl derű, „Élet“ és „Szerelme“ című költemény-csoportjai mélységes borongás fátyolát viselik magukon

Forma-érzéke nem mesteri. Nem csiszol, nem mesterkedik; az egyszerű mesterkéletlen, igaz kifejezés embere, a ki inkább rendeli alá a tartalomnak a formát, hogysem a forma tökéletességére való törekvés miatt a tartalmat, az eszmét, a gondolatot megcsonkítaná. Népszínműveiben azonban akárhányszor tapasztalhatjuk, hogy az érzelmesebb, meghatóbb, megindítóbb helyeken mintegy átringatja magát az ütemes beszéd hullámaina, s a Göndör Sándor búcsuzása falujától a „Falu rosszá“-ban dallamos, ütemes próza.

Keserű életének epizódjait önéletírásának töredékeiben örökítette meg, melynek legmegrázóbb fejezete az „Az én mestereim“ című. Ebben sorolja el hányatott életének legborzasztóbb momentumait. Melyek voltak azok?

„Az a karácsony éjszaka, melyet a Szatmár és Máté-Szalka közötti úton egyedül, kutyák s farkasok társaságában töltöttem.

Nem ettek meg, — megérezték, hogy éhesebb vagyok náluk! Soha annál borzasztóbb éjszakát!

Azon zsidó irgalmas szíve, a ki bőrig ázott ruháimat levetteté velem, padlásán heverő zálog-gubát adott meztelen testemre s lefektetett a toloncz-pricscsére, dolgoztatott velem másfél napig, peres iratainak másoltatásán, — adott reggel, délben egy porció pálinkát, s mellé egy-egy penészes zsemlyét, s ráadásul kikergetett, mint egy csavargót.

Az voltam; mert senki sem ismert, s ha tán tulajdon apámat kérdik, rám bizonyít ő is!

Ezt a zsidót hat év múlva egy gőzhajón megvendégeltem s mikor kisütöttem előtte, hogy ki vagyok és miért teszem, — olyan dicső önérzettel veregette a vállamat, mondván: „Tudtam én akkor is, hogy van az úrnak esze“!

Egy halott, a kit nem láttam, a ki az én nevemmel halt meg; — a kit áldva emlétek örökké; úgy hívják, hogy: anyám! . . . Soha jobb anyát nem hordott a föld!

Egy kálvinista pap, a ki nyomorom tetőfokán hajlékának utolsó zugát is megtagadta tőlem! . . . Magamban megbocsátottam neki régen!

Egy másik kálvinista pap, a ki egy karéjka kenyeret adott az éhezőnek.

Ennek káplánja, ki utolsó 20 krajczárját nekem adta és kért, hogy ne vegyem alamizsnaképen, hanem kölcsön.

13 krajczár, melyet a kemény zápor mosott fel Kis-Vác homokos utcáján, s mely az öngyilkosságtól mentett meg engemet“ ...

A ki ezeket a szörnyű képeket és jeleneteket nem csak átálmodta, hanem átélte, átszenvedte : annak joga van borongó kedvvel mártani tollát az éjszaka szineibe s keserű mosolylyal szívszakadtan gúnyolódni önmaga s a világ fölött!

És még sem tette! Életében, költészetében, műveiben mégis van derű, öröm, virágos szerelem. Mintha aranyos hajnalfény, — nem : alkonyi bíbor vonná be alakjait. Kora alkonyat bibora. Mégis rózsás, mégis aranyos.

Mert áthévítette lelkét az örök szeretet. Átizzott a szenvedések viharában megedzett költő-szíven az az isteni láng, az a tüzes nyelv, mely a szegény apostolok feje fölött lebegett, megsugárosította szegénységüket s lobogva vezette őket ideális célok felé.

Ez a szeretet sugárzik ki Tóth Ede műveiből, s ez virraszt sírja fölött az örök emlékezet világosságával egy egész nemzet nevében, míg annak népe él, népszínműve virágozik és édes-bánatos népdalai zengenek.

Ezekben él a Tóth Ede emlékezete!

NÉPSZÍNműVEK.

HERZLICH WÜNSCHEN

A FALU ROSSZA.

SZEMÉLYEK:

FELEDI GÁSPÁR, gazdag falusi földmivelő.

LAJOS, }
BORISKA, } gyermekei.

BÁTKI TERCSI, árva, Feledi Gáspár gyámsága alatt.

GÖNDÖR SÁNDOR, szolgálégény.

FINUM RÓZSI, menyecske.

CSAPÓ, gazdaember.

CSAPÓNÉ,
SULYOKNÉ, }
TARISZNYÁSNÉ, } módos asszonyok.

EGY ÖREG PARASZT.

MEGYEI CSENBIZTOS.

KÓNYA, kántor-tanító.

GONOSZ PISTA, bakter.

GONOSZNÉ.

CSEREBOGÁR JÓSKA, szőlőpásztor.

CZENE, cigányprimás.

ÁDUS, vén czimbalmos.

A „MAKKHETES“ KORCSMÁROS.

NEJE.

JÓSKA, béres.

Nép mindkét nemből. Vendégek. Czigányok.

Történethely: Felső-Borsod vidéke. — Idő: jelenkor. — Az első és második felvonás közt egy évi időköz.

ELSŐ FELVONÁS.

(Udvar belseje, utczára néző rácsozott kerítéssel, mely az egész színpadot keresztülmetszi, a rácsozat közepén deszkázott kapu, mellette kis kapu-ajtó. — Jobboldalt félközépen lerebélyes eperfa, körülötte gyeppad, kevés távolságra az eperfától „ágas“, rajta két nagy trjeskőcsög. — Ugyancsak jobbra az első színpadnál rácsos kertajtó sövénynyel, folytatólag kocsiszín, s e között egy kutyaól. — Baloldalon jómódu parasztház udvarra néző része tornáczzsal, közepén ajtó, kétoldalt ablakok. A szín alatt félig látható csapraütött boros hordó.

ELSŐ JELENET.

FELEDI. *(A házból jön és visszabeszél.)*

Feledi. Boriska lányom! Egy félóra mulva itthon leszek; ha azalatt vendég talál jönni, fogadjátok illendően. Igy ni! Jóskát előre küldtem a kosarakkal, én pedig beszólok a kántor komához, hogy jöjjön ki kóstolgatni . . . *(A kert felé tekint.)* Nézd csak, nézd, hogy cziczázik a szerelmes pár . . . No de magam sem voltam jobb, mikor szegény boldogult feleségemmel a szembekötöst játsztuk! . . . Bezzeg ha most élne s látná gyermekeit, most volna már boldog igazán . . . No, de az isten szent akaratában meg kell nyugodnunk. *(A kert felé néz.)* Gyönyörű pár! És csupa szerelem mindkettő . . . De már nagyon is régen szedik az almát! *(Nagyot kiált.)* Lajos te! korán van még . . . várj sorodra! . . . Hogy nyalja-falja azt a leányt . . . Aha! észrevettek, de tettetik magukat, mintha nem látnának . . . Jól van, jól, no, csak folytassátok; hisz ugy is rajtatok van már az áldásom

MASODIK JELENET.

JÓSKA. *(Dühösen beszalad az utcai kis kapun s egyenesen a szin alá fut.)*

Jóska. Megállj csak! Ha még eddig nem akadtál emberedre, majd megmutatom én, hogy ki vagy te, meg hogy ki vagyok én?!

Feledi. Mi az? mi bajod, Jóska?

Jóska. Mindjárt megtudja, gazduram! *(Indul vissza, kifelé egy vasvillával.)*

Feledi. Hova azzal a vasvillával?...

Jóska. Göndörre! . . .

Feledi. Miféle Göndörre?

Jóska. Arra, a ki gazduramat is épen most fenyegette . . .

Feledi. Hát mi bajotok?

Jóska. *(Indul.)* Majd elmondom azután . . .

Feledi. *(Visszatartja.)* Egy tapodtat se innen! Beszélj!

Jóska. Jaj, gazduram, bocsásson, mert most már igazán benne vagyok! . . .

Feledi. Miben?

Jóska. Megverek valakit, vagy engem valaki!

Feledi. Megbolondultál? *(kiveszi a vasvillát kezéből.)*

Jóska. Ne vegye ki, gazduram, csak most az egyszer ne . . .

Feledi. Majd adok én nektek vasvillát a hátatokra! . . . Mi bajotok megint?

Jóska. Jaj! pedig de benne vagyok! . . . Hát az a kevély Göndör, a híres, részeg mint a csap, s a mint a „makk hetes“ zsidó korcsmája előtt elmennék, hát egyszerre csak „lábat adott“, s akkorát zuhantam a földre, mint egy zsák! Föltápázkodom aztán és neki megyek, de nála fokos volt, nálam pedig semmi, és megint én húztam a rövidet . . . Látva, hogy így nem győzök — vesd el magad haza . . . Jaj, gazduram, csak most az egyszer ereszszen rá . . . megszolgálom, míg élek!

Feledi. Egy tapodtat se!

Jóska. De ott vár . . .

Feledi. Épen azért! Eredj a kamrába, hozz elő egy kisebb pinzekosarat, aztán együtt megyünk.

Jóska. *(Fejét vakarva.)* Jól van no! *(Magában.)* Ha ott lesz, így is belé kötök, de ezt nem hagyom annyiba! *(Bemegy a ház ajtaján.)*

Feledi. *(Utána megy.)* Már látom, hogy nem lesz jó vége! . . . *(Egy percnyi szünet után visszajön.)* Rá zártam a kamraajtót, mert ha szabadon hagyom, nem nyugszik, míg a vasvillát Göndörbe nem mártja . . . Ámbár azért a kölyökért nem lenne kár, ha az ördög elvinné, mert annyi borsot tört már az orrom alá, mióta elkergettem a házamtól, hogy már egyszer csakugyan megsokallom! Csak legalább ez a mai nap menne el békében felettünk! . . . Meghivattam a helység lakóinak nagy részét, még azokat is, — a kik pártján voltak, csakhogy betömjem a szájukat! . . . sőt magát azt a gyereket is szeretném visszaterelni a jó utra . . . csakhogy rettenetes vasfejű, éppen olyan, mint az apja volt! . . . Jaj, csak valami úton-módon le tudnám csillapítani, mert ha már most kezdi a garázdálkodást, úgy később még bizonyosan valami nagy veszedelmet csinál! . .

(Kivül FINUM RÓZSI énekel.)

*Ha kiülök busúlni az udvarra,
Ne szólj hozzám, nem hajlok a szavadra!
Egyszer-mászor gyenge voltam irántad,
Gyengeségem csalfasággal kijátszad!*

Feledi. *(Az éneket hallva.)* Mi a manó! talán csak nem a vendégek jönnek már? . . . *(Kinéz.)* Jaj — Finum Rózi! . . . gondolhattam volna, csak hogy persze, a fejem sincs helyén . . . Tyü! forgós adta! most jutott valami az eszembe! . . . Ez lesz a legjobb pósta!

Rózi. *(Énekelve a kerítésen kívül megjelenik, vállán gereblye, karján kosár.)*

*Kakuk-madár azt tanítja fiának,
Nézzen fészket ott, a hol tud — magának!
Te is keress szebbet, jobbat nálamnál;
Akkor tudd meg, mi volt, a kit elhagytál!*

HARMADIK JELENET.

FELEDI, RÓZSI.

Feledi. *(A kis kapuhoz megy.)* Megszólítom, már csak megteszem a béke kedvéért. De jó kedved van, Rózs! . . .

Rózs. Mert olyan a természetem — bíró uram!

Feledi. Áldott természet!

Rózs. Mégis átkos vagyok!

Feledi. Állj meg hát egy szóra . . .

Rózs. Akár kettőre is — bíró uram! *(Megáll, visszafordul, leteszi a gereblye fogas részét a földre.)* Tessék? . . .

Feledi. *(Ujjával közelebb inti.)* Gyere csak!

Rózs. *(Hozzá megy, úgy, hogy a kis kapu közt áll.)* No? . . .

Feledi. Göndör Sándorral hogy vagy? . . .

Rózs. Sehogy!

Feledi. Hát nem hozzád csapott?

Rózs. Eszeágába sincs! . . .

Feledi. Rózs! ne hazudj!

Rózs. Ej! Feledi uram, hiszen most is majd megbolondul Bátki Tercsi után . . .

Feledi. Az ám; a vagyona után

Rózs. Hát biz az is fájhat neki egy kicsit, mert oda bizony hamar beülhettek volna, ha . . .

Feledi. Ha Tercsi is olyan bolond lett volna! . . .

Rózs. No, erre nem szólok semmit! Ne szólj szám, nem fáj fejem — igaz-e?

Feledi. Te Rózs! te nekem ellenségem vagy?

Rózs. *(Mosolyogva.)* Ha tudnám, hogy fél tőlem bíró uram, — csakugyan szeretném megijeszteni . . .

Feledi. Miért, te?

Rózs. Hát csak azért, a miért arra se méltatott, hogy meghívjon a ma esti kézfogóra . . .

Feledi. Furcsa! kell is ide hívni? beállítasz te is — ha akarsz — csak úgy, mint a többi!

Rózs. Már olyat nem teszek!

Feledi. Miért?

Rózs. Mert még azt találnák mondani, hogy „hivatlan vendégnek ajtó mögött a helye!“ . . . már pedig olyan vendég nem szeretnék lenni! . . .

Feledi. Ugyan-ugyan mit beszélsz?! Hiszen te! készakarva nem hívtalak meg . . .

Rózs. Tudom!

Feledi. Hát, hogy rövid legyek — nagyon szeretném, ha azt a Göndör gyereket valami úton-módon észre térítenéd . . .

Rózs. Észre?

Feledi. No igen; hiszen azt mondtad, hogy most is bolond!

Rózs. Igaz is! — De hát mit csináljak én vele?

Feledi. Mit? hát nem értsz hozzá?

Rózs. Mihez?

Feledi. (*Boszusan.*) Jaj, de szőrszálhasogató vagy, húgom! .
Mihez?! mintha nem tudnád, hogy mit akarok.

Rózs. Nem én!

Feledi. Jaj, te Rózs — de ki vagy tanulva! Hát nem megmondtam már, hogy Göndört hozd észére! . . . Hiszen te okos asszony vagy, tudod a módját . . . és aztán még magam is azon lennék, hogy no! . . . mert a békességet nagyon szeretem . . .

Rózs. Most már értem! Azt akarja bíró uram, hogy kősse a nyakába magamat? Jó is volna — ha lehetne!

Feledi. Úgy-e?

Rózs. Úgy ám! hanem bajosan lesz belőle valami, mert . . .
(*Hirtelen mást gondol, — magában.*) Ejnye, de furcsa lenne, ha ez mégis megtörténnék.

Feledi. No, hát hogy leszünk? . . .

Rózs. Jól! megteszem a bíró uram kedvéért azt, a mit mások rosszlelküleg rám fognak; hogy a legények után járok.

Feledi. Dicsérlek érte!

Rózs. Este el is jövök a kézfogóra — ha addig élek is! . . .

Feledi. Szívesen látlak. Hanem te, Rózs, Göndört a lelkedre kötöm, nehogy valami bajt hozzon ránk!

Rózs. Felelek érte! . . . Hej, Feledi uram! nem ismerik kigyel-

metek az én természetemet, nem tudják, hogy mi lakik itt! . . .
(*Szivére mutat.*) No, de isten áldja még bíró uram, ha kigyelmed tesz értem valamit, én is teszlek kigyelmedért! mert egyik kéz mossa a másikat, s estére elválík, ki a tisztább kezű! . . . (*Elsiet.*)

Feledi. (*Bámulva néz utána.*) Ki a tisztább kezű? . . . Bolondgombát evett ez? Én és Finum Rózsi mossunk tiszta kezét? . . . No, ez még nagyobb szeget ütött a fejembe, mint a Göndör gyerek veszekedő kedve! Megyek is már hazulról, mert még megérem, hogy a kézfogó előtt beüt a mennydörgős mennykő s elsepri minden örömmöt! (*El az utcái kis kapun pinczekosárral.*)

NEGYEDIK JELENET.

TERCSI. (*A kis kertkapun beszalad és durczásan leül az eperfa alatt levő padra — háttal a kertkapunak, hova' tilkon vissza-visszanéz. Kötényében alma van. LAJOS a kapunál megjelenik, belül marad s nevetve almát dob Tercsi felé olyformán, hogy az kötényébe esik.*)

Lajos. Kapd meg! (*Almát dob.*)

Tercsi. (*Háttra se nézve visszadobja.*)

Lajos. Vigyázz, mert egy egész marokkal dobok! (*Kezében több alma van.*)

Tercsi. (*Felugrik, feléje fordul.*) Marokkal? Én meg egy egész köténnyel . . . nesze! nesze! nesze! (*Dobálja Lajosra.*)

Lajos. (*Visszavonul s komikusan jajgat.*) Jaj, jaj! No, Tercsi ne bolondozz!

Tercsi. Így ni! (*Visszaül előbbeni helyzet szerint.*)

Lajos. (*Megjelenik.*) No még ilyen kartácstűzben soha se voltam! (*Tercsire néz.*) Hm! mégis haragszik?! (*Hozzá megy, megérinti vállát.*) Tercsi!

Tercsi. (*Némán vállat von.*)

Lajos. Úgy! jól van! Ha te úgy, én is úgy! (*Leül háttal Tercsinek s helyet szorít magának.*) Így ni!

(*Szünet, mialatt többször egymásra néznek: végre egymást teljesen rajtakapva, Lajos hangosan elneveti magát s megöleli és megcsókolja Tercsit.*)

Tercsi. Mért nézett rám?

Lajos. Én? . . .

Tercsi. Maga, maga!

Lajos. Én, lelkem, a tejes köcsögökre néztem . . .

Tercsi. És mégis ajkamról lopta el a tejfelt!

Lajos. Visszaadom, édes, csak ne haragudj' érte. *(Csókolni akarja, de Tercsi kezével elhárítja.)*

Tercsi. Nem kell; mert maga még most is kételkedik bennem.

Lajos. Most már nem.

Tercsi. Pedig, hiszen, ha nem szeretném, hát rá se mernék nézni . . .

Lajos. Göndör Sándort se szeretted . . .?

Tercsi. *(Hirtelen.)* Megint róla beszél?

Lajos. Csak úgy jutott eszembe megint az a bolond fiu!

Tercsi. Az már igaz, hogy nagy bolond! Engem vádol, engem átkoz, mert megtagadtam tőle kezemet! Mintha én tehetnék arról hogy kigyelmedet jobban és igazán szeretem?! . . .

Lajos. No, de valld meg, hogy . . . ezelőtt . . . őt is csak szeretted?

Tercsi. Soha! higgye el, hogy szivemből soha se szerettem. Az igaz, hogy mig kigyelmed oda volt a katonaságnál vagy őt eszten-deig, — úgy-e addig volt oda?

Lajos. Őt esztendő s huszonegy napig.

Tercsi. No hát addig őt tartották itt a legszebb legénynek; az igaz, hogy nem is volt csunya.

Lajos. *(Gúnynyal.)* Nem ám!

Tercsi. *(Rá néz.)* Nem bizony! Én pedig nem tagadom, hogy nekem jól esett, ha a legszebb legény engem vitt rendesen a tánczba.

Lajos. Ugy-e, hogy mégis volt valami a dologban?

Tercsi. Ugyan mi lett volna? Én akkor még csak tizenhatodfél esztendő voltam és azt se tudtam igazán, hogy mi az a szerelem? Eljártam a fonóba, a lakodalmakba . . . szóval mindenüvé, ahol tánczolni lehetett; ő is ott volt mindenütt és többnyire velem tánczolt, azután haza-haza kísért . . . Mikor pedig a kedves, édes anyám meg-

halt, és én egyedül, árván maradtam, sokszor vigasztalt búbánatomban . . . Hanem a mint a kigyelmed édes apja lett a gyámom, és én ide jöttem lakni, hát biz' ő kelme megiltotta a vele való barátkozást, mondván: nem válik az a te díszedre, mivel Göndör csak afféle szegény szolgálgeény, te pedig nemes familiából való gazdag leány vagy!

Lajos. Igazsága volt az apámnak!

Tercsi. Nem tagadom, mert többen is mondták azt nekem; hanem azért én mégis csak olyan jó voltam hozzá . . . nem akartam szegényt megszorítani . . .

Lajos. Ebből tűnik ki, hogy mégis csak szeretted!

Tercsi. Bizony isten megharagszom, ha még egyszer mondja!
(*Fel akar kelni.*)

Lajos. (*Nem enged.*) Nem, nem, nem szólok többet, csak itt ne hagyj és meg ne haragudjál.

Tercsi. (*Durczásan.*) Én nem is tudom, mit kíván még tőlem? Szeretem, jegyese leszek ma, aztán három hét mulva felesége . . . és mégis baja van? Ezt a dolgot is elmondtam már elégszer, és mégis örökkön-örökké csak ezt hánytorgatja! Talán bizony már is félt?

Lajos. Féltelek, kincsem, mert szeretlek! Úgy szeretlek, hogy ki sem mondhatom! Mikor hazajöttem — amint meglátalak, megszerettelek; és azóta te vagy nekem mindenem! Az apám ugyan azt akarta, hogy öltözzem úrnak, ő nagyravágyó ember s kaputos urat akarna belőlem erővel; hanem én nem leszek! megmaradok szántó-vető embernek — melletted, s kaput helyett rövid dolmányt hordok s nem cserélek a világon senkivel! Ugy-e, édes rózsám, te is szivesebben viseled ezt a bokor-ugró szoknyát, mint azt az istentelen fodrozott krinolint?

Tercsi. Óh! . . . hisz azt talán fel se tudnám venni!

Lajos. Felvenni csak felvehetnéd, de olyan volnál . . .

Tercsi. Mint egy maskara!

Lajos. Alighanem! míg így . . . Állj fel csak, rózsám! (*Megfogja a kezét és pajzánkodva felemeli.*) Hopp!

Tercsi. No, nézzen meg jól, ha még nem látott eleget . . . Aztán ha hibát talál bennem, még vissza is léphet, mert még nincs a jegygyűrű ujjamon!

Lajos. Visszalépni? Ki lenne akkor az én göndörhaju, rózsás arcú angyalom? Kire nézne akkor ez a két bogárszem? . . . s kit csókolna ez a csókra termett ajak?

Tercsi. Ugyan ne dicsérjen már annyira! (*Szemérmesen elfordul.*)

Lajos. (*Megöleli.*) Magamnak dicsérlek, — hát ne vedd hizelgésnek! (*Megcsókolja.*)

ÖTÖDIK JELENET.

GONOSZ, VOLTAK.

Gonosz. (*a csók alatt az utcáról belép sietve.*) Kedves egészségdre, öcsém!

Tercsi. (*Hirtelen kibontakozik.*) Jaj!

Lajos. Köszönöm, Pista bácsi!

Gonosz. Halljátok-e? MenjeteK be szaporán a házba és ott folytassátok a szerelmeskedést.

Lajos és Tercsi. (*Egyszerre.*) Miért?

Gonosz. Erre ténfereg az a korhely kölyök: az a falu-rossza, és még bevetődik — ha itt lát titeket.

Lajos és Tercsi. (*Egyszerre.*) Göndör Sándor?

Gonosz. Az, az! No, csak izibe, mert mindjárt itt lesz.

Lajos. Hadd jöjjön — ha kedve tartja, — bennem emberére talál! S ha még nem tanította meg senki a becsületre, majd megtanítom én!

Gonosz. Öcsém, ne köss ki vele; nem ismered, olyan az most, mint a tigris . . .

Lajos. Akkor hát én oroszlán leszek és megbirkózom vele!

Tercsi. No még csak az kellene?! Nem szégyenlené magát — vele dulakodni? . . . és épen ma!!

Göndör. (*Kívül a távolban énekel.*)

*A csap-utcán végig, végig, végig,
Minden kis kapuban virág nyílik,
Minden kis kapuban keltő-három!
Csak az enyim hervadt el a nyáron.*

Gonosz. Hallják? No, csak befelé, kerüljék ki a perpatvart, majd itt maradok én és útba igazitom; tudok én a nyelvén!

Tercsi. Ugy, úgy, ne ereszsze be, ha talán be akarna jönni . . .

Lajos. De csak hadd jöjjön!

Göndör. *(Kivül a távolban énekel.)*

*Most is ott van a csillag az égen,
Pedig te már hűllen lettél régen!
Az a csillag az én bizonyságom,
Hogy érted van boldogtalanságom!*

Tercsi. Mindjárt itt lesz! *(Lajost karon kapja.)* Jöjjön! nem hagyom idekint!

Lajos. Nem megyek!

Tercsi. *(Erővel húzza.)* Be kell jönnie!

Gonosz. *(Tolja befelé.)* Be hát!

Lajos. *(Az ajtónál.)* Ha baj lesz, csak kiáltson!

Gonosz. Akkorát, hogy összedül ez a ház! *(Egyedül.)* Azt ugyan nem teszem, mert ezt a mai napot kár volna elrontani . . . Mikor annyi a kilátás! . . .

HATODIK JELENET.

GONOSZ, GÖNDÖR SÁNDOR *(parasztlegény, a heritésen kívül megjelenik.)*

Göndör.

*Édes anyám — panaszt tennék nálad,
Ha téged is halva nem tudnálak,
Ha te élnél, vigasztalnál engem,
S nem ölné meg a bánat egészen!*

(Dal után fokosával a Gonosz által betett kis utcái kaput erős lökéssel kitarja s a kapuban állva — bekiált az udvarra.)

Hej! Bátki Tercsi! Bátki Tercsi! mit csinálsz? A szeretőddel játszol? . . . Jusson eszedbe Göndör Sándor is, a kit hűtlenül elhagytál! . . .

Gonosz. Mi bajod, Sándor?

Göndör. Hejh! kiesett a világ feneke! se apám, se anyám, se szeretőm . . . senkim a világon; magam pedig a bolondját járom!!

Gonosz. De van jó embered; például itt vagyok én.

Göndör. Kend is az ellenséghez pártolt.

Gonosz. Én lennék ellenséged? Öcsém! ne káromold az eget. Hiszen az anyád se szerethetett jobban, mint én! . . .

Göndör. Miért van hát itt . . . a hol az én gyilkosaim laknak?

Gonosz. Miért? . . . hát te miért vagy itt?

Göndör. Nekem itt még nagy számadásom van!

Gonosz. No hát én majd segítek a számadásodat tisztaba hozni.

Göndör. Nem tudja azt senki, csak én, vagy pedig az isten!

Gonosz. No, no! ne olyan magasan!

Göndör. Még magasabban is lesz . . . ha egy lépést beljebb teszek!

Gonosz. *(Magában.)* Az már nem jó dolog lenne! *(Hozzá megy a kapuig, úgy hogy Göndör kint, ez pedig bent áll.)* Kedves öcsém!

Göndör. No?

Gonosz. Úgy-e nem tagadod, hogy én teljes életemben jó ember voltam?

Göndör. Nem tagadom!

Gonosz. No hát adok én neked most is egy jó tanácsot . . .

Göndör. Mi az?

Gonosz. Hát — látod öcsém, hogy most fényes nappal van — úgy-e?

Göndör. Látom!

Gonosz. Én pedig azt is látom, hogy te félteherre ittag magad — félteherre pedig nyomja a szívedet valami . . .

Göndör. Egész teher az, bátyám! . . . csoda, hogy meg nem szakad a szívem alatta!

Gonosz. Nem szakad az olyan könnyen

Göndör. Hejh! . . .

Gonosz. Ne sóhajtozz hé, hanem hallgass az okos szóra . . .

Göndör. Beszéljen hát!

Gonosz. Te Sándor, tudod-e, mi az orvossága a búbánatnak?.

Göndör. Hiszen ha tudnám!

Gonosz. A bor, kedves öcsém, magamról mondhatom.

Göndör. Nem használ az semmit!

Gonosz. Jaj, dehogyan nem! Próbáld meg csak! idd le magad egész a sárga földig, aztán, mikor egészen elkészültél — úgy éjfél tájon — jöjj ide . . . (*magában.*) Ha birsz!

Göndör. Minek jössz én akkor? . . .

Gonosz. Minek? . . . mulatni!

Göndör. (*Némi indulattal.*) Pista bácsi! bolondnak tart kend engem? — vagy . . .

Gonosz. Csitt te! ha nem érted! Jaj, de nehéz fejed van, öcsém! Hiszen te, a magad fajta kaptos bús legény nem a tánczban mulat, se nem a nótázásban . . .

Göndör. Hát? . . .

Gonosz. Virtuskodik! . . . Például: szétüti a bandát.

Göndör. Hisz azt úgy is . . .

Gonosz. Megtennéd úgy-e? . . . De erre, látod, legalkalmasabb idő — az éjszaka.

Göndör. Igaza van!

Gonosz. Hej! Mikor én egyszer suhancz-legénykoromban . . .

Göndör. Mit tett kegyelmed?

Gonosz. Hát csak rá puskáztam egy álnok leányra . . .

Göndör. Aztán?

Gonosz. No, tudod, nem volt a puskának magja — hát . . .

Göndör. Köszönöm, bátya! Megtanított valamire. Áldja meg az isten. (*Elsiet.*)

Gonosz. (*Utána szól.*) Szervusz, kedves öcsém!

HETEDIK JELENET.

GONOSZ (*egyedül.*)

Vigyen el az ördög és vissza se hozzon! Hogy bomlik a paraszt; kilátszik, hogy az apja se volt nemes, mint én, meg a Feledi- és Bártki-familia! Azt se tudja, hogy mit tegyen ilyenkor? No, de én adtam az eszibe egy bogarat, hadd motoszkáljon ott; egy darabig csak ellesz vele, mert az ilyen buta szerelem-bolondja lassan készül

el a virtus-cselekvésre! Minden esztendőben akadnak ilyenek, a kiket meg kell vigasztalni; én már mester vagyok benne! Hja, hiába, a magam fajta embernek okosan kell bánni mindennel, — a dolog már nem nehéz, bár mindig is az volt! Hanem mindennél legislegnehezebb a mai világban: megélni! Az az adó? Teremtő szent isten — megöli az embert! Jövedelem? — nincs, sőt néha — gyakran — még kenyér — sincs! hát biz olyankor azt tesz az ember, a mit legjobbnak lát s csak úgy élhet, ha innen is, onnan is csordul-cseppen valami, *(Hirtelen eszébe jut valami.)* Ejnye! valjon a kutya nem ette-e meg a sunkámat? *(A kutyaólhöz megy s a nyílása előtt levő deszkát elveszi.)* Elzártam ugyan előle, — de azért ki tudja? *(Belenyul.)* Itt van! *(Kihúzza egy nagy füstölt sonkát.)* Ez innen a padlásról került, — szalonnát hoztunk le . . . hát ez is lesimult. — Ha keresik? . . . hát . . . elvitte a kutya! *(Visszadugja.)* No, de lássunk a dolog után. — Még egy hordó bort kell csapra ütni. *(Meglátja a csapos hordót.)* Már készen van? Valjon ki vágott a mesterségembe? Ejnye, hogy kellene ezt is megdézsmálni? Itt még csak egy törött cserép sincs! *(Meglátja az ágason a köcsögöket, oda megy, leveszi.)* Tyűh! dehogy nincs! . . . Jertek csak, szedjük le a tejfelt! *(A hordóhoz viszi s csapol, iszik.)* Nem sokat ér! csak tavalyi löre. — No, de ezt a két kis köcsögöt mégis megtöltöm holnapra. — Csak addig ne háborgatnának, míg tele csapalom. — Hopp! Jól van már! *(Elzárja a csapot.)*

NYOLCZADIK JELENET.

TERCSI. *(Tercsi a ház ajtaján kidugja fejét.)* GONOSZ.

Tercsi. *(Félhangon.)* Pista bácsi!

Gonosz. *(Mindkét köcsög kezében van.)* No, fogantatta!

Tercsi. *(Hangosabban.)* Pista bácsi!

Gonosz. *(Megfordul.)* Mi kell?

Tercsi. Itt van-e még?

Gonosz. Persze hogy itt! Nem látod, hogy egy kis borral akarom megkinálni?

Tercsi. Két köcsögből egyszerre?

Gonosz. Ej, koccintani akar, csak eredj be már, hogy meg ne lásson!

Jóska. *(A házpadlásról, illetőleg a tetőzet nyílásán kidugja fejét.)*

Gonosz. No nézd! majd felsültem! De nem csoda: asszony van a játékban, s azokkal mindig felsül az ember! Hová tegyem már ezt a tejet no? *(Az ólra néz.)* Ahá! lesz még az éléskamrában annyi hely! *(Kiveszi a sonkát és egyenkint helyezi be.)*

Jóska. *(Fent.)* Nini! az a vén Gonosz sunkát lopott és bort! Megállj, vén tolvaj, azért se vásik benne a fogad!

Gonosz. Igy ni! *(Berekeszeli)* kedves sunkám, igyál, ha meg-szomjazol; hanem a Sajó kutyát be ne ereszd aludni!

KILENCZEDIK JELENET.

FELEDI, KÁNTOR, *voltak.*

Feledi. *(Kezében pinczekosár, benne boros üvegek, a kapuban.)* Tessék, tessék, kedves komám! *(Kinálja a belépéssel.)*

Kántor. *(Ittas és gyorsan beszél.)* Tessék, tessék, tessék!

Feledi. Csak előre!

Kántor. Előre, lőre, lőre! *(Belép.)*

Feledi. *(Belép.)* Talán már el is késtünk.

Kántor. El, el, el!

Feledi. No, de semmi!

Kántor. Semmi, semmi, semmi!

Feledi. Kóstolgattuk a javát; de jót is hozunk — igaz-e?

Kántor. Igaz, igaz, igaz!

Feledi. *(Meglátja Gonoszt.)* No — Gonosz, hogy vagy?

Gonosz. Virágjában, mint a pipacs!

Feledi. Talán már megdézsmáltad a hordót?

Gonosz. Szinit se láttam!

Jóska. *(Fent.)* Hogy hazudik!

Feledi. *(Kivesz egy üveggel.)* Kóstold hát ezt!

Gonosz. *(Iszik.)* E már jobb, mint a — tej!

Kántor. Jobb, jobb, jobb!

Feledi. Meghiszem azt! Hanem aztán Gonosz — baj ne legyen a portán; mert ilyenkor sok a leskelődő, és könnyen ellesnek valamit!

Gonosz. Ahol én vagyok, ott nincs hiba semmiben! mert a becsületes ember — ha szegény is — jobban őrzi a másét, mint a magáét!

Jóska. *(Fent.)* Jaj, vén hamislelkű, mindjárt rád vallok!

Gonosz. Ugy van-e, kántor uram?

Kántor. Ugy, ugy, ugy!

Jóska. Nem ugy van az, mert . . . *(Lekiált.)*

Mind. *(Oda néznek.)* Ki az?

Feledi. Mit csinálsz te ott?

Jóska. Hallgatóztam.

Feledi. Hogy jutottál oda?

Jóska. A kamra padlásán keresztül; — hanem édes kedves gazduram, bocsásson ki már ebből az áristomból . . . *(Az utcára tekint.)* Ahol ni! jönnek a vendégek is . . .

Feledi. Jönnek? . . . *(Kántorhoz.)* No kedves komám, hát aztán kitegyen magáért! *(A pinczekosarat beviszi a házba.)*

Kántor. Ki, ki, ki!

Jóska. Gazduram! édes gazduram, nyissa ki!

Gonosz. Várj sorodra, hé?

Jóska. Kend meg jobb, ha be se' vár engem!

TIZEDIK JELENET.

CSAPÓNE. SULYOKNÉ. TARISZNYÁSNÉ. EGY ÖREG PARASZT. NŐK. FÉRFIAK. FELEDI. JÓSKA. KÁNTOR. GONOSZ.

(A kántor ezen jelenet alatt ledüül az eperfa alá és elalszik, úgy, hogy a pad eltakarja fejét.)

Kar.

*Erre jertek, itt az út
Nyisd ki babám a kaput,
Nyisd ki kis lány előttiünk,
Ugy is teérleä jölliünk!*

*Ez a kis lány eladó!
Majd megveszi a zsidó;
A zsidónak nem adjuk,
Hisz kézfogóját tartjuk.*

Egy öreg. Éljen az örömapa!

Mind. Éljen!

Feledi. Köszönöm, kedves barátim! Én elmondhatom, hogy valóban örömapa vagyok, mert a kiket szeretek, és a kik engem szeretnek: az én gyermekeim, velem együtt boldogok!

Egy öreg. Tartsa meg az isten sokáig ezt a boldogságot, szívből kívánjuk!

Mind. Éljen

TIZENEGYEDIK JELENET.

FINUM RÓZSI, VOLTAK.

Rózszi. Jó estét! jó szerencsét és jó mulatságot mind közönségesen!

Feledi. Köszönjük!

Rózszi. Talán már el is késtem? pedig ugyancsak igyekeztem ám. Csapóné. *(Feledihez.)* Komám uram! Hát ezt is meghivta?

Feledi. Meg, mert . . .

Csapóné. Meg? hm! hm!

Feledi. Egy kis ügyem van vele.

Csapóné. Ügye? . . . *(Gyanusítva.)* Furcsa!

Feledi. Majd elmondom annak idején. — *(A néphez.)* Hanem kedves vendégeim, azt tartom, hogy jobb lesz bemenni a szobába, mivel ottbent vannak a gyermekek is.

Többen. Igaz a! menjünk, menjük!

Feledi. *(Rózszihoz titkon.)* Beszéltél-e Göndörrel?

Rózszi. Mulathatunk miatta akár reggelig!

Csapóné. *(Sulyokné- és Tarisznyásnéval összesug.)* Asszonyok, tudjátok-e mi az ujság?

Sulyokné és Tarisznyásné. *(Egyszerre.)* Mi?

Csapóné. Az öreg Feledi Finum Rózsival trafikál.

Sulyokné és Tarisznyásné. *(Egyszerre.)* Lehetetlen!

Csapóné. Már hogy volna lehetetlen, mikor maga mondta!

Sulyokné és Tarisznyásné. *(Egyszerre.)* Ugyan — ne mondja!

Csapóné. No nézzetek oda, — hát nem együtt sugdosnak-e most is, mi?

Sulyokné. Az ám! még pedig ugyancsak összebujtak!

Tarisznyásné. S minket még csak meg se lát Feledi koma!

Csapóné. De nem ám! mert, hejh! asszonyok, asszonyok! a mit én mindig mondtam, hogy ez a Finum Rózsi! . . .

Sulyokné. Óh! hát én nem azt hajtom-e mindig? . . .

Tarisznyásné. Jaj! hát én nem megjósoltam-e, hogy előbb-utóbb közénk fúrja magát? Tudja a módját! ki van tanulva eszemadta — ugy, hogy no!

Feledi. *(A három asszonyhoz.)* Asszonyok! Csapóné, Sulyokné! Tarisznyásné komámasszony! induljunk már befelé!

Csapóné. *(Tülkon az asszonyokhoz.)* Egy lépést se addig, míg Finum itt van!

Rózsi. *(Az asszonyokra néz, — magában.)* Összebujt már a három ördög-motollája! Jaj! alig várom, hogy belém kössön valamelyik, akkor aztán majd én! . . . No, de lássuk előbb, hogy mit öröl a malom?

Feledi. Ne kéressétek hát magatokat — nézze meg az ember!

Csapóné. Már édes komám uram — ne vegye rossz néven — de én magyar asszony vagyok, és tetőtől talpig becsületes! Nekem is van eladó lányom, a fiam is derék legény, s azonfelül atyafiak vagyunk — igaz-e?

Feledi. Tökéletesen!

Csapóné. E szerint hát bátran szólhatok?

Feledi. Mindent, a mi szívének, szájának tetszik!

Csapóné. No hát, nekem itt valami nem tetszik.

Feledi. Valjon mi?

Csapóné. *(Rózsira mutat.)* Ez ni!

Rózsi. *(Magában.)* Tudtam! tudtam! hogy szálka leszek a szemökben itt is! . . . No de . . . *(Merően néz Csapónéra.)*

Csapóné. *(Tekintete találkozik a Rózsival.)* Nem is tétovázom, nem is kerülgetem, mint macska a forró kását, hanem kitálalom egyszerre, mert jussom is van hozzá, hogy ezzel a — *(Rózsira mutat.)*

Rózs. *(Dühösen felpattan.)* Ki ne mondja azt a szót, mert úgy segéljen, a torkán akasztom!

Csapóné. Kinek? te utolsó te! kinek?

Rózs. Kendnek! és akárkinek, aki valami titulussal kisebbit!

Sulyokné és Tarisznyásné *(kihívólag csipőre tett kézzel.)* Gyere hát no! mert mi is azt mondjuk!

Csapóné. *(Éppen úgy.)* Akaszsz tengelyt, ha mersz, s lássuk, hogy kinek törik a rúdja?

Rózs. Törik, szakad, vagy nem, — akaszszuk hát össze! *(Csipőre tett kézzel a három asszony elé áll, s szembe néznek.)*

Feledi. *(Közéjük lép.)* Az istenért! mit akarnak?

Csapóné. Ez nem miközénk való!

Feledi. *(Csapónéhoz.)* De . . .

Rózs. *(Mellét verve.)* Ez a becsületes asszony mindenüvé való! . . .

Feledi. *(Rózsához.)* De . . .

Három asszony. *(Egyszerre.)* Becsületes? hi hi hi! hi hi hi!

Rózs. Hiába nevettek! hiába vigyorogtok csúfondárosan én reám; összeakasztottunk, majd a végit lássuk!

Feledi. De forgósadta, itt ugyan se eleje, se vége ne legyen, hanem békén maradjatok!

Rózs. Hát ki kezdte? *(Gúnyosan.)* Szóltam-e én csak egy szót is ezekhez a becsületes, jólelkű asszonyokhoz? Ugy-e nem? De bezeg szóltak ám ők eleget! Nem is tudnak egyebet, mint úton-útfélen engem rágalmazni, s miért?

TIZENKETTEDIK JELENET.

BORISKA. *(A szobából sietve jön, s több férfi és nő.)*

Boriska. Édes apám! Csapó néni! jőjjenek már be, nem tudják mire vélni ezt az elmaradást!

Feledi. Megyünk, lelkem, megyünk! No, hallottátok? Jertek sza-

porán, és ne bolondozzatok ezen a szép napon, és éppen itt, nálam.
(*Indul.*)

Rózsí. De nem addig van az! (*Megfogja a Feledi kezét és visszatartja.*) Feledi uram! kigyelmed engem meghívott ide — igaz-e?

Feledi. Igaz!

Rózsí. Ez a három becsületes pletykafészek pedig el akar innen marni! Nem elég, hogy két esztendő óta szólnak, szapúlnak s évődnek a becsületemen, hogy az egész helységben nincs egyetlenegy jóakaróm, hogy nagy kevélységökben kerülnek, hogy még a templomban sem ül mellém senki; hanem talán még azt is akarnák, hogy emberek közé se legyen szabad jönnöm?! . . .

Csapóné. Ha szemed volna, nem is jönnél.

Rózsí. De van szemem, és jövők is! Miért ne jönnék! (*A vendégek ezen jelenet alatt a házból kiszállingóznak s figyelnek a beszédre.*) Hát mit tettem én olyat, a miért bujdosnom kellene? Öltem? raboltam? gyujtogattam, vagy loptam valamit? (*A néphez.*) Bizonyitson hát rám valaki valamit, ha olyan roszt vagyok?! (*Szünet.*) Hallgatnak úgy-e egy szálíg, mert most szemtül-szemben vagyunk, s olyan helyen, a hol becsület lakozik, mivel mind a gazda, mind hajléka mindnyájunk által tiszteltetik.

Egy öreg. Biz' elég csunyaság tőled zenebonát kezdeni egy ilyen tisztességes háznál s ilyen alkalommal!

Nép. A bizony csunyaság!

Egy öreg. Nem is tudom, hogy mit keresel itt?

Csapóné. A becsületét keresi, lelkem, a becsületét!

Egy öreg. Úgy? Jaj, biz az nagy baj, ha keresni kell; mert azt nehéz megtalálni, ha elveszett.

Nép. (*Nevet.*)

Rózsí. (*Keserű gúnnyal.*) Igaz, tudom! . . . De azt is tudom, hogy a mig kigyelmednek ilyen tisztos haja lett, — nem csak egyszer botlott, s nem csak egyszer kesergett a felett!

Egy öreg. Igaz a! De azért a becsület nem veszett el soha!

Gonosz. (*Jóskával a kutyaól előtt némajátékkal jelzik a kölcsönös kibékülést, s ezen végszóra figyelmes lesz Gonosz.*) Hejh! pedig annál nincs szebb a világon!

Rózs. Hogy én botlottam egyszer, nem tagadom! tehetek-e, róla, hogy megcsaltak, hűtlenül elhagytak?

Gonosz. Mért nem csaltad vissza — az átkozottat?

Rózs. No, elég már a tréfa! Álljunk oda, a hol a part szakad... Feledi uram! akaszsa ki ezt az összeakadt tengelyt: mondja ki, hogy ki hajtson ki arra? (*A kapura mutat.*)

Feledi. (*Bosszusan.*) Bánom is én, akármit csináltok? Asszonyok vagytok, egyik tizenkilencz, a másik egy hiján husz! Jertek, kedves vendégeim, hagyjuk itt őket; s ha tetszik nekik, majd bejönnek ők is! (*Félre.*) Mégis bolondot tettem, hogy azt a Finum Rózsit ide hagytam jönni. (*Megy a házba a vendégekkel.*)

Csapó. (*Csapónéhoz.*) Jutka, betakarodj', mert ha haza talállok vinni — szomorú lesz a hajnali csillag!

Csapóné. Nem kenddel van bajom.

Csapó. Csak azt mondom, hogy békót tégy a nyelvedre, Jutka, mert tisztességben vagyunk. (*Megfogja a karját és a ház felé lödítje.*) No, előre! (*Rózsához.*) Te pedig húzd ki a tengelyed — ha iszapba ragadt, s keress illőbb tanyát, mert itt bizony nem vagy kedves vendég! (*El mind a házba.*)

TIZENHARMADIK JELENET.

RÓZSI (*maga.*)

(*Utánok néz.*) Itt se vagyok, sehol se vagyok... Oh, hát csakugyan a legutolsó vagyok?!

Dal.

Vadgalamb sirása . . . szellő sohajtása,
Az én bánatomnak nincs sehol mása!
Éjszaka nem alszom . . . nappal álmaozom,
Nehéz teher gyanánt, szívemen hordozom.

Ha galamb lehetnék, vad erdőben sírnék,
Ha szellő lehetnék, messze elrepülnek!
De egyik sem vagyok; szegény árva vagyok.
Hejh tán nemsokára búmban elhervadok!

Ni, hogy elandálodtam! s ez a pruszlik úgy szorit, hogy szinte sirhatnám! de nem tudok, mert nem engedí a természetem!

Dal.

*Sír, a ki sirni tud:
Könnyei peregnek!
Én már csak úgy mondom
Nevét az istennek!
Ha áldani akar,
Áldjon meg még egyszer!
Ha megvert, — verjen még,
Hogy ne legyen kétszer!
Ha pedig rám tekint . . .
Ne csak nézzen engem!
Tegyen akárhová,
Csak ne bántsa lelhem!*

Hejh, hiszen csak az a jó isten adjon egyszer szerencsét nekem is . . . majd szembe nézünk még, Csapóné asszonyom! De még Feledi uramnak sem felejttem el, hogy így cserben hagyott! Göndörtől félték? . . . féljete is, mert most csak azért is vele szövetezem! Rosszak vagyunk mind a ketten előtettek? kicsaptátok őt is, mint engem a becsületesek sorából? Jól van hát no! majd meglátjátok, hogy ez a két rossz mit csinál! Most felkeresem Göndört, tanácskozom vele, ha lehet, megveszem a szívét, s ha esze van, felém hajlik és nem fut bolondjában olyan szekér után, a mely föl nem veszi soha! (*A ház felé fenyegetve.*) Jó mulatást, kevély familia! Jaj! ha én most itt egyszeribe vizözön lehetnék vagy tűzokádó sárkány, — de elborítanám ezt az egész viskót!! (*Fenyegetve elsiet.*)

TIZENNEGYVEDIK JELENET.

FELEDI. GONOSZ. JÓSKA.

Feledi. Koma! kedves komám! Nem láttátok valahoi?

Gonosz. Ott feküdt az eperfa alatt.

Jóska. (*Az eperfa mellé siet.*) Itt van még most is!
Feledi. (*Oda megy szintén.*) Ejnye, ejnye no! elszenderedett!
(*Költi a kántort.*) Kedves komám, ébredjen! hisz még csak kezdetén vagyunk!

Kántor. (*Álmosan.*) Igyunk . . . igyunk . . . igyunk!

Feledi. (*Gonoszszal felemeli a kántort.*) Ördögöt iszunk!

Kántor. Azt . . . azt . . . azt.

Gonosz. Azt hát! meg egy kis istennyilát!

Kántor. Lilát . . . lilát . . . lilát!

Feledi. (*Magában.*) Jaj, vajjon mi van még hátra a mai napon? . . . (*Fenn.*) Kedves komám, hiszen maga a kérő . . .

Kántor. Ő . . . ő . . . ő! (*Gonoszra mutat.*)

Feledi. Dehogy ő! (*Rázza.*) Térjen magához! hiszen tudja a rigmust?

Kántor. Must, must, must!

Feledi. Ezzel nem boldogulunk! Jóska! vezesd haza a kántor urat és fektesd le!

Kántor. Le le le!

Jóska. (*Elvezeti a kis kapun.*)

Gonosz. Feledi uram, ne küldje haza, hiszen kiadónak éppen beválik!

Feledi. (*Boszusan.*) Eredj vén oktondi! azt se tudom, hogy hol áll a fejem! . . . Jaj! szeretnék a föld alá sülyedni! Különben magam vagyok az oka, én erőltettem . . . azaz hogy mégis ő a hibás, mert ne igyék annyit, ha nem bírja a természete! (*El a házba.*)

TIZENOTÖDIK JELENET.

GONOSZ, *mindjárt* BORISKA.

Gonosz. Mig az evés ideje bekövetkezik, — ezt a kis elemőzsiát haza keritem . . . Az a vakondokszemű kölyök észrevette, — de kialkudtam vele, hogy osztozunk, — hja, ilyen esetben muszáj. (*A kutyaól mellé térdepel.*)

Boriska. (*Egy tálat és egy nagy szakasztóban nyers krumplit hoz.*) Nem férünk a konyhában, jobb lesz idekint. (*Leteszi az eperfa alá a*

szakasztót, leül s a tálat ölébe helyezi s krumplit tisztít. Meglátja Gonosz.) Pista bácsi!

Gonosz. *(Magában.)* Jaj, valaki! *(Óda néz.)* Ki az?

Boriska. *(Névet.)* Mit csinál ott?

Gonosz. Imádkozom!

Boriska. Miért?

Gonosz. A házasulandók lelkiüdvösségeért!

Boriska. No még ezt sohasem hallottam!

Gonosz. Majd ha asszony leszesz, ráfanyarodol te is.

Boriska. Hát elvégezte-e már?

Gonosz. El!

Boriska. No akkor jöjjön segíteni.

Gonosz. Krumplit enni?

Boriska. Dehogy; csak válogatni a nagyját a szakasztóból, — én pedig hámozom.

Gonosz. Az már más! *(Mellé ül, úgy, hogy a szakasztó közbe esik.)*

Boriska. *(Krumplit tisztítva, magában.)* Ugyan istenem, az a szégyen Sándor merre lehet most? Arra nem is gondol senki!...

Gonosz. *(A szakasztóban válogatva.)* Bizony rossz termés volt az idén...

Boriska. *(Magában.)* Pedig én tudom, hogy nem olyan rossz, a milyennek tartják...

Gonosz. *(Fenn.)* Minden gyümölcs férges...

Boriska. *(Magában.)* Olyan szelid volt!

Gonosz. *(Kivesz egy szép nagy krumplit.)* Még ez is; pedig épnek látszik.

Boriska. De hiába... a világ nyelve — a legjobból is rosszat csinál...

Gonosz. Még se a féreg rágta ezt, hanem valami rossz kapás akarata ellen vágott bele *(nézegeti.)*

Boriska. A rosszból pedig milyen nehéz lehet újra jót csinálni?!

Gonosz. *(Átadja a krumplit.)* Hámozd meg csak, húgom, vágd ki belőle azt a sebes részt, egészséges az belül! még jóízűt is ehetel belőle!

Boris. *(Elveszi, fent.)* Meghiszem azt! hiszen ilyen talán nincs is több?

Gonosz. Biz a sok hitvány közt ez még kitűnő.

Boris. (*Magában.*) Ha szólni mernék róla? ... mert nekem az is jól esik, ha róla beszélhetek! De hát miért is ne? ki gondolna arra, a mit csak én tudok?! ... (*Fenn.*) Kedves Pista bácsi!

Gonosz. Mi kell, édes kincsem?

Boris. Láttá-e ma Göndör Sándort?

Gonosz. Láttam, gyöngyvirágom!

Boris. Hol?

Gonosz. Nemrég ment erre nagy dalolva

Boriska. Vajjon hová mehetett?

Gonosz. A korcsmába.

Boriska. Minek?

Gonosz. Tivornyázni.

Boris. Szegény!

Gonosz. Soh'se szegény az, van annak most pénze.

Boriska. Hát csakugyan eladta a házát?

Gonosz. Még a szőlőjét is.

Boriska. Ki vette meg?

Gonosz. A „makk hetes“ zsidó.

Boriska. Vajjon mennyiért?

Gonosz. Ötszáz sajniért.

Boriska. És csakugyan elmegy innen lakni?

Gonosz. Megy a pokolba!

Boriska. Hát akkor mi lesz belőle?

Gonosz. Naplopó, csavargó, falu rossza!

Boriska. (*Benső részvétellel.*) Talán csak nem?

Gonosz. Épen így kezdte Tillancs Pesta is, meg Hajdinom Béni is, akit most esztendeje temettek el Váczon ...

Boriska. Istenem, pedig ugy-e kár volna érte?

Gonosz. Kár — ha kár!

Boriska. Szegény Sándor! pedig látja, Pista bácsi — mikor nálunk lakott, olyan jó fiu volt!

Gonosz. Hiszen ha Bátki Tercsit neki adták volna ...

Boriska. Ugy-e, akkor még most is jó volna?;

Gonosz. Meghiszem azt!

Boriska. De hát mért nem választ más leányt?

Gonosz. Ugy van! Mért nem veszi el Finum Rózsit!

Boriska. Hogy is ne! hiszen az nem hozzá való!

Gonosz. Már pedig én azt szántam neki!

Boriska. *(A krumplit gyorsan aprítja és nagyon apróra.)* Az pedig kár volt, Pista bácsi, mert egyszer az apám is azt mondta, hogyha Sándor irni, meg olvasni tudna, hát akkor másképp gondolkoznék...

Gonosz. Hugom, nagyon apró lesz az a krumpli!

Boriska. *(Észre térve.)* Az ám! ejnye, mért nem szólt hamarabb? *(Magában.)* Jaj, most majdnem elárultam magamat!

Gonosz. Látod, hugom, én gyermekkoromban úgy tudtam irni, mint a víz...

Boriska. Igazán?

Gonosz. De még tán jobban! hanem vénségemre úgy elfelejtettem, hogy ha most a nevemet valami írás alá kell lenyomoritani, hát akkora betűket pingálok, mint egy-egy keresztes pók, s többnyire magam is megbámulom.

Boriska. Látja, — milyen jó azt tudni!

Gonosz. Jó, jó, a kinek szüksége van rá! De biz engem iskolás-koromban is kötéllel huztak a mester elé. Nem születtem tudós-nak. *(A szinpad elsötétül.)*

TIZENHATODIK JELENET.

SULYOKNÉ *(a házból.)* VOLTAK.

Sulyokné. *(sietve.)* Készen van-e már a krumpli! Jaj, de sokáig babrálsz vele, lelkem!

Boris. Már viheti, nénikém!

Sulyokné. Add ide, szentem, mert elkéstünk!

Gonosz. El ám, mert előbb Finum Rózsit kellett megkoppasztani a becsülettől.

Sulyokné. Oh vén bagoly, hogy eszibe tartja!

Gonosz. *(Épen úgy.)* Óh, kis fülemülém, de gyönyörűen csattogsz! *(Felveszi a szakasztól.)*

Sulyokné. Csattantanék is én mindjárt, csak ez a tál a kezemben ne volna, s ne sietnék nagyon. *(Indul.)*

Gonosz. Nem kell a csókokod, Juczikám, mert . . .

Sulyokné. *(Visszafordul, s a tálát felé tolja.)* De jó kedve van!

Gonosz. *(A mint megfordult, már szemben állnak, s a szakasztóval visszatartja a felé nyújtott tálát.)* Hogyne volna, mikor téged látlak! *(A szakasztóval tolja befelé Sulyoknét. Be utána.)*

TIZENHETEDIK JELENET.

BORISKA *egyedül.*

Boriska. Jó kedve van mindenkinek, csak egyedül én vagyok szomorú, meg ő . . . óh bizonyosan ő is nagyon szomorú lehet! . . . Én nem tudom — ettől a mai naptól félek! . . . Soha se voltam még így . . . akár mit csinállok, akár mihez kezdek, mindig Sándor jut eszembe . . . aztán gondolkozom . . . s egyszerre ide nyilallik valami . . . *(Szivére teszi kezét. Szünet.)* Én nem is tudom, hogy miért néztem meg azt a Sándort annyira? Sokszor mondogatom magamban: bolond vagy te Boris! Nem szánt egymásnak az isten, hát miért epeszted magadat? . . . és mégis, mégis mindig előttem áll . . . Óh istenem, de nehéz a sorsom! . . . Így hervadok el lassankint majd egyedül, s oda járok sirni, a hol nem lát senki, csak az a jó isten! Pedig, ha egyszer utamba jönne, és szóba állna velem . . . s megkérdezné, hogy miért vagyok oly szomorú? jaj, de el tudnám mondani! *(Leül az eperfa alá.)*

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

SÁNDOR, BORISKA. *(A szinpad egészen sötét.)*

Dal.

SÁNDOR.

Megállok az udvarodon,

Bezörgetek ablakodon.

Ha kérdezed: ki zörget ott?

Nézz ki, — s látsz egy bús galambot!

Visszahoztam a keszkenőt,
Van már neked más szerető . . .
A gyűrűd is visszaadom,
Magamnál csak búmat hagyom!

Jaj, pedig de fáj a szívem,
Te utánad, te hűtelen!
Ha nem fájna — itt se volnék,
Hozzad még csak nem is szólnék!

Boriska. (*Magában.*) Itt van; Istenem, vajjon miért jött? . . .
Jaj, ha most szólni mernék hozzá?! . . .

Sándor. (*Magában.*) Megmondom neki még egyszer . . . hogy az
isten áldja meg! . . . vagy . . . nem mondok semmit, csak a szeme
közé nézek . . . azokba a szép szemekbe, a melyeknek nincsen
párjuk széles e világon!! . . . S azután? . . . azután isten tudja, mi
következik . . .

Boriska. Vajjon mit csináljak most? . . . (*Feláll.*) Óh, de gyáva
teremtése vagyok az istennek! . . . Bezzeg Finum Rózsának más a
természete . . .

Sándor. (*Észreveszi.*) Ki az?

Boriska. (*Féltéken.*) Én vagyok, — Sándor bácsi.

Sándor. Feledi Boris?

Boriska. Az. Isten hozta nálunk!

Sándor. Hát szívesen láttok?

Boriska. Én mindig szívesen látom kigyelmedet, mert nekem
soha se vétett.

Sándor. Hát kinek vétettem? azt szeretném tudni?

Boris. Senkinek, — de mégis azt beszélik a faluban . . .

Sándor. Hogy rossz vagyok — úgy-e? Hejh pedig, Feledi Lajos
— rosszabb vagy te, mint én, mert elszeretted tőlem, a kit én sze-
rettem . . .

Boris. Édes Sándor bácsi, a szerelmet nem lehet erőszakolni . . .
Látja, mi haszna erőszakolná Tercsit, ha egyszer nem szereti kigyel-
medet?!

Sándor. (*Sötéten.*) De szeretett

Boris. Ki tudja?

Sándor. Tudom én! Hejh! zászor is fogadta, ezerszer is mondta, mikor göndör fürtös fejét szívemre hajtotta . . .

Boris. Ha szerette volna, még most is szeretné, — higgye el azt nekem.

Sándor. Nem hiszek én semmit, csak azt, hogy elszólták tőlem az irigyek, a gonoszok, s csak azt szeretném tudni, hogy ki volt benne a főmester?

Boris. Kideríti az idő azt is — ha igaz.

Sándor. Késő lesz!!

Boris. Óh, csak ne búsuljon annyira, édes Sándor bácsi!

Sándor. Mi közöd hozzá, jó leány?

Boris. Csak az, hogy fáj — ha szenvedni látom, és aztán számomra kigyelmedet, hogy ilyen nehéz sorsra jutott!

Sándor. Nem soká lesz nehéz, — tudom azt az egyet!

Boris. *(Remegve.)* Mit akar tenni?

Sándor. Ne kérdezd! elég, ha azt mondom, nem viszem sokáig!

Boris. Óh istenem!

Sándor. Ne hallgass rám, Boris! . . . Gyenge szived nem tudja még, mi az, a mi alatt az enyim már szakadozni kezd! . . .

Boris. *(Magában.)* Jaj, ha most ki merném mondani? . . .

Sándor. Ne is vesztegess több szót vigasztalásomra . . . Hanem ha igazán jó vagy hozzám, úgy tedd meg azt az egyet, a mire most kérek.

Boris. Szívesen, a mit csak kíván.

Sándor. Küldd ki Bátki Tercsit.

Boris. *(Nyugtalanással.)* Tercsit? . . . minek? . . .

Sándor. Hadd lássam még egyszer

Boris. Óh, csak ezt ne kívánja tőlem!

Sándor. Beszélni akarok veled — utóljára . . .

Boris. Utóljára?

Sándor. Holnap már úgy se tehetem.

Boris. Teremtő szent atyám! Sándor bácsi! mi lelte? mit beszél? Minek ez a nagy búbanat? hiszen . . .

Sándor. Megteszed?

Boris. Jaj istenem! most? mikor a kézfogóját tartja?!

Sándor. Éppen azért.

Boris. Én félek, — nagyon félek!

Sándor. Miért?

Boris. Mert kigyelmed nagyon el van keseredve, és isten tudja, mire vetemedhetik?!

Sándor. Nem teszed? Jó! Úgy hát bemegyek én magam!

Boris. *(Hirtelen.)* Ne, ne! Óh csak azt ne tegye! Sokan vannak, bizonyosan veszedelem lenne.

Sándor. *(Indul.)* Ne félj!

Boris. *(Visszatartja.)* Inkább kiküldöm én, — ha ki merne jönni.

Sándor. Mondd meg neki, hogy kijöhet bátran . . . nem lesz semmi baja! hogy többet nem is látjuk egymást, — csak most az egyszer jöjjön! *(Nagyon érzékenyen.)* Mondd meg neki, hogy *(Sir.)* hogy sirva várom itt a nagy eperfa alatt

Boris. Megmondom . . . meg! *(Szintén sirva.)*

Sándor. *(Folytatva.)* Ahol annyiszor ültünk együtt boldogan *(Mintegy önkéntelenül az eperfa alatti padra borúl.)*

Boris. Csak azt ígérje meg, hogy nem tesz semmi rosszat vele.

Sándor. Igérem, — csak eredj!

Boris. *(Magában.)* Megmondom Tercsinek, hogy szépen bánjon vele s vigasztalja — ha teheti. Az én szavamra nem ad semmit Oh pedig ha tudná, hogy egyetlen szaváért, egy vidám mosolyáért odaadnám életem! *(El a házba.)*

TIZENKILENCZEDIK JELENET.

SÁNDOR *egyedül.* *(A fa alatt.)*

Ha nem szeretett, miért hitegetett? Ha pedig szeretett, hát mért csalt meg? . . . ezt kérdelem meg tőle Három hónapja mult, hogy nem szóltam hozzá, de már nem bírok a szívemmel . . . kicsap belőle valami búbánatos panasz, — de nincs, a ki hallja, nincs, a ki megértse magam pedig bolond vagyok tőle!

(A házban dalt kezdenek.)

Kar.

*Gerle-madár a párját siratja.
Az én szívem bánatát tagadja.
Mért tagadod? igaz az a bánat;
Hát rétek-e siratni babámat?!*

Sándor. Úgy, úgy! ezt fújjátok nekem, ez illet meg engem . . .
Tovább csak, tovább! . . .

Kar.

*Sűrű felhő borítja az eget,
Őszi eső áztatja a földet . . .
Sird ki te is könnyeid záporát,
Jó az Isten . . . lesz még gondja reád!*

Egy erős férfi-hang (a szobában). Ej, ez a nóta nagyon szomorú! Fújjunk vigabbat, nekünk valót!

Sándor. Úgy, úgy! mulassatok! vigadjatok! talán vigasztokra megjön az én kedvem is boszut állni rajtatok, kik ellenségeim vagytok.

Kar.

*Szarika csörög a fedelen, nem gólya, —
Pedig ott a fészek az övé volna!
Szarika-madár, ne kényeskedj oly nagyon,
Fényes tollad, de csunya hangod nagyon!*

Sándor. *(Felugrik a padról.)* Nekem fújjátok ezt? Jól van, csak csúfolódjatok! . . . megadom rá a viszhangot én is úgy, a hogy bánatos szívemből fakad.

Kar. *(a szobában.)*

*Jó éjszakát, édes kincsem!
Többet még rám se tekintsen!
Én is, hogyha arra járok,
Többet még csak meg se állok*

Sándor. *(A dal alatt kitörve.)* Jaj, ki tanít titeket ezekre a nótákra odabent? . . . Szántszándékkal keresitek össze, hogy ingereljete? . . . Jól van! ha az a leány nem mert előmbe kilépni, bemegyek hozzá én . . . Egy életem, egy halálom! megesküdtem, hogy vagy enyim lesz, vagy együtt halunk meg . . . *(Az eperfa alatt levő fokosért nyul.)*

HUSZADIK JELENET.

TERCSI. VOLT. *(A zene egész a felvonás végeig a helyzethez illő adagiót játszik.)*

Tercsi. *(Féltéken az ajtóban.)* Nem látom sehol.

Sándor. *(A fokossal indul, találkozik Tercsivel.)*

Tercsi. Ki az?

Sándor. Én vagyok. Régen várlak itt.

Tercsi. *(Magában.)* Istenem! én reszketek! . . . *(Fenn.)* Mit kíván kigyelmed tőlem?

Sándor. Mit kívánok tőled?! . . . Azt kérdezed?

Tercsi. Azt; miután kigyelmeddel többé semmi közöm.

Sándor. Igaz, semmi közöd, akkor, mikor már megölted a lelkemet.

Tercsi. Én?

Sándor. Te! . . . De csak arra kérlek, azt az egyet mondd meg: hogy mért fordultál el tőlem?

Tercsi. *(Bátorsággal.)* Ezért hivatott ki?

Sándor. *(Szenvedélylyel.)* Felelj! arra a jó istenre kérlek, a kihez imádkozni szoktál, — felelj erre az egy kérdésemre, mert addig tőlem meg nem szabadulsz!!

Tercsi. Nem tartozom kigyelmednek semmi számadással!

Sándor. Tercsi! ne vedd el az eszem! könyörülj rajtam! Én úgy szeretlek most is, mintha mi sem történt volna . . . Eltűröm azt a szégyent is, a mit a faluban reám borítottál! Csak azt mondd meg: hogy mért nem szeretsz engem?

Tercsi. Szánom kigyelmedet; de mit tehetek róla, ha Feledi Lajost jobban szeretem?!

Sándor. Tercsi! . . . kívánod, hogy itt előtted haljak meg?

Tercsi. Ugyan hogy beszélhet ilyeneket?

Sándor. *(Lázasan.)* Még többet is mondok. — Add vissza a gyűrűt annak a legénynek, és térj vissza hozzám, én visszafogadlak! Elfelejttem, hogy megtántorodtál, elfelejttem, hogy bánatba dobtál; és csak szeretni foglak örökkön-örökké!!

Tercsi. *(Visszautasítólag.)* Ej! ne kínozzon tovább!

Sándor. Hát kín ez neked?

Tercsi. *(Mindig határozottabban.)* Az; mert én ilyesmiről még hallani sem akarok.

Sándor. Nem?

Tercsi. *(Durván.)* Nem!

Sándor. *(Semmisülten.)* Jaj!

Tercsi. *(Gyorsan folytatva.)* Én nem szeretem kigyelmedet, soha se is szerettem . . .

Sándor. *(Sötéten.)* Jól van már!

Tercsi. Kigyelmed is nézzen más leányt, és akkor majd elfelejt engem!

Sándor. Soha!

Tercsi. *(Hetyke modorral — oda vetve.)* No hát akkor arról se tehetek! *(Indul.)* Isten áldja!

Sándor. *(Megragadja.)* Teszek hát én!!

Tercsi. Segítségért kiáltok, — ha el nem ereszt!

Sándor. Nem eresztlek! . . . Együtt megyünk egy hosszú útra!

Tercsi. Ittas kigyelmed? vagy örült?

Sándor. *(Magánkiül.)* Mind a kettő! Szerelmed ittassá, hűtlenséged örültté tett, s ezért meghalsz!

Tercsi. Bocsáss el, gyilkos! *(Dulakodnak.)*

Sándor. Késő! nem menekülsz!! *(Pisztolyt vesz elő.)*

Tercsi. *(Kirágadja magát Sándor karjaiból és futni akar a házba)* Segítség! Segítség!

Sándor. *(Rá lö Tercsire.)*

Tercsi. Szent isten!! *(Elbukik.)*

Sándor. Most már az én menyasszonyom vagy örökre!

Tercsi: Bocsáss el, gyilkos!

A falurossza, I. felv., 20. jel.

FE

SZ

HUSZONEGYEDIK JELENET.

FELEDI, LAJOS, BORISKA, AZ OSSZES NÉP. RÓZSI KÉSŐBB JÓSKA. *(Rémül-
ten jönnek.)*

Mind. Mi az? Mi történt itt?

Sándor. Eljegyzést tartok Bátki Tercsivel!

Feledi. Gyilkos! fogjátok meg!

Sándor. Jertek hát, és temessetek hozzá!! *(A pisztolyt magára
szegzi, e perczben a kapun bejön Jóska, oda ugrik, megragadja. Rózi
a kerítésen kívül látható.)*

Jóska. Markomban vagy már! *(A pisztoly a levegőbe elsül.)*

(Csoportozat.)

(A függöny legördül.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Egy évvel később.)

(Ulcza a faluban. — A szin közepén a háttérben hosszában nyuló ház, közép-bejárattal, ketoldalt ablakok, a háztetőből póznára fűzött korcsma-czégér lóg ki, s a baloldali ablakokból halvánv világosság dereng Jobbra a Feledi házának eleje, a már használt kerítéssel és kapuval. Balra szemben vele parasztház. előtte nagy ágas-bogas ákácza, alatta a ház és fa közt jó nagy fatörzs, a mire fel lehet állni. — A szinpad homályos ; reggeli szürkületet jelez. — A függöny felgördültekor erős czigány-zene hallik, illetőleg egy csárdás vége, — a korcsma belsejéből.)

ELSŐ JELENET.

BORISKA. (Lassan kinyitja a kis kaput, s az utcán körülnéz.)

Senki! még az egész falu alszik! (Óvatosan behúzza maga után az ajtót.) Istenem! csak senki észre ne venne, mert megölne a szégyen. . . Jaj, talán rosszat is teszek, mert úgy reszket minden tagom, mintha a hideg rázna! . . . Óh, bizonyosan csunya dolog, s az apám megölne — ha megtudná! De hát tehetek-e róla? Egész éjjel nem aludtam; tudtam, hogy ő mulat itt, mondta Jóska; de azt is mondta, hogy ma hajnalban búcsút mond a falunak örökre! . . . Én tehát föltettem magamban, hogy korán fölkelek, meglessem, mikor indul, s ha módját ejtethem, beszélek vele . . . Valjon nem ment-e még el? . . . (A korcsma felé néz.) Jaj, ha mernék? . . . (Körülnéz.) Megpróbálok! (Mosolyogva a közönség felé néz, s ujjával csendre fenyegetve, lábujjhegyen a világitott korcsma ablakához lopózik*.)

*) Ezen néma játék ne illesse czélzatosan a nézőt, hanem a szereplőt magát.

Sándor. *(A korcsmában dalt kezd, az első sor után a cigányok is belevágnak.)*

Zápor esik a határon,
Lesz szerefőm kettő-három,
Ragyogó csillagom!
De mind a hármat megcsalom.

Engem is megcsalt egyszer a . . . *(Abbahagyja, nemetsző hangon a zenészekre értve.)* Csitt! Akkor czinczogj, ha parancsolom! . . . *(A zene elhallgat.)*

Boris. *(Az ablaknál leskelődve.)* Ott ül, az asztalra könyökölve . . . milyen sápadt! . . . Bizonyosan sokat búsúlt az alatt az egy esztendő alatt . . . de így még sokkal szebb! . . .

Gonosz. *(Kívül.)*

Éjfél után óra három,
Még én a falut bejárom!
Ha nem alszom, az én károm,
Éjfél után óra három!

Boriska. *(Elugrik az ablaktól.)* Szent isten! a bakter! végem van!
(Indul a kapu felé.)

MÁSODIK JELENET.

GONOSZ. BORISKA.

Gonosz. *(Legelőül a baloldali ház mellől lép fel, — follos kopott szűrben, egyik keze kidugva a szűr újján, másikon egy jó nagy füles kosárban szőlő. Keresztül akar menni a korcsma felé, s Boriskával találkozik, mindkettő megijed.)* Ki vagy?

Boriska. Én vagyok, Pista bácsi!

Gonosz. *(Megismeri.)* Te? . . . hát hol jársz ilyenkor?

Boriska. *(Zavarral.)* Hát . . . hát . . . *(Hirtelen.)* A tehenet hajtottam ki.

Gonosz. Az se igaz, húgom — de hát hadd legyen!

Boriska. *(Magában.)* Jaj! megvert az isten, mert hazudtam! *(Fenn, remegő hangon — gyorsan.)* Édes lelkem, egyetlen Pista bácsi, ne

mondja meg az apámnak, hogy most itt látott . . . megszolgalom valamivel, csak ne faggasson most! (*Gyorsan befut a házba.*)

Gonosz. (*Utána néz.*) Ej ha! ezzel is többet tudok. No lám! a kis ártatlan Boriska!! (*Fejét csóválja.*)

Sándor. (*A korcsmában, mint előbb.*)

Megért már a gohér szőlő.

Mégis legjobb egy szerető,

Ragyogó csillagom . . . Ragyogó csillagom!

Gonosz. (*Sándorra értve.*) Mégis itt vagy? hogy vesztél volna ott, a honnan jöttél! Nem is tudom, mért ereszti haza a vármegye az ilyet? mikor csak a becsületes emberek hátrányára vannak! És még a szőlőről is nótázik a duhaj! mintha nem tudná, hogy ki van dobolva, hogy a ki csak egy fillenget is levesz vagy elád — szüret előtt, — hát öt pengő forintig büntettetik, vagy pedig két hétig áristomot ül. Magam doboltam ki, így legalább jobban vásik a foga mindenkinek a szőlőre! Különösen ennek a Makkhetesnének, ennek mindenkéül legelőször kell, a mi megéri! Hát csak megszanom szegényt, — hogy le ne tegye a Péterkét — és ilyenkor, mikor négy órakor kiáltom ki a hármat, a kettőt pedig egy órakor, hát kikerülök a hegyre a kedvéért! Cserebogár Jóska, a pásztor, jó kenyeres társam, együtt iskoláztunk, együtt suhanczkodtunk, hát most is együtt pásztorkodunk; ő a mezőn, én pedig a faluban, de van is ám becsület! (*A korcsmában zene szól.*)

Sándor. (*Kiált.*) Száz itcze bort a javából ide!!

Gonosz. Ejnye, de beléd ütött a hajrá! Vajjon honnan telik? Még utóbb rám virrad miatta. Hogy jussak be no? (*Indul.*)

HARMADIK JELENET.

FINUM RÓZSI. (*A háttérből jön, találkozik Gonoszszal.*) VOLT.

Gonosz. Ki az?

Rózi. Én vagyok, Pista bácsi! Nem győztem már ezt a Sándort várni, pedig úgy megígérttem vele, hogy hozzám jöjjön, s.

olyan pompás vacsorát készítettem, hogy a püspök is megnyalta volna utána a száját, — és még csak arra se konyitott!

Gonosz. Úgy, úgy, vidd haza, ne csúfoskodjék mindjárt az első napon.

Rózszi. Jaj, hiszen ha oda jönne . . . de . . .

Gonosz. Hát hová is menne? ha egyszer te vagy az . . . izéje . . .

Rózszi. Mije? . . .

Gonosz. Hát az izéje, no, vagy a felesége — ha úgy jobban tetszik!

Rózszi. Mit mondott kend?

Gonosz. Azt beszélték a faluban, hogy . . .

Rózszi. *(Belevág.)* Nem is tud az a falu egyebet, mint mirajtunk rágódni! Különben bár úgy volna; de most az egyszer ez a hír nagyon suta volt. De ha az isten úgy akarja, mint én, igaza lesz a falunak! *(A korcsma felé tekint.)* Pista bácsi, eszemadta lelkem, menjen, és szólítsa ki, én magam restellem . . .

Gonosz. Nem tehetem, szívem.

Rózszi. Miért?

Gonosz. Más dolgom van.

Rózszi. Vajjon mi? *(Hamis mosolylyal.)* Talán azt a szőlőt kell valahová vinni? Ne féljen, nem árurom el!

Gonosz. *(Magában.)* Észrevette a gyilkos tekintetü!

Rózszi. Adja ide, majd tartom addig.

Gonosz. Dehogy tartod, hisz már rajtam is teher!

Rózszi. Éppen azért!

Gonosz. Nem adom!

Sándor. *(A korcsmában fokozatos ittas tempóban.)*

Dal.

*Kipattant a búza szeme,
Vajjon rózsám szeretsz-e te
Ragyogó csillagom!
Kacsintásod hejh szapora,
Hol emide, hol amoda.
Ragyogó csillagom!*

Rózszi. Erre felelek, — hátha kijön?

Dal:

*Ha kacsintok, ne nézz másra,
Ne adj okot kacsintásra,
Ragyogó csillagom!
A menyecske addig szeret,
Mig a szivére ölelhet,
Ragyogó csillagom!*

Sándor. *(A korcsma ablakát belülről fokosával kiüti s kikiált.)* Ki az, a ki az én hangomon beszél?

Rózi. *(Elugrott az ablaktól.)* Az, eszemadta, a ki hiába várta, s most is érte jött.

Sándor. Én utánam ne járjon senki — annyit mondok, — mert rossz vége lesz!!

Rózi. *(Fenyegelve az ablak felé.)* Ne megállj! ezt nem felejttem el soha! ezért még meglakolsz.

Gonosz. Hát miért is koncsorogsz utána?

Rózi. Óh, hát mit tehetek róla, ha olyan nagyon tetszik nekem?

Gonosz. Úgy hát érd be azzal!

Rózi. *(Felpattan.)* Pista bácsi! azt mondom, hogy...

Gonosz. Mit?

Rózi. Hogy fogja be a száját, mert ha én kitátom, hát nem köszöni meg! Ismeri már a természetem! *(Indul, magában.)* Jaj, ha most valakivel amúgy isten-igazában összetűzhetnék, nem adnám egy vak lóért! *(Elmegy arra, a merre jött.)*

Gonosz. *(Nevetve.)* Ennek ugyan kijutott! *(Meglátja, hogy nyílik a Feledi-udvar kapuja, az áhkác mellé húzódik.)* Megint jön valaki! már csakugyan itt veszek!

NEGYEDIK JÉLENET.

TERCSI. *(A hájában.)*

Tercsi. Ugyan hol lehet az az ember? Tegnap este összezördült velem, a miatt a Göndör miatt, s azóta oda van. Én nem tudom, hogy lehet valaki olyan borzasztó féltékeny, mint ez az én uram?

Nem szólhatok egy szót se senkiről, mert mindjárt gyanuba ejt! Pedig én oly híven szeretem, hogy már hívebben szeretni sem lehet! Már csak megnézem, hogy nem ő mulat-e a korcsmában? kitelik tőle olyankor minden! (*A korcsma ablakához megy, s benéz.*)

Gonosz. (*Magában.*) Ne te, ne! ez is a régi szeretőjét lesi? . . . furcsa, nagyon furcsa!

Tercsi. (*Az ablaknál.*) A bizony Göndör Sándor! Jaj, csak Lajossal össze ne keverednének!

Sándor (*Bent a zenészekhez*) Készüljetek!!

Tercsi. (*Elugrik.*) Jaj, itt ne kapjon valahogy! (*A ház felé indul.*)

Gonosz. Már csak rá köszöntöm a reggelt. (*Tercsihez.*) Jó reggelt, szép húgom!

Tercsi. (*Rá se tekint.*) Adjon isten! (*El a házba.*)

Gonosz. Hm! még csak azt se mondja, hogy befellegzett! Pedig ha az ura azt tudná, a mit én! . . . No, de beviszem már ezt a szőlőt akármi úton, mert még útamba hoz az ördög valakit, s ha rám találják sütni, vége mindennek! se hivatal, se becsület, más szóval: se pénz, se posztó! (*Indul a korcsma felé.*)

ÖTÖDIK JELENET.

SÁNDOR. 1., 2., 3., 4-ik cigány, és czimbalmos czimbalommal.

(*Sándor kezében boros üveg borral.*)

Sándor.

Én vagyok a falu roszsza,

Csak engem ugat a kutya!

Más is van még a faluba,

Még se ugatja a kutya!

Kút-ágásra szállott a sas!

Engem Rózsi ne csalogass!

Csalogatott engem más is,

Náladnál szebb virágszál is!

(*Lassu léptekkel jön ki a korcsmából, a zenészek utána, s a mint Gonosz ki-ki aharja herülni, hogy bejuthasson, mindig eleibe áll s nem engedi.*)

Sándor. Oda se a bajnak, Pesta! nem lesz ez mindig így!...
Igyék! *(Kinálja.)*

Gonosz. Köszönöm, édes öcsém! *(Utána nyul.)*

Sándor. *(Megcsalja.)* Majd... *(Maga iszik.)*

Gonosz. Tedd bolonddá az apádat, ne engem! *(Indul.)*

Sándor. *(Meffogja.)* Halt!...!

Gonosz. Bocsáss, dolgom van!

Sándor. Csilaj paraszt!... Igyál... *(Gonosz nem akar, Sándor erővel itatja. A cigányokhoz.)* Hej, fiuk! Ide sorba. *(Int nekik s felállítja őket a Feledi-ház eleibe úgy, hogy háttal állnak az ákáczfához.)*

Gonosz. Jaj, csak a szőlő a nyakamon ne volna!

Sándor. Így! aztán valami búcsúztató nótát szomorút, siralmasat... sirjon a hegedű, hogy az én szívem is...

I-ső cigány. Igen is... Sándor ur! *(Hangolnak.)*

Sándor. Utána meg vigasztalót... *(Első cigányhoz.)* De izibe Cene!

Cigányok. *(Elkezdik lassan a „Cserebogár, sárga cserebogár“ nótát.)*

Gonosz. *(Magában.)* No, most talán megszökhetem. *(Indul.)*

Sándor. *(Meglátja, mikor már majdnem a korcsmaajtónál van.)* Pesta! egy tapodtat se innen!

Gonosz. De dolgom van!

Sándor. *(Elibe kerül.)* Nincs most dolga senkinek! *(A cigányok eleibe mutat.)* Oda állj! *(A korcsma felé fordul.)*

Gonosz. *(Magában.)* Jaj! csak ez a szőlő!... *(Körülnéz.)* Hopp! megvan! *(A cigányok háta megett hirtelen felakasztja a baloldali ház mellett levő ákác egyik galyára a kosarat.)*

Sándor. *(Bekiált a korcsmába.)* Te, hetes, vagy nyolczas! add ki a fokosom! meg bort!

Gonosz. Jaj, csakhogy megszabadultam tőle!... *(A korcsma ablakán egy kéz kiadja a fokost.)*

Sándor. Hát a cimbalom hallgat?

Czimbalmos. Nincs mire tenni, — instálom ássan!

Sándor. Nincs? Pesta bácsi!

Gonosz. No?

Sándor. Ne ódalogjék kend, annyit mondok

Gonosz. Haiszen itt vagyok. *(Félre.)* Foga van rám a betyárnak,
és megcsipett!

Sándor. Térdepeljen le kend!

Gonosz. Mi?

Sándor. Tartsa a hátát!

Gonosz. Ne bolondozz, hé!

Sándor. Szaporán — ha mondom! *(Fokost emel.)*

Gonosz. Jó, jó, no! *(Letérdel.)*

Sándor. Még lejjebb!

Gonosz. *(Leül egészen.)* No!

Sándor. Nem úgy, a ki ragyogása van! négykézláb álljon kend!

(Segíti Gonoszt.)

Gonosz. Jaj! jaj! *(Nyög.)*

Sándor. Hol az a czimbalom?

Czimbalmos. *(Odaviszi.)* Itt van!

Sándor. Tedd a hátára. *(Czimbalmos ráteszi.)*

Gonosz. Öcsém! ne tégy csúffá, mert megharagszom!

Sándor. Ha haragszik, majd megbékél!

Gonosz. *(Mozgatja a hátát.)* Vegyétek le; mert biz isten levetem!

Czimbalmos. No, csak ne ficskándozszsék kend, ugy se csikó má!

Gonosz. De még rugok is!

Sándor. Ha megmozdul kend, olyat sózok rá hátulról, hogy
magam is megbánom!

Gonosz. Hát ellenségem vagy?

Sándor. Jó kedvem van! mulatok!

Gonosz. Süsd meg az ilyen mulatságot!

Sándor. *(A cigányokhoz.)* Ácsi . . . *(Elhallgat a zene. A színpad
egészen világos lesz.)* Most még csak egyet, az én nótámat . . . Hogy
is van csak? *(A cigányok nagyon szomorú dalt kezdenek s a mint már
javában húzzák — kezdi Sándor az éneket.)*

Dal:

Húzzad, húzzad keservesen!

Ne erősen, csak csendesen!

Az eleje legyen epe,

Csendes álom a közepe!

*Most, a vége riadjon fel!
Hogy a lelke támadjon fel
Búbánata messze szálljon...
S ablaka előtt megálljon!*

*Kopogtassa fel álmából,
Költse fel puha ágyából,
Tülkon lopózzék szívébe,
S mint ő engem — úgy gyöltörje!*

*Húzzad, húzzad keservesen!
Hogy a szíve repedezzen!
Jusson eszébe még egyszer:
A mit hazudott ezerszer!*

*Jaj, de ne húzd!... minek húzod?...
Hiszen csak a szívem kinzod!
Höllöt küldtem, nem galambot...
Nem nyitnak annak ablakot!*

HATODIK JELENET.

FELEDI, VOLTAK.

Feledi. *(A kapuban megjelenik kalap és dolmány nélkül.)* Miféle istentelenkedés ez, az én becsületes házam előtt?

Sándor. A kend becsületes házával semmi közöm.

Feledi. Akkor hát odább egy házzal.

Sándor. Majd ha nekem tetszik.

Feledi. Úgy? no majd meglátom én! *(Gonoszhoz, ki a czimbalmot minden áron le akarja vetni hátáról.)* Hát kend nem szégyenli magát? vénségére bolondul meg? Nézze meg az ember!

Gonosz. *(Nagy bajjal feltápáskodik.)* Jaj! derekam!

Feledi. Vén bolond! *(A cigányok leülnek az ákácfa alá.)*

Gonosz. Megbolondul az ember néha — ha muszáj, — bíró uram; én ugyan nem jószántamból tettem! Jaj! derekam!

Feledi. *(A cigányokhoz.)* Ti is haza takarodjatok, azt mondom, a mi sok, az sok!... és végre kijövök a béketúrásból.

Sándor : Hát most mi vagyok ?

A falu rossza. II. fekv., 6. jel.

Sándor. *(Szintén a cigányokhoz.)* Egy tapodtat se innen, — én meg azt mondom!

Feledi. Sándor! ne vidd kenyértörésre a dolgot, mert biz isten megbánod!

Sándor. Eb, a ki megbánja! Parancsoljon kend, a kinek tud, nekem ugyan nem fog soha!

Feledi. Hát erővel zenebonát akarsz?

Sándor. Meg akarom mondani Bátki Tercsinek utoljára, hogy mi ő...

Feledi. Csak azt próbáld!

Sándor. Kendnek is, mint bírónak, meg mint halálos ellenségemnek szemtül-szembe mondom...

Feledi. Semmi szavunk egymáshoz! különösen ilyen állapotban.

Sándor. Már pedig nem odázzuk el, mert itt is kikiáltom, meg másutt is, hogy hiába akartak elveszteni, hiába költöttek rám minden rosszat, nem birtak előlni végképen, mert kisütött az igazság napja felettem, és most tisztán állok itt, bíró uram!

Feledi. Az a te szerencséd!

Sándor. Nem is a kendé!

Feledi. Köszönd istennek, hogy kiszabadultál; most térj a jó útra, légy becsületes ember.

Sándor. *(Kérdő hangnyomattal.)* Becsületes?

Feledi. Az bizony, és akkor talán még válik belőled valami.

Sándor. Hát most mi vagyok?

Feledi. Semmi! És most isten hírével, le is ut, fel is ut, mert aztán majd másképp beszélek! *(Indul befelé.)*

Sándor. *(Megfogja a Feledi bőűjű ingét, amint az be akart menni.)* Van még egy szavam bíró uramhoz.

Feledi. *(Bosszusan.)* Ejnye, semmirekellő, még hozzám is mersz nyúlni?

Sándor. Miért ne?

Feledi. *(Mellen löki)* Lódulj előlem, bitang gazember!...

Sándor. Bitang gazember?... *(Feledire rohan, de hátulról Gonosz és a cigányok megfogják.)* Bocsássatok! hadd tanítsam meg ezt a kevély bírót egy kis becsületesre, ha én gazember vagyok!...

Feledi. *(A kapun bekiált.)* Hej! cselédek! Jancsi! Jóska! Lajos! jertek ki csak! *(Sándorhoz.)* Majd megtanítalak ujra, te semmirevaló!

HÉTEDIK JELENET:

JÓSKA, CSELÉDEK, TERCSI, BÖRISKA. (A kapun.) *Nép, különböző oldalról a zajra gyűlelszik.* CSAPÓNÉ, SÜLYOKNÉ.

Mind. Mi az? mi baj?

Feledi. Fogjátok meg és farkasgúzsba kötve vigyétek a helység házához.

Mind. Miért? mit csinált?

Feledi. Fenyegtetett mindnyájunkat, — végre már rám rohant, és talán, ha meg nem fogják, azóta már halva vagyok!...

Nép. (Bámul.) Óh! óh!

Csapóné. Minek eresztik haza az ilyet? hisz az ilyenekből lesz a falu rossza!

Sulyokné. Igaz, példa bizonyítja! Ugyan, ugyan te Sándor, te! mi lett belőled?... Óh, ha szegény anyád élne — föld alá sülyedne szegyenletében!

Sándor. Hagyjanak békét anyámnak!

Feledi. Vigyétek a falu házához! Itt van még a csendbiztos úr, majd keze alá adom újra a jómadarat!

Sándor. (Már akkor kibontakozott a cigányok és Gonosz közül.) Hozzám ne nyuljon senki, azt mondom!

Feledi. Ragadjátok meg a sehonnait!

Boriska. Édes kedves jó apám, ne dühösködjék.

Feledi. Ej, mi közöd hozzá, gyermek!?

Boriska. Meglássá, azt fogják mondani, hogy édes apám csupa gyűlölségből nem tűrheti meg a faluban sem, hogy erővel el akarja üldözni!

Feledi. Nem is tűröm! az ilyen gazoknak pusztulni kell helységünkben. Igaz-e, atyafiak?

Nép. Igaz! igaz!

Boriska. Édes kedves apám! ne hallgasson ezekre itt (a népre.) Háta megett mindnyájan másként beszélnek s kigyelmedet kevély, gőgös embernek tartják.

Feledi. Hadd beszéljenek! nekem a világ nyelve mit sem árt

Boriska. Ki tudja?

Feledi. *(Rá néz.)* Boris! miféle beszéd ez? ki tanított arra téged, hogy apáddal perbe szállj?

Boriska. Kigyelmed maga.

Feledi. Mikor?

Boriska. Akkor, mikor arra a szép tanításra maga oktatott: szeresd felebarátodat, mint magadat.

Feledi. Hát bántok én valakit?

Boriska. Bizony bánt.

Feledi. Kit?

Boriska. Hát őt ni! *(Fejével Sándorra int.)* Sándort!

Sándor. Áldja meg az isten minden lépésedet!

Feledi. Mi ez? te még pártját mered fogni ennek a gyilkosnak? Elmenj szemém elől, míg jól van dolgod!

Boriska. Édes apám!

Sándor. Gyilkos se vagyok, Feledi uram!

Feledi. Egy szót se!... *(Borishoz.)* Takarodj' be!

Tercsi. *(Boriskát megfogja.)* Menjünk, be, Boriskám, apánk hargszik, s tudod, hogy ilyenkor nem jó hozzá szólni se.

Boriska. *(Magában.)* Oh bár örökre elnémulnék!...

Tercsi. Mi bajod?

Boriska. Semmi!

Tercsi. Hogy reszketsz!

Boriska. *(Majdnem zokogva.)* Félek, hogy megint valami nagy baj lesz itt!

Tercsi. Ne félj, kis bohó! csak gyere velem! *(Be a házba.)*

NYOLCZADIK JELENET.

CSENBIZTOS. VOLTAK. *(Hátulról jön. A korcsma ajtajában az előbbeni jelenet alatt megjelent egy zsidó és a felesége. Gonosz hozzájuk ment, és némajátékkal mutogatja az asszonynak a fán függő kosarat, mely alatt a cigányok vannak.)*

Csendbiztos. Mi az? mi történik itt?

Feledi. Könyörgöm alássan, tekintetes csendbiztos úr, ez a ficzkó! ez a falu rossza! a ki csak tegnap került haza...

Csendbiztos. Jól ismerem! csak a dologra!

Feledi. Erőnek erejével belém kapczáskodott! ezek az emberek tanuim!

Csendbiztos. Igaz-e ez, Sándor?

Feledi. Ezeket tessék megkérdezni, tekintetes uram!

Csendbiztos. *(Feledéhez.)* Lassan! Beszélj Sándor, — igaz-e?

Sándor. Nem tagadom, tekintetes uram!

Csendbiztos. Ejnye fiam! hát miért csinálsz újra bolondokat?

Sándor. Mert tele van a szívem keserőséggel!

Csendbiztos. Jó, jó! de azért csak türtesd magad!

Sándor. Csordultig van, tekintetes uram. Mert a hogy tegnap hazajöttem, meg se láttak, rám se néztek, de szóba se állt velem senki; hát ki akartam önteni keserűségemet muzsikaszó mellett!... Úgy is utoljára történt...

Csendbiztos. De azért a bíró urat nem kellett volna bántani.

Sándor. Nem is bántottam én, kérem alássan! Csak tudtára akartam adni neki, meg a hozzátartozóinak, meg az egész falunak, hogy azért a becsületem helyre van állítva! Szenvedtem ugyan eleget, de végtére mégis itthon vagyok! *(A zenészekhez.)* Ezt mondtam-e fiuk?

Czimbálmos. Olyanformán tetsett...

I-ső cigány. *(Meglöki titkon.)* Ne hallj, ne láss, te bibast, mert még te kerils a bajba

Sándor. Gazembernek, gyilkosnak, bitangnak nevezett a bíró, — tekintetes uram, — akkor futott el a méreg!

Gonosz. *(Hátul magyaráz a zsidó asszonynak s elkottyantja magát.)*
Úgy, úgy, no!

Csendbiztos. Úgy! no már ez más kérdés!

Feledi. Gonosz! hát kend ellenem bizonyít?

Gonosz. Én? hisz én egy szót se szólok! Hát szóltam valamit?

Csendbiztos. Bizonyította kend, hogy „úgy volt!“

Gonosz. Igaz is, hogy megfogtuk.

Csendbiztos. Kit?

Gonosz. Göndört! hogy a kedves bíró komám uramat meg ne üthesse!

Csendbiztos. Igen, de kend azt bizonyította, hogy a bíró Göndört „gazembernek, gyilkosnak“ nevezte?!

Gonosz. Azt nem hallottam, könyörgöm!

Csendbiztos. *(A cigányokhoz.)* Ti pedig hallottátok, úgy-e?

I-ső cigány. Láttuk instálom! de nem hallottuk!!

Csendbiztos. Úgy? No hát menjünk a helység házához, ott majd kisütjük a valót!

Feledi. Jól van, tekintetes csendbiztos úr! Hanem engedelmével egy felsőt rántok magamra és kalapot teszek. *(El.)*

Csendbiztos. Jól van, csak siessen!

Sándor. Tekintetes uram!

Csendbiztos. Mi kell, fiam?

Sándor. Négyszem közt szeretnék valamit mondani.

Csendbiztos. Beszélj. *(Hátrább vonulnak.)*

I-ső cigány. *(A czimbalmoshoz tithon.)* Te more: nézsd csak, mi van ott! *(A kosárra mutat.)*

Czimbalmos. Hol?

I-ső cigány. Hát nem látod?

Czimbalmos. *(Meglátja s oda mutat.)* Ahá! az ott? ... az egy kosár!

Gonosz. *(Észreveszi, hogy a két cigány a kosárra les.)* Nézd, hát nem észrevették a zsviványok!!

I-ső cigány. Tudod-e, mi van benne?

Czimbalmos. Hát — valami!

Gonosz. *(Magában.)* Hanem abban ugyan nem vásik a fogatok!

Csendbiztos. Akkor is mondtam, hogy ne jöjj vissza!

Sándor. Igaz, de ha a szívem csak ide húzott mégis! Aztán még ez a zsidó is tartozott. *(A horcsmárosra mutat.)*

KILENCZEDIK JELENET.

FELEDI VOLTAK. *(Kalappal, dolmányban.)*

Feledi. Mehetünk, kérem alássan!

Csendbiztos. Jól van! *(A cigányokhoz.)* Előre!

I-ső cigány. Ne húzsunk egy marsot, instálom?

Csendbiztos. Majd húzok én duplát a nyakad közé, csak be ne fogd a szádat! — Előre! ... *(Indulnak.)*

Makkhetes. Szerencsés jó napot khivának, tekintetes csendbiztos úr!

Csendbiztos. Szervusz!

Makkhetes. Én rák talán nincs szükség, úgy-e khérem?

Csendbiztos. De éppen magára van, szükség, mert ez a fiu
(*Sándorra*) magával is tisztázni akar.

Makkhetes. Óh khérem, én már kitisztáztam! De azért elmegyek,
mert a törvény én előttem szent! (*Behiált.*) Rűfke! vigyázz a kurcs-
mára! (*El mind.*)

TIZEDIK JELENET.

Lajos. (Ott lép fel, a honnan Gonosz, vállán puská.)

Lajos. Akárhová menjek, akármit miveljek, mégis mindig s mindenütt ő van az eszemben! Én nem is tudom, hogy miért szeretem ezt az asszonyt annyira, hogy még a levegőtől is félttem? És mégis mit tesz az velem? Alig hogy beteszi lábát a faluba tegnap az a Göndör gyerek, — szalad hozzám és nagy örömmel ujságolja, hogy „itthon van“, „hazajött“! . . . Mintha az istennyila vágott volna belém! . . . Mi köze hozzá? mért örül neki? . . . Ezen aztán összepereltünk kegyetlenül, úgy hogy én az egész éjszakát a szőlőben töltöttem! Föltettem magamban, hogy egy hétig haza sem jövök! Egy hétig? ez az éjszaka is volt legalább egy esztendő! Bemennem-e? Ha bemegyek, szokása szerint rám nevet . . . úgy féltitokban elmosolyodik, vagyis: az egyik szeme rám, a másik pedig isten tudja hová néz?! . . . Hejh! hamis szemek azok! hiszen ha olyanok nem volnának!! . . . Még sem megyek be, csak azért se! hadd búsuljon ő is. Betekintek a „makkheteshez“, az ablak mellé ülök és onnan nézem, hányszor áll ki a kapuba — haza várni engem . . . Ha csakugyan igazán szeret, százszor is ki kell neki jönni! (*Indul a korcsma felé.*)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Gonoszné. (Jön szembe vele.)

Gonoszné. Szerencsés jó napot kívánok, kedves Feledi uram!
Lajos. Adj' isten, anyókám!

Gonoszné. Ugyan édes kedves uram öcsém! nem látta-e valahol azt az én vén emberemet?

Lajos. Gonoszt! nem én!

Gonoszné. Óh teremő szent istenem! ne vigy a kísértetbe! már csakugyan elveszett!

Lajos. Gonosz?

Gonoszné. Képzelve, édes lelkem, még most se jött haza!

Lajos. Bizony pedig már régen megvirradt.

Gonoszné. Hiszen épen azér búsulok, hogy *(mintegy éneklő jajgatással)* Jajjajjaj! jajjajjaj! jajjajjaj!

Lajos. No, no! csak lassabban egy kicsit!

Gonoszné. Jaj, de mikor a kenyerem be van dagasztva! és nincs fám! az a kis kukoriczácskám — a kert végiben — töretlen, a papbért kidobolták . . . az adóexekutió a nyakamon; és az a vén Gonosz sehol, sehol!!

Lajos. Talán a „makkhetesnél“ van? nézzük meg.

Gonoszné. Úgy, úgy, édes lelkem, segítsen a bajomon valamit, mert jajjajjaj, jajjajjaj, jajjajjaj! *(Fejét két tenyerébe tartva bólingatja, s be a korcsmába.)*

TIZENKETTEDIK JELENET.

I-SŐ CZIGÁNY. *(Hátulról lopva körülnéz.)*

I-ső cigány. Megsektek a törvény elűl, mert azs a „valami“ nagyon csiklandozszsa ázs oldalamat! Vajjon mi lehet benne! *(Felkapaszkodik a kosárhoz, belekukkant, savanyú arczzsal.)* Ja ja jaj!

TIZENHARMADIK JELENET.

CZIMBALMOS, VOLT. *(Úgyanott jön.)*

Czimbalmos. Azs a kosár „valami“ nagyon fúrja azs agyamat. *(A fa alá megy.)* Ahá! itt vagy már?

I-ső cigány. Itt.

Czimbalmos. Hát mi van benne?

I-ső cigány. *(Különös hangnyomattal.)* Valami!

Czimbalmos. Hát add le izsibe!

I-ső cigány. *(Fügét mutat.)* Nese!

Czimbalmos. Ne figurázszs, more

I-ső cigány. Megfigurázsnak téged, ha ehhez nyúls!

Czimbalmos. (*Gúnyosan rá vigyorog.*) Hé! . . . szeretnéd, ha itt nem volnék, úgy-e? . . . add ide, ostozsunk, — ketten találtuk . . .

I-ső cigány. Nese hát no! (*Leadja a kosarat.*)

Czimbalmos. (*Leveszi, megnézi.*) Szöllő! . . . jaj, ennek még foga van! . . . Pedig nagyon jó lágy kenyérrel.

I-ső cigány. Nekem most nincs rá ápitusom!

Czimbalmos. Azért, mert kidobolták? . . . Jaj, te bibast, de buta vagy! His ezst a madarak hordták erre a fára, ebbe a fészekbe.

I-ső cigány. Azs ám, — valami jómadár!

TIZENNEGYEDIK JELENET.

FELEDI. GONOSZ. (*Több férfi és nő, később az egész népség és volla.*)

Feledi. (*Kívül hangosan.*) Megadta magát a fiú egészen . . . Még sírásra is fanyarodott; úgy ömlöttek a könnyei, hogy szinte megsajnáltam.

I-ső cigány. (*Megijed.*) Jaj, a biró! (*Hirtelen lefekszik az áhác alá és horkol.*)

Gonosz. Nem is volt a fiunak rossz szive!

Czimbalmos. Jaj! sokan vannak! (*A másik mellé fekszik és rongyos öltönyével belakarja a kosarat, úgy azonban, hogy egy része kilátszik.*)

Feledi. (*Belepnék.*) Ismerem, csak úgy, mint magamat, jóformán én neveltem! Nem is a szív rossz ott, hanem az ész nincs kipallérozva! (*Meglátja a cigányokat.*) Hát ti mit csináltok itt?

Gonosz. (*Észreveszi a kosarat.*) Megelőztek a gazemberek! No várjatok!

Feledi. (*Közelebb megy hozzájuk.*) A hasatokra süt a nap — hé! (*Botjával érinti őket, s a szőlőről fellebbenti a ruhát.*) Ni ni ni! Szőlőt őriznek ezek!

Mind. Szőlőt?

Czimbalmos. (*Magában.*) Jaj, jaj! mért nem súlyedhetek el! (*Kezével alattomban lökdösi a másikat.*) Devla; devla! minek mutattad azst a valamit?

I-ső cigány: Instálom, csak a czimbalmos eszi.

A fatu rossza, II. felv., 14. jel.

Tóth Ede.

53. lap.

D
E
C
I
E
C
fekid
I
I
monc
C
I
I
C
I
I
I
I
I
C
I
jét is
I
mozv
I
I
possa
I
Gonc
C
kézb
hoz
I
szag
C

I-ső cigány. No! kell-e szőlő lágy kenyérrel!

Feledi. (*Elveszi a szőlőt.*) Lopják a szőlőt, hé!

Czibalmos. }
I-ső cigány. } (*Egyszerre felülnek.*) Jaj! jaj!!

Feledi. Keljetek fel csak!

Czibalmos. Instálom, nemzsetes bíró uram, még csak most fekidtünk le...

I-ső cigány. Jól esik nekink is egy kis nyugalom.

Feledi. Talpra! (*Azok nem mozdulnak, botot emel rájuk.*) Izibe, ha mondom!

Czibalmos. }
I-ső cigány. } (*Egyszerre.*) Tessék parancsolni?

Feledi. (*A kosárra mutat.*) Mi ez?

Czibalmos. Azs? (*Vigyorog.*) Ezs — instálom...

Feledi. Ez, ez!

I-ső cigány. Sőlő, kérem alássan.

Feledi. Honnan hoztátok?

I-ső cigány. Nem hoztuk, instálom... hanem itt termett.

Feledi. Hol?

Czibalmos. Itt, instálom, ezsen azs ákácfsán.

Feledi. Úgy? No hát majd ennek az új fajta szőlőnek a vesszejét is megkóstoltatom veletek, ha a gyümölcsét annyira szeretitek.

I-ső cigány. Instálom, csak a czibalmos eszi; én csak hámozva szeretem.

Feledi. Hámozva?

I-ső cigány. Igen is, kérem alássan, mikor leverik, vagy letapossák a bűrit, aztán „bor“ lesz belőle!

Feledi. Igen? no most egyszer a ti bőrötökön hámoztatjuk meg! Gonosz! kísérd be őket a falu házához!

Gonosz. Nyomban, bíró uram. (*Felveszi a kosarat.*) No hiszen jó kézbe kerültetek! (*Nyújtja az első cigánynak a kosarat.*) Nesze csak, hozd magaddal ezt a hámozatlant.

I-ső cigány. Nem kell, nem kell! ha mondom, hogy még a szagát se szeretem!

Gonosz. (*A másikhoz.*) Hozzad hát te!

Czimbalmos. Már mért vinném? mikor nincs hozzá semmi jusom!...

Feledi. Elég a sok cigánykodás. Egy, kettő — előre a kosárral!

Czimbalmos. (*Elveszi a kosarat.*) Add ide hát no! úgy is tudom, hogy valami gonosz miatt veszünk mi gonoszul!

Gonosz. Indulj! (*Félre.*) A becsületes embert az isten soha sem hagyja el! — (*Indulnak.*)

TIZENÖTÖDIK JELENET.

GONOSZNÉ. LAJOS. (*A korcsmából.*) VOLTAK.

Gonoszné. (*Szembe jön velök.*) Jajjajjaj! jajjajjaj! Csakhogy elő vagy már!

Gonosz. (*Bosszankodva.*) Mi baja kendnek, vén kintorna?

Gonoszné. Hol jársz egész áldott nap?

Gonosz. Dolgom után! Menjen az utamból, nem látja, hogy tolvajokat fogtam?

Gonoszné. (*Meglátja a cigányoknál a kosarat.*) Az ám! ni! ni ni! hisz' ez az én kosaram!

Czigányok. (*Kárörvendve.*) Ahá!

Mind. (*Egyszerre.*) Mit mond?...

Gonoszné. Most teszem ki a lábamat hazulról, és máris meglóptak, jajjajjaj, jajjajjaj! Adjátok vissza a kosaramat, gazemberek! (*Dühösen a cigányokra rohan.*)

Gonosz. Ne óbégass! hogy volna az a te kosarad? mikor nem a tied!

Gonoszné. Ez a kosár? elment a kend esze? hát nem a nagyanyámtól maradt rám? mi?

Gonosz. Nem bizony!

Feledi. Csendesség! Gonosz! a szőlőt te loptad, tied a kosár.

Gonosz. (*Kihivólag.*) Én?

Feledi. A feleséged rád vallott, ne is tagadd, te hoztad...

Gonosz. Tagadom!

Czimbalmos. Mit tagadod már no?... hiszen csak van nekünk is egy kis eszünk.

Lajos. (*Előlép.*) Pedig úgy kell lenni, mert én egész éjjel a szőlők között kószáltam s a „legyes“ alatt olyanforma embert láttam messziről, — a mint sietve lefordult a „kedves“ alá . . .

Gonosz. (*Magában.*) No édes eszem, most tégy ki magadért!

Czigányok. (*Kárörvendve.*) Ahá! . . . no! most, most??

Gonosz. Ne vigyorgjatok, mert úgy meg talállak czirógatni, hogy elmegy a kedvetek. — (*Lajoshoz.*) Jól van no! már látom, hogy az igaz becsület pusztán nem elég, — hát majd mindjárt kisül, hogy hol az igazság . . .

Nép. Halljuk! halljuk!

Gonosz. Én bebizonyítom, hogy egy tapodtat se voltam a faluból, hanem hivatalosan jártam a rendet.

Feledi. Beszélj!

Gonosz. Hát hány óra tájban láthatott kigyelmed engem a „legyes“ alatt?

Lajos. Lehetett úgy . . . három óra reggel.

Gonosz. (*Magában.*) Pedzi! (*Fen.*) No lám! pedig én a hármat itt, ezen a szent helyen — a hol most állok, — itt kiáltottam el.

Lajos. Meglehet; de én nem hiszem!

Gonosz. Nem? Akkor legjobb lesz megkérdezni a hugát, Boriskát!

Mind. (*Csudálkozva.*) Boriskát?

Feledi. Az én leányomat?

Gonosz. Azt hát, — ha mondom!

Feledi. Ember! megbolondultál? Hol járt volna az én leányom reggel három óraker az én tudtom és akaratom nélkül?

Gonosz. Azt már nem tudom.

Feledi. Hiszen egy szobában alszik velem, és mikor felébredtem, ágyában találtam.

Gonosz. Azt se tudom; de hogy én beszéltem vele, az bizonyos!

Csaponé. E bizony furcsa! . . . (*Feledéhez.*) Komám uram, eszemadta lelkem, ez nagyon furcsa!

Sulyokné. Hajnalkor! . . . vagy hajnal előtt? biz ez különös!
(*Többen összebujnak és nevetnek.*)

Feledi. (*Ingerülten.*) Hívjátok elé tüstént azt a leányt!

Csapóné. Biz' azt ki kell vallatni, édes komám uram, mert, :
hej!... no de még most befogom a számat...

Feledi. (*Bekiált a kapun*) Hé! Boriska! Boris! jőjj előmbe —
szaporán!... Ez mégis hallatlan!

Csapóné. Biz ez hallatlan!... De hát... hejh!...

Feledi. Nem, nem hihetem!... ilyet hallani is szörn yüség!..
(*Gonoszhoz.*) Hát aztán mit mondott? mit csinált?

Gonosz. Remegett szegényke! aztán sirva fakadt és elfutott
tőlem!...

Feledi. Hozzátok már elő azt a rossz gyermeket, hadd halljam őt ma-
gát!... Oh jaj neki, ha becsületét alattomos uton be tudta szennyezni!

Csapóné. (*A kapu felé néz.*) Jön már; hát csak csinján vallassa
ki, segítünk ám mi is! Vigyázni kell a leánygyermekre, komám,
mert hejh, tudom magamról, hogy... no de itt van! beszéljen édes
komám uram!! beszéljen!

TIZENHATODIK JELENET.

BORISKA. VOLTAK.

Feledi. (*Boriskához.*) Hol jártál ma reggel három óraker?..

Boriska. Én?... én... (*Félre, reszketve.*) Istenem, mit mondjak?

Feledi. (*Rákiált*) Beszélj! míg szépen kérlek.

Boris. Öljön meg édes apám, de ne kérdezzen, mert felelni nem
tudok!

Feledi. Tehát igaz? Látott ez az ember? beszélt veled?

Boris. (*Sirva.*) Azt nem tagadom!

Feledi. Nem! úgy hát azt sem tagadhatod, hogy az éjszakát há-
zon kívül töltötted.

Boris. (*Erélyesen.*) Az nem igaz! hazudott, a ki azt mondta!

Feledi. Úgy hát mondj igazat te s valld ki, mit kerestél itt? hol
jártál itt?

Boris. (*Zokog, elfedi arcát; szünet, a nép kíváncsian nézi, — ma-
gában.*) Jaj, jaj nekem!

Feledi. Hallottatok ilyet, emberek? A Feledi Gáspár leánya haj-
nalkor jár haza és nem meri kivallani, hogy hol járt!?

Boris. Édes apám, édes kedves apám!

Feledi. Elvetemült leány, ezért meghalsz!

(*Felé akar rohanni, de Lajos közbe lép.*)

Lajos. Csenedesdjék apám uram! Én nem hiszem, hogy hugom rosszat cselekedett volna! Becsületes, szelid és erkölcsös volt mindig, egyszerre el nem romolhatott!

Csaponé. Oh lelkem öcsém, hogy beszélhet ilyet? Hiszen példa bizonyítja, hogy a lány hamis; ott van Finum Rózi! az is olyan volt, mint a pap macskája: alamuszi! De bézzeg ugrott egyszer olyat — —

Boris. (*Sértett érzélemmel.*) Nénémasszony, én!...

Csaponé. Nem mondom, hogy te is olyat ugrasz... dehogymondom, kincsem...

Lajos. Ne is mondja senki, mert meg találná bánni. Most pedig csak annyit mondok, hogy seperjen mindenki a saját háza előtt, és innen jó lesz elpusztulni!

TIZENHETEDIK JELENET.

TERCSI, VOLTAK. (*A kapuban megjelenik.*)

Tercsi. Mi történik itt?

Feledi. (*Lajoshoz.*) Semmi fenyegetés! (*A néphez.*) Maradjatok! Én tudni akarok mindent. A ki igaz úton jár, az ki meri mondani; de ő tagadja! Reszket is, sir is, tehát bűnös is, a gyalázatos...

Boris. Bűnös nem vagyok, arra esküszöm!

Feledi. Az vagy! mert itt a helység lakói előtt nyiltan rád vallottak, és te nem bírod magadat menteni?

Tercsi. Hát mit akarnak ettől a leánytól megtudni?

Feledi. Hogy hol járt ma hajnalkor?

Tercsi. Hajnalkor? (*Magában.*) Istenem, ez engem illet, én voltam idekint!

Boriska. Édes apám, ne kívánja tőlem, hogy szóljak ennyi nép előtt!

Feledi. Én pedig azt kívánom! Mert a ki az én ősz fejemre ilyen szégyent hozott, az nem leányom többé, azt én megátkozom, kitagadom, elűzöm házamtól, mint egy alávaló becstelent!!

Tercsi. *(Határozottan.)* Én pedig azt mondom, hogy Boriska ártatlan.

Feledi. Mivel bizonyítod?

Tercsi. Azzal, hogy a kit ma hajnalban itt láttak, nem ő volt, hanem én!

Lajos. }
Feledi. } *(Egyszerre.)* Te?

Nép. *(Csudálkozva.)* Áh! Áh!

Tercsi. Igen, én voltam!... *(Gonoszhoz.)* Igaz-e?

Gonosz. Igaz, szent igaz, hogy a húgomat is láttam.

Feledi. Tehát mind a ketten? óh szégyen gyalázat! s te hallgatsz? és mersz még előttem állani?... oh! ... *(Dühvel Boriskára rohan, de a nép feltartóztatja.)*

Boriska. Isten légy velem! *(Kétségbeesetten elfut az első színpalánál.)*

Lajos. *(Indulatosan torkon ragadja Gonoszt.)* Hol és kivel láttad? beszélj! de olyan igazán, mintha az oltár előtt volnál!

Gonosz. Megmondom, csak ne szoritson úgy!

Lajos. Beszélj!

Gonosz. Itt ólálkodtak a korcsma ablakán...

Lajos. És ki volt odabent?

Gonosz. Göndör Sándor!

Nép. Göndör Sándor?... ah! ah!

Lajos. *(Elereszti.)* Elég! most már mindent tudok!

Feledi. *(A nép karjába roskad.)* Ezt túl nem élem!

Tercsi. Ne higye, nem csaltam meg kigyelmedet!

Lajos. *(Gonoszra mutat.)* Itt a tanú rá! verjen meg az Isten!

Gonosz. *(A néphez nagy hangon.)* No! úgy-e, hogy az én ártatlanságom világos?

Lajos. Világos! De annál sötétebb az ég én felettem!

(Csoportozat.)

— A függöny legördül. —

HARMADIK FELVONÁS.

A szinpad hátlere hegyes vidék, az előtér völgyet ábrázol, melyen folyam kanyarog, a folyamon rozszant fahíd vezet keresztül, egy oldal karfával, a hídról út kanyarodik te, mely egyenes iránynyal a baloldali első szinfalba vezet. — A jobb oldal az út és folyam közötti fűzest képez bokrokkal s vízparti virágokkal. A függöny felgördültekor napfelkölle látszik a hegyek között, — halk zene szól, közbe-közbe csengő kolomp, pásztor-síp, madárdal s messze távolról kardal.

ELSŐ JELENET.

BORISKA. *(A folyam partján, egy fűzfabokor alatt fekszik, haja félig kibontva, egy piros kendő, — melyet a második felvonásban viselt, — mellette hever. — Álmában beszél.)*

Szeress... ne hagyj itt... te viseld gondomat!... Úgy... úgy... ringass karjaid közt... csókolj meg már egyszer!... *(E perczben egy fűz-lomb érinti arcát, mire megrázkódik, hirtelen föleszmél, körültekint, bámul, csodálkozik. — A zene elhallgat.)* Mi ez? hol vagyok én? mi történt velem?... Élek-e, vagy csak álmodom? *(Meglátja kendőjét.)* Ah, ni, ni, a kendőm is itt van! *(Lehajlik érte és bontott haja eléje omlik.)* Hát ezt ki bontotta szét? hisz én befontam szépen... kötöttem is bele szép piros pántlikát... és — ő is itt volt... karjaiban tartott s meg is csókolt... *(Egyszerre lázasan körülnéz, ruháját tapogatja, s teljes eszméletét visszanyerve, kétségbeesetten felkiált.)* Teremtő isten,

add vissza eszemet! ne vigy kísértetbe, s ne tarts haragot ellenem
Oh jaj, jaj nekem kiátkozottnak, kitagadottnak, hogy még csakugyan
élek! . . . Óh, miért is ébredtem fel? vagy miért nem áradtatok meg,
ti suhanó habok? Mért nem vittetek el gyors hullámaidokon messze . .
olyan messze, a honnét többé vissza se térhetnék! Mért hagyatok
itt bánatommal, gyalázatommal egyedül? Óh istenem! én édes iste-
nem, mi lett én belőlem? . . . (Szünet, zokog.) De hát olyan rossz vagyok-e
én, hogy ennyire büntetsz istenem? Hisz' én még a férget is szere-
tem, s engem nincs, a ki szeressen! . . . Oh, ha az én édes szülő-
anyám élne, — az tudna szeretni! . . . az vigasztalna engem s meg
is tudná gyógyítani buba-borúlt szívem! (Imaszerűleg összekulcsolt kéz-
zel.) Ne is hagyd el szegény leányodat, én édes üdvözült anyám!
Nézz le rám a magas egekből, ki ott vagy a fénylő csillagok közt,
s látod a jót s rosszat, és tudod az én ártatlanságomat.

Gonosz. (Kívül.) Úgy, úgy, czímbora! tegnap csúf napom volt
majd rajta vesztettem. — Az a Feledi . . .

Boriska. Ah! emberek jönnek s engem keresnek! Hova fussak
előlük, hogy szegyenemet eltakarjam?

Gonosz. (Folytatva.) Olyan, mint a tigris, hogy a lánya . . .

Boriska. El, el! Világba bújdosom, majd csak elveszek valahol!
(El az uton.)

MÁSODIK JELENET.

GONOSZ. CSEREBOGÁR JÓSKA.

Gonosz. (Belépnek.) Megszökött! Pedig én csak azt vallottam,
a mit láttam.

Cserebogár. Hm! hát bajban vagy? (Öltözet: durva gatya, ing,
kopolt mellény, bocskor, nagy kalap, oldalán bőrtarisznya, vállán fegyver.)

Gonosz. Úszom egy kicsinyt, mert két teher szakadt rám.

Cserebogár. Kettő?

Gonosz. Az ám, egyik a szőlő.

Cserebogár. Melyik?

Gonosz. A tegnapi.

Cserebogár. Hát megint itt jártál?

Gonosz. Kitekintettem egy kicsinyt, a „makkhetesné“ kedvéért . . .

Cserebogár. No Pesta, különb tolvajt még nem ismertem nálad! A ki engem meg tud lopni, — az már ördöggel czimborál!

Gonosz. Ne dicsekedj az ördöggel, mert most bajomra segített. Igyál, hé! (*Egy butykosból pálinkával kínálja.*) Kivettem ám a porciót érte!

Cserebogár. (*Iszik.*) Jól tetted!

Gonosz. No de a szőlő már imigy-amúgy el van ütve, hanem az a vastag nyakú Feledi rám tört újra s azt ígerte, hogy ha elő nem teremtem az ő kedves Boriskáját, nem maradunk meg együtt soha!

Cserebogár. Az már baj!

Gonosz. El is indúltam keresni, — el is jöttem idáig, — hozzád. — (*Kínálja.*) Igyál, hé! ördög vigye a rossz fattyát, ki tudja, hol csatangol? én bizony egy tapodtat sem teszek többet utána!

Cserebogár. De bolond volnál! Fogd rá, hogy a vízbe ölte magát.

Gonosz. Kétszer se mondom, hogy csakugyan nem fürdik valahol.

Cserebogár. No hát akkor mit lamentálsz?

Gonosz. Hiszen, csak ekkora bizonyosságom volna! (*A kis ujját mutatja.*)

Cserebogár. Hát én mi vagyok? meg az a piros kendő la! — (*A kendő fele mutat, mit Boriska a földön hagyott.*)

Gonosz. Kendő?

Cserebogár. Ott virít, mint búza közt a pipacs . .

Gonosz. (*Oda megy s felveszi.*) Ez a Boris kendője! No! hál'istennek, csakhogy ez megvan! most már be tudok számolni. Erre már magam is iszom! (*Iszik.*) Igy ni! (*Kínálja.*) Fenékgig hé! éjszakára megtelik ez újra! Most pedig sietek a hirrel, a vén Feledihez.

Cserebogár. Jó lesz. Hanem tudod-e mit? menjünk a gátig az „ér“-partján, — hátha megtaláljuk valahol, felakadva a testit!

Gonosz. Dicsérem az eszed; menjünk! Te Jóska! ha azt a rossz lányt haza vihetnénk

Cserebogár. Ugy félig halva, jó részegen, a víztől, — hogy csak otthon józanodna ki, — jaj, te Pista, de jó nap virradt volna akkor ma mireánk!

Gonosz. Menjünk hát izibe, halászszuk a szerencsét, — ha lehet! ? (*El, együtt, a folyam partján, a hidon túl.*)

HARMADIK JELENET.

SÁNDOR. (*Hátán botra vetett szűr és egy tarisznya.*) RÓZSI. (*A hidon keresztül jönnek dalolva.*)

KETTŐS DAL :

Rózi.

*Messze égen fényes csillag tündököl !
Kedves babám, — ugyan merre köllözöl ?
Erre-arra visz országut, — de vajjon
Segít-é az elbujdosás bajodon ?*

Sándor.

*Rég megmondtam a költöző darunak :
Búcsút mondok én is az én falumnak.
Kurjantásom a ki hallja, — értse meg :
A faluból a legrosszabb útra megy.*

Rózi.

*Valamit mondok magának :
Válasszon el babájának !
Mert lássa én özvegy vagyok,
Szeretőnek való vagyok !*

Sándor.

*Ne csábítgass, ne hitegess !
Nálam jobb szerelőt keress.
Az én szívem rég megcsorbult,
Könyvem is utána csordult !*

Együtt.

*S azt mondják az emberek,
Hogy én sokat szeretek.
Pedig abban hazudlok, emberek,
Mert csak egyet szeretek !*

*Jajjaj, jajjaj, de nehéz a sor
Szívemen ez a seb be nem forr!
Nincs ki begyógyítsa,
Nincs ki beforraszsa,
Nincs, nincs annak,
Jaj, nincs doktora!*

Rózszi. (*Ének után.*) Úgy-e, azt az egyet megmondja, hogy merre megy?

Sándor. Megmondanám — ha tudnám . . .

Rózszi. Ugyan, ne tettesse már magát annyira! Mi van a begyiben már megint, hogy egy jó szava sincs hozzám?

Sándor. Kettő is van Rózszi, három is.

Rózszi. Látom, — azért indul útnak Húbele-Balázs-ként, azt se mondja, hogy befellegzett! mintha én is ellensége volnék; pedig tudhatja, hogy

Sándor. Tudom Rózszi, hogy te voltál a legjobb szíveddel hozzám.

Rózszi. Bizony, be is járhatja a kerek világot, a mig olyat talál; de nem is talál, — tudom.

Sándor. Mert nem is keresek!

Rózszi. Minek is keresne? itt vagyok én, készen! Nem kell egyéb, mint a paphoz menni. — 'Sz ha már csakugyan nem akar itt, a faluban maradni, elmegyek én a világ végére is, csak együtt. le-hessünk.

Sándor. Minek jönnél Rózszi, ha nem tudlak szeretni!

Rózszi. Jaj! csak ezzel a szóval ne öldösne!!

Sándor. Akkor ölnélek igazán, ha azt hazudnám: hogy szeretlek!

Rózszi. Jól van no! . . . De csak azt mondja meg legalább, hogy mi hibát lát bennem? Vén vagyok? hiszen még csak huszonegy esztendőm múltam!

Sándor. Tudom!

Rózszi. Csúf vagyok?

Sándor. Dehogyan vagy!

Rózszi. No hát, ha se' vén, se' csúf, se' sánta, se' púpos, se' fogatlan nem vagyok — hát ugyan mi a kifogása? . . .

Sándor. Semmi.

Rózs. Ne tagadja lelkem, hogy a Bártki Tercsit még most is szereti . . . Mi haszna van benne?

Sándor. (*Hirtelen indulattal.*) Hallgass! semmi köze ahhoz senkinek, hogy szeretem-e vagy nem?! (*Szelíden.*) Váljunk el egymástól, — én téged nem tudlak szeretni!

Rózs. (*Visszanyerve alap természetét, büszkén.*) Jól van Sándor, váljunk el! most már én is azt mondom! Kigyelmed jobbra, én balra; kigyelmed bú nélkül, én egy marok búval! (*Erélylyel, szeme közé nézve.*) De ezt soh'se felejtse el, hogy engem megkínozott, megrikatott, s ha még egyszer az életben összetalálkoznánk, — és — ne adja az isten, — de ha a bűt kigyelmed viselné, — jaj, ne szóljon hozzám, mert akkor én is csak azt tudnám mondani: „váljunk el egymástól!“ Áldja meg az isten! (*Hirtelen el, a hid felé.*)

Sándor. (*Magában, elgondolkozva.*) Áldjon meg az isten! . . .

Rózs. (*A hídról visszanéz, várja, hogy Sándor szól-e, — küzd magában, hogy visszamenjen-e, — végre elhatározza magát.*) Csak azért sem! vagyok olyan mint ő! jőjjön utánam ő! Törjön le alattam ez a rozszant fa-híd, ha egy lépést teszek felé . . . nem én! . . . No nézd, áll mint egy sóbálvány, ide se néz. . . . Ej, hát én is miért nézem! már vissza nem nézem! . . . (*Vállat von.*) Se üstöm, se füstöm; . . . eredj haza szentem! . . . (*El.*)

NEGYEDIK JELENET.

SÁNDOR (*egyedül.*)

Sándor. (*Mindig elgondolkozva.*) „Áldjon meg az isten!“ . . . Jaj ha megáldana, ha rám tekintene?! (*Fellekint s a hid felé néz.*) Rózs! . . . Elment! jól is tette, hiába akarnám, — nem tudom szeretni! . . . Hej, Bártki Tercsi! Bártki Tercsi! de megölted ezt a szegény szívet! . . . Árvaságban hagyta, idegenbe üzöd, s jaj, bús életemet de megkéséred! . . . No hát, isten neki, ki a határból! — talán akkor könnyebben lélegzem? . . . (*Indul, a szélső színpalánál megáll, visszanéz, kevéssé szünet.*) Soha se integess, édes falum tornya, nem mehetek vissza; sok az én irigyem! . . . (*Távoli harangszó.*) Kongasd vén Robotos! —

Sándor: Váljunk el egymástól.

A falurossza. III. felv., 3. jel.

bú
itt
me
sür
lam
zúg
fáb
els
me
löl
gyu
gén
go

tár
ma
ju

búcsúztatót húzol! az a ti rosszatok messze útnak indul s nem hágy itt egyebet, csak ideje javát, csendes szeretetét, nyugvó halottakat, meg egy hűtlen leányt!... Jaj!... de káprázik a szemem! mintha sűrű szitán néznék keresztül... a fejemben pedig úgy zsi bong valami... Hagyd el azt a harangot, Robotos, mert a szívem jobban zúg azóta!... (*Homlokát egy vastag faderékhoz nyomja s fél karjával a fába fogódzik. Kevés szünet, a harang 3—4 ütés után elhallgat.*) Majd elszédültem a visszanézésben! Pedig nekem inkább előre kell nézni, mert még azt sem tudom, hogy merre induljak?... Mi is lesz én belőlem?... mire fordul sorsom?! Hajh, istenem, édes jó istenem, gyujts világot bennem!... Ej, szegény legény vagyok!... szegény ember sorsát boldog isten birja! Rábizom magamat, viselje gondomat!!

Dal.

*Megáthozott engem az édes anyám,
Hogy ne legyen se országom, se hazám!
Csipke-bokor legyen az én szállásom,
Ott se legyen énnékem maradásom.*

*Addig járjak, addig üzzön a bánat,
Mig valahol feltalálom babámat,
Hajlékába vezessen be engemet...
Szerelmével gyógyítsa meg szívemet!!*

ÖTÖDIK JELENET.

BORISKA. SÁNDOR.

Boriska. (*Ugyanazon az uton, amelyen elment.*) Elmentem a há-
tárig, de tovább nem birtam! Ugy elfogott a búbanat, hogy siral-
mamtól, könnyeimtől se eget, se földet nem láttam... Azután az
jutott eszembe, hogy ha már veszni kell, hát veszszek el itthon...

Sándor. (*Vállára veti a szűrt.*) Gyerünk!...

Boriska. (*Meglátja Sándort.*) Istenem!... Sándor!...

Sándor. Ni, ni, Feledi Boris! Hol jársz te itt, húgom?

Boriska. (*Lesütött fövel, hallgat.*)

Sándor. Sirsz-e, vagy csak pirulsz? hogy úgy lesütöd a fejed s hallgatsz.

Boriska. *(Zokogásban tör ki s el akar futni.)*

Sándor. Ne fuss hát előlem, kincsem! *(Megfogja.)* Nem akartalak én bántani! Mért sirsz? ... mi bajod? ...

Boriska. Veszendőbe' vagyok!

Sándor. Te? ... Ugyan mit beszélsz?

Boriska. Igazat.

Sándor. Ugyan ne izélj már! ... Hát kivel esett bajod?

Boriska. Az apámmal.

Sándor. Ha'iszen kinek is nincs baja azzal a kevély vén emberrel ... Hát aztán mért bántott?

Boriska. Azt nem mondhatom meg.

Sándor. Olyan nagy a bűnöd?

Boriska. *(Hirtelen.)* Nem tettem én semmi rosszat, csak ... *(Sándorra néz s szemérmesen elhallgat.)*

Sándor. Csak? ... no, ne tagadd, lelkem, — akár mi volt, akár hogy volt, nekem bátran megmondhatod; én úgy sem megyek többé be a falutokba, elmegyek tőletek, — úgy, hogy soh'se láttok ...

Boriska. Jaj, vigyen el magával engem is! ...

Sándor. Micsoda?

Boriska. Vigyen el magával ...

Sándor. Te, Boris! Elment az eszed? ... Mit mondana apád?

Boriska. Bánom is én, akár mit mondana? Úgy sem szeret többé, — kiátkozott, kikergetett, az egész helység szemeláttára ...

Sándor. Miért?

Boriska. Azért, hogy egy legényt meg akartam nézni ...

Sándor. Miféle legényt? ...

Boriska. Olyat, a kire ő kelme nagyon haragudott ...

Sándor. Te pedig szeretted? ...

Boriska. Lelkemből, szivemből! ...

Sándor. S még most is szereted?

Boriska. Százezerszer jobban!

Sándor. És ki az a legény? ...

Boriska. Az a legény? ...

Sándor. Mondd ki bátran, szentem!

Boriska. Jó, kimondom, ha belehalok is! Csak azt az egyet fogadja meg kigyelmed, hogy nem haragszik reám, hogy nem nevet ki, hogy nem mondja el senkinek, hogy életében, halálában hű szívvel lesz hozzám, mert én csak kigyelmedet szeretem egyedül!...
(*Kábultan összeroskad.*)

Sándor. Mi az!? mi volt ez!? mit mondott ez a leány? Boriska! Boriska lelkem!... Szegény bohó, meg van zavarodva! (*Fel-emeli.*) Ébredj fel, édes kis Boriskám! Mivé tette az a kevély, vén ember ezt a kedves gyenge lelket?... Íme, eszét vesztette!... No, de azt szokták mondani, hogy: „Nem ver isten bottal“!

Boriska. (*Feleszmél.*) Istenem! mi történt velem?...

Sándor. Egy kicsinyt elszédültél, gyöngyöm; de úgy-e, már nincsen semmi bajod?

Boriska. Nincs...

Sándor. Birsz-e gyalogolni?

Boriska. Kigyelmeddel a világ végére is!

Sándor. Velem?...

Boriska. Igen, igen, kigyelmeddel! Elmegyünk együtt, messzire, a hol senki sem ismer bennünket, s mi sem ismerünk senkit; apám kiátkozott, ő se tudja meg soha, hogy élek-e vagy meghaltam?... Aztán valahol majd beállunk cselédnek, vagy napszámba megyünk s dolgozunk reggeltől estig, együtt, egymásért! De többé nem hagyjuk el egymást soha, úgy-e?... Úgy-e nem?...

Sándor. Nem, lelkem! (*Félre.*) Mit csináljak ezzel a leánynyal...

Boriska. Aztán, ha kigyelmednek eszibe jutna valaha valaki... a kit jobban szeretett, mint engemet... panaszait meghallgatom hiven! Mert én is sokat túrtam és szenvedtem ám; kigyelmed másért, én meg kigyelmedért... Jaj, ha tudná, hogy én mióta szeretem?! Emlékszik-e arra a pünkösöd vasárnapra, mikor a Lajos bátyám hazajött?...

Sándor. Hogyne emlékezném!

Boriska. Engem akkor eresztett az apám tánczba, a nagy leányok közé; de senki sem nézett rám... Ott álldogáltam, üldögéltem; hol nevettem, hol meg pityeregtem. — Olyan voltam, mint a

mesebeli árva, a kire még a koldus gyerek se néz... Hát egyszer csak új nótát kezdenek, — kigyelmed rendelte, — húzzák a cigányok, csak húzzák, s nem mozdul rá senki; akkor kigyelmed végig nézte az egész leánysereget, meg a legényekét, s oda jött én hozzám, szemem közé nézett s azt mondta, hogy „gyere kis Boriskám, kettőnké a világ“!... S ketten jártuk soká!... Az andalgón kezdtük, azután cziczáztunk, s a kopogós után olyan frisset jártunk, hogy mikor a végtére el akartuk hagyni, — a frissével kétszer meg kellett szerezni!...

Sándor. Eszem az istened, de jól emlékezel!...

Boriska. Azután történt valami bátyám és kigyelmed között... de én a kigyelmed részére szegődtem!...

Sándor. Szegény!

Boriska. Mikor aztán a sok mindenféle baj összejött, olyan lettem, mint a csiga-biga; bezártam titkomat szomorú szívembe, s azt sem hittem soha, hogy így elmondhassam!

Sándor. De jó, hogy elmondtad, most legalább reám került a sor!...

Boriska. Miben?

Sándor. A bosszúban!

Boriska. Kit akar megbosszúlni?

Sándor. Ne félj galambom, téged nem!

Boriska. De hát kit?

Sándor. (*Meggondolva.*) Senkit!... Eredj haza, Boriskám, te is, szépen, csendesen. Verd ki a fejedből ezt a káros szeretetet s mond meg az apádnak, hogy láttad, mikor átléptem a határt!...

Boriska. Hát ezzel már megint mit akar mondani?

Sándor. Csak azt, a mit mondtam!

Boriska. Hát e szerint engem semmibe se vesz?

Sándor. Szánlak nagy bajodban, de mást nem tehetek!...

Boriska. Nem is szeret?

Sándor. Nincs jussom hozzád, nem is lesz soha; — így hát mért rontanálak meg?...

Boriska. Hisz az előbb azt fogadta, hogy nem hagyjuk el egymást?...

Sándor. Kábultnak hittelek, azért hagytam rád minden szót...

Boriska. Hát a bosszút miért emlegette?

Sándor. Feltámadt bennem egy pillanatra a rossz, a bűnös szándék, hogy magammal vigyelek... De aztán eszembe jutott, hogy mi hasznom lenne benne?... Tetézném szégyened, nyűgbe vetném magam, s így mind a ketten még szerencsétlenebbek lennénk!... Azért, Boriskám, eredj szépen haza, kérlek meg apádat, — engem pedig felejts el örökre!...

Boriska. Soha! soha sem felejttem!

Sándor. Ej, dehogy nem!

Boriska. Tudom én jól, hogy nem!... Ha két álló esztendeig birtam hűn szeretni, titkosan, keseregve s csak istenben bízva, — reménykedve, bizvást hiheti kigyelmed, hogy halálomig tart állandóságom...

Sándor. Hiszem, Boriskám... De látod, én megvallom nyíltan, hogy nem tudlak szeretni!

Boriska. *(Fájdalmas sikoltással.)* Jaj!...

Sándor. Mi egymásé soha se lehetnének, még akkor sem, ha...

Boriska. *(Kezével int, hogy hallgasson.)*

Sándor. No, ne sirj, térj eszedre...

Boriska. *(Kezét szívére szorítva.)* Jaj, ha most meg tudnál repedni?!...

Sándor. *(Mindig nagyon gyöngéden.)* Úgy-e, haza mégysz?

Boriska. Haza...

Sándor. S nem haragszol reám?

Boriska. Nem...

Sándor. Vezesselek?...

Boriska. *(Fejével némán „nem“-et integet.)*

Sándor. Úgy hát, — az isten áldjon meg!... *(Mégfogja Boriska kezét, szemben állnak.)*

Boriska. *(Könnyes szemekkel ránéz, zokogásban tör ki s nyakába borul.)* Meghalok utána!... *(Szünet.)*

(Szünet után kibontakoznak s mindketten sirva elfordulnak egymástól.)

Boriska. *(Lassu léptekkel a hid felé indul.)* Jöjjön el a temetősemre!... kísérjen majd ki a temetőbe!... Ha itt megtagadta szeretetét tőlem... szeressen a földben...

Sándor. (*Utána sem nézve, magában.*) Fogadásom tiltja, hogy visszamenjek ... de minék is mennék? a bajt növeszteni? ... Ezt a szegény Borist szívemből sajnálom; de majd elfelejt, majd kigyógyul lassan ... Hejh pedig, ha szeget szeggel kéne ütni, üthetnélek én most, vén gögös Feledi! ...

Boriska. (*A hidra ért és a folyóba bámul.*) Az apám is ... ő is ... meg a falu népe ... Óh, de árva vagyok! ... Álljatok meg, habok, ne siessetek úgy, hadd beszélgessem ki magamat veletek ...

Sándor. (*Boriskára néz.*) Csakugyan hazafelé ballag ... Szegény, drága jó lélek, — téged talán tudnálak szeretni, ha jobb apád volna! ...

Boriska. Úgy, úgy ... kavarjatok örvényt ... mélyet ... még mélyebbet! Ezer fodrot vessen minden habkarika, s oda temessetek mélységtek aljára!

Sándor. (*Szűrét vállára vetve búcsút int Boriskának.*) Áldjon meg az isten, édes Boriskám!

Boriska. (*Figyelmes lett a szóra.*) Sándor, Sándor! megálljon!

Sándor. (*Indul.*) Isten veled!

Boriska. Éljen hát boldogan s vigyen hirt felőlem, mert engem nem lát többé senki! (*A hidról a folyóba veti magát.*)

Sándor. (*Mindent elvetve magától, a hidra rohan.*) Teremtő szent isten! a vízbe ugrott! ... Boriska! lelke kis Boriskám!! ... Ah! már felvetette a hab! ... Ne félj, nem hagylak ott veszni, vagy én is veled halok! ... (*Utána ugrik.*)

— A függöny legördül. —

VÁLTOZÁS.

(Az első felvonásbeli díszlet, — a hordó nélkül.)

HATODIK JELENET.

LAJOS. (*Egyedül ül az eperfa alatt.*)

Lajos. Vége van, oda van! Esküdözött égre, földre, hogy ártatlan; de én nem hittem el ... Aztán felkelt, megtörülte könnyező szemeit — és elment s még csak azt se mondta, hogy „isten áldjon

Sándor: Teremtő szent isten! A vízbe ugrott!

A falu rossza, III. felv., 5. jel.

me
ten
Ha
hú

TE

ve

CS

CS

SO

(A

E
a
a

b

meg!“ ... Utána menjek? visszahozzam? Nem én; a ki ilyet tud tenni, hogy egy éjszaka távol van a háztól, nem jár igaz uton!... Ha legalább üzenne vagy erre tekintene!... Még megérem, hogy hűtlen lett!...

HETEDIK JELENET.

TERCSI. (*A kertkapunál megjelenik s a háttal ülő Lajost megdobja almával.*)

Lajos. (*Oda tekint.*) Ki az? ... (*Tercsi visszavonul.*) Éppen jó kedvemben talál, aki tréfálkozni akar!...

Tercsi. (*Ismét megdobja.*) Hogy morog magában!

Lajos. (*Megpillantja.*) Ahá! haza szállt a madár!! Már most csak azért sem látom. (*Egészen háttal ül a kapunak.*)

Tercsi. Hm! de rátartós!... mintha nem tudnám, hogy kicsoda?... (*Hozzá megy.*) Hát kifűtta-e már magát, galambom?...

Lajos. (*Vállat von.*)

Tercsi. Vagy még most is tart a bolond óra?...

Lajos. (*Ismét vállat von.*)

Tercsi. Ej ha! de megrángatódzik, mint pótrás malacz a garasos kötelen!... Itthon van-e már Boriska?

Lajos. (*Ismét vállat von.*)

Tercsi. E bizony megnémult, mint a harang nagypénteken!... (*Megérinti.*) Hé-kám! tehozzád beszélek.

Lajos. Nem hallom!

Tercsi. Kinyissam-e a füledet?...

Lajos. Odább egy házzal, azt mondom!

Tercsi. Vajjon?... Hm!... hát mégis fűjja?!... (*Magában.*) Ezzel így nem igen boldogulok! bele esett a rossz féreg megint, s addig nem lesz békeesség, míg ki nem vájom! (*Leül mellé, éppen mint az első felvonásban.*)

Lajos. (*Magában.*) Mégis csak engem szeret!

Tercsi. (*Magában.*) Ugyan mivel kezdjem?...

Lajos. Én nem szólok hozzá.

Tercsi. Csak jönne valaki, hogy így együtt látna, kész lenne a béke!...

Lajos. *(Mérgesen ránczolt homlokokkal Tercsire néz.)*

Tercsi. *(Vidám mosolygó arczczal fogadja.)* Üh!

Lajos. A szeme mindenét! — nem bírom kiállni!

Tercsi. Lassan kiderül, mert már nem mennydörög! . . .

NYOLCZADIK JELENET.

FELEDI. *(Az utcáról a kis kapun izgatottan belép s egyenesen a háznak tart.)*

Feledi. Óh, jaj, jaj! teremtő istenem, hol is lehet? . . . Talán azalatt, míg futkostam utána, haza jött? . . .

(Be a házba.)

Lajos. } *(A mint belépett, egyszerre felugrottak, mint fent, egy-*
Tercsi. } *másra néztek — és távozta után Lajos leül.)*

Lajos. Csak azért se szólok!

Tercsi. Hogy kinlódik szegény: pedig hasztalan, mert mégis ő a soros. — Én már megejtettem a szót! *(Leül mellé.)*

Feledi. *(Visszajön.)* Nincs, nincs sehol! Eltűnt . . . örökre elvesztett! . . . *(Meglátja Lajost és Tercsit a fa alatt.)* Hát ti mit gunnyasz-totok itt? . . .

Tercsi. Lajos . . .

Lajos. Tercsi . . .

Feledi. Tercsi? Lajos? Nem szégyenlitek magatokat, haraggal feküdni s haraggal kelni fej! . . .

Tercsi. Én nem . . .

Lajos. Én se . . .

Feledi. No hát, ha te se, ha ő se, dologra, izibe, s ne mutogaszatok egymásnak olyan pófákat, mint a fancsali feszület! . . .

Lajos. De mikor a bűnös . . .

Tercsi. *(Gyorsan belevág.)* Te vagy, édes rózsám, mert nem hiszesz bennem!

Feledi. Hibás mind a kettő, mert egyik sem enged! Milyen istentelenkedést viszi véghez mindenik! — Tudják, hogy a Boris világgá bujdosott, és mégis a helyett, hogy utána indulna valamelyik kitudni, hogy hová lett a szegény? — hát itt incselkednek, itt töltik

az időt s keserítik — úgy is fanyarodott apai szívemet!! (A kapuba megy s kinéz.)

Tercsi. Igaza van apánknak! (Mégfogja a kezét.) Gyere no!

Lajos. Jól van no!

Tercsi. (A kertkapu felé húzza.) Erre menjünk az alvégbe!

Lajos. (Az utca felé húzza.) Csak azért is a felvégbe!

Tercsi. Itt hagylak ám mindjárt, ha erre nem jössz!...

Lajos. Eredj hát no, majd utánad megyek. (Ellódítja kezét.)

Tercsi. No várj! akad még idő, hogy ezt a nagy trucczot vissza-trucczolhatom!... (El a kerten.)

Lajos. Hadd érezze, hogy tudok erős lenni! De azért utána megyek, mert már olyan furcsán villámlott a szeme... a mi vihart jelent nála! (El utána.)

KILENCZEDIK JELENET.

FELEDI egyedül.

Feledi. Nem jön! nem látom sehol! (Előre jön.) Oh, uram istenem, mi lett a házamból? Ez a fiatal pár évődik szüntelen, — az a gyermek pedig... oh, hová lehetett? s mi bünt tehetett-ő, ki olyan szelid volt, mint a legszelidebb bárány? Szeretője volt, azt kereste fel?... De hát ki lehetett az? s ha volt, mért nem mondta meg? Igaz, hogy szomorú volt örökkön örökké, de nem mondta senkinek, hogy mi baja?... Úgy szerettem ezt a szelid szomorú gyermeket!... és mégis magam lettem kegyetlen gyilkosa!... (Fejét két tenyérébe hajlja s ül az eperfa alatt.)

TIZEDIK JELENET.

GONOSZ. VOLT.

Gonosz. (Hátul a kis kapuban.) Jaj, szinte borsószik a hátam ettől a munkától, a mi most vár reám!... No, mindegy! essünk rajta keresztül izibe. (Indul be, a ház felé.)

Feledi. (Meglátja.) No, Gonosz, jó hirt hozol?... tudsz róla valamit?...

Gonosz. Hát... izé...

Feledi. Láttad?... beszéltél vele?...

Gonosz. Nem én!

Feledi. Hát ki tud róla valamit?...

Gonosz. A Cserebogár Jóska...

Feledi. A szőlőben van?

Gonosz. Ott...

Feledi. (*Könnyebbülten.*) No, hála istennek!... Hát miért nem jön haza?...

Gonosz. (*A fejét vakarva.*) Jaj, nem jól értettük egymást, bíró uram...

Feledi. Hogy-hogy?

Gonosz. A Boriska nincs a szőlőben...

Feledi. Hát?...

Gonosz. Jaj, szeretném kimélni bíró uramat...

Feledi. Ne kimélj...

Gonosz. De mégis... mert...

Feledi. Egy szót se mást, mint: él-e, vagy nem?

Gonosz. Él, — ha meg nem halt.

Feledi. Minő beszéd ez?

Gonosz. Szomorú, uram!...

Feledi. Ne kínozz már! mondd az igazságot!

Gonosz. Hát az igazság ott üt ki, hogy azt beszélük...

Feledi. Mit? mit?

Gonosz. Hogy a vízbe ölte volna magát...

Feledi. Jaj, jaj, nekem! istenem! ettől remegtem én!! (*Az cserfa alá roskad.*)

Gonosz. Ezt a kendőt a vizparton találtuk Cserebogárral; állítják, hogy az övé volt!...

Feledi. (*Lázasan megragadja a kendőt.*) A kendőjét?... igen, igen, ez az ő kendője! hol volt ez? hol találtátok?

Gonosz. Az „ér“ hidja mellett, a „csendes“ berekben...

Feledi. És semmit mást?

Gonosz. Nem.

Feledi. Vége van! oda van! Óh, kedves gyermekem, mért hall-

gattál reám? ... mért nem zúditottad vissza vén bolond fejemre azt a rút átkot, a mit reád róttam?! ... Óh, mi lesz belőlem késő vén-ségemre, ha azzal kell koporsómba szállnom, hogy megöltelek téged? ...

Gonosz. Édes kedves drága bíró uram, ne epeszsze magát annyira! ... Hát ha élve kifogták valahol? ...

Feledi. *(Hevesen megragadja Gonosz.)* Te vén ördög! te vallottál reá, s tudod-e, hogy mit ígértem neked? ...

Gonosz. Tudom.

Feledi. Ha nekem azt a leányt élve vagy halva meg nem hozzá-tok ... úgy én téged ... *(Elereszti s előbbeni fájdalmába esik.)* Óh, mit akarok, mit beszélek én!? ... Késő ... késő ... minden! ... *(Szünet, zokog. — Szünet után.)* Eredj, húzasd meg a harangot! Hivass be tizen-két szép leányt ... rektort ... papot ... temessük el szépen ...

Gonosz. Ezt már csakugyan nem bírom kiállani! *(Lopva kisurran.)*

Feledi. *(Folytatva.)* Én pedig bevárom itt a bírót ... a ki igazságot tesz az apa felett; ... mert én öltem meg őt! ... *(Kívül, nagy lával szomorú kar-ének hallik.)*

Kar-dal :

*Barna leány elszerezte a legényt,
Úgy szerette, majd megette a szegényt!
De a világ gonosz nyelve elmaria!
Barna leány — szeretőjét megcsallá!*

*Verd meg isten búbánattal a szívét,
El ne felejtse soha szeretőjét!
Sirva-ríva járjon erdőn, ligeten,
Panasz legyen imádsága szüntelen!*

*Nyugalma sehol soha se legyen,
Kergesse a bánat mezőn s hegyeken!
Addig járjon, a míg én rá m nem talál:
S meggyógyít majd mindkettőnket a halál!!*

Feledi. Úgy, úgy, vigyétek! ... Én mozdulni sem bírok, ide szeg-zett a mardosó lelki kín ... s könnyeimtől nem láthatok semmit! ... *(Fejét lehajtja, szünet, a kar-ének tart addig, míg Feledi magához tér.)*

TIZENEGYEDIK JELENET.

BORISKA. GÖNDÖR. *(A kis utczai kapunál, Göndör kézen fogva vezeti Boriskát.)*

Boriska. *(Göndör biztatására lassan apjához megy, letérdel előtte s kérő hangon.)* Apám! édes jó apám!

Feledi. *(Rátékint.)* Mi ez? álmodom én? vagy az égben vagyok veled?!

Boriska. A porban könyörgöm: vedd vissza átkodat!

Feledi. *(Öleli, csókolja.)* Átkomat?... én?... Óh! áldalak, hogy élsz!...

Boriska. Úgy, úgy!... és foglalja áldásba őt is én velem! *(Sándorra mutat, ki hátul maradt.)*

Feledi. Kit? *(Szemeit törli.)* Ki az ott?

Boriska. Megmentöm, őrző-angyalom: mindenem!!

Feledi. *(Meredten néz.)* Göndör Sándor?!

Boriska. Ó!

Feledi. Nem értelek?...

Boriska. Óh apám, ha ő nincs, már halva vagyok, s nélküle meghalok!!

TIZENKETTEDIK JELENET.

LAJOS. TERCSI. *(A kertkapun jönnek. Kívül, a heritésen túl egyes bámulók szállingóznak, úgy hogy végre nagy csoportot képeznek.)*

Feledi. *(Az érkezőkhöz.)* Jertek csak, jertek... segítetek... Ez a leány megjött; de tán félre beszél?... szóljatok ti hozzá... talán megértitek?...

Lajos. } *(Előre lépnek, meglátják Göndört, bámulva.)*
Tercsi. }

Mi ez? mit keres ez itt?...

Sándor. Nem kigyelmeteket, — elhihetik! Haza hoztam ezt a szegény boldogtalan leányt, a kit nagy búbanat gyötör, úgy, hogy eszében majdnem zavarodás támadt!... Viseljék jobban gondját, úgy, amint érdemi, mert annyit mondhatok, hogy angyal sincs jobb nála!... Boriskám! áldjon meg a jó isten!... Éljenek boldogan! *(Indul.)*

Boriska. *(Mefogja.)* Mit akar?

Sándor. Elmegyek, Boriskám: folytatom utamat...

Boriska. Hát mit ígért nekem?

Sándor. Ígértem mindent, hogy megvigasztaljalak, hogy haza hozalak és gyógyítgassam búbamerült szíved!

Boriska. (*Külörve.*) Óh hát kigyelmed is hazug?

Sándor. Az nem vagyok! De látod, szentem, megfogadtam, — becsületszavamra, — sokak előtt, hogy elmegyek innen a nagy világba, szerencsét próbálni! No hát, isten neki! akármilyen rossznak tartsanak is, megmutatom, hogy van becsületem, s elhagyom a falut. — Jó lesz-e így, tisztelt bíró uram? . . .

Feledi. Jó, jó . . . de hát . . . várj csak egy kicsit . . .

Boriska. Úgy, úgy, édes apám, ne ereszse el!

Feledi. Ezért a szép tettedért egy kis útravalót adok!

Sándor. Nem kell! Isten áldja békével mindnyájokat!

Boriska. Sándor! Sándor! ne menjen! Édes apám, ne küldje el, mert én is utána megyek! . . .

Mind. Mi az? mit mondasz?

Boriska. Azt, hogy én nélküle nem élhetek!

Mind. Tehát szereted?

Boriska. Szeretem!

Feledi. Szerencsétlen gyermek, mi jutott eszedbe?

Boriska. Régen ott van már az, ki sem lehet verni!

Mind. Régen? . . .

Boriska. Óh, két hosszú esztendőn türtem én miatta s hiszik vagy nem hiszik, — híve voltam mindig! . . . Dobra nem ütöttem, nehogy elveszítsem; titokban tartottam, hogy még ő maga sem tudta!

Feledi. Igaz volna ez?

Sándor. Igaz, ma hallottam én is, saját szájából, — először.

Feledi. (*Fejét rázza.*)

Boriska. Ő miatta történt szerencsétlenségem is . . .

Feledi. Hogy-hogy?

Boriska. Mert mikor hazajött, nem birtam parancsolni szívemnek! — Tudtam, hogy ott mulat a szomszéd korcsmában, s hogy legalább lássam, sokáig nézhessem, — a hajnali órát megloptam, felkeltem s az ablakhoz lopódtam csendesen.

Lajos. *(Tercsire int szemével, emlékeztelve, hogy ő is azt letle.)*

Tercsi. *(Lajos arcát kezével meglegyinti.)* Hisz' én magát lestem,
— bamba!!

Feledi. Tovább!

Boriska. Akkor jött az a vén Gonosz s meglátott, én pedig megijedtem tőle s beszaladtam, lefeküdtem újra . . . De mikor rám vallott itt a falu előtt, — ha négyfelé vágták volna is a testemet, mégse mondtam volna meg azt, a mit most nyilvánosan vallok: hogy ezt az eltaposott legényt, ezt a kikiáltott falu rosszát, — én titokban csak magamnak szántam!

Sándor. Nincs ilyen szív több a kerek világon!

Feledi. Felfordult a világ! *(Lajos- és Tercsihez.)* Hát ti mit mondotok ehhez? No, most beszéljeteK, hisz már világosan ki van mondva minden.

Lajos. Én nem tudok ilyenre szólani. Tercsinek van jó nyelve; szóljon ő!

Tercsi. Különb a hugodé! Beszél ő tiz helyett is, ha kell! . . . Aztán minek már itt a szó? . . .

Feledi. Minek? . . . Hát talán csak nem hagyjuk annyiban?

Lajos. Tercsi. Mit?

Feledi. Ezt az egész dolgot.

Boriska. De bizony csak hagyjuk! Mert lássa, édes jó apám, én se szép, se derék nem vagyok, még kigyelmed maga is „Lili“-kének hitt, nem kap rajtam senki! . . . De ha úgy kapnának is, hogy minden ujjamra tiz kérő kerülne, mégsem lennék másé, csak ezé a megvetett legényé, a ki engem meg is fog becsülni.

Feledi. Jó, nem bánom, ha már ennyiben van a dolog; de tőlem ugyan egy fillért sem kaptok! . . . Sőt azt is nyíltan kimondom, hogy itt nem lesz ám helyetek! . . . Ha neked kedvesebb ő, mint én, úgy kár is volt ide vissza jönnöd! . . . Legalább nem keserítetted volna meg újra a szívemet!

Sándor. No Boriskám, itt az utolsó szó! Válaszsz! — De mégis, győzd le a szivedet s maradj apád mellett!

Feledi. *(Magában. Sándorra néz.)* Soh'se hittem, hogy ez a gyerek ilyen aczél legyen.

TIZENHARMADIK JELENET.

GONOSZ. NÉP. VOLTAK.

Gonosz. *(A kapun kívül ácsorgó nép közt megjelent s mind bevezeli. — Nagy örömmel.)* Mondtam! tudtam, ugy-e mondtam, hogy élve fogják ki! *(Sándorhoz.)* No, kedves öcsém, ilyen halat nem lehet ám mindennap fogni, — mi?

Nép. De nem ám!

Lajos. } *(Gonoszhoz.)* Mit beszél kend?
Tercsi. }

Gonosz. Azt, hogy ilyen hal ritkán van a vízben!

Lajos. } *(Egyszerre.)* Hát a vízbe ugrott?
Tercsi. }

Gonosz. Oda biz ő szegény! én is halásztam rá; de csak a kendőjét fogtam ki! . . .

Boriska. A kendőm . . . hol van a kendőm?

Feledi. Nálam, rossz gyermek!

Gonosz. No, de csak hogy itt van! Hejh! jó úszó gyerek ez a Sándor, arra is én tanítottam, — igaz-e hé?

Sándor. Fogja be kend a száját!

Gonosz. Soh'se fogom én, fiam! Nem olyan nap van ma, hogy a suton gubbasztva könnyezzünk . . . Haza került a falunk legkedvesebb lánya, hát ki ne örülne annak? . . . Igaz-e, atyafiak?

Nép. Igaz a!

Gonosz. Ahun van la! még Finum Rózsi is ide fut a jó hírre! Hogy törí magát! Keze, lába úgy jár, mint a motóla, vagy mint a szél-malom kereke.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

FINUM RÓZSI. VOLTAK.

Rózsi. *(Lelkendezve befut.)* Igaz volna-e csakugyan, hogy visszajött?

Gonosz. De igaz ám!

Rózsi. *(Körülnéz s látja Sándort Boriska mellett.)* És itt van a lelkem, még pedig a párjával! . . . No, ezt jól kifundáltátok! Ezért

nem kellettem hát én? Ezért nem tudott engemet szeretni? Ezért indult oly erőszakkal útnak? Jaj de messze is ment; . . . egész az érhídig! . . .

Feledi. Kíhez beszélsz, Rózsi?

Rózsi. (*Sándorra mutat.*) Ehez a gyönyörű legényhez, a ki engem csúfosan rászedett! Jaj, ha elgondolom, hogy még sirtam is utána, szeretném kiásni mind a két szememet!

Sándor. Nem volt soha semmi közöm hozzád, most is ellehetünk szó nélkül egymástól!

Rózsi. Úgy? most már ellehetünk? Persze, mert a híres famíliával békességre léptünk. Hát kigyelmed, Feledi uram, meg ott ni, — Lajos, Tercsi, csak úgy nézik és hallgatják az egészet? Hiszen halom, hogy együtt fürödtek az érben ezek a bujdosók! . . . Ha, ha, ha! jól elbujtak! No, Csapóné asszonyom, hát ehez most mit szól? . . .

Csapóné. Azt, hogy fogd be a szád! (*Feledihez.*) Komám uram, mért nem kergeti el?

Rózsi. Na bizony, elmegyek én úgy is! . . . Ne féljenek, még ma itt hagyom az egész becsületes falut. No bizony mit sajnáljak én kigyelmeteken? Adtak-e valamit? dehogy adtak! még azt is elvették, a mi jó volt bennem! Azért tehát! ucczu kedvem! (*összeülti a tenyerét.*) vigy el innen messze!

Gonosz. Jaj, te Rózsi, de rátermettél a heje-hujára!

Rózsi. Mint kend a lopásra! . . .

Mind. A lopásra?

Rózsi. Hát még azt sem tudják, hogy ez a vén Gonosz a legnagyobb tolvaj?

Mind. Tolvaj?

Rózsi. Óh hányszor láttam, mikor vitte a lopott jószágot! Nincs az a ház a faluban, kert, szőlő a hegyen, a honnan dézsmát ne szedne! . . . Tegnap is ő hozta azt a kosár szőlőt; láttam a szűr alatt, hiába duggatta.

Mind. Tolvaj! tolvaj!

Gonosz. Jaj, de rám olvasott! (*A néphez.*) Hazudik! Emberek, gyerekek, hazudik, ha mondom!

Jóska. Soh'se hazudik a'! Sunkát is lopott kend, innen a pad-

lásról, bort a nagy hordóból. — *(A kulyaól mellett ül.)* Itt tartogatta la... s megette, megitta, s engem kihagyott belőle!...

Gonosz. Tagadom!

Feledi. Hiszen letagadnád te a napot is az égről!

Gonosz. Le én a csillagot is, mert én a becsületedet nem engedem!

Feledi. Egy szót se többet, hamislelkű, vén bűnös!

Gonosz. De édes, kedves, nemzetes bíró uram!

Feledi. A baktárságról lecsapatik!

Gonosz. Jaj, mi lesz belőlem?! *(A néphez.)* Emberek! jó lelkek! ti választottatok alkotmányos, szabadságos uton, — hát így engedtek veszni? Ki lesz hű pásztortok, ha én nem őrizlek tolvajok-, gazoktól?...

Feledi. Ne óbégasson kend! — Jóska, vigyék a kóterbe! *(Két ember megfogja.)*

Gonosz. Nem én, egy tapodtat sem megyek. Beszéljen a falu! Az ilyen hű embert hogy veszítené el?!

Feledi. No hát tartsa fel az ujját, a ki azt akarja, hogy ne legyen bakter; a ki pedig mellette van, ne mozdítson semmit!

Nép. *(Mind feltartja az ujját.)*

Gonosz. *(Roppant kíváncsian nézi s látva, hogy vesztes, kverten.)* Hiszen sok lúd farkast győz!

Feledi. No, látta kend? Vigyék!...

Gonosz. Jaj testemnek, jaj lelkenek!... Oh istenem, egy ilyen szegény árvát, a kinek se apja, se anyja...

Nép. *(Neveti.)*

Feledi. Vén bolond! hiszen már unokái is lehetnének!

Gonosz. Nincs, hála istennek! Velem kihál a Gonoszok becsületes familiája.

Feledi. Azt a két ártatlan cigányt hozzátok ide! *(Elviszik Gonoszt.)*

Rózs. No hát, én is elmegyek, mert még itt találnak marasztani! Feledi uram! emlékszik-e még arra, mikor ezt a legényt rám bízta? Ej, vigyázzon a szavamra, csak azt mondom, hogy „lassu víz partot mos!” *(Lajoshoz megy.)*

Feledi. *(Magában.)* Dejszen lemosta már az azt, a mi alattunk volt! Irigy szavad nem ront, se nem javít!

Rózs. *(Lajoshoz és Tercsihez.)* Ki hitte volna azt, hogy még só-

gorok legyenek?... Szép sógorság! Hahaha! No de zsák megleti feltját! (*Sándorhoz megy, végig nézi.*) Soha nem szerettem életemben, egyen kívül s talán nem is fogok!... De ha elkárhozom, a kigyel-med lelke számoljon értem istennél! (*Elsiet.*)

Feledi. No, csakhogy ez is elment! Hadd pusztuljon az alja!

Sándor. Még csak én vagyok itt, — s a végső szót várom, hogy a szerint tegyek... Szóalj meg, Boriskám!

Feledi. Most majd én beszélek! — Hát atyafiak! Még két nagy bűnös van itt!

Mind. Hol? hol?

Feledi. (*Sándorra és Boriskára mutat.*) — Amott szomorkódnak nagy bűneik felett!

Mind. Hát mi bajok?

Feledi. Egymásba botlottak!... de a legény utra akar kelni, a leány meg utánna! Én meg kimondom a szentenciát: vagy ő, vagy én!

Boriska. De ha mind a kettőjüket egyformán szeretem? Hát vágják kétfelé a szívemet s oszszák el egymás közt!

Egy öreg. Soh'se vágdalják azt, hanem adja oda a lányt, aztán maradjanak helyben mind a hárman! Igaz-e, gyerekek?

Nép. Úgy hát!

Feledi. (*Lajoshoz és Tercsihez.*) No, hát ti mit mondotok?

Lajos. Ha Tercsi...

Tercsi. Ha Lajos...

Feledi. Bolondok vagytok; azok is lesztek! Már most csak azért is össze adom öke. s velök lakom! (*Fenn.*) No hát egy feltétel alatt megegyezem.

Boriska. Mi az? Mi az?

Feledi. Ha elfogadjátok, hogy veletek lakjam s eltartotok holtig!

Boriska. (*Oda szalad, kezét csókolja.*) Oh, drága jó apám!

Sándor. Kevés szóval sokat szeretnék mondani, de nem tudok, nem bírok! Hát csak azt mondom, hogy majd megismer kigyelmed is, meg a falu is, hogy milyen rossz vagyok én?!

Feledi. (*Kezel fog Sándorral.*) Hiszem, hogy még ember lesz belőled!

Sándor. (*Tercsihez lép, megfogja a kezét.*) Hát te, Tercsi, megbocsásasz-e? S meg tudsz-e tünni, hogy ha itt maradok?

Feladt: Még két nagy bűnös van itt!

A fátu rossza. III. felv., 14. jel.

82. lap.

Tóth Ede.

Tercsi. Azt mondja a nóta: hogy „a mi elmúlt, vissza nem jő“!
Sándor. Igazad van! — No, de azért jó emberek leszünk!

Lajos. Azok hát! csak azt az egyet kötöm ki, hogy nem lakunk egy fedél alatt.

Feledi. Ne félj! holnap elhurczolkodtok a Tercsi házába, ott aztán marakodhattok, csókolódzhattok, de én többet bíró köztetek nem leszek!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

IÓSKA, *czigányokkal.*

Feledi. *(Meglátja őket.)* No, csakhogy itt vagytok, szegény ártatlanok! . . .

I-ső czigány. Czimbalmos. Azsok, azsok, ártatlanok!

Feledi. Kipótolom a veszteségeket. *(Népez.)* Atyafiak! Szomszédok, barátim! Most esztendeje is ilyenformán kezdődött; de rosszul végződött! Kisértsük meg hát újra! talán az ég már kiderült felettünk s jobb napokat érünk! Vendégeim vagytok ma mindnyájan újra! Te meg, vén czimbalmos; kezdj vigat a búsra!

Mind. Éljen! éljen!

Kar-dal

*Hej búbánat pusztulj innen!
Keserőség nem kell illen!
Utílaput a lalpára;
Búbánatnak kedv az ára!
Se' a rektor, se' a pap,
Se' az a szép fényes nap,
Se' a bíró nem velhet
Véget a mi kedviünknek!*

Friss.

*Hopp ide! hopp oda!
Gyere a karomra!
Hopp erre, hopp arra,
Csók az ajakadra!*

Csókot adok arra,
Két piros arczodra,
Tüzes szemeidre,
Göndör fürteidre!
Hopp ide, hopp oda!
Gyere a karonra!!
A muzsika vigan szóljon!
A cigány meg ne horkoljon!
Táncz addig, — a meddig...
Kivilágos kiviradlig!!

(Táncz.)

(A függöny legördül.)

VÉGE.

REVIZIÓ

A TOLONCZ.

SZEMÉLYEK:

KONTRA FRIDOLIN, budapesti magánzó.

KRIZSA, felesége.

MIKLÓS, ennek fia, első férjétől, mészáros-mester.

ÁBRIS, mészáros-legény.

RÉZI,)

HÁNI,)

FÁNI,)

MÁLI,)

KATI,)

kisvárosi zsidó-kisasszonyok.

LÓRINCZ,)

FARKAS,)

MÓRICZ,)

HARSCHLI,)

kisvárosi zsidó-legények.

DOLGOS, városi jegyző.

RIGÓ, városi bíró.

PÉTER, kisbíró.

ÖRDÖG SÁRA, vén koldus-asszony.

ANGYAL LISZKA, cseléd Kontráéknál.

MRAWCSÁK JOHAN, öreg vándorló-legény.

A „jólelkű“ korcsmáros.

Pestvárosi rendőr.

1-ső)

2-dik)

vidéki pandur.

JÁNOS BÁCSI, kórházi felügyelő.

SZÁJASNÉ,)

KOMÁNÉ,)

kórházi ápolónők.

1-ső)

2-dik)

asszony.

Polgárok. Parasztok. Nép. Zenészek.

Történiik: az első felvonás Budapesten, a 2-ik és 3-ik Cseresnyés
mezővároskában, rövid időközönként. — Idő: jelenkor.

ELSŐ FELVONÁS.

*(Tiszteletes polgári előszoba, a közepén szárnyas ajtó, mely a belső szobába nyílik.
— A szárnyas ajtón belől, midőn kinyílik, két ablak közt egy szép nagy fiókos szek-
rény látható, benne felejtett kulcsokkal, fölötte nagy tükör, s oldalt egyéb butorzat.
— A színesztől jobbra két ajtó, az első nyitva van s a konyhát jelzi, balra a kony-
hával szemben ajtó, azaz külső kijárás. — A jobboldali két ajtó között fehérre sírólt
asztal, négy nádszék, az asztalon két személyre kávézó eszköz. A külső kijárás mellett
vasrácsos ablak, az ablak alatt egy kis kuffer.*

ELSŐ JELENET.

LISZKA. MIKLÓS.

Lizska. *(Kávét darál, Miklós előtte áll, s egy szép virágbokréját
nyújt Lizskának.)* Tegye le!

Miklós. Nem teszem; vedd el, *(Lizska elveszi)* aztán készülj.

Lizska. Hova?

Miklós. Sehova, — hanem a dologra.

Lizska. Miféle dologra?

Miklós. Én tovább nem várok, hanem még ma kirukkolok
anyám előtt azzal, hogy téged feleségül veszek.

Lizska. Jaj, de nagy fába vágta a fejszékét!

Miklós. Nagyobbra vagdalok én naponta, és addig vágom, míg
végre elkopik.

Lizska. Igen, de a ténsasszony nem vágó-tőke ám!

Miklós. Éppen azért mondom meg előre neked, hogy ne törődj velök, akármit beszélnek.

Liszka. Hiszen ha nem az volnék, a mi vagyok, vagy ha apám, anyám volna; de tudtommal még csak rokonom síncs, — szóval: senkim a világon!

Miklós. Ne is keress senkit, — mindened leszek én; te az én mindenem, s együtt talán mi is teszünk egy egészet!

Liszka. Óh hiszen ha csak a fele igaz lenne annak, a miket így beszél, — elhinném egészen, — ha cseléd nem volnék; — de így . . . ki tudja, mért beszél? — s aztán mit szeret én rajtam?

Miklós. Mindent, a mit rajtad két szememmel látok; pedig sokat látok, mert sokszor rád nézek!

Liszka. Jó, jó, csak aztán később meg ne bánja.

Miklós. Soha!

Liszka. Hejh, de ha azt tudná, a mit senki se tud.

Miklós. Mit?

Liszka. Azt, hogy ki vagyok én.

Miklós. Ki? hát Angyal Liszka!

Liszka. Jaj, csak legalább így ne hívának! —

Miklós. Miért, angyalom? hiszen nincs ennél szebb név a világon! Nótában, imában, templomban, korcsmában helyén emlegetik, s jót jelent mindenütt és szépet, mint a milyen te vagy!

Liszka. És mégis milyen különös az én származásom!

Miklós. Hogy-hogy?

Liszka. Hát *(Egyszerre megakad, a Miklós szeme közé néz s kevéssé szünet után)* De az istenre kérem: ne mondja el senkinek, mert majd ujjal mutatnak rám!

Miklós. Ne félj, csak mondd el.

Liszka. *(Kérve.)* De igazán nem mondja el?

Miklós. Becsületemre fogadom!

Liszka. Mondja még rá: hogy „bizony isten!”

Miklós. *(Tréfásan.)* No hát „bizony isten!”

Liszka. Hát én nem tudom, hogy mennyi igaz benne; de **anna** kell lenni, mert nagybátyám, a nevelő apám, így mondta el halála előtt, most két esztendeje.

Miklós. Ki volt a nagybátyád ?

Liszka. Angyal Gábor, a tárnoki takarékpénztár hivataloszoligája.

Miklós. És mit beszélt ?

Liszka. Hogy a bátyja, Angyal Pál, — már mint az én apám, köteles-mester volt Cseresnyésen és jómódu ember. Az első felesége halála után sokáig özvegyen éldegélt; de egyszer csak megszállta valami és elvett egy igen szép leányt.

Miklós. Jól tette az öreg !

Liszka. Dehogyan tette !

Miklós. Miért ?

Liszka. Mert a leány nem szerette . . .

Miklós. Az már baj volt !

Liszka. És . . . *(Magában küzdve.)* Ej még se mondom el.

Miklós. Miért ne mondanád ? Most már tudni akarom, hogy ki vagy ?

Liszka. De olyan borzasztó ! . . .

Miklós. Mindegy ! csak folytasd.

Liszka. Hát, — az apámat nem szerette . . .

Miklós. Azt már tudom . . .

Liszka. Hanem más szeretett.

Miklós. Kit ?

Liszka. Azt nem tudom, mert a bátyám nem mondta meg.

Miklós. Hiba volt tőle.

Liszka. Így aztán nagyon rosszul éltek, s napról-napra fogyott a vagyon, mikor pedig én megszülettem, még nagyobb veszedélem lett a háznál — —

Miklós. Te miattad ?

Liszka. Azt se tudom, csak azt, hogy egyszer, egy éjszaka az apámat . . . Ja, ne kívánja, hogy tovább mondjam én . . .

Miklós. Talán megölte ?

Liszka. *(Elfedti arcát s kezével int, hogy ne kérdezze.)*

Miklós. Az anyád ?

Liszka. *(Némán „igent“ int.)*

Miklós. Biz' ez borzasztó ! — Hanem azért ne sirj ! hiszen te arról nem tehetsz ! — No, Liszka ! Liszka ! — hát aztán mi történt ?

Liszka. Tudom is én? csak annyit mondott a nagybátyám, hogy elítélték

Miklós. Mire?

Liszka. Életfogytig tartó börtönre.

Miklós. Él-e még?

Liszka. Ki tudja? Én azt se tudom, hogy hova vitték, azt se, hogy merre van Cseresnyés. — Engem a nagybátyám magához vett, tizen-négy esztendeig nevelt s beteg-ágyán vallotta ki, hogy nem ő az apám, hogy halála után intézzem magam sorsomat, s csak arra vigyázzak, hogy a becsületem megmaradjon!

Miklós. S eljöttél szolgálni.

Liszka. El; de ebben is mindenütt szerencsétlen vagyok.

Miklós. Miért?

Liszka. Én nem tudom, csak azt tapasztaltam már két helyen, hogy minél jobban igyekeztem, mennél jobban elvégeztem a rám bízott dolgot, az asszonyom annál jobban szidott. Eleinte mindenütt dalolva keltem, dalolva feküdtem, öröm volt a dolog, a háznépet szerettem, a mit reám bízta, hűséggel kezdtem, hűséggel végeztem, — és mégis egy-két hét elmúltán szidalom volt bérem! — Olyan titulusokat kaptam s olyan maró szókat, a mi elaltatta bennem a daloló kedvet, s úgy-úgy megrikattak minden igazi ok nélkül, hogy elveszett bele a szeretet; a hűség meg pangott s elvágtyam más helyre.

Miklós. És nem tudta okát?

Liszka. Rájöttem — aztán, — a második helyen az asszony féltette az urát, így aztán az első is, kiderült, mert ott meg a kedvesét féltette! — S látja, itt is az a bajom, — azért hát — ugy-e, maga is belátja, — hogy nekem innen legjobb lesz elmenni.

Miklós. Miért?

Liszka. Mert azt hiszem, hogy ez a mi dolgunk csak olyan, mint a nyirfavessző: hajlik, ha hajlitják, de ha erőltetik, bizony ketté török.

Miklós. Már ki törné ketté?

Liszka. A kedves mamája!

Miklós. Mondtam már, hogy senkitől se félj!

Liszka. Aztán egy ilyen szegény cseléd nem is illik a gazdagok közé.

Miklós. Csak voltunk gazdagok, míg Pestre nem jöttünk; de bizony most már anyám is azon töri a fejét, hogy hol nyisson egy „kávémérést“, — mert Kontra urammal sokat elpucoltak.

Liszka. Kávémérést? hisz én azt hallottam, hogy a teinsúr valami nagy hivatalba megy.

Miklós. Megy ám — kellnernek — valahova. Hiszen, galambom, ez a semmiházi ember úgy bolonddá tette az anyámat, meg engem is, hogy nem szánnám a taglót a fejéhez ütni! — Valami utazó ügynök volt, — mikor hozzánk került Tardonára, — ott élösködött, s végre úgy levert a lábunkról, hogy anyám felesége lett, s Tardonán eladtunk mindent: földet, szőlőt, házat, pinczét, a vendéglőt olcsón elpotyáztuk, s feljöttünk Pestre lakni! — Tyhü lelkem! azt láttad volna csak, most hat esztendeje, hogy milyen nagyságos háztartás volt itt! Kontra ur még lovakat is tartott, hanem aztán anyám a biztatásomra mégis észére tért s megfogta a gyeplőt, — ugyan már jó későn; de mégis elég jókor arra, hogy koldus-tarisznya helyett egy kis pénzecskével újra elkezdheti azt, a mit elhagyott, mesterségét: a korcsmárosságot.

Liszka. Mégis jobb lesz az úgy . . .

Miklós. Hogy?

Liszka. Hogy én elmegyek.

Miklós. Ugyan hova mennél már? — Hisz én azt akarom, hogy nótás kedved, szereteted, hűséged meglegyen! — Látod, én abban a perczenben, mikor hozzánk jöttél, — s anyám kérdező szavára azt feleltem: hogy árva vagy, s szemeidben két könnyesepp ragyogott, úgy megszerettelek, hogy ki se mondhatom! — Én azt hittem, hogy a szerelem: tréfa, de mióta a te két szemedet láttam, azóta a szívemben olyan forró vér dobog, hogy sokszor azt hiszem: no, most mindjárt szétüti edényét, ha te le nem hűtöd. S olyankor futok utánad, könnyebb a lelkemnek, ha láthatlak, ha pedig szóba állok veled, — szeretnélek a szívembe oltani, hogy ne zsidongna mindég!
— *(Liszka keblére vonja s gyöngéden öleli.)*

MÁSODIK JELENET.

KONTRÁNÉ (a középajtón, mintegy 50 éves asszony, pongyolában).

Kontráné. Úgy? — no lám! még utóbb kisül, hogy szeretik egymást.

Miklós. Ki biz a!

Kontráné. Micsoda?

Miklós. A mit anyám mondott.

Kontráné. Hogy te ezt a leányt . . .

Miklós. Hogy én ezt a leányt . . .

Kontráné. Szereted . . . ?

Miklós. Szeretem! —

Kontráné. Elment az eszed?

Miklós. Dehogy ment!

Kontráné. Már pedig ilyen bolond beszédre okos ember a szemedbe nevet.

Miklós. Hadd nevéssen!

Kontráné. Te, fiu! ne feleselj, mert ha fel talállok lobbanni, forró lesz lábad alatt a deszka.

Miklós. Sohse lobogjon azért édes anyám!

Kontráné. Nem is akarok, mert ha van benned egy garas ára becsület, meg egy fikarcnyi ész, hát holmi cselédfélével nem űzöl komédiát.

Miklós. Nem is komédia ez!

Kontráné. Hát ugyan mi?

Miklós. Komoly szándék!

Kontráné. Komoly? (*Liszkára rival.*) Vidd be azt a kávé!

Liszka. Igen is! (*Beviszi.*)

Kontráné. Te, Miklós, — tudod, hogy én sokat elnézek, de ezt már nem nézhetem. — Nem szégyenled magad? te, egy pesti mészárosmester, ilyen derék, szép férfi, egy jöttment cseléddel akarsz szövetkezni? Hiszen fiam, akármelyik „Hausherr“ szívesen ide adja a lányát, csak egy kicsit vesd utána magad!

Miklós. De nem vetem, mert nekem nem kell se a „Hausherr“, se a lánya.

Kontráné. (*Nagy dühvel.*) De azt a hetvenkedő falusi betyár jelkedet, engem ugyan csúffá nem teszel!

Kontráné: Vidd be azt a kávé!

A toloncz, I. felv., 2. jel.

Miklós. Csúffá tette már anyám magát akkor, mikor ehhez a flasztertreterhez ment feleségül. —

Kontráné. Megint a szememre hányod?

Miklós. Megint! S aztán tovább nem várok, adja ki az apait, és ne törődjék velem!

Kontráné. Kéne, úgy-e?

Miklós. Kell is, — mert ha még maguknál hagyom továbbra is, — úgy elfüstölög, mint a többi!

Kontráné. Hm! de szép gyermeki szeretet!

Miklós. A milyen az anyai!

Kontráné. (*Síró hangon.*) Jól van no! ezt is eltűröm, csak szidj, hiszen megérdemlem tőled!

Miklós. Én csak az igazat mondom!

Kontráné. Hiszen igazad van; vedd el a szolgálót s foszd ki az anyádat, juttasd koldusbotra, hiszen azért neveltelek! . . .

Miklós. Ej! minő beszéd már ez?

Kontráné. Az igazi!

Miklós. Nekem nem az, mert én nem tágitok

Kontráné. Nem? (*Erős határozottsággal.*) No, hát én se tágitok — s majd meglátjuk, hogy ki győz

Miklós. Én nem akarok perbe szállni anyámmal, se villongásban élni, — de azt teszem, a mit én akarok, — az apai juszt pedig követelem! —

Kontráné. De nem kapod!

Miklós. Nem, ha elprédálták!

Kontráné. De nem prédáltuk!

Miklós. Akkor kikapom!

Kontráné. Mig én élek, ennyit se ni! (*Fittyet vet.*)

HARMADIK JELENET.

ÁBRIS, LISZKA, VOLT.

Abris. (*Csinos zsidó fiu, tiszta magyarsággal beszél, kezében paktáska.*) Jó reggelt kívánok!

Miklós. Szervusz Ábris! mi kell?

Ábris. Hát pajtás, búcsúzni jöttem!

Miklós. Hát csakugyan elmegy?

Ábris. Megyek, pajtás, mert tudod, mégis csak jobbnak látom azt!

Miklós. Igazad van, legalább magad ura leszel, s nem parancsol senki.

Ábris. Nem nekem az istenen kívül. (*Kontránéhoz.*) Hát mit üzen Cseresnyésre, kedves teinsasszony?

Kontráné. Semmit!

Ábris. Hát te, Miklós?

Miklós. Én még kevesebbet!

Ábris. Hát maga, Liszka kisasszony?

Kontráné. (*Ábrisra förmed.*) Kisasszony? — Hm! de kivagyunk! (*Liszkához, gúnynyal.*) No, kisasszony! hát mit üzen?

Miklós. Anyám, kérem, ne háboritson fel!

Kontráné. Mit? még te háborogsz, mikor nekem mindjárt kifordul a lelkem, ha reátok nézek! Kisasszony! talán még nagysám is? (*Liszkához gúnynyal.*) Kérem, kedves kisasszonyos nagysám, súolja fel ezt a padlót, mert ezek a gavallérok nagyon bepíszkolták!

Miklós. (*Magán kívül.*) Anyám! ha még egy szót szól . . .

Kontráné. Nem tetszik? — ugy-e? — de nekem meg tessék az, ha a szolgálót elveszed!

Ábris. (*Magában.*) Jaj, de rosszkor jöttem! (*Fenn.*) Kérlek, kedves Miklós pajtás, számoljunk össze, s fizesd ki azt a kis hátrálékot, mert a vasut nyolcz óraker indul!

Miklós. Kifizetem, csak várj egy kicsit!

Ábris. De már hét óra is elmúlt!

Kontráné. Hát aztán, ha dél van is? — gazdálkodik az inas a gseftben, míg a gazda a konyhában kurizál.

Miklós. (*Reszketve a dühlől.*) Menjünk, Ábris, mert a kezem már ököltre szorult; pedig ütni nem akarok! De visszajövök mindjárt! s anyám, ha addig ezt a szegény leányt bántja, vagy megsérti, olyat teszek, hogy tán még az isten se bocsátja meg soha! — Gyere, Ábris. (*El.*)

Ábri s. Alázatos szolgája, jó mulatást kívánok! (*El.*)

NEGYEDIK JELENET.

KONTRANÉ, LISZKA.

Kontráné. No szegény leány, — hát tetszik egy kis kávé? majd én megcsinálom!

Liszka. Már oda bent van régen!

Kontráné. (*Asszonyi dühvel fenyegetve.*) Te, utálatos kolonc! Te! hát azért fogadtalak én fel, hogy a fiamat elcsábítsd? — Megállj, mert ezt megkeserülöd!

Liszka. Teinsasszony! én rögtön elhagyom a házat!

Kontráné. El bizony, de még Pestet is.

Liszka. Az már az én dolgom.

Kontráné. Meg az enyim! — Azt gondoljátok, hogy kijátszátok? Hohó! százszor szülessetek, míg annyi fikátok lesz, mint nekem van!

Liszka. Én nem akarok kijátszani senkit, én csak el akarok menni.

Kontráné. Majd akkor mégy, mikor én akarom. — Most csak annyit mondok, hogy a fiamról tégy le, ha kedves életed, mert ha nem — úgy megkeserítlek, hogy egész életedben kesereghetsz bele! (*El a közép-ajtón.*)

ÖTÖDIK JELENET.

LISZKA (*egyedül*).

Liszka. Leteszek, le, ne félj, és ne is ijesztgess; hiszen, ez már az én sorsom! El is megyek, más vidékre, messze, a hol talán jobbak az emberek, mert itt, ebben a nagy városban én még nem találtam igazi jót! — Mit ér, hogy ez a Miklós szeret? — s én is úgy el tudom nézni, mikor együtt vagyunk, mikor meg nem látom, úgy elmulatok velem, mintha velem volna, — mit ér minden, ha nem hozám való? Hisz az anyja világosan beszélt, és igaza is van . . . azaz hogy még sincsen igaza, mert én érzem, tudom, hogy cseléd létemre is vagyok olyan becsületes, mint akármelyik leány, — és hogy nincs egyebem jóságomnál, — bizony az se az én hibám! Édes istenem,

miért is rendelted úgy, hogy egyiknek semmije, a másiknak pedig mindene van?! hisz ez nem igazság! — Lám, ha nekem most apám, anyám volna, — meg egy kis vagyonom, — hát szerencsés lehetnék; hogy pedig semmim sincs, hát olyan semmi vagyok, a kit számba se vesz senki, s a kit bátran taposhat a világ! — Ej, csak igaz az, hogy:

*Búra, búra, búbánatra születtem,
Nem igazi anya nevelt fel engem;
Mostoha volt; mostoha a világ is,
Szár az földben elhervad a virág is!*

*S búra, búra, búbánatra viradlam,
Örülhet az egész világ miattam;
Én csak arra kérem a jó teremőt:
Teremtsen már egy igazi szeretőt!*

HATODIK JÉLENET.

KONTRA, LISZKA.

Kontra. *(Hálóköntös, házi sapka, papucs s csibukkal, 35 éves — az oldalszobából kidugja fejét, körülnéz, látja, hogy Liszka egyedül van, hozzá siet.)* Jó reggelt, kedves . . . *(Ölelni akarja.)*

Liszka. Hozzám ne nyuljon!

Kontra. Miért?

Liszka. Mert nem akarom!

Kontra. De én meg akarom! *(Ismét ölelni akarja.)*

Liszka. *(Kezet emel va.)* Vigyázzon magára!

Kontra. *(Hátrál.)* Ej, ej, hát nem kedves ez neked

Liszka. Nem bizony!

Kontra. Pedig én kedvesed szeretnék lenni!

Liszka. Az ugyan nem lesz!

Kontra. Pedig én nagyon elhatároztam.

Liszka. Mit?

Kontra. Hogy téged szeretlek s nem a feleségemet.

Liszka. *(Lenézőleg.)* Menjen! — nem szégyenli magát?

Kontra. Azt szégyenlem, hogy cseléd vagy; de...

Liszka. No, én meg azt szégyenlem, hogy ilyen uram van!

Kontra. Ej ha! te goromba! hát ezért szeresselek?

Liszka. Engem ugyan ne szeressen, mert én úgy utálok, mint a bűnt!

Kontra. No, no, no, ne tüzelj!

Liszka. Majd tüzel az asszony mindjárt, ha kihivom! *(Indul.)*

Kontra. *(Mefogja.)* Az isténért, mi jut eszedbe?

Liszka. Az igazság!

Kontra. Hagyd el az igazságot, mert betöri a fejed!

Liszka. Hadd törje! Ereszsen el!

Kontra. *(Még erősebben fogja.)* Dehogy eresztelek!

Liszka. Mindjárt kiáltok!

Kontra. *(Befogja a száját.)* Azt a bolondot se tedd! *(Jobb karjával derékon tartja, baljával a száját fogja be, s igyekszik előre hurocsolni.)*

HETEDIK JELENET.

KONTRÁNÉ. *(Felöltözve, kitarja a középpajlót, látja a jelenetet.)*

Kontráné. Ez is! *(Összecsapja a tenyerét.)* No, még csak ez hiányzott!

Kontra. *(Ijedten.)* Jaj! a feleségem! —

Liszka. *(Kibontakozva s a más oldalra menekülve.)* Látja, teinsasszony?

Kontráné. *(Előre jön.)* Látom! — Így vagyunk? az urfi is, a teinsur is a cselédet szereti?

Kontra. Ugyan mit beszélsz?

Kontráné. *(Lábával toppant.)* Csitt! — Mindent láttam! Hanem hiszen vége szakad itt a mai nappal mindennek! — Az én házam nem lesz a gyalázat fészke! mert abban én vagyok az úr!

Kontra. Hát én mi vagyok?

Kontráné. Semmi!

Kontra. Úgy? — no persze, hisz az asszonyokra jobban is illik, a nadrág, mint a férfiakra!

Kontráné. Bezzeg illik te rád!

Kontra. Igen is, illik, azt mindenki látja

Kontráné. S ugyan ki vette ezt is, ami most rajtad van?

Kontra. Magam.

Kontráné. Magad! de ki adta rá a pénzt?

Kontra. Szereztem.

Kontráné. Kitől?

Kontra. Tőled!

Kontráné. Úgy-e, — háládatlan!

Kontra. Micsoda? hát nem hálálkodtam érte eleget?

Kontráné. De igen, hogy aztán cifra ruhában naplopó s ingyen-
élő lehess!

Kontra. No, no, Krizsa! . . .

Kontráné. Egy szót se! Régen sejtettem már, hogy itt kutya
van a kertben, s végre csakugyan saját szememmel láttam!

Kontra. De Krizsa, kérlek, engedj szóhoz jutni!

Kontráné. Nem engedlek! Úgy is teljes életed csupa hazug-
ság volt, hát minek tódítanád!?

Kontra. No már édes asszonyom, az ilyen szavakat kikérem!

Kontráné. Ki is adom!

Kontra. Vagy azt gondolja, hogy én megijedek öntől?

Kontráné. Akár ijed, akár nem, annyi szent igaz, hogy kite-
szem a szûrit ezzel a gyalázatos teremtéssel együtt, (*Lizskára*) a
kire rá se tudok nézni!

Lizska. (*Sértett önérzete fellázad.*) Jaj! Teinsasszony, ne sértegessen,
mert . . .

Kontráné. Micsoda? talán bizony még neked áll feljebb?

Lizska. Igen is, nekem, mert én becsületes vagyok!

Kontráné. Óh tudom! ismerem már a becsületed nevét!

Lizska. Jaj! isten, isten! ha az égben vagy, hogy nézheted el ezt?

Kontráné. S most már kikísértetek a városból, — „per zsupp!”

Lizska. Engem? S volna lelkök megtenni azt velem?

Kontra. (*Szemtelen elhatározással.*) Igen is van! — s meg is
teszszük!

Lizska. Miért?

Kontra. Mert megérdemled! mert ha a viseleted nem olyan kihívó, ha szemeiddel nem kacsintgatsz reánk . . .

Liszka. Hazudik az úr!

Kontra. Ezért még inkább kikísértetünk!

Liszka. No, akkor nincs igazság sehol! De mégis, azt mondják, hogy a törvény védi az igazat; no, ha úgy van, rábízom ügyemet; igazabbat ennél még soha se védett! (*Indul.*)

Kontra. }
Kontráné. } (*Megfogják.*) Hova?

Liszka. A bíróhoz, a törvényhez, vagy tudom is én, kihez? Oda, a hol az igazságot osztják!

Kontráné. Ne ereszd!

Liszka. Miért ne eresztene?

Kontráné. Oda majd én megyek

Kontra. Én is veled!

Kontráné. Minek?

Kontra. Tanuskodni!

Kontráné. Nem kell! majd bevádollok én mind a kettőtöket! Vigyázz rá, míg visszajövök!

Kontra. Én? no még csak az kéne?!

Kontráné. Igaz, rád nem bízhatom, — eredj, végy magadra felsőt, hamar!

Kontra. Megyek! (*Be az oldalszobába.*)

Kontráné. Majd megtanítatlak én mindnyájatokat! (*Eszmét kap.*) Hopp! ez lesz a legjobb ni! (*Rázárja Kontrára az ajtót.*) Rázárom, addig ki nem jöhet! (*Liszkára néz.*) Erre pedig a külső ajtót, így aztán nem szökhetnek meg!

Liszka. De én segítségért kiáltok, kitörök ajtót, ablakot s kiáltom a világnak, hogy milyen méltatlanul bánnak itt velem!

Kontráné. Csak azt próbáld, gyalázatos! Különben mindjárt hozok én rendőrt, a ki téged a jó utra igazít! (*El.*)

(*Kivül zárcsattanás hallik.*)

NYOLCZADIK JELENET.

LISZKA. KONTRA (*a szobában*).

Liszka. Rendört? Óh jaj! teremtő istenem, de le vagyok verve a csúf gonoszságtól!

Kontra. (*Kopog.*) Nos, hát ki zárta rám az ajtót?

Liszka. Az asszony!

Kontra. Miért?

Liszka. Hogy el ne szökjék!

Kontra. (*Boszúsan.*) Ej! vigye el az ördög!

Liszka. (*Magában.*) Magát meg az anyja! gonosz lelkű irigy familia! Óh ha rágondolok, hogy most milyen szennybe mártják nevem, s becsületesemet a sárba tapossák, beleszédül fejem! (*Fejét tenyerébe szorítja.*) Jaj! ne is zúgj oly nagyon, tartsd egy kicsit magad; hisz úgy is magad vagy, nincs neked pártfogód se égben, se földön! (*Zokogva az asztalra borul.*)

KILENCZEDIK JELENET.

MIKLÓS (*kívül az ajtón kopog*).

Liszka. (*Felretten.*) Ki az?

Miklós. Én vagyok, Miklós!

Liszka. Jöjjön, jöjjön, az ég küldte magát!

Miklós. Hát nyisd ki az ajtót.

Liszka. Nincs kulcsom, hanem feszítsük ki!

Miklós. (*Az ablaknál.*) Hát magad vagy itthon?

Liszka. Magam.

Miklós. S ki zárta rád az ajtót?

Liszka. Az asszony!

Miklós. Miért?

Liszka. Mert meg akarnak gyalázni!

Miklós. Talán én miattam?

Liszka. Kettőjökért!

Miklós. Ki a másik?

Liszka. Az úr!

Miklós. Hát mi köze hozzád?

Liszka. Semmi! de az istenre kérem, ha egy kicsit becsül, szabadítson ki innen engemet! Jöjjön! *(Az ajtóhoz megy.)*

Miklós. Mi történhetett itt? Mindjárt megtudom én! *(El az ajtóhoz.)* Liszka! itt vagy?

Liszka. Itt!

Miklós. No hát segíts!

(Liszka belülről húzza, Miklós kívülről nyomja az ajtót, kevés szünet után nagy pattanással kinyílik.)

Liszka. Így! hála istennek! Most pedig áldja meg az isten. *(Indul.)*

Miklós. Hová akarsz menni? *(Mégfogja a kezét.)*

Liszka. Tudom is én! a nagy világba!

Miklós. Talán csakugyan bűnös vagy, azért akarsz futni?

Liszka. Hogy kérdezhet ilyet?

Miklós. Úgy, hogy beszéded, viseleted tisztán arra mutat!

Liszka. Tán még maga is gyanúba ejt?

Miklós. Abba, ha nem beszélsz!

Liszka. Abba? no hát akkor még úgy se szólok! Minek is szólnék? így legalább vége lesz mindennek! Ereszszén el, hadd menjek!

Miklós. Nem én! Vallj ki mindent!

Liszka. Hisz már kivallottam.

Miklós. Mit?

Liszka. Hogy gyalázatba akarnak keverni, hogy az asszony rendőrkért futott, én pedig be nem várom őket, inkább a Dunába ugrom. *(Hirtelen kiragadja magát s elfut.)*

Miklós. Liszka! Liszka te, megállj! — Gyere vissza! *(A külső kijárásnál beszél s el akar menni.)*

Kontra. *(A szobából.)* Miklós! Miklós!

Miklós. Ki az?

Kontra. Én vagyok: Kontra, apád!

Miklós. Mit akar?

Kontra. Szabadíts ki engem is!

Miklós. Hát ki zárta oda?

Kontra. Anyád!

Miklós. Miért?

Kontra. Mert bolond!

Miklós. No, maga meg a párja! Csak kuruttyoljon tovább is ott az odujában, én Liszka után megyek! (El.)

Kontra (belől a szobából). Miklós! Miklóskám! — már úgy látszik, elment! — Jaj! csak legalább már a kávémat megittam volna! Ej, csak azért is lefekszem újra, s alszom urasan, délig! (Szünet.)

TIZEDIK JELENET.

MRAWCSÁK. (Roppant kopott, rongyos, lump, iszákos arcz, durva rilka szakál, borzas haj. — Bábéli zürzavaros nyelven beszél.)

Mrawcsák. (Benyitja a külső ajtót.) An ármer reizender, pitte um a klánigkait! (Körülnéz.) Nikto! (Óvatosan benyit a konyhába.) Karek alasan, szegin vandorló g'sel, — csaszari kirali katona! (Ismét szétnéz.) Senki se nem kukkanik! (Óvatosan benéz a nagyszobába, melynek mind a két szárnya nyitva van, s látja, hogy senki sincs bent, felcsapja sapkáját s szemtelen otthonos bátorsággal mondja.) Szervusz vín Mrawcsák! du haszt viderum glük! (Elkezd gyorsan kutatni, kinyitja a közönséggel szemben levő szekrény fiókjait, meglepetve a talált pénztől.) Tyűh! van doszt, — elég! (Mohón zsebre rak bankó-, arany- és ezüstpénzt, miközben a préda felett jóízűen nevet.) Ha, ha, ha! (Egy arany elesik, utána akar hajolni, de meggondolja magát s nagylelkű taglejtéssel és szóval ott hagyja.) Legyen seprűnek is! (Ebben a perczen a csukallan ajtó kitarul, Mrawcsák megijed, lekuporodik a szekrény mellé.) Jaj! (Kevés szünet. Mrawcsák figyel s látja, hogy senkise jön, felemelkedik.) Valjon ki tréfálkozza ilyenkor velem? (A szekrény tetején levő smukkot szedi.) Aha! potyszem aranyora, — lanczocska is jó lesz! (Keblébe rejt; két-három jó vastag fejes gyűrűt ujjára húz.) Aha! ez ippen akkuratusan paszszolja, — ezt istenke nekem csinyaltata! (Kívül az utczai ablak felől kocsizőrej hallatszik, mely erre a végszóra elhallgat, Mrawcsák megrezzen, a gyűrűket lehúzza s keblébe rejt.) Oho! haza meggyütte hausherr! No Mrawcsák utzekaj, hamar, sietve, lauf! (Összehuzza magát, sapkáját leveszi s a kijáráshoz megy, ki akar menni, de hirtelen visszarántja magát.) Jaj! gyűnnek, aus ist die mulatság! (Lekuporodik az ajtósarokba. Léptek hallhatók, melyek közelebb-közelebb jönnek, Mrawcsák reszket, félelmében féltérdre emelkedik s elkezd gyorsan

imádkozni.) Jaj! — Väter unser, der du bist in Himmel, gehailiget . . . légyen meg az akaratom tied, is ne vigy minket kisirtésbe, de szabadíts a gonoszok, mert tied ország, hatalom, dicsőség . . . *(A léptek az ajtó előtt hallhatók, susogva, félve.)* Azs na veki veku . . . *(A léptek elhangzottak, nagy lélekzetvétellel feláll.)* Amen! *(Gyorsan kinéz s el.)*

(Szünet; szünet után Kontra kopog az ajtón, mintha álomból ébredt volna.)

Kontra. Krizsa! Krizsám lelkem! eressz ki már! *(Erősen kopog.)*
Krizsa! mindjárt megharagszom! — Vagy még most se vagytok itthon? mi? — vagy süketek vagytok? mi?

TIZENEGYEDIK JELENET.

KONTRÁNÉ. RENDŐR.

Kontráné. Mi ez? az ajtó nyitva?

Rendőr. *(Nyugodtan.)* Nyitva a!

Kontráné. *(Nézi a zárt.)* Feltörve, kifeszítve!

Rendőr. *(Nézi.)* Az ám!

Kontráné. És az a leány nincs sehol!

Rendőr. Nincs a!

Kontráné. *(A szekrényhez rohan, látja, hogy nyitva van és üres.)* Szent isten! üres a szekrényem! Nézze rendőr úr, üres!

Rendőr. *(Nyugodtan.)* Az a!

Kontráné. És tudja-e, hogy mi volt benne?

Rendőr. Nem én.

Kontráné. *(Síró fájdalommal.)* Öt ezer forint parázs pénz, ezüstben, aranyban, ötszáz meg bankóban. *(Eszébe jut az óra és a smukk, s először magán kezdi keresni.)* Ni ni! hát az óram, karpereczem, gyűrűim sincsenek itt? *(Keresi a szobában.)* Nincs, nincs sehol! mindent elraboltak, jaj, koldussá tettek! *(Leroskad egy utban levő fotelba.)*

Kontra. *(A szobából.)* Krizsa! hallom a hangodat!

Kontráné. *(Mint a tigris felugrik.)* Ah! itt van egy! Rendőr ur, álljon az ajtóba!

Rendőr. Jól van!

Kontráné. *(Kinyitja az ajtót, Kontra kilép, ekkor megragadja.)* Hol van?

Kontra. Micsoda?

Kontráné. A pénz, meg a smukk?

Kontra. Hát tudom én? No, ne rángass!

Kontráné. De rángatlak, mert te itthon voltál, neked tudnod kell, hogy ki volt itt, ki járt itt?

Kontra. Hát Miklós volt itt!

Kontráné. Miklós? akkor ő rabolta el! és pedig azzal a leánynyal. Rendőr ur, kérem, fogassa el Miklóst.

Rendőr. Ki az?

Kontráné. A fiam! (*Miklós belép.*) Ah, éppen itt van! (*Miklós-hoz.*) Ne is tagadd, te vitted el, — te átkozott, hogy tehetted azt?

TIZENKETTEDIK JELENET.

MIKLÓS. VOLTAK.

Miklós. Hogy ne tettem volna; sőt még többet is teszek, mert torkig vagyok!

Kontráné. Hallotta, rendőr ur? csipje nyakon, ne irtalmazzon neki, — hiszen már világos!

Miklós. Mit? engem csipjen nyakon? (*a rendőrhöz.*) Mit akar itt?

Rendőr. Magát bekisérni.

Miklós. Miért?

Rendőr. Azt mondják, hogy lopott!

Miklós. Én? — tán megbolondultak? Anyám! mi ez? mi akar ez lenni? magyarazza meg!

Kontráné. Adj vissza mindent, az utolsó krajezárig!

Miklós. De mit adjak vissza?

Kontráné. A mit elraboltál: aranyat, ezüstöt, bankót és a smukkot!

Miklós. Nem értem!

Kontráné. Nem? (*Magával húzza a szekrényhez.*) Hát nem innen vitted el? Úgy-e? no, ne tagadd; te tudtad, hogy itt áll!

Miklós. (*Meglepetve.*) Mi ez? hát ez a pénz veszett el, a mi az enyím volt?

Kontráné. Tied is, enyím is...

Kontra. No, meg az enyím is!

Miklós. S mikor veszett az el?

Kontráné. A míg oda voltam!

Miklós. Igen, de Kontra itthon volt!

Kontra. Itthon; de be voltam csukva!

Miklós. Ez hallatlan dolog!

Kontráné. Hát nem te vitted el?

Miklós. Már hogy vittem volna? nem vagyok én zshivány

Kontráné. Akkor hát Liszka lopta el!

Miklós. Liszka?

Kontráné. Bizonyosan ő!

Miklós. Az nem lehet!

Kontra. }

Kontráné. } Miért ne lehetne?

Miklós. Mert ismerem, s tudom, hogy becsületes leány!

Kontráné. Becsületes? csak hidd; az a hited öl meg!

Miklós. Hát tudnak rá valamit?

Kontráné. Hát kell-e több, hogy most boszúból kirabolt, és hogy ezzel a gyönyörű, czifra mákvirággal szemem láttára is ölelkezett!

Miklós. Mikor?

Kontráné. Ma! — azután, hogy te dúlva-fúlva elhagytad a házat!

Miklós. Óh jaj neki, hogy ha ez mind igaz! Jöjjenek, menjünk hozzá.

Kontráné. Hol van?

Miklós. Jó helyen: a tizedik számú őrtanyán.

Kontráné. Hogy került oda?

Miklós. Erővel vittem be, mert a Dunába akart ugrani.

Kontráné. Hát, mert furdalta a lelkiismerete!

Miklós. Majd én leszek a lelkiismeret, ha előtte állok! — Menjünk!

TIZENHARMADIK JELENET.

LISZKA. VOLTAK.

Mind. *(Meglátva Liszkát, meglepetnek.)* Ah!

Liszka. *(A mint belépett, Kontráné elé térdel.)* Édes kedves drága teins-asszony! Látja, visszajöttem, hogy ne mondják utánam még itt se, hogy szöktem!

Kontráné. Kelj fel, gyalázatos!

Liszka. Ne haragudjék rám, hisz elmegyek!

Kontráné. De nem eresztünk ám!

Liszka. Óh, ne kinozzanak tovább; hisz tudják, hogy nekem nincsen apám, nincsen anyám, se pártfogóm sehol!

Miklós. *(Magában.)* Mindég ezt hozza fel ártatlan arczával; pedig talán éppen azért hamis teste-lelke! *(Liszkához lép, felrántja térdelő helyzetéből s merően szembe néz vele.)* Liszka! — ezek azt mondják, hogy te elloptad minden pénzünket, és minden ékszert...

Liszka. Én?

Miklós. Azt mondják, hogy te!

Liszka. Hát el akarnak egészen veszteni?

Miklós. Te veszted el magad magadat, szerencsétlen, ha ki nem vallsz mindent.

Liszka. Maga is azt hiszi, hogy én tettem volna?

Miklós. Én nem hiszem, de ha az ellenkezőt be nem bizonyítod, — rád omlik a gyanu!

Liszka. Jól van; most tudok már mindent!

Kontráné. De mi még nem tudunk!

Liszka. Tőlem nem is tudnak, mert én ártatlan vagyok!

Kontráné. Ej, lári-fári! azt mondja minden alattomos gonosz Előre! Rendőr ur! ez lesz az igazi!

Liszka. Hova akarnak vinni?

Kontráné. Előre, a kapitánysághoz!

Liszka. Oh jaj nekem! miért jöttem vissza? hisz ez a szégyen megöl! *(Miklóshoz, letérdel előtte.)* Miklós! az isten szent nevére kérem: ne engedje ezt a csúfot ütni rajtam! Megesküszöm a hármasszentségre, meg lelkem üdvösségére, hogy soha még csak szándékomban sem volt lopni, vagy bűnt elkövetni! — Hiszen maga tudja, hogy milyen vagyok!

Miklós. Tudom! de mit tegyek, mikor rajtad van a teher? — aztán ha tiszta vagy, ne félj, kiszabadulsz hamar!

Liszka. Jól van! — *(Feláll.)* Most már megyek! megyek a tömlőcbe, megyek az akasztófa alá; magok pedig csak bizonyítsák rám, hogy megérdemlem a halált igazán!

(A függöny legördül.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Városháza és a városi kocsmá udvara Cseresnyésen. A háttérben roncsolt kapuzsopok kökerítéssel. — Kapu nincs. — A nézőtől balra fekszik a városház épülete, hosszában nyulva, s fehérre meszelve négy ablakkal s közepén ajtó. Jobbra éppen olyan nagyságban a kocsmá-épület udvarra néző része, sárgára meszelve, két ajtóval, melyeknek szélei vörös vagy kék festéssel vannak befecskendezve. — A városház szegletén nagy ködarab, melyre le lehet ülni, s a két második ablak alatt fapad, melyen a kisbíró hever.)

ELSŐ JELENET.

ÖRDÖG SÁRA. KISBÍRÓ.

Ördög Sára. (Erősen markirozott arcz, mintegy 50 éves, beesett szemekkel, haja — mely erősen szürke — kuszállan omlik itt-ott arczára és homlokára a kopott kendő alól. — Öllözete kopott, follos, lábbelije poros, foltos bőrczipő, — a kövön ül, mellette avult kézi kosár, benne egy üveg s holmi rongy, valamint egy vászontarisznya s bot. — Amint a függöny felmegy, az üveget nézi.) Üres! (Visszahelyezi a kosárba, — a kisbíróhoz.) Péter! Péter! alszik! hejh, de szerencsés, a ki aludni tud! — Péter!

Péter. (Álmosan) No?

Ördög Sára. Beigazolod-e a jegyző úrnál, hogy itt voltam?

Péter. Be.

Ördög Sára. Jól van, lelke! mert tudod, nem szeretek soká itthon lenni!

Péter. Hát csak menjen! bánom is én!

Ördög Sára. Megyek bizony, fiam! mert jobb énnekem másutt, a hol nem ismernek.

MÁSODIK JELENET.

MIKLÓS. ÁBRIS. (A kapun.)

Miklós. Biz úgy, Ábris, — Liszka mégis csak „toloncz“-ra került!

Ördög Sára. (Magában.) Liszka?

Ábris. És te mégis szereted?

Miklós. Szeretem is, nem is!

Ördög Sára. (Magában.) Liszka? — úgy hitták! (Mintegy magától kérde.) Úgy-e? Persze, hogy úgy! (Sóvárogva nézi Miklósékat.) Óh! vajjon nem ő róla beszélnek-e?

Miklós. (Be akar menni a jegyzői lakba, de az ajtó zárva van.) Hisz ez be van zárva!

Ábris. Bizonyosan nincsenek itthon.

Miklós. (A kisbírót uogalva.) Hé! álomszuszék! hol van a bíró vagy a jegyző?

Péter. (Álmosan.) A földön.

Miklós. Miféle földön?

Péter. Hát a buzafölde.

Miklós. Mikor jönnek haza?

Péter. Majd ha feljön a vacsoracsillag.

Miklós. No, tisztelem az ilyen előljáróságot!

Péter. Köszönöm alázatosan, — majd tudokra adom! (Tovább alszik.)

Ábris. Tudtam én azt, mondtam is; de nem hitted! — Gyere, menjünk a kávéházba.

Miklós. Nem megyek, bevárom őket, tudni akarom, hogy itt van-e? volt-e már itt? vagy még csak ezután jön?

Ábris. Ahogy akarod! — Ülünk le, és beszéljessünk. (Leülnek a korcsmaház melletti padra.) Csak azt nem értem, pajtás, hogy mi köt téged annyira ahhoz a leányhoz?

Miklós. Semmi, csak az, hogy szeretem! S hiába verem falba a fejemet, hiába szidom az istent, embereket, hogy ilyen bolond lettem, — nem ér semmit, mindig csak oda jutok, hogy szeretem, — szeretem, s punktum!

Miklós: Hé! álomszuszék!

A toloncz, II. felv., 2. jel.

mon
törv

mán

kép

— I
hír
egy

Tu
red
te
rag
—
egy
né
tan
láb
ko
get
de
csa

Ábris. Bizony pedig nem érdemes rá!

Miklós. Miért?

Ábris. Mert a kit egyszer a törvény elítél, az bűnös, az hiába mondja, hogy ártatlan; bolond, a ki hiszi, mert végre is a törvény törvény, s a bíró tudja, hogy mit csinál.

Miklós. Dehogyan tudja, pajtás! hisz engem is elítéltek, pedig én már csak ártatlan vagyok.

Ábris. Elítéltek? miért?

Miklós. Mert mikor láttam, hogy azt a boldogtalan leányt végképen el akarják veszteni, — megesett a szívem, s védelmére keltem!

Ábris. Azt tetted bolondul.

Miklós. Hja pajtás, a szerelmes ember sokszor megbolondul — Elég az hozzá, hogy a mint védelmeztem, hát anyám, meg az a híres Kontra engem is gyanúba ejtettek s ránk esküdtek, hogy együtt sikkasztottuk el a pénzt és a smukkot.

Ábris. Ejnye!

Miklós. No, hanem aztán én is előálltam! (*Dicsőkedő hangon.*) Tudod, pajtás, hat ember fogott meg, hat czifra papagály, hisz ismered őket! (*Feláll s Ábris elé fordul.*) Hát nézd, úgy ült a bíró, a hogy te most (*háta mögé mutat*), ott az ajtó, ott jöttek be s hátulról megragadtak, vagy megragadtak volna, hanem a mint észrevettem, nézd — (*mutatja előbb a jobb, aztán a bal könyökét, kihegyesíti s lökést mutat*), egy-kettő, megfordultam köztök s csak úgy szédült a hat „fogd-meg“, némelyik meg a padlót ölelgette! Ekkor aztán a zöld asztalra csaptam, jaj de szép ütés volt! tánczolt rajta minden, még a bíró is fél-lábra ugrott! „Mit akar velem az úr? rabló vagyok én, vagy gyilkos? mi?“ De biz ő kelme egy szót se szőtt, csak integetett és csengetett! No tudod, aztán tódult a sok drabant, s mind nekem esett, de én büszkén lenéztem a sok árva vitézt, hozzájuk se nyúltam, csak azt kiáltottam, hogy: „vezessetek, megyek!“

Ábris. Hát aztán?

Miklós. Aztán? hát 14 napig pihentem!

Ábris. Hát Liszka?

Miklós. Hát ő is fogva volt.

Ábris. És hogy szabadult ki?

Miklós. Hogy? hát úgy, hogy én bolondjába magamra vettem a lopást olyanformán, hogy az az én tulajdon pénzem volt, mint apai juss. Így aztán őt felmentették; de egyszersmind, hogy tőlem örökre elidegenítsék, anyám és Kontra kivitték, hogy Liszka szülőföldjére „per zsupp“ haza küldessék!

Ábris. És azt csakugyan meg is tették vele?

Miklós. Meg hát! hisz azért jöttem ide, tudod!

Ábris. Nagyon furcsa dolog!

Miklós. Nem furcsa, hanem keserves! Mert először nem én lop-
tam el a pénzt, tehát nem tudom, hol lehet? másodsor most kezes-
ségre vagyok szabadon, harmadszor az anyámmal perben állok, és
se neki, se nekem pénze nincs, s ha a pert megnyerjük, se lesz, mert
„a hol nincs, ott ne keress“! Negyedszer a gseftet elhanyagolom,
és ötödször ezt a „tolonc“-ra került lányt nem bírom elfelejteni!

Ábris. Biz e sok egy magyarra!

Miklós. Sok! de majd legyőzöm, csak egyet tudjak meg.

Ábris. Mit?

Miklós. Hogy az a leány csakugyan ártatlan-e? mert néha
mégis azt gondolom, hogy — hátha mégis? . . . mert tudod, gyarló
az ember, szóval: most tudom meg igazán, hogy mi hát az a leány:
angyal-e vagy ördög?

Ábris. Igazad van, most megtudhatod!

HARMADIK JELENET.

RÉZI, FÁNI, HÁNI, MÁLI, KATI stb. (Több kisvárosi zsidó-kisasszony, mind
ünnepiesen öltözve, Katit kivéve, ki igen egyszerű viselt ruhában van.)
FARKAS, MÓRICZ, LŐRINCZ, HARSCHLI stb. (fiatal zsidó-gavallérok, mester-
legények; éppen úgy, mint a nők.) VOLTAK. (Csoportban jönnek az utcáról;
a mint az udvarra érkeznek, dall kezdenek.)

Kar-dal:

Sárgán virágzik a repcze,
Vig a kislány szombal estve,
Bárcsak mindig szombat estve lenne,
Hogy a kis lány mindig vígan lenne!

Rézi. Te Kati, te nem jól fúvod, — e mindig olyan parasztosan kurjantasz! nem tudod városiasan; finomul, így: (*Énekel, hívva némely részeket.*)

*Bárcsak mindig szombat este lenne,
Hogy a kis lány mindig vigan lenne!*

Miklós. (*Ábrishoz.*) Kik ezek?

Ábris. A cseresnyési zsidó kisasszonyok, — ma szombat van, hát mulatnak.

Miklós. Derék lyányok! melyiket nézted ki magadnak?

Ábris. (*Katira mutat.*) Azt ni, a ki olyan parasztosan fűtta. Az pedig, a ki megszólította, engem választott ki, de én már csak az én kis paraszt zsidó-lyányomnál maradok.

Miklós. Gazdag?

Ábris. Éppen olyan, mint a e angyalod, csakhogy az nem kerül „toloncza”-ra.

Rézi. Ah, ni ni, Ábris ur, egy idegennel!

Ábris. (*Köszön.*) Alázatos szolgája, kisasszonyok! (*A férfiakhoz.*) Szervusz, fiúk! (*Kezet fog velök s Miklóst bemutatja némán.*)

Rézi. (*Fánihoz tilkon.*) Te, Fáni! valjon nem zsidó ez? (*Miklósra értve.*)

Fáni. Ah! mit gondolsz?

Rézi. No, — hiszen majd úgy néz ki

Fáni. No persze! nézd meg jól.

Rézi. Látom!

Fáni. Hát van-e neki olyan finom orra, a mi így hajlik? mi? (*Sasorrt mutat.*)

Rézi. Olyan nincs!

Fáni. Hát van-e neki olyan szép okos szeme, mint Lőrinczének? — mi?

Rézi. No a szemei szépek! szebbek, mint a Lőrinczé, meg a Móriczé!

Fáni. Meg mint az Ábrisé!

Rézi. Az nem igaz!

Fáni. Miért ne volna igaz?

Rézi. Azért, mert Ábrisnak se szép szeme, se szép orra nincs

Fáni. De van szép szakállkája!

Rézi. Az van! S meg is mondom neki, hogy a szakállkáját le ne vágassa, mert akkor a Fáni szívének s szerelmének vége!

Fáni. Te Rézi, ne bolondozz velem!

Ábris. (Miklóshoz.) Már mindegy, pajtás, a nőknek is bemutatlak, legalább jobban telik az idő. (Rézihez.) Vágó Miklós, mészárosmester Pestről.

Rézi. Nagyon örvendek! — A vásárra tetszett jönni?

Miklós. Hát vásár lesz itt?

Rézi. Igen, hétfőn barom-vásár, kedden a vegyes. — Kati! hozz ki székeket! Régen ismeri Ábrist uraságod?

Miklós. Egy pár esztendeje!

Rézi. Ő is Pesten tanult.

Miklós. Tudom.

Rézi. Jól érti a mesterségét, úgy-e?

Miklós. Nagyon jól! (A székeket kihozzák.)

Rézi. Tessék helyet foglalni! (A társasághoz.) No, kin van a sor?

Mind. Lőrinczen! Lőrinczen!

Lőrincz. Nekem nincs nótám!

Rézi. Muszáj lenni!

Lőrincz. De ha nincs!

Rézi. Hát mondjon, a mit tud. (Miklóshoz.) Mert tetszik tudni, elhatároztuk az előbb, hogy mindenki elmondja a legkedvesebb nótáját, hát mondja el az urfi is. (Lőrinczre értve.) Mert ő az utolsó! (Lőrinczhez.) No hát ne keresse magát!

Lőrincz. Jól van, elmondom azt, a mit tudok:

Énekel.

*Babot vittem a malomba,
Azt hittem, hogy kukoricza.
Sári larra lárom, sári larra lárom,
Azt hittem, hogy kukoricza!*

Miskolcz mellett van egy árok,
Szeretnek engem a lányok,
Sári larra lárom, sári larra lárom,
Szeretnek engem a lányok.

(A két utolsó sort ismétlik, s karban az egészet.)

Rézi. Bravó, Lőrincz! (Tapsol.) Ujra, újra! (A nőkhöz.) Tapsoljatok neki. (Miklóshoz.) Úgy-e, még ezt a nótát nem ismerik Pesten?

Miklós. Ezt még nem!

Rézi. No látja, most ha megtanulja, mindjárt lesz Pesten is új nóta! Hanem, lányok, tudjátok-e mit? játszszunk valamit.

Fáni. Jól van, játszszunk, de mit?

Rézi. Hát „szembekötösdit“. (Miklóshoz.) Játszszák-e azt Pesten?

Miklós. Csakis ott játszszák igazán.

Rézi. Hát a „haragszom rád“-ot?

Miklós. Azt meg még jobban.

Rézi. Úgy hát ismeri ezt a két játékot?

Miklós. Nagyon ismerem! — Éppen most játsztam el mind a kettőt!

Rézi. Igazán?

Miklós. Biz' igazán!

Rézi. No hát akkor folytassuk itt is. (Kendőt dob hozzá.) „Haragszom rád!“

Miklós. Miért?

Rézi. Mert nem vagy büszke!

Miklós. Hja, nekem az úgy tetszik! (Visszadobja.) Én is haragszom rád!

Rézi. Miért?

Miklós. Mert olyan derék magyar lány vagy, a milyen kevés van Pesten.

Rézi. Hja nekem meg éppen az tetszik! (Ábrishoz.) Haragszom rád.

Ábris. Miért?

Rézi. Mert — mert — mert . . .

Ábris. Mert?

Rézi. Mert olyan vagy, mint Ördög Sára!

Ábris. Ki az?

Rézi. (*Rámutat.*) Az ni, a ki ott ül.

Ábris. Mért vagyok én olyan?

Rézi. Mert az is rossz, te is az vagy.

Sára. (*Magában.*) Pedig imádkozom sokat... nagyon sokat...

Ábris. Ki az az asszony? még nem láttam itt, mióta itt vagyok.

Rézi. Az? Azt mondják, hogy gyilkos.

Ábris. }
Miklós. } (*Egyszerre.*) Gyilkos?

Sára. Hogyha él, ha megőrizte Isten — őrizze, óvja meg a bűntől, a rossztól, késő vénségeig, élete fogytaig.

Ábris. Kit ölt meg?

Rézi. Azt beszélnek, hogy az urát.

Miklós. Régen?

Rézi. Nagyon régen!

Miklós. Hogy hívják?

Rézi. „Ördög Sára.“

Miklós. Hát a férjét hogy hívták?

Rézi. Azt nem tudom. Különben folytassuk a játékot s ne törődjünk vele.

Sára. (*Elmerülve.*) Ha Isten kijelentené egyszer bűnös lelkem előtt álmomban, vagy más látományban, hogy él, hogy az én gyermekem...

Miklós. (*Sárát nézve, magában.*) Beszélek vele, hátha ez az anyja?

Sára. Hogy bűntelen, becsületes, eltagadnám előtte, hogy anyja én vagyok, csak titokban szeretném s vele is megszerettném magamat. Oh boldogságos szűz, lehetne még ez?

Miklós. Vajjon mit morog magában?

Sára. Ej nem vagyok rá méltó. Bár ne is jutna eszembe soha. Ugy kell!... ez a büntetés, s jobb is, ha így veszek el, Kain-bélyegemmel. (*Indul.*)

Miklós. Hova megy, anyókám?

Sára. Mi gondja rá?

Miklós. Hát szeretnék magával beszélni.

Sára. Semmi közünk egymáshoz. (*Megy.*)

Rézi. Ejnye vén ördög, nem látja, hogy kivel beszél?

Sára. (*Visszafordul, gúnynyal.*) Látlak, Ielkem, látlak mindnyájotokat, szépek vagytok, fiatalok, szeretőtök is van, hát nekem hagyjatok békét. (*Katához.*) Katikám! egy meszelykét a törkölybül, tudod, egy meszelykét. (*Ismét a többihez.*) Én is voltam ilyen, de még szebb, még derekabb s tik is lehetek még majd olyanok, mint én. . . . úgy, úgy. (*El a horcsmába.*)

Miklós. Én utána megyek s beszélek vele. (*Feláll, indul.*)

Ábris. Ugyan mit beszélnél egy ilyen vén banyával?

Miklós. Azt már én tudom.

Ábris. No ne menj, nem eresztelek! (*Meglátja a bejövö Kontrát.*)
Nézd csak, ki jön itt?

Miklós. Talán Liszka? (*Megfordul, meglátja Kontrát.*) Kontra?
Mit keres ez itt?

NEGYEDIK JELENET.

KONTRA. VOLTAK.

Kontra. (*Meglátta Miklóst.*) Ah! nini Miklós, csakugyan itt van!
Ej de jó orra van annak a Krizsának. (*A társaságot köszönti.*) Alá-
szolgája! jó napot!

Mind. Alászolgája!

Miklós. (*Ábrishoz.*) Te, ez bizonyosan én utánam jött leskelödni,
— hát most már gyere, hagyjuk itt ezt a helyet, mert nem állok jót
magamért, ha ezzel az emberrel szóba keveredem.

Ábris. Jól van, pajtás, menjünk. (*Indulnak.*)

Kontra. Miklós! itt van a mama is!

Miklós. (*Boszusan.*) Bánom is én!

Kontra. Téged keres!

Miklós. Engem ne keressen!

Kontra. De már megtaláltunk!

Miklós. Majd újra elvesztenek.

Kontra. Nyomodban leszünk.

Miklós. (*Dühösen Kontra felé fordul.*) Nekem?

Kontra. Igen is, mert sejtjük már a dolgot.

Miklós. (*Hirtelen megragadja Kontra karját s a szinpad másik felére
húrczolja.*)

Kontra. Jaj! jaj! ketté törik!

Miklós. Hadd törjön!

Kontra. Jaj már el is tört!

Miklós. Hallja! ha maguk itt is valami skandalumot csinálnak velem, akkor én becsületesemre esküszöm, hogy mind a kettőjüket föbe lövöm, — a harmadik pedig magam leszek! — El ne felejtse ezt. *(El sietve Ábrissal a nagy kapun.)*

ÖTÖDIK JELENET.

VOLTAK, MIKLÓS ÉS ÁBRIS *nélkül.*

Kontra. *(Karját fájlalva.)* Jaj! milyen bikára való marok! Érzem, hogy dagad utána a karom! — *(A társasághoz.)* Kérem, látták ezt a brutális jelenést?

Mind. Láttuk!

Kontra. S tudják, ki ez az ember?

Rézi. Igen; egy pesti mézárós.

Kontra. Az, mézárós, igazi mézárós; jól érzi a karom!

Rézi. Hát ön kicsoda, ha szabad kérdeni? —

Kontra. Én? Kontra vagyok, Kontra Fridolin, gyámapja, tótóra annak az urnak, a ki előlem megszökött! S kegyetek nagyon leköteleznének, ha megmondanák nekem, hogy nem láttak-e azzal az úrral egy csinos arczu leányt, a kit különben pandurok kísérték idáig.

Rézi. Én nem láttam.

Többen. Én se, én se!

Kontra. *(Fáni arczát megcsipve.)* Kegyed se látta?

Fáni. *(Elháritva Kontrát.)* Nem!

Lőrincz. *(Móriczhoz, látva Kontra tettét.)* Nézd csak ezt a szemtelent, hogy barisgatja a Fánit.

Kontra. Akkor bizonyosan tartogatja valahol. No majd rájövünk arra is. Különben, kedves kisasszonyaim, folytassák a szép mulatságot, én majd néző leszek, ha megengedik. *(Leül egy székre.)*

Rézi. Óh tessék!

Kontra. *(Szemüvegét felteszi.)* Nos, hát mivel mulatják így faluhelyen magukat a szép lányok? *(Fánit szemüvegezi.)* Igazán szépek!

Kontra: Most már tudom.

A faloncuz, II. felv., 5. jel.

Tóth Ede.

117. lap.

mi

laki

Kor

hát

Rézi. „Haragszom rád“-dal!
Kontra. Haragszik rám? miért?
Rézi. Én nem haragszom!
Kontra. *(Fánihoz, botjával rámutat.)* Hát talán maga?
Lőrincz. *(Móriczhoz.)* Hallod? „magázza“ a Fánit!
Kontra. Nos? mondja ki bátran, haragszik?
Fáni. Haragszom!
Lőrincz. *(Tenyerét összecsapva.)* Bravó, Fáni! éljen!
Kontra. *(Lőrinczhez.)* Nagyon elárulta magát, fiatal barátom!
Lőrincz. Én nem vagyok a maga barátja, tudja!
Kontra. Most már tudom.
Lőrincz. No hát! én magát nem ismerem, azt se tudom, hogy
mi fán termett, nem is akarom tudni.
Kontra. De nem is kötjük az orrára!
Lőrincz. Hát ne kösse! Ide is minek kötötte magát? Hivta va-
laki? — Én az urat meg se látom! *(Lenézőleg megy el előtte.)*

HATODIK JELENET.

KONTRÁNÉ. VOLTAK.

Kontráné. *(Körülnéz, meglátja Kontrát.)* Ah! ez mégis hallatlan!
Lőrincz. *(Éppen eleibe áll.)* Tessék?
Kontráné. Ej, dehogyan tetszik, menjen az utamból.
Lőrincz. No, no, keresztül ne lépjen! *(Félre lép.)*
Kontráné. *(Kontra eleibe áll, gúnyosan.)* Jó mulatságot, kedves
Kontra ur!
Kontra. Köszönöm!
Kontráné. Köszönöd? Hát még csak nem is pirulsz?
Kontra. Nem én!
Kontráné. Nem? No ez már sok! Világosan bevall mindent!
Kontra. Hiszen itt nincs mit tagadni.
Kontráné. Igaz, nincs, mert rajta kaptalak! Oh te semmiházi,
hát így akartál kijátszani engem?
Kontra. Én? mivel?

Kontráné. Mivel? hát nem azt bizonyítja minden lépésed, minden teted, hogy engem cserben akarsz hagyni?

Kontra. Nem értelek.

Kontráné. De értelek én; értek én már mindent! Uram fia! lecsal ide, a világ végire, a hol soha még az apám se járt, lecsal, hogy a fiam után leskelődjem, s annak hire sincs, ő pedig ime, egyszerre folytatja a régít!

Kontra. De kérlek, Miklós itt van.

Kontráné. Nincs!

Kontra. De biz itt van!

Kontráné. Nincs, magának nem hiszek, maga engem milliószor megcsalt, s most is abban jár! (*Körül néz a nőkn.*) Igen, igen, kisaszszonyok, ez az ur az én megölő gyilkosom!

Mind. Ah, ah!

Kontráné. Tudják, mért csalt le ide? hogy a régi kedvesét lássa, hogy vele újra viszonyt kezdjen, mert én már öreg vagyok neki.

Kontráné. Krizsa! elment az eszed?

Kontráné. (*A nőkhöz.*) Kérem, mondják meg, hogy melyik a kedvese?

Rézi. Miféle kedvese?

Kontráné. A ki után ide jött! Mert van ám ennek minden borkorban, a merre hajdanában járt, ágens korában sok lányt elcsábított, de látom, hogy engem tett legnagyobb bolonddát.

Kontra. Igazad van, a nagy féltékenység egészen elvette eszedet. Futó bolond se tesz ennél bolondabbat. És hogy neked ebben is igazad legyen, hát itt hagylak fiastul, mindenestül csakugyan végképen, mert már tovább nem tűrhetem örültségeidet! (*Indul a kapu felé.*)

Kontráné. Hó! fogják meg, ne ereszzék! szökik! (*Senkise nyúl hozzá.*)

Kontra. (*Visszaszól.*) Őt fogják meg, kérem, ő a veszedelmes; én nem bántok senkit. (*El.*)

Kontráné. Hozzám ne nyúljon senki, azt mondom! Utat! hadd menjek utánna! — Megállj, megfoglak én, nyomódban leszek én, még ha a világ végéig kell is menni utánad! (*El sietve.*)

HETEDIK JELENET.

VOLTAK, KONTRA, KONTRÁNÉ *nélkül.*

Mind. *(A kapuig menve, utánnok nevetnek.)* Ha, ha, ha!

Rézi. Még ilyet nem láttam!

Fáni. Nézd csak, hogy fut az a kövér asszony, csak úgy repül a fátyol utánna!

Rézi. S az a sovány ember hogy tekintget vissza!

Lőrincz. Mert gyáva a pimasz!

Rézi. Maga pedig ma igazán nagy hős volt!

Lőrincz. Úgy-e hogy csak megadtam neki? Tudják, úgy forrt bennem valami, hogy ha még egyet szól, hát én székestül keresztül hajítottam volna ezen a kerítésen!

Fáni. No, no, talán csak nem?

Lőrincz. Higye el kérem!

Fáni. Elhiszem, csak ne mondja másodszor.

Lőrincz. Én többet rájok se gondolok; látom, hogy mindkettő bolond, hát mi közöm hozzájuk?

Rézi. Az már igaz, hogy ritka pár ember!

Fáni. *(Ellenkező oldalra nézve.)* De még itt se mindennapit hoznak!

Mind. *(A kapuba tódulva újra.)* Hol? hol?

Fáni. Ott ni, a pandur kíséri őket.

Rézi. Az ám, no lányok, ma van elég mulatság!

Lőrincz. Kérem, csináljunk nekik utat, ki tudja, milyen híresek!

Rézi. Hát „éljent“ ne kiáltunk nekik?

Lőrincz. Azt is megtehetjük, mert meglehet, hogy élni szeretnének, de halni kell nekik!

NYOLCZADIK JELENET.

LISZKA. MRAWCSÁK. PANDUR. *(Megjelennek a kapu előtt.)*

Pandur. Ide, ide, itt a városháza!

Mind. *(Gúnyosan.)* Ah! éljen! éljenek!

Mrawcsák. *(Éppen úgy öllözve mint az első felvoná ban, hanem egy jó nagy balyuja van „mantlízcsák“ alakjára kék vászomból a hátán, fején la-*

pos, simléderes sapka, kezében bot; jókedvű. Jobbra-balra köszöntget.) Köszönök! Alászolgája!

Mind. *(Nevetnek.)*

Mrawcsák. Éljen! éljen sok zsidó lanyka!

Pandur. *(A nőkhöz.)* Ejnye, de rájok jött a vihogás! hát nincs egyéb dolguk?

Többen. Nincs!

Pandur. Bizony pedig nem szép a szegényt kicsúfolni!

Liszka. *(Nagyon egyszerű viselt ruhában, feje bekötve, arcza ellakarva, kezében egy kis batyu.)* Már itt is kezdődik! Óh istenem, mikor lesz már vége?

Pandur. *(Péterhez, a ki alszik.)* Te, Péter, most is alszol?

Péter. *(Felbred.)* No? mi baj?

Pandur. Ki van itthon?

Péter. Senki.

Pandur. No hát vedd gondod alá ezt a leányt, ide való, Pestről zsuppolták, este felé majd visszajövök, még Csenderbe kell mennem.

Péter. Jól van, jól, hát az a másik?

Pandur. Az valami bolond, kíséri ezt a lányt csupa pásszióból, az pedig rá se néz. *(Mrawcsákhoz.)* No Rafcsák, szervusz.

Mrawcsák. Szervusz bruder! komszt zurük? jövőlsz vissza?

Pandur. Igen, este felé.

Mrawcsák. No akkor iszunk kicsi nagy aldomas! ja?

Pandur. Iszunk hát, de megbecsüld azt a kis lányt! *(El.)*

Mrawcsák. Óh én pecsülök nagyon! meg szeretek ötet, ojjé! *(A pandurt a kapuig kíséri s ott néma jelekkel elbúcsúznak, kezét fogva.)*

Liszka. *(Leül a nagy kőre.)* Jaj, de fáradt vagyok!

Rézi *(és a többiek kíváncsian leskelődnek Liszkára.)* Vajjon ki lehet?

Fáni. A pandur azt mondta, hogy ide való.

Rézi. Éppen azért fúrja az agyamat!

Fáni. Szólítsd meg.

Rézi. Nem felel az ilyen!

Lőrincz. Majd megszólítom én. *(Liszkához.)* Hé! mutasd már az arczod, szeretnénk ismerni.

Liszka. *(Nem felel.)*

Liszka: Jaj, de fáradt vagyok!

A toloncz, II. fekv., 8. jel.

n

m

se

ol

de

sz

és

vo

(A

át

ut

ho

ja

cs

Rézi. Úgy-e mondtam?!

Lőrincz. Pedig hiába takargatja, mert úgy is megtudjuk, hogy ki!

Rézi. Hja! hiába, a bünt takargatni szokták!

Liszka. *(Sir.)*

Mrawcsák. *(Hozzá megy, észreveszi, hogy sir, vigasztalja.)* No, no, no! dusciska Lizika, mein herz, ne szomorú nekem!

Mind. *(Nevetik.)*

Mrawcsák. *(Rájok kiált.)* No, mit nevetni? ha?

Rézi. *(Oda vetve.)* Semmit!

Mrawcsák. *(Nem is figyelve többé rájok, Liszka mellé ül.)* No, so-molyogni pisszel! . . . ja?

Liszka. *(Magában elmerülve.)* Hej! se becsület többé, se kedv, semmi a mi az élethez kötne! . . . puszta minden! . . . s a szívem olyan nehéz, mintha száz halottja volna! —

Mrawcsák. Szép Lizika, jó Lizika!

Liszka. *(Félig magában, félig Mrawcsákhoz.)* Jó, jó, a meddig jó; de nem lesz az soká!

Mrawcsák. Sag mein lieber lesz jó; én is leszem jó, kettők leszünk jók!

Liszka. *(Mint fentebb.)* Jó voltam én mindég, most se vagyok bűnös és mégis rám van róva! *(Kebléből egy kis medaillont vesz elő)* Óh ha tudtam volna, hogy ez lesz a sorsom, nem tettelek volna soha a szívemre!

Rézi. *(Fánihoz.)* Mit csinálnak azok?

Fáni. Bizonyosan tanácskoznak, hogy miképen szökjenek meg.

Rézi. Biz azt könnyen megtehetik, meit a kisbíró megint alszik. *(A kisbíróhoz megy Lőrinczcel s felköltik.)*

Liszka. *(A képhez beszélve.)* Most már felejtjük el egymást, ezer átkom után vedd ezer áldásom s ne búsulj, ne bánkódj soha se utánam! . . . hírem úgy se hallod, siromat se látod, s fátyolt' se hord értem soha a kalapod! *(Sir.)*

Mrawcsák. *(Látva Liszka sirását, ő is elérzékenyül s kitör.)* Jaj, jaj! Lizika, ne sirnyi már nekem!

Liszka. *(Feleszmél, rá néz.)* Igaza van, nem illik itt sirni!

Mrawcsák. Bizom nem! *(Fölkel, jókedvűen egy kis test-mozgást csinál s vigasztalja.)* No, pizli kustsig nevetni!

Lizka. Nevetek is, miért is sirnék többet? —

Mrawcsák. *(Biztatja a nevelésre.)* Úgy, úgy! tak, tak! zo, zo

Lizka. *(Félig sirva és nevetve.)* Óh bolondos! *(Az arcza egészen látható.)*

Mrawcsák. *(Nagy örömmel kezét csókolja.)* Úgy, úgy! . . . sag én vagyok bolondos, jó bolondos.

Lizka. *(Elvonja a kezét.)* No ilyet ne tegyen! —

Rézi. *(A többihez.)* Nézzétek már hogy ki lehet?

Fáni *(és többen)*. Én nem ismerem!

Többen. Én sem, én sem!

Rézi. *(Fánihoz.)* Te, vajjon nem a Boda-lány-e? Az régen elkerült.

Fáni. Óh persze, hisz az ragyás volt.

Rézi. Hát ha a prédás szabóé? a Nina, tudod, a kit egyik atyafia örökbe fogadott?

Fáni. Dehogy! hisz azt is ismerem, az szóke volt és szeplős.

Rézi. Hát ha festi magát?

Fáni. Ej annak az orra se így állt.

Rézi. No hát mondd ki, ha jobban tudod?

Fáni. Ej, ki tudja, ki lehet? Talán nem is idevaló! Jertek, hagyjuk itt.

Rézi. Hova mennétek?

Fáni. Én haza megyek

Rézi. Minek?

Fáni. Uzsonnálni.

Rézi. Úgyan ne okoskodj!

Fáni. No hát traktálj meg te, ha nem eresztesz!

Rézi. Óh szívesen! Tetszik tej, vaj, vagy gyümölcs?

Fáni. Mindenből egy kevés!

Rézi. No isten neki, egyszer én is leszek uri dáma, tartok szoárét! — Kati, gyere be, hordjuk ki, a mi van! — Uraim, maguk is kapnak, ha jut! ha nem jut, nem esznek! *(El Katival a konyhába és nem sokára kihoznak egy asztalt, tányérokat, vajot, gyümölcsöt, tejet, kenyeret.)*

Mrawcsák. Szép Lizka, Mrawcsák peszéli egy jó szó magának.

Lizka. Hallom!

Mrawcsák. Szép Lizka! Szeretni mar egyszer engemet is maga!

Lizka. Ugyan ne gyötörjön velem!

Mrawcsák. Sag neked van szép kis kapitális, van mesterség sogféle.

Liszka. De én nem szeretek senkit.

Mrawcsák. Ej, hát mier nem?

Liszka. Mert nem kell senki!

Mrawcsák. De én jó fiu leszem, én fogok dolgozni, fogok magcska tartani nagysagosan, lesz maga gnédige frau, vagy a teisasszony!

Liszka. Egyik se kell.

Mrawcsák. Ej no, ne peszélík velem kegyetlenség. Vagy tudja mit? menjunk ki az Olájos országba.

Liszka. Hova?

Mrawcsák. Hát az Olájos országba. In die Walachai.

Liszka. Oláhországba?

Mrawcsák. Ja!

Liszka. Nagyon messze van!

Mrawcsák. Az semmi, felülünk a vasut, aztan haj haj, furt. . . hajde prics!

Liszka. Ej, nem ér az semmit!

Mrawcsák. Óh „bozse“! hat nem szereti engem?

Liszka. (*Vállat von.*) Szeretem, de csak úgy. . . .

Mrawcsák. Oh „gott“! minek látta maga!

Liszka. Hát minek nézett meg?

Mrawcsák. Hajh! volt maga akor olyan mint angyalka a sok bitang között! — In ismerem őket! Maga ott a „Sarvari“ piaczon ugy álta a töbi közt, mint pingalva van Maria Magdaléna auf der Golgota, csunya latrok között.

Liszka. Ott látott meg?

Mrawcsák. Sag ott! Óh Lizika, én vagyok bolond, mikor magara nézek! Akor is ott lata magat sirnyi, és enyím szived, a mi olyan kemény volt, mint fatuskó, elkezte így ütni: klik, klak, klik, klak, és mondta nekem valami, úgy sugdosta, hogy: utana, utana, ez lesz tied, ez istenke neked szanta régen!

Liszka. Szegény Mrawcsák!

Mrawcsák. (*Büszkén.*) Aj, nem szegíny! (*Mellére üt.*) Van neked píz

Rézi. (*Ezalatt mindnyájan ettek, ittak.*) Nos? tetszik még valakinek!

Mind. Köszönjük, elég volt!

Rézi. Akkor ezt a maradékot adjuk oda ezeknek, — így legalább megtudjuk, hogy kik, és még meg is köszönik! (*Odaviszi egy tányéron a gyümölcsöt és maradék kenyérdarabkákat, és Lízka elé teszi.*) Ha meg nem sértem vele, egy kis maradék az uzsonnánkbói.

Lízka. Köszönöm; nem kell!

Mrawcsák. (*Nézte az egészset.*) Wasz? ezt adja a Lizikának enni? (*Felrugja.*) Fort mit alamizsna! (*Lizkára mutat.*) Ez se nem koldus (*magára*), ez se nem! (*Lizkára.*) Ez se nem ordinére perszón, (*magára*), ez se nem!

Lőrincz. (*Kihívólag előlép.*) Hát talán mi vagyunk azok, mi?

Mrawcsák. Ja, maga is csak olyan!

Lőrincz. Milyen?

Mrawcsák. Mint a többi!

Lőrincz. Miféle többi? te lump!

Mrawcsák. No, mint a többi sok meg van zsidó.

Lőrincz. Te zsuppos betyár, hallgass, mert adok neked egy olyan ötöst (*kezét fog vele*), hogy soha se költöd el!

Mrawcsák. (*Neki gyürkőzve kihívólag.*) No, hát potyszem! ha van kurazsija.

Lőrincz. (*A nőkhöz.*) Kérem, kivessem innen?

Nők. (*Megfogják.*) Ah, nem, nem!

Lőrincz. (*Gyürkőzik s ki akar szabadulni.*) Már most csak azért is! Bocsássanak!

Nők. Nem, nem!

Mrawcsák. (*Neveti.*) No, kom her! (*Ujjával hívja.*) Gyűsz, gyűsz!

Lőrincz. Nézzék, kinevet a betyár! engem nevet! ereszszenek már el! (*Kirántja magát.*)

KILENCZEDIK JELENET.

JEGYZŐ. BÍRÓ.

(*Többiek. 1. 2. asszony, férfi, valamint már korábban az utcán a kapu előtt megjelent egy bámészkodó, nők, férfiak, munkából kilépett mesterember, suszterinas, szabóinas, szóval: egy kisvárosi utcai elem, egy pár szombatosan öltözött öregebb zsidó és zsidó-asszony, — ezek egész felvonás alatt lassan begyűlnek, úgy hogy végre a színpad tömve van a fent nevezett tarka képpel.*)

Jegyző. (*Közbe lép.*) Mi az? mit csinálnak itt?

Lőrincz. Kérem, jegyző ur, jó, hogy tetszett jönni, mert kihajítottam volna!

Jegyző. Kit?

Lőrincz. Ezt a sehonnai csavargót!

Mrawcsák. Nix csavargó! peccületes ember!

Jegyző. (*Mrawcsákra.*) Hát ki ez?

Lőrincz. Nem tudjuk, hanem erővel belénk kötött!

Jegyző. Hogy-hogy?

Rézi. (*Ellolja Lőrinczet.*) Lassan, ezt majd én mondom el!

Jegyző. Csak röviden, kurtán, Rézi, mert a te nyelved ismerem!

Rézi. Ne féljen, se nem téldom, se meg nem kurtítom! Hát a berzenczi pandur kisérté be őket.

Jegyző. Kiket?

Rézi. Ezt, meg azt a szégyenlős leányt ni! Azt mondta, hogy Pestről küldik haza per „zsupp“! Igaz-e, Péter?

Péter. Igaz a! Rám bizza, hogy viseljem gondjukat, hát én meg is tettem.

Rézi. Mi-itt mulattunk, s ettünk is valamit, a maradékot pedig annak a szegény éhes lánynak szántuk, oda is vittem neki, én magam, értik-e? én magam! És ez a kenderföldre való úgy rugta fel a tányért mindenestül, hogy ezer felé szakadt.

Jegyző. Ejnye semmire való! (*Mrawcsákhoz.*) No várj! hát aztán?

Rézi. Aztán . . .

Lőrincz. (*Éppen úgy, mint Rézi előbb.*) De ezt már én mondom el!

Rézi. Jól van no! úgy is tudjuk, hogy csak a nyelvével győzi!

Lőrincz. (*Nagy tüzzel.*) Igen is kérem, ő kezdte el, feltürközött és engem duellungra hitt!

Jegyző. Még azt is? Elég, lássuk csak, hogy ki ő és merre van hazája, ha így hireskedik! (*Mrawcsákhoz.*) Ki vagy?

Mrawcsák. Johann Mrawcsák!

Jegyző. Hová való!

Mrawcsák. Von Zipczen! Az apád meg volt óber-kellner, az anyád szakácsné.

Jegyző. Hát te mi vagy?

Mrawcsák. Vandorló legin!

Jegyző. És vén legény!

Mrawcsák. No ja!

Jegyző. Mi a mestersége?

Mrawcsák. Suszter, szatler, sáifer!

Jegyző. Háromféle egyszerre?

Mrawcsák. Ja, van még többet is!

Jegyző. Több is?

Mrawcsák. Ja, neked van tízféle professzion: suszter, kellner, szatler, schleifer und masinisz! Én csinálék: blau wasser, tinte, suvix, grojer kész, szalami, maroni, makaroni. Én peszélik tízféle nation nyelvet.

Jegyző. Mert magad is jó náció lehetsz!

Mrawcsák. Ja, tutok mágyarul, németül, italienisch, rátzisch, swabisch, poszlovenszki, popolizki, böhmisch, kroáczis und walachisch!

Lőrincz. Mit? maga tud tízféle nyelvet? mikor tíz szót se tud tisztán elmondani.

Mrawcsák. (*Oda vetve.*) Te csak hallgass!

Lőrincz. (*Tűzbe jön.*) Per „te“? Kérem jegyző ur, ez sértés!

Jegyző. Igaz! (*Mrawcsákhoz.*) Maga, a mint látom, most is részeg?

Mrawcsák. A nain! in ma kevéske itta . . .

Jegyző. S még az a kevés is sok volt, mert nem tudja, mi a kevés! Most pedig kérje meg ezt az urat (*Lőrinczet*), mert megsértette! A kisasszonyt szintén; s kérje, hogy engedje el a törött tányér árát. Akkor aztán elmehet.

Mrawcsák. (*Bámul.*) Én? hisz én nem bántotta senki!

Jegyző. Dehogyan nem! ezt az urat meg akarta verni, a tányért felrugta, az pedig sok bátorság egy ilyen csavargó „toloncz“-tól.

Mrawcsák. (*Erősen tillakozik.*) Nix csavargó! pecsületes ember!

Jegyző. Lassabban hé!

Mrawcsák. (*Mint fenn.*) Nix lassabban! Neked van „passz“, uti levél in ganzen öszterreich, van bizonyityán, „zertifikat“, „vanderbuch“, „entlassungskarte“. (*Átadja az irományokat a jegyzőnek.*)

Biró. Van neked ördögöd, s ha van is, mind hamis! Aló az egyesbe! Péter, vezesd.

Mrawcsák. Vasz? be akarja csukni?

Biró. Be hát, mig kijózanodol.

Mrawcsák. Én nem részeg.

Biró. Ha nem részeg, bolond!

Mrawcsák. (*Dühvel.*) Maga részeg, bolond, ha engem akarja becsukni!

Mind. Ah! ah!

Biró. Péter, vigyétek már!

Péter (*és két ácsorgó paraszt megfogja.*)

Mrawcsák. (*Küzd velök.*) Nix, nem bemegeyek.

Péter (*és a másik kettő viszik.*)

Liszka. (*Figyelemmel nézett mindent, végre nem állhatja a szót, a bíróhoz és jegyzőhöz.*) Kérem alássan, ne bántsák azt az embert! nem tett az semmi rosszat!

Jegyző. Hát te ki vagy?

Lőrincz. A párja annak a bitangnak!

Mrawcsák. Én bitang, én nem „tolonc”, én csak gyüte Lizi-kaval, — igaz?

Liszka. Igaz!

Mrawcsák. (*Az ajtóban, a hova becipellék, visszafordulva.*) Is fogok keresni igazság, a mirt engem így csúfságba teszi!

Biró. Csukjátok rá azt az ajtót.

Mrawcsák. (*Nem akarja engedni.*) Lizika! védelmezze artatlan jo Mrawcsák! (*Becsukják.*)

Jegyző. (*Lizkához.*) Hát téged hogy hívnak?

Liszka. Angyal Liszka.

Mind. (*Kíváncsian várta nevét.*) Angyal?

Jegyző. Bizony kóbor „angyal” vagy te, ha tolonczon hoztak s (*Mrawcsákra czélozva*) ilyen vén ördög a társad.

Liszka. (*Fásullan.*) Ne törődjön vele, csak azt mondja meg, hogy tovább mehetek-e?

Jegyző. Hová való vagy?

Liszka. A hová az ördög!

Jegyző. A pokolba?

Liszka. Oda!

Jegyző. Pedig kár érted, mert fiatal vagy és csinos!

Liszka. Azért megyek oda!

Jegyző. Persze, ez a jó ártatlan társad majd odáig vezet?

Liszka. (*Jobban hangsúlyozva.*) Mondtam már, hogy ne törőd-jön velem!

Jegyző. No hát akkor a kérdésre felelj: hol születted?

Liszka. Itt.

Jegyző. Cseresnyésen?

Liszka. Igen.

Jegyző. (*Gondolkozva.*) Én itt „Angyal“-okat nem ismerek.

Biró. Egy volt régen, az is meghalt.

Liszka. Annak a lánya vagyok én.

Biró. Lehet! (*Ránéz.*) Hát tudod-e a történetét?

Liszka. Tudom!

Biró. Hát az anyádét?

Liszka. Azt nem.

Biró. Hát tán azt kitudni jöttél haza?

Liszka. Azt.

Biró. No azt könnyen megtudhatod.

Liszka. Hát mondja el.

Biró. Anyád megölte apádat, azért elítélték örökös fogságra, 16 esztendőig ki is töltött hiven, akkor valami uton-módon kegyelmet kapott, s haza jött, azóta itt csavarog a környéken; hol kártyát hány, hol koldul; de mindenütt iszik, s annyit mondhatok, hogy nagy örömed nem igen lesz benne!

Liszka. (*Lassanként lehanyatlak a köre s arcát elfedi, magában.*) Oh nyilj meg alattam, s végy magadba jó föld!

Biró. (*Folytatva.*) Úgy hívják, hogy „Ördög Sára!“ „Angyalból“ ördög lett!

Mind. (*Bámulva.*) Ez, az Ördög Sára lánya?

Biró. Az a!

1. asszony. (*Nézegeti Liszkát közelről.*) Csakugyan, ha jól megnézem, éppen arra az istentelenre ütött! Nézze, komámasszony!

2. asszony. Szakasztott az anyja: szeme, szája, orra!

1. asszony. Még a virtussa is!

2. asszony. Hja! nem messze esik az alma fájától.

Liszka. *(Főlkel határozottan.)* Ej, mindegy, előbb-utóbb meg kell lenni; én sietek veled! Jegyző ur, ugy-e szabad nekem már innen elmenni, ha fogadom, hogy nem ártok senkinek?

Jegyző. Szabad!

Liszka. Akkor megyek! *(Indul.)*

TIZEDIK JELENET.

MIKLÓS. VOLTAK. ÁBRIS. *(Végül)* KONTRÁNÉ.

Miklós. *(Bejött; meglátva Liszkát, hozzá siet.)* Liszka! édes Liszkám!

Liszka. Miklós! *(Keblére borul, zokog.)*

Mind. Mi ez? mi ez?

Miklós. Liszka, mi bajod? szólj! — ne sirj! .. no! ... mi bajod?

Liszka. Nagyon beteg vagyok.

Miklós. Talán bántottak?

Liszka. Bántott az isten! *(Főlemeli fejét.)*

Miklós. Ne káromold! Inkább gyere velem!

Liszka. *(Határozottan.)* Nem megyek!

Miklós. Miért?

Liszka. Mert mi külön utra léptünk! Maga a boldogság, én a bú utjára, és ez a halalba vezet.

Miklós. Ej, mit beszélsz?

Liszka. A mit érzek!

Miklós. Liszka! térj eszedre. *(Mégfogja a kezét s előre vezeti egészen.)* Tudod, mért jöttem ennyire utánad?

Liszka. Nem!

Miklós. Először, mert nem tudlak elfelejteni. Aztán anyám perbe fogott, pedig már azt tudod, hogy én nem vihettem el a pénzt.

Liszka. Tudom.

Miklós. S anyám utánam ide is lejött! Most hát itt a legutolsó perc, ha szeretsz, szólj igazán, szívem mélyéből kérlek, szólj: csak ugyan nem tudsz semmit a pénz felől?

Liszka. *(Ránéz, kiragadja magát kezei közül, s visszanézve megvetőleg.)* Nem!

Miklós. Mit csinálsz?

Liszka. Semmit!

Miklós. No hát megállj!

Liszka. Nem, mert ez a szava a halálba kerget!

Miklós. Liszka! nem értettél.

Liszka. De éppen most értem! Oh, mért jött utánam? mért nem hagyott veszni úgy, a hogy veszésnek indultam? Akkor még szerettem s elvittem volna szép szerelmes képit magammal a sirba, fel a mennyországba!

Miklós. Hát már nem szeretsz?

Liszka. Nem!

Miklós. Miért?

Liszka. Mert büntelenségem, még ebben a végső inségben is gyanuval terheli.

Miklós. Mert okom van rá!

Liszka. Nincs!

Miklós. Van, mert az én becsületemnek te miattad vége.

Liszka. Hát az enyimet kik fojtogatták meg?

Miklós. *(Fejéhez kap két kezével.)* Óh minő kérdések?! Liszka! ne vigy a kísértetbe! tudod, hogy vak dühöm vért képes ontani! Peszélj, hogy mit akarsz?

Liszka. Hagyjon el örökre!

Miklós. *(Megnézi, elhalározva.)* Jól van, most már elhagylak! s búcsúszavam csak az hozzád, hogy úgy áldjon meg isten, a hogy engem megszomorítottál! *(Kontráné belép, Miklós éppen szembe megy vele, kéblére borul.)* Anyám! vigyen innen, mert mindjárt meghasad a szívem!!! *(Csoportozat.)*

(A függöny legördül.)

VÁLTOZÁS.

(Ketté választott színpad. A nézővel szemben jobbra csinos ebédlő, középen kere asztallal, az asztalon boros és savanyúvizes üvegek, jó rakás. Az asztal mellett, szemben egymással Miklós és Abris. Miklós az asztalra könyöklöve hanyagul virginia szivart szí. Hátul, az asztalon túl, nyolcz-tíz tagból álló tisztességes cigány banda. Balra közönséges ivó szoba, hátul a sarokban söntés, és két oldall két hosszú korcsmai parasztasztal padokkal.)

ELSŐ JELENET.

MIKLÓS. ÁBRIS. CZIGÁNYOK *jobb oldalon.* Baloldalon ÖRDÖG-SÁRA egyik asztal mellett, tarisznyája, kosara mellette, előtte egy messzelyes üvegben egy kevés pálinka. A függöny felmentekor Mrawcsák belép az ivóba, kezében iratokkal, miket az oldalszébebe igyekszik tenni. KATI a söntésben.

Mrawcsák. Biró, jegyző szamar, ostoba! In megmondta neki! (Fenyegelve.) Sag vart! ezir mig fogtok lakolnyi! becsületes utas így tenni csufa! bezarnyi! mikor van „passz!“ egisz orszag, mig „olájos“-ba is! (Dühösen kopog az asztalon.) Hej! zsidó! herszt? hej!

Ördög Sára. No, no, lassabban, nem magad vagy!

Mrawcsák. (Ránéz, odavetőleg.) Czicho! — hej! zsidó!

Kati. (A söntésből.) Mi tetszik?

Mrawcsák. Palinka!

Kati. Mennyi?

Mrawcsák. Egy itcze!

Kati. Milyen?

Mrawcsák. Sag jó! *(Hóna alól letesz egy czipót, a mi be van vágva középen s benne cigánypecsénye van, leül a másik asztalhoz, szemben Ördög Sárával.)*

Kati. *(Kihozza a pálinkát.)* Tessék!

Mrawcsák. *(Elveszi, félig kiissza, aztán evéshez kezd, s eszik, iszik jóízűen.)*

Ábris. *(Poharat tölt és kocczintásra emeli.)* Szervusz pajtás! igyál és ne busulj!

Miklós. Nem bánat már az, a mi én bennem forr!

Ábris. Hát mi?

Miklós. Harag!

Ábris. Miért?

Miklós. Mert haragszom, elkezdve magamon, az egész világra.

Ábris. Majd újra kibékülsz!

Miklós. Nem én addig, míg valakit meg nem ölek!... *(Az asztalra üt.)* Jaj, ha eszembe jut! *(Az első cigányra néz.)* Te, verd ki a fejből! *(A cigányok magyar dalokat játszanak.)*

Mrawcsák. *(Felveszi a pálinkás üveget s a dall szöveg nélkül dudolja, majd eszébe jut Liszka.)* Hej Lizika! Lizika! hova bujta Lizika?! *(Iszik s újra dalol.)*

Ördög S. Ejnye de kutya kedved van

Mrawcsák. Mit én kutyaja? te!... *(Fenyegeti.)*

Ördög S. Dehogy! csak a kedved olyan!

Mrawcsák. Ja? a ketved? no ja, a ketved kustsig lusztig, szomorú! *(Ördög előtt hadonázva.)* De nem te kutyja!

Ördög S. Nem, nem, se te, se én.

Mrawcsák. Mert én vagyok zur! *(Mellét veri.)*

Ördög S. Látom!

Mrawcsák. Van piz!

Ördög S. Elhiszem!

Mrawcsák. *(Az üres üveggel az asztalra ver.)* Hej! zsidoka! corpo di dio! potyszem!

Kati. Mi tetszik?

Mrawcsák. Adjál palinka! *(A cigányok szomorú dalba mennek át.)*

Miklós. *(Énekel.)*

Szerettelek, nem mondhatod,
Mégis-mégis abba hagyod;
Abba hagyod a hűségéd, —
Azért ver az isten téged!

Száz szónak is egy a vége,
Ki van az én szívem égve,
Ki van égve, ki van halva,
Hogy te töled meg van csalva!

(Ezalatt Kati kihozta a pálinkát. Mrawcsák mintegy a dal hatása alatt szomorkodik.)

Mrawcsák. Hej Lizika duscicska! minek engem elhagyta! (Felfogja az üveget, s ahhoz beszél.) Nincs Lizika, — palinka! de te maradt a flaska! . . . (Játszik az üveggel, mintha Lizika volna, — csókolja, iszik belőle s szívéhez szorítja.) Oh duscicska, duscicska! (Ezalatt feláll s részeges tempóval énekel, Ördög Sárahoz megy s azt kínálja, mialatt fél kezével tréfálva arcát csipkedéi.)

Tilili, tululu!
Hospodidi pomilu;
Hir haszt kustsig palinku!

Ördög S. (Elfogadja, Mrawcsák felveszi az Ördög Sára üvegét.)

Ördög S. (Éppen úgy énekel felel.)

Hej nem bánom én, nem bíz én,
Ördög Sára vagyok én!

Mrawcsák. Szervusz vin strozsak, — trink! (Kocczintanak.)

Ördög S. Tartson meg az isten mindig ilyen jó kedvedben s adjon ezerannyi italt, mint a mennyit vélem megosztottál! — Szerbusz! (Istznak.)

Mrawcsák. Te! nem tudni, hol van enyim szíp lany? a Lizika? ha! nem? nem tudni, hova lette?

Ördög S. Nem én, nem is ismerem, nem is láttam!

Mrawcsák. Oh bozse! bozse! elszökte enyim szerető! . . .

Ördög S. Soh' se keresd!

Mrawcsák. Csak tudnák, hova lette?

Ördög S. Itt vagyok én helyette! . . .

Mrawcsák. (*Ránéz, sértődve.*) Oh jaj! géh zum taifel, vin bo-szorka! talam csak nem vagyol szerelmes belimbe?

Ördög S. Még ugyan nem szeretlek, mert nem sok szeretni valót mutatsz; de azért párosulhatnánk, ha tudsz kenyeret keresni, s el birsz egy ilyen asszonyt tartani!

Mrawcsák. Tíged? Te vin korhely — zsobrak!

Ördög S. Hát te tán józan vagy?

Mrawcsák. (*Tekintélyvel.*) Most mar szot se tübet hozam te . . . te! . . .

Ördög S. Jó, jó! hiszen eddig se én jártam, hanem te jöttél utánam.

Mrawcsák. Ja? in ferbindolnám magamat egy olyan csuf tran-yisztraval, a ki groszmutter lehetne tülemtül? pfujj! Mínek is szóba alnyi az ilyen miszt nipsiggel?

Ördög S. Óh, eszem azt a vérgyi veres, hupikék orrodát, de hetzbe vagy! Hát azt gondolod, hogy külömb emberek nem kuné-roztak már engem, mint te vagy? Hiszen szegény, még a nyelved se tiszta, még az is habarék, hetet-havat összedarál! No bizony! Mivel vagy külömb? hogy most megraktáltál? Soh' se olyan fenynyen hé! Vissza tudja azt adni Ördög Sára! Hé! itczés! (*Zörget.*) hallod-e tubuskám! Katikám! (*Zörget.*) Hé! „jó lelkű“ hallod-e?

MÁSODIK JELENET.

KATI. VOLTAK.

Kati. No, mi kell?

Ördög S. Adjon egy itcze törkölyt!

Kati. Még se volt elég?

Ördög S. Nem magamnak; ez az ur felhányta azt a két-három

korty italt, a mivel megkínált, hát visszaadom neki! Ördög Sárának nem kell a panaszos.

Kati. *(Kihozza az italt.)*

Ördög S. Tegye oda neki! *(Rongyos kendőből apró pénzt szedett elő.)* No igyál, fulj meg! fizetek ám még többet is, csak azt lesd! Tessék, itt az ára! Vagyok én olyan gavallér, mint te, piszkos!

Mrawcsák. *(Felkapja az üveget s kiöntözi a pálinkát.)*

Ördög S. *(Feláll, egyszerre más hangon, sajnálva.)* Jaj, te! azt a drága italt? nem fél-z az istentől?

Mrawcsák. Hallgatni mar, kutyja lelki! *(Hozzá megy, visszaülleti előbbi helyére.)* Tak! *(A maga asztalához megy.)* Is most csendes banya! csendes! . . mert corpo di dio, corpo di bacco . . *(Morogva leborul az asztalra.)*

Ördög S. *(Színtén morogva.)* Akaszszanak fel a neved napján, vén csavargó tolvaj! *(Hátat fordít neki s az ajtónak is.)*

Mrawcsák. *(Mintegy álomban.)* Lizika . . . Lizika . . .

Miklós. Te, Ábris, rossz ez a bor, olyan mint a méreg, a muzsikaszó meg búbánatot terem!

Ábris. Jobb is, ha elmegyünk.

Miklós. Hova?

Ábris. Haza!

Miklós. Nincs már nekem hazám! *(Feláll, látszik rajta, hogy egy kissé illas. A cigányokhoz.)* Húzd! *(Ábrishoz.)* Gyere, vezess!

Ábris. Hová!

Miklós. Szép lányokhoz!

HARMADIK JELENET.

KATI belép jobbra, LISZKA balra, majd KORCSMÁROS.

Miklós. *(Egyszerre átkarolja Kati s tánczol vele, ugyanakkor Liszka belép a baloldali ivóba, körülnéz, látja, hogy észre sem veszik, leül Ördög Sára asztalához előre.)*

Ábris. *(Egy pár fordulás után int a cigányoknak, fejezzék be a csárdást, azok megteszik.)*

Miklós. Mi az? *(Dühösen.)*

Abris. *(Katit karolva.)* Pajtás, ez az én szeretőm!

Miklós. Jól van, pajtás! nekem már úgy sincs; volt, nincs
Verje meg az isten! *(Visszakönyököl előbbi helyére és sír. Ábris, Kati
elmennek.)*

Liszka. *(Magában, körülnézve.)* Mrawcsák alszik; bizonyosan ré-
szeg, mint a csap! Ezt a vén koldusasszonyt nem ismerem; itt
könnyen megeshet.

Ördög S. *(Felnéz, meglátja Liszkát.)* Ni ni! új vendég! vajjon
honnan zavarták el ily késő éjszaka?

Liszka. *(Magában, elővéve egy papírt, melyben foszfor van.)* Borban
igyam-e meg, vagy tán pálinkában? egyiket sem ittam soha életemben!

Ördög S. *(Nézi.)* Szép is, fiatal is . . . hejh! vajjon milyen uton
járhat?

Liszka. Megkérdezem, hogy melyik jobb? *(Ördögre néz, tekin-
tetök találkozik, egy percnyi szünet.)* Kedves nénémasszony!

Ördög S. *(Jószívűen.)* No mi kell galambom?

Liszka. Melyik jobb, a bor-e vagy a pálinka?

Ördög S. Melyik? . . . mire?

Liszka. Betegség ellen.

Ördög S. Hát mi bajod?

Liszka. Mindenem fáj . . . oda vagyok.

Ördög S. Szegény, akkor a patikába eredj!

Liszka. Voltam már!

Ördög S. Nohát?

Liszka. Adtak igen jó port; ez meggyógyít engem! *(Magában.)*
Husz pakli gyufának levakartam mérgét, annyi talán megöl!?

Ördög S. Bevetted már?

Liszka. Nem, mert azt mondták, hogy bor- vagy pálinkában
hamarább használ.

Ördög S. Jó is az mind a kettő! . . . De a nóta mégis azt
mondja, hogy „Jobb a bor, jobb a bor, jobb a pálinkánál!”

Liszka. Akkor abba én iszom meg! Hé! valaki! Korcsmáros vagy
korcsmárosné! *(Egy vén zsidó a söntésen keresztül bejön.)*

Korcsmáros. Tessék!

Liszka. Adjon két itcze bort!

Liszka : Megkérdzem, hogy melyik jobb ?

A toloncz, II. felv. Vált., 3. jel.

Korcsmáros. *(Ránéz.)* Kettőt?

Liszka. No, mit néz? orvosságnak iszom!

Korcsmáros. Orvosságnak? talán kilencz itczés a gyomrod,
mint a Sáráé?

Liszka. Ne firtassa, csak adj a ki!

Ördög S. Mit is gondolsz? sok az a két itcze!

Liszka. Megiszszuk együtt!

Ördög S. Én már nem iszom, ugysis tele vagyok.

Liszka. Ej, dehogy nem! Úgy se látjuk mi többet egymást
soha!

Ördög S. Hát hova szándékozol?

Liszka. Messze, nagyon messze; idegen országba!

Korcsmáros. *(Eleibe teszi a két üveg bort.)* No, itt az útravaló!
fizessen meg érte!

Liszka. Mi az ára?

Korcsmáros. Negyven réz!

Liszka. Itt van!

Miklós. *(A cigányokhoz, éneket kezdve.)*

Dal.

Hej, zsidó, zsidó, rongyos zsidó!

Van-e nálad pirosító?

Halvány a rózsám orczája,

Ráfér három forint ára!

*(Ezalatt Liszka beönti a mérget az egyik üvegbe, a dal hallatára azonban
meredten marad, mintha ismerné ezt a hangot.)*

Liszka. Mintha őt hallanám! *(Szeme a levegőbe néz s félkézzel
nyúl az üveg után, eltéveszti s a por felét a másik üvegbe tölti, úgy hogy
mind a két üveg mérges.)*

Miklós. *(Egy verset énekel s az asztalra borul, a zenészek tovább
húzzák; az ujrakezdésnél Liszka zokogva folytatja a második verset,
mintha felelne rá.)*

Dal.

*Nincsen apám, nincsen anyám,
Az Isten is haragszik rám!
Árva vagyok, mint a gólya,
Hej! kinek nincsen pártfogója!*

Liszka. *(Keserű vígsággal felkapja az egyik üveget.)* Ej, igyunk!
éltesse kendet az Isten! *(Istnak. — A cigányok átmennek egy vígabb
dalba.)*

Miklós. (Énekel.)

*Jaj de sok szép szerelöm volt,
De még ilyen soha se volt,
Sárga reczecze
Piros barna menyecske
Szemöldöke csalt ide!*

Liszka. *(Önfeledten, kezében üveggel, magát illesztgetve.)*

*A ki így meg tudott csalni,
Tilkon szerelőt tartani,
Sárga reczecze
Ne legyen több kedvese;
Verje meg az Istene!*

Mrawcsák. *(Felébred, Liszkára mered, rendkívüli örömmel kaczag.)*
Hahahaha! Lizika! Lizika, duscicska molya! *(Hozzá megy.)* Vissza
gyütte nekem? *(Csókolni akarja a kezét, meg akarja ölelni, Liszka mindig
kikerüli.)*

Liszka. Félre!

Mrawcsák. No no no! satzika! hat nem hozam gyüte visza?

Liszka. Nem bizony!

Mrawcsák. Hat akor minek gyüte!

Liszka. Csak!

Mrawcsák. Hat nem is szereti?

Liszka. *(Vadul.)* Hahaha! vén bolond! hát azt hitte, hogy
szeretem?

Mrawcsák. No, varja maga hálátlan! majd fogja még maga siratnyi a hűséges Mrawcsákot! . . .

Liszka. Ej, mit, igyék!

Mrawcsák. Sag iszom! *(Felveszi a maga pálinkás üvegét és kiüssza, mi benne van.)* Iszom! *(Zörög.)* Hej! zsidó! zsidóka! corpo di bacco!

Korcsmáros. *(A söntésben.)* No?

Mrawcsák. Bor! palinka! likőr, sok! ma fogok mulatni!

Liszka. Jól van, Mrawcsák! éljen! ma mulatunk, vigan leszünk! Bort ide, korcsmáros! Ugy se tart már soká ez a kutya élet!

Mrawcsák. *(Egy öt forintos bankjegyet fitogtat.)* Van píz, van sok, van minden, látolsz zsidó? *(Mutatja a korcsmárosnak, ki egy üveg bort hoz.)* Nix egy, — tiz, husz halbe, ide. *(A maga asztalára mutat.)*

Liszka. Jól van, Mrawcsák! hej csak cigány volna! hogy tánczolva és dalolva adnám ki lelkeket!

(A másik oldalon a cigányok csárdást huznak, Miklós ülve s fejét két tenyerébe merítve a csárdás szerint mozog. Liszka egészen neki szilajodva elkezd tánczolni, rá mindjárt Mrawcsák s együtt tánczolnak.)

Liszka. *(Táncz közben.)* Ujuju! . . . : Jó éjszakát, czudar világ! nem fogsz ki már rajtam!

Ördög S. *(Fejét rázza, — a megbotránkozás hangján.)* Ugyan, ugyan te lány, hát ilyen beteg vagy te?

Liszka. *(Vadul.)* Ilyen hát!

Ördög S. No tisztelem a virtusodat!

Liszka. Mi köze hozzá? *(Kihívólag eleibe áll.)*

Ördög S. Semmi! De szégyenlhetnéd magad, hogy fiatal létedre egy ilyen országos korhely csavargóval összeadod magad!

Mrawcsák. *(Liszkát maga elől elmozdítva nagy dühvel Sára elé rohan s fenyegeti.)* Te, sztari baba! te vín boszorka csunya, te vagyolsz csavargó; én vagyok zur! tudolsz, te vín pintli!

Ördög S. Úr vagy, úr! csak rád kell nézni, még a bolond is elhiszi!

Mrawcsák. Neked van píz, smukk, ruha, minden!

Ördög S. Sohse dicsérd magad; dicséri az a sok fót-hátán-fót nagy gazdagságodat.

Mrawcsák. Ez vandorló ruha meg van, ez neked profeszionsz kleid. *(Gyöngéden Liszkához.)* Úgy-e, Lizika?

Liszka. *(Visszaesve valódi természetébe, elmerül s a kérdés bántólag hat rá.)* Mit tudom én?

Mrawcsák. *(Gyöngéden vállára teszi kezét.)* Hisz maganak mondta, sokszor mondta, hogy van neked minden.

Liszka. *(Vállat von.)* Ej, bánom is én!

Mrawcsák. Hat maga se hiszi?

Liszka. Nem!

Mrawcsák. Igazan?

Liszka. Ugyan hagyjon már békét!

Mrawcsák. *(Elfordul — magában.)* Ahá! most jutja eszibe valami, azir nem szereti engem, hogy nem láta semmi! Most előveszem utolsó manőver, s kirukkolja előtte, mint igazi gavalír! *(Fenn Liszkához.)* Hat csak nem hiszi? nem?

Liszka. *(Oda vetve.)* Nem hiszek én semmit!

Mrawcsák. No wart! *(Lázás sietséggel felbontja a pintlit, s abból egy öllözet fekete ruhát vesz ki, a nadrágot az asztal végére teríti, úgy hogy a két szára lecsüng, a frakkot felveszi, s egy ruganyos magas telejű kalapot a fejére tesz.)*

Liszka. *(Ezalatt háttal leül s bágyadtság mutatkozik rajta.)* Jaj! . . . már a fejem szédül . . . talán nincs messze az óra? . . . Óh, ha most itt volnál s a szívembe néznél, bús sorsomon, tudom, hogy elkeserednél! . . .

Miklós. *(Éppen úgy, emlékeivel foglalkozva.)* Soh' se felejtsem el! . . . nem lesz az én bánatomnak soha vége . . . meg vagyok én égve! . . .

Ördög S. *(Liszkát hosszasan nézve, magában.)* Eszembe jut bünöm, ha bánkódót látok . . . Rajtam van az átok! . . . *(Kis szünet, mind el van merülve.)*

Mrawcsák. *(Felöllözve helykén.)* No? ki vagyok én, mi vagyok én, ha?!

Liszka. *(Rá se néz.)*

Mrawcsák. Lizika! Satzika! nézni engem.

Liszka. *(Rá se néz.)* Látom!

Mrawcsák. Nem látolsz!

Ördög Sára. Ugyan mit nézne rajtad?

Mrawcsák. Te, klepsidra vinsig, adok neked egyet. *(Pofomat.)* Lizika!

Lizka. Hagyjon már békét!

Mrawcsák. Üm! no wart! most csinálok legislegutolsó sturn ha ez sem hasznal, akkor Mrawcsák alo mars, hamar in die Valachai! *(Háttal fordul, felrakja a gyűrűket, óralánczot, előbb a nadrágot a másik nadrágra felhuzza.)*

Miklós. *(A czigányhoz.)* Berczikém! üveg hangon, gyémántosan azt a nótát, hogy „Lehullott a fehér rózsá levele!” *(Elkezdik s a leglágyabb adagióval játszik.)*

Lizka. *(Magában, összehulcsoll kézzel, az asztalra könyökölve.)* Ha gyónni kell előtted, Istenem, gyónok! Tudod minden bűnöm, én csak egyet tudok, hogy szent nevedre szidalmakat szórtam, s ha az átok azért fogamzott meg rajtam, úgy bocsásd meg bűnömet, kinos halálomban! . . . Jaj! milyen verejtékes a homlokom! . . . *(Az előtte levő fölig tett üveget megkapja s görcsösen tartja, nézi.)* Ölsz-e már? vagy többet kérsz magadból? . . . úgy-e többet, mert ha ezt már mind megittam volna, régen halva volnék! . . . *(Inni akar, de megborzad s eltolja magától.)* Rossz, mint a méreg! . . . *(Hirtelen utána kap.)* Ej gyáva! idd ki, jól, fenékig! *(A szájához veszi.)*

Mrawcsák. *(Ebben a perczen feljök fordul, Lizkához megy, megfogja kezét, nem engedi inni.)* No! most néz meg, ki vagyok?

Ördög Sára. *(Meglépelve, nagy hangon.)* Tyüh! fogontatta! ez már valami!

Mrawcsák. *(Kevélyen végig sétál előltük.)* No, hat nem vagyok in nagysagos zur? ha?! *(Lizka elé áll.)* Lizika! *(Gyűrüs ujjával állát czirógatja.)* Satzika! úgy-e — ha?

Lizka. *(A meglepéstől meredten áll s nézi.)* Teremtő szent Isten! ez mind a mi smukkunk!

Mrawcsák. Úgy-e szép, ha?

Lizka. Nagyon szép! *(Magában, lázasan.)* Óh, csak addig éltess teremtő Istenem, míg ez a bűn a világ előtt fényesre kiderül!

Mrawcsák. *(Lizka mellé áll s az arany és ezüst pénzt dicsekedve mutatja.)* Hat meg ez ni? meg ez? . . . ha?

Liszka. (*Magában.*) A pénz is mind nála! Óh, mit csináljak most? . . . (*Fent, tetsző hízélgéssel.*) Jaj, de sok szép pénz!

Mrawcsák. Látolsz? ez mind lesz tied, ha gyűsz velem Olájos országba, és szeretelsz engem. No, Lizika! duscicska, satszika, gyűsz? ha?

Liszka. (*Halározottan.*) Megyek!

Mrawcsák. (*Örömben nagyot ugrik.*) Bravo! iljen! iljen! Zsidóka! hej, hej! sag mos mig rumot, theát, krampampulit, sokat! (*Nevelő örömmel szerelmeskedve ölelni akarja Liszkát.*) Hihih! jaj! szíp Lizika, puszika engem tied, — na! . . . (*Csókra tartja száját.*)

Liszka. Majd máskor.

Mrawcsák. De adolsz neked szíp gyűrű, karikakas, ni. (*Lehúzza ujjáról, a Liszkára akarja húzni.*) No, nesze!

Liszka. Egy gyűrű? Az nem kell! Adja ide mind!

Mrawcsák. (*Ránéz.*) Mind?

Liszka. Hát! Hiszen egy gyűrűért csak nem szerethetem!

Ördög S. (*Ismét a botránkozás és bosszúság hangján.*) Te lány! hát alkuszol vele?

Liszka. Muszáj!

Ördög S. No, nem tudom, ki szült? de annyi igaz, hogy anyádnak nem lehetsz öröme!

Mrawcsák. (*Leszedi a gyűrűk felét.*) No, itt adolsz fele; — fele feleség, fele zur! jó?

Liszka. Nekem mind kell!

Ördög S. Te lány, ne ronstd meg az életedet, hisz még fiatal vagy! . . . Hát nem látod, hogy kivel van dolgod?

Liszka. Ej, tudom én, hogy mit csinállok!

Mrawcsák. Még adolsz kettő! (*Nagylelkűen.*) No, három! meg egy óra, meg egy lancz!

Liszka. Mondom, hogy nekem valamennyi kell!

Mrawcsák. Hiszen mind lesz tied, ha leszel enyim igazi feleség!

Liszka. Nekem most kell!

Mrawcsák. (*Gyanakodva.*) Most?

Liszka. (*Követelőleg.*) Igen is, most!

Mrawcsák. Hogy aztán megszökje vele, hogy engem kijatsza-

Mos mar krigszit nix! nye más nyics! nem kapsz semmise! (*Megfordul, az asztalhoz megy, s visszapakol mindent.*)

Liszka. (*Indulatosan uána megy, hogy erőszakkal elvegye.*) De fogadom istenemre, hogy enyim lesz!

Ördög S. (*Utját állja, megfogja, s lassú hangon.*) Megvesztél? nem látod, hogy ez csak kirabolt kincs lehet?

Liszka. Tudom, s éppen azért!

Ördög S. (*Bámul.*) Ki vagy te, lány, hogy ilyen rossz lélek szorult beléd?

Liszka. Ördög Liszka!

Ördög S. (*Döbbenve.*) Ördög? Honnan származol?

Liszka. A megölt Angyaltól.

Ördög S. Értelmesen beszélj!

Liszka. Jobban nem tudok! De hát maga kicsoda?

Ördög S. Én is Ördög vagyok; de a te korodban még Angyalnak hittak.

Liszka. (*Nézi, sejtelmes borzalommal.*) S mért lett Ördög?

Ördög S. Mert a bűn az Éva almájába harapott! . . .

Liszka. Most meg én nem értem.

Ördög S. Ne is értsd meg soha! mert hejh! a kóbor kutyánál is rosszabb sorsa van a bűnös, becsstelen személynek.

Liszka. Honnan tudja?

Ördög S. Abban öszültem meg! Az tett semmivé, az üldöz úton, útfelen; az az átok rajtam. (*Igaz, mély érzéssel.*) Oh te lány, én nem tudom, ki vagy; de lennél bár a legnagyobb ellenségem egyetlen magzatja, még akkor is kérve intenélek: hogy maradj becsületes!! . . . Te lány! tudod-e, hogy mi az?! koldus a nélkül a király, s király — ha bírja, vele a koldus is!

Liszka. Én nem úgy tapasztalom!

Ördög S. Példát mondok, ha kell.

Liszka. Példa vagyok én is!

Ördög S. Én tán nagyobb?

Liszka. Ki tudja?

Ördög S. Tizenhat esztendő töltem börtönben.

Liszka. Miért?

Ördög S. Mert letértem a becsület útjáról! Hites férjem mellett szeretőt tartottam, s mennél jobban megszerettem a bűnt, annál jobban gyűlöltem az igazt, becsületest! . . . Gyermekem volt . . .

Lizska. *(Balsejtelemmel.)* Kitől?

Ördög S. Férjemtől . . . de ugy gyűlöltem azt is, mint tulajdon apját, bezzeg szeretném most! . . . S mikor a rút bűn fekélye egészen elterjedt szivemen, pokol lett életem, az ördögök játsztak, in-cselkedtek velem! . . . Te lány! ha valaha életedben megkísért a gonosz, Isten nevét kiáltsd és kérd: hogy védelmedre tegyen, ha kell, csodát.

Lizska. Tovább . . . tovább . . .

Ördög S. Hát még most se érted, hogy mire vitt a gonosz?

Lizska. Nem!

Ördög S. No hát neked megmondom, ajkamra veszem, a mit lelkelem tagadni szeret, kimondom, hogy tanulj: — megöltem férjemet!

Lizska. Szent Isten!

Ördög S. Ne félj! megbühödtem érte! *(Szívét veri.)* Itt, itt lakik a bíró! . . .

Lizska. *(Lázasan.)* S hogy hitták a férjét?

Ördög S. Angyal Pál!

Lizska. *(Rendkívüli meglepetéssel.)* Angyal? Óh mindenható Isten! . . .

Ördög S. No, mi lett? . . .

Lizska. *(Meredten nézi anyját, majd megfogja, küzd, mintha meg-némult volna, végre zokogva felkiált.)* Óh anyám! anyám, anyám!! *(Összeroskad.)*

Ördög S. Mit mondtál? . . . én a te anyád? . . . hát ki vagy? . . . beszélj! . . . *(Mellé térdel, fel akarja emelni, nem bírja.)* Hallod? no nyisd fel már a szemed! mert az enyim is kifut, ha így csorog könnye! *(Mrawcsákhoz.)* Te gyere már, segíts!

Mrawcsák. *(Oda megy.)* No Lizka! mi baj?

Ördög S. Mi baj? látod hogy elszédült! . . . hamar csak valamit! . . . *(Felültetik, ott, a hol elesett s Mrawcsák tartja a fejét, Ördög Sára meglátja a mérges üveget.)* Nini! hisz itt az orvosságod! . . . *(Felveszi.)* Nesze galambom, ettől meggyógyulsz, ettől magadhoz térsz,

nesze igyál. *(Itatja, de Liszka keveset iszik.)* Így, így . . . ez meggyó-
gyít . . . *(Elveszi az üveget szájától.)* Jaj! hogy megrendült a szívem
gyökere! . . . alig állok én is! . . . *(A kezében levő üvegre néz.)* Ez
tán jó lenne nekem is, mert mindenem remeg! *(Megrázza az üveget s
kiissza fenéki.)*

Liszka. *(Magához tér, Mrawcsák felsegíti, beteg hangon.)* Mraw-
csák! ne hagyjon el, beteg vagyok, majd ha jobban leszek, megyünk . .
ne féljen . . . szeretem . . .

Mrawcsák. Sag tudom . . .

Liszka. Lefekszem ide. *(A padra mutat.)* Adjon a fejem alá valamit . .

Mrawcsák. *(Körülnéz.)* Jó lesz pintli? — ha?

Liszka. Jó! *(Mrawcsák a pintliért megy, azt összeköti, ezalatt Ördög
Sávához tilkon.)* Menjen hamar pandurokért, hogy ezt a zsványt el-
foghassuk, mert e miatt halok meg!

Ördög S. Óh dehogy halsz, szentséges angyalom! Viszlek innen
nyomban, liliomágyba fektetek, száz doktort hozatok, éjet napba fű-
zők, úgy kérlelem istent, hogy felejtse el bűnöm! . . . Kincseket kol-
dulok, mind lábadoz rakom, s ha az ég rám hallgat, az az én nagy
átkom áldás lesz te rajtad! . . .

Liszka. Jó, jó, csak siessen, hozzon valakit! . . .

Mrawcsák. Itt van pintli! *(Leteszi Liszka mellé a padra.)*

Ördög S. Megyek! *(Megfordul.)* Jaj! mi ez? nem látok! . . .
(Visszafordul és támolyog.) Az öröm okozza-e, vagy a mértéktelen
ital? . . . Vezessetek! . . . istenhez akarok jutni . . . *(Egy lépést tesz.)*
Meyek, angyalom! . . . *(Nagyot kiált.)* Jaj! . . . *(Összereskad.)*

Liszka és Mrawcsák. Mi az?

Ördög S. Meggyult a szívem! . . . Oltásátok el! . . . hamar, ha-
már! . . . mert mindjárt eléget!

Liszka. *(Hozzá siet.)* Mi baja?

Ördög S. Az agyvelóm is ég! . . . csókold meg!

Liszka. *(Megcsókolja.)*

Ördög S. Úgy, úgy! ez jól esett! . . . Ne félj, nem halsz meg! . . .
én nem engedem! . . . de az az orvosságod nagyon rossz! . . .

Liszka. Ivott belőle?

Ördög S. Jó felét kiittam!

Liszka. Jézus Mária! Orvost, orvost! hamar!

Ördög S. Minek?

Liszka. Méreg volt benne!

Ördög S. Méreg? hát te is azt ittál?

Liszka. Azt!

Ördög S. Miért?

Liszka. Mert meguntam az életet!

Ördög S. *(Kinosan.)* Óh büntető isten! hát ilyen a kezed? . . .
(Nagy küzdelemmel feláll.) Nem, nem halok meg; csak azért se! te se!
mi még jó időket élünk! Perbe szállok miattad istennel, megtagadom
jóságát ezerszer, ha most rossz lesz hozzánk!

Liszka. Mrawcsák! az istenre kérem! hivjon orvost, vagy valakit ide!

Mrawcsák. Ja ja! *(A pintlire néz.)*

Liszka. De siessen, mert rögtön vége!

Mrawcsák. Ja, ja, megyek! *(El.)*

Ördög S. *(Megrázkódik.)* Jaj! minő pokolégés van egész testem-
ben! . . . Tarts! . . . vagy majd én tartalak! . . . *(Megfogja, nézi.)*
Lyányom vagy? . . . az én lyányom? . . . Az ördög angyala?! *(Szi-
vére szoritja.)* Az vagy, az, szived veréséről megérezem, úgy dobog,
mint enyim! . . . *(Nézi.)* Óh de szép vagy, éppen mint én voltam! . . .
(Egyszerre erélylyel.) De jó vagy-e még, mondd meg?

Liszka. Nem ismerem a bűnt!

Ördög S. Úgy áldott az Úr, ha attól megóvott! Jaj! ez a halál
keze! . . . *(Összerokad ismét, Liszka lábaihoz.)* Végem . . . végem . . .
(Rámered Liszkára.) Imádkozz . . . imádkozz . . . mert tied a dicső-
ség . . . mind örökké . . . ámen . . . *(Meghal.)*

Liszka. Anyám! anyám! . . . meghalt! Óh jaj! én voltam gyil-
kosa! . . . most már én is megérdemlem a halált! *(Az asztalon levő
másik üvegből iszik, aztán az anyja mellé térdel, de előbb a Mrawcsák pint-
lijét az anyja feje alá teszi.)*

NEGVEDIK JELENET.

MRAWCSÁK. VOLT. *(Befut a másik szobába.)*

Mrawcsák. Hej urakok! doktorok! barátok! gyönni hamar velem!
Miklós és Ábris. Hova?

Liszka: Anyám! anyám!

A toloncz, II. felv. Vált., 3. jel.

lo
ot

K

de

(A

ne
ha

Mrawcsák. Ide, kis korcsmába.
Miklós és Ábris. Minek?
Mrawcsák. Kettők haldoklanak!
Miklós. Kik?
Mrawcsák. Liz'ka, meg banya!
Miklós. Liszka, meg az anyja?
Mrawcsák. Ja ja! csak gyünni, no, hamar!
Miklós. No hát menjünk! *(El mind.)*
Liszka. *(Anyja mellett térdelve.)* Jóságos istenem! ha itt angyaloknak csufolt a világ és ördögök voltunk, vigy magas egedbe, s tégy ott angyalokká!

ÖTÖDIK JELENET.

MIKLÓS. ÁBRIS. MRAWCSÁK. VOLT. CZIGÁNYOK. KATI. STB.

Miklós. Liszka! te vagy? . . . *(Hozzálép, látja a halottat, borzadva.)*
 Ki ez a halott?

Liszka. Anyám!

Miklós. Anyád? — Óh szerencsétlen! . . .

Liszka. Csak te légy szerencsés! Nézd, az az ember oka minden bajnak, nála van a kincs. *(A pínllire mutat.)* Ebben van eldugva, — fogasd el!

Mrawcsák. *(Figyel s szökni akar.)* Haj, haj!

Miklós. *(Mégfogja.)* Megállj, vén gazember! Ábris, fogjátok meg!
(Ábris és a zenészek fogják.) (Liszkához.) Hát neked mi bajod?

Liszka. Semmi! csak vigye haza kincsét!

Miklós. Hisz te vagy az én kincsem!

Liszka. Én mindjárt meghalok! *(Elhanyatlík.)*

Miklós. *(Ölébe ragadja, s csókolja.)* Nem halsz! nem engedem, s nem engedi isten! . . . Vezessetek! hadd vigyem doktorhoz, — vagy ha az nem segít, veled megyek fel a mennyországba! *(Indul Liszkával.)*

(Csoportozat.)

(A függöny legördül.)

HARMADIK FELVONÁS.

A színpad háttérében jobbra egy földszintes, mélyen benyuló ház, elől két ablak, az udvarra néző részen felosztva kettő-kettő, középen ajtó. Elöl az ablak felett ezen felirat áll: „Városi kórház”. A ház előtt az egész színen keresztül léczkerítés kapuval, úgy, hogy az „ut” a szin elején van; a kerítésen túl, a kórház udvara fákkal, mely kertben végződik, a kerlen keresztül fák és bokrok közti gyalogut vezet a temetőbe.

ELSŐ JELENET.

MIKLÓS. JÁNOS BÁCSI, KÓRHÁZ-FELÜGYELŐ.

Miklós. Hát ma kijön?

János. Ki.

Miklós. Bizonyos?

János. Mint a kétszer kettő!

Miklós. Fölkelt-e már?

János. Most öltözködik.

Miklós. Akkor hát sietni kell! De kedves János bácsi, az isten áldja meg, ne szóljon neki egy szót se!

János. Én? — hát asszony vagyok én, hogy pletykának gondolsz? Aztán én is azt akarom, hogy legyen egy kis öröme szégyenek! Ugy is annyit sir az istenadta, hogy no! . . .

Miklós. Emleget-e engem?

János. Nem a! Soh' se láttam még én olyan fehérszemélyt, pedig sokféle megfordult már a kezem alatt. Ennek soha semmire el

nem mosolyodik szája! ezt nem lepi meg semmi! Küldtek ennek ruhát, ételt, és semmit se vett el! Látogatták jeles dámák, uri kisaszszonyok, kérdezték sorsát, hajdani életét, beszélt, beszélt, de nagyon keveset! Egyszer kért valamit, a mióta itt van: azt, hogy ne ereszsenek hozzá semmi látogatót, mert akkor megszökik.

Miklós. *(Elgondolkozva.)* Szegény beteg angyal!

János. Az a! én is annak tartom: nagy betegnek, a kit a kórházban nem gyógyíthatnak ki! Hejh! az ilyen hányt-vetett életű leánynak, ha jó s becületes, — nehéz az élete! Tudom; mert sok panaszból sok igazság ri ki, nekem pedig kijut eleget hallani.

Miklós. Ó nem panaszkodott?

János. Soha!

Miklós. Hát arra vajjon emlékszik-e, hogy az ágyánál virrasztottam?

János. Nem tudom.

Miklós. No mindegy! ha az isten egymásnak szánt, egymáséi leszünk, — ha nem? . . . ej! az nem is lehet máskép! Annyi búbanatra örömmel kell jönni; annyi szenvedésnek jutalom a bére! Megyek, s a ki jönni akar, jöjjön, nézze meg és győződjék meg, hogy én nem vagyok a hibás: hogy én most is éppen úgy szeretem, mint a mikor először megláttam!

János. Eredj, öcsém! hozz derék tanúkat, majd úgy intézem a dolgot, hogy a mint kilép, — te jössz eleibe, melletted pedig a tanúk; akkor aztán elmondod neki, a mit akarsz; s ha a betegsége erre se gyógyul, ha ajkára nem ül ki az édes öröm mosolygása, akkor nem mi közénk való; sir akkor a helye!

Miklós. Igaza van! No hát addig is az én istenem áldja! Siesetek ám vissza. *(El a kapun, s elől balra.)*

MÁSODIK JELENET.

JÁNOS.

János. Siess, öcsém, siess! ne félj, itt minden rendben lesz! Hanem előbb megeszem ám a fröstköt, mert addig nincs igazi kedvem, — aztán majd beszélök **azzal** a szomorú leánynyal! *(El a házba.)*

HARMADIK JELENET.

LISZKA. *(Halvány, szomorú, nagyon egyszerű ruhában jön a házból kevés szünet.)*

Liszka. „Felgyógyultál, mehetsz, — köszönd meg a doktor urnak, meg a város birájának, hogy ide vettek, s ingyen adtak mindent! Aztán többet ne tégy ilyen bolond dolgot . . . légy jobb, s becsüld meg magadat!” Ez az utra való, ezt mondta Szájasné, a vén ápoló asszony. Köszönöm, néni, de azt szeretném jobban, ha köszönni semmit se kéne! . . . Mit ér már nekem az élet? . . . hisz nehezebb ez nekem, mint a halál terhe, a mit már félig elviseltem. Az éjjel is olyan szörnyű álom kinzott: apám anyámmal iszonyu harcztot vitt, én meg sirtam, nyöszörögtem s tulajdon „jaj” szavam ébresztett fel reggel. Szomorú reggel ez, . . . mert utra küld újra, és én még nem tudom, hogy merre forduljak? . . . Mi is vagyok én most? keresem, kutatom . . . a nagy kutatásba bele fájdul fejem, s örökkön örökké csak azt tapasztalom: hogy engemet elfelejtett isten! *(Magát biztatva.)* Ne is bánkódj te már, ne is sirj te többet, hisz mióta rád tört a baj, — sirtál te eleget! Sirva mondtad rá az átkot, sirva jártad a világot, sirva kérted az istent: hogy azt a rád szakadt átkot, azt a nehéz bűbánatot, tétesse sirba veled! . . . Óh, de édes reménykedés s nyugtató hit volt abban: pihenni lent a sirban! S ime most újra itt állok, fájóbb szívvvel, mint hajdan; most még pusztább ez a világ, és én még százszorta árvább vagyok, mint a milyen voltam! Most már utat se találok; mert embert, világot utálok, nincs már szívemben se tűz! S minthá életemben soha nem is szerettem volna, — nem szeretek senkit, senkit . . . üres minden és pusztá, pedig úgy szeretném mégis, ha a szívem ő mellette egy pár jó szót szólana! . . . Ugy szeretnék messze lenni, — magam se tudom, hogy hol, csak olyan hely lenne, a hol rám több bánat nem omol! *(Szünet.)* Elmegyek a temetőbe, — az lesz az én templomom, s mind azt, a mi szívemben van, egy sírnál leimádkozom! . . . Szóba állok az istennel s megüzenem imádságomban, hogy legyen reám gondja, hogy írjon a csillagsorba; van ott úgy is sok árva!!

Dal:

Szomoruan zúg-búg a szél,
Csendről, nyugalomról beszél.
Kis madárka csörg az ágon.
Temetőbe, sírba vágyom,
Sírba vágyom!

Szomoru fűz hervadt lombja
Ráborul majd sirhalmomra,
S édes lesz ott megpihenni,
Oda lent majd nem fáj semmi,
Nem fáj semmi! —

(El a kerti gyaloguton a temetőbe.)

NEGYEDIK JELENET.

JÁNOS BÁCSI. (*Kijön, körülnéz.*)

János. No nézd! se odabent, se idekint nincs! hát hol van mikor itt kéne lenni? (*Kiált.*) Liszka! Liszka! hallod-e? — dehogy hallja! dehogy hallja! . . . Még megérem, hogy elszőkött! kitelik tőle, — nem ád az ilyen se isténre, se emberre, hanem megy a saját bolond esze után! Ejnye de rászedett! — no! Most ha eltalál jönni a tekintetes fődoktor ur, — a jegyző meg a bíró, meg egynehány szájas polgár, szépen lesznek! . . . De vajjon hova, merre mehetett ilyen hamar? — Liszka te! . . . Különben mindennek az a két gyámoltalan vén asszony az oka, még az is meglehet, hogy csúpa fortélyból elküldték valamerre, hogy engem bajba és szégyenbe keverjenek! Csunya két incselkedő személy! egymást úgy marja hát megett, — persze, hogy engem is; de bezzeg mikor idégen érkezik, jámbor imádkozók, s szelid mind a kettő, mint a neki vénült macska! (*Az ajtón beszél.*) Szájasné! Kománé! jöjjenek ki csak egy szóra!

ÖTÖDIK JELENET.

SZÁJASNÉ. KOMÁNÉ. (*Két öreg asszony, egyforma kopott, barna kockás ruhában, fekete fejkötővel.*)

Szájasné és Kománé. Tessék?

János. (*Tekintélyt igyekezik tartani.*) Hát . . . hol van az az Angyal lány.

Szájasné. A Liszka?

János. Az!

Szájasné. Talán a Kománé tudja.

Kománé. Én? hiszen a maga keze alatt volt! —

Szájasné. Igaz, — de azért mégis mindég maga ette meg a csirke becsináltat, meg a „kochot“, a mit a fináncz respiciensné küldött!

Kománé. Hát maga a rántott báránynak felét nem eldugta-e? meg a „habczuppot“ nem felfalta-e a szegény beteg elől?

János. Ahá! . . . így sül ki az igazság! No csakhogy tudom! Most már az is világos előttem, hogy az aszutor mért fogyott el egy cseppig olyan hamar, hogy még csak meg se kóstolhattam!

Kománé. Szájasné!

Szájasné. Kománé!

János. Szájasné is, Kománé is megeszik-iszszák a betegnek valót! Ezt már régen tudtam, most pedig világosan egymásra vallottak, és ezt a fődoktor urnak még ma följelentem, ha nekem azt az Angyal lányt rögtön elő nem teremtik.

Szájasné és Kománé. De hát honnan vegyük elő?

János. Ahová tették!

Szájasné. Tette az ördög, a gyalázatost, én ki nem állhatom!

János. (*Ráförmedve.*) Ahá! maga marta el! Bizonyosan agyon szekirozta az ápolásával, és az a szegény lány szó nélkül elment, csakhogy magától meneküljön!

Szájasné. Hát aztán, ha úgy volna is? Tudjuk, hogy ki és miféle volt.

János. Igen, de most számon kérik, mert itt a vőlegénye, egy gazdag pesti ember! hm! hát nem „hát osztán“ Szájasné asszonyom! (*Kitekint az utcára.*) Ahol ni! jönnek! egy egész csapat! (*Ingerülten.*) Hol van? adjátok elő hamar! mert mind a kettőtöket elcsapatlak!

Szájasné és Kománé. (*Tipeg-topognak.*) De hát hol van? (*Mind a kellő nevet kiabálja.*) Liszka! Liszka! Liszka te! hol vagy? he?

János. Ne sápgojanak itt, hanem menjenek utána.

Szájasné és Kománé. De hova?

János. Tudom is én?! Jaj! már itt vannak!! és az a lány nincs itt!

HATODIK JELENET.

MIKLÓS. KONTRÁNÉ. JEGYZŐ. BIRÓ. *Több tisztességes polgár.* ÁBRIS. KATI. LŐRINCZ. RÉZL. FANI. MALI. HANI. HARSCHLI. FARKAS. MÖRICZ *s mindenféle nép gyülekszik lassan.*

Miklós. No! itt vagyunk, János bácsi! A jegyző ur, a bíró ur és ezek a tisztelt urak megtették azt a szives barátságot irántam, hogy eljöttek velem! Most hát maga álljon elő!

János. Hiszen én itt állok . . . de . . .

Miklós. Hát csak ne sokáig álljon, mert észre talál venni, és akkor vége az örömmek! No hát menjen, vezesse ki, én elvonulok oda a fa mellé, a jegyző úr pedig majd tudja, hogy mit csinál! (*Tuszkolja.*) No, menjen János bácsi!

János. Megyek . . . megyek . . . csakhogy én hiába megyek . . .

Miklós. Hogy-hogy?

János. Hát . . . izé . . . (*A két vénasszonyhoz.*) Most segítsetek no! — ne az ételt falni!

Miklós. Tán valami baj van?

János. Van . . . van! . . .

Mind. Mi az? mi az?

János. Az, hogy nincsen a lány seholl!

Mind. Hát hova lett?

János. Én nem tudom; eltűnt, mint az árnyék! . . .

Miklós. Az nem igaz! nem lehet igaz! hova mehetett volna?

János. Hisz az a bökkenő, hogy hova?

Kontráné. Már, édes fiam, ezt megint nem szeretem! Ez, — ez nem igaz dolog! ez világosan azt mutatja, hogy te előled szökik!

Miklós. Ej, hát mért szökne előlem?

Kontráné. Mert nem szeret!

Miklós. Anyám! ne bántson már!

Kontráné. Dehogy bántalak, lelkem gyermekem! hiszen én mindenbe belenyugodtam már, sőt még magamban azt a leányt szeretni is kezdtem; de engedjen meg a világ, meg te is, édes fiam, — ez már aztán a soknál is sokabb! . . .

Miklós. Micsoda?

Kontráné. Az, hogy megszökik előlünk! (*A néphez.*) Hát kedves urak, nincs-e igazam, hogy ezt mi nem érdemeltük?

Mind. Igaza van, igaza van!

Kontráné. No, hallod?

Miklós. (*Elgondolkozva.*) Hallom!

Kontráné. Most hát ne gondolkozz tovább, hanem cselekedj Légy már egyszer ember, ne szerelmes gyerek; hisz benőtt már a fejed lágya? Mit kötöd te magad egy olyan leányhoz, a ki már háromszor is tudodra adta, hogy nem szeret téged!!!

Miklós. (*Határozott erélyvel.*) Igaza van, anyám! ezt most eltalálta! Ha elment, hát menjen, — majd visszajönne még! . . . de már akkor későn jön utánnam! Kedves urak! látják, hogy itt újra én vagyok kijátszva, hát ne haragudjanak, hogy áprilist jártunk, bizony isten, fáj a szívem nagyon; de hát nem tehetek róla, ha úgy akarta a sors! Most már tudom, hogy nem szeret . . . vége van, elveszett! jobb, ha elfelejtem!

Mind. Bizony jobb!

Többen. Nem is érdemes rá!

Miklós. Azért hát ne is várjuk! menjünk innen s mondjuk rá, hogy „Amen“.

Mind. (*Indulnak.*)

Liszka. (*Kívül, hátul a temető felől énekelve jön.*)

Dal.

*Késő őszenek hideg szele,
Csaphódja arczomat,
Egy-egy hulló hervadt levél
Mutatja sorsomat:
Magsárgulok, elhervadok,
Én is nemsokára,*

És ráírják, hogy „áll nyugszik“
Sírom fejfájára!! —

Jaj, de még a temetőnek
Nincsen oly mély sirja,
A mely az én bánatomat
Ellemetni bírja!
Visszajár az éjféli tájon,
Ahhoz a legényhez,
A ki miatt hasonlítok
Őszi falevélhez!! —

(A dal hallatára mind visszafordulnak s kíváncsi figyelemmel hallgatják. Liszka a dal ismétlése alatt lép be a színpadra, s mintegy magában a dalban mélyen elmerengve észre se veszi a bámoló népet, — a dal végével a színpad közepére ér.)

Miklós. (Alig bírva magával, hozzá rohan.) Liskám! édes angyalom!

Liszka. (Föltrezen, bámul.) Mi ez?

Miklós. Ez a te ünnep-napod. — A te boldogságod első napja!

Liszka. (Remegő sejtélemmel.) Miklós! én nem értelek!

Miklós. Magyarázza meg neki, kedves, jó jegyző ur!

Jegyző. De kedves öcsém, nem sok magyarázat kell ide: szeretitek egymást, hát legyetek egymásé!

Kontráné. Ugy van! minek ide a sok szó, meg a komédia?! A fiam szereti, én beleegyezem, — Kontra ur megszőkött, semmi köze többé hozzánk, legfeljebb ha valahol megcsiphetem, jól összeteremtem! (Erővel összeadja a Miklós és Liszka kezét.) Így ni! (Liskát czírógatja s hízkelvede csókolja.) Ne félj, galambom, nem haragszom ám már! Csakhogy itt vagy, csakhogy megkerültél! De hol is voltál? mondd csak.

Liszka. A temetőben.

Mind. Ah!

Liszka. Imádkoztam az istenhez anyám sirja felett, hogy apámmal békitse ki ott fent!

Mind. (Tetsző mosolylyal.) Ah, ah!

Kontráné. *(A néphez.)* No, látják?! Ugy-e, hogy angyal? igazi angyal! hiszen tudtam én azt régen! mondtam is, csakhogy az a Kontra . . .

Miklós. *(Hogy végét szakítsa anyja beszédének, némi bosszúsággal.)* Veszszén a pokolba! . . . *(Lizskához szelíden.)* De hát te nem is örülsz? hát se egy jó szó, se egy mosoly nem jön ajkadra?

Liszka. Majd idővel megjön az is! Most örömem se jó szóban, se mosolyban nem tör utat; könybe tör ki két szememből, hogy szégyen fájó szivemből elmossa örökre búmat! Aztán hogyha téged látlak, látom bús történetem, s ne kívánd, hogy első perczre legyen mindjárt örömem. Bizzuk istenre a jövőt; lásd, eddig hogy hánytvetett, addig üzött, hogy bizony már a remény is elveszett — s ime, akkor adja vissza mindazt, a mit már elvett . . . így mutatja meg jóságát, s hogy mennyire szeretett! *(Miklós keblére borul.)*

Jegyző. *(Lelkesülten.)* Derék leány! éljen!

Mind. Éljen! éljen!

Jegyző. Most pedig menjünk egyenesen a paphöz, onnan pedig a templomba!

Mind. Menjünk! *(Indulnak, a mint a kerítésen kimegy a jegyző, Miklós és Liszka karanfogva, éppen szembe velök belép Mrawcsák, két fegyveres pandúr állal kísérve.)*

UTOLSÓ JELENET.

MRAWCSÁK, KÉT PANDUR, VOLTAK.

Miklós, Liszka, Mrawcsák. *(Egyszerre, meglepetve.)* Ah! ah!

Mrawcsák. Lizika, Lizika! megveri magát ezir isten!

Miklós. Félre az utból, bitang! Vigyék kendtek! *(A pandurokhoz.)*

Pandur. Előre!

Mrawcsák. *(A pandurhoz.)* No, no! lasán! in tudók, mi a régula, in töbet járta már „per zsup“ mint maga, in járta már nimet-ország, cseh-ország, meg olájos ország! *(Lizskához szemrehányó fenyegetéssel.)* Hejh Lizika, Lizika! ha gyütte volna olájos országba velem!

Pandur. *(Meglöki.)* Mars! előre!

Mrawcsák. (*Szentelenül.*) No, wart a pizli! (*Leveszi a sapkáját s kéreget.*) Kirek alasan szegíny utas, — alamizsna! . . .

Többen. Botot a hátadra!

Mrawcsák. (*Körülnéz, látja, hogy nevetik és senki se ad semmit, felcsapja sapkáját, lenézi a közönséget, s a pandurokhoz.*) No furt! Sajnállok, hogy lealazta magát ilyen szemít niphez! (*Visszafordul.*) Ala szolgaja. (*El.*)

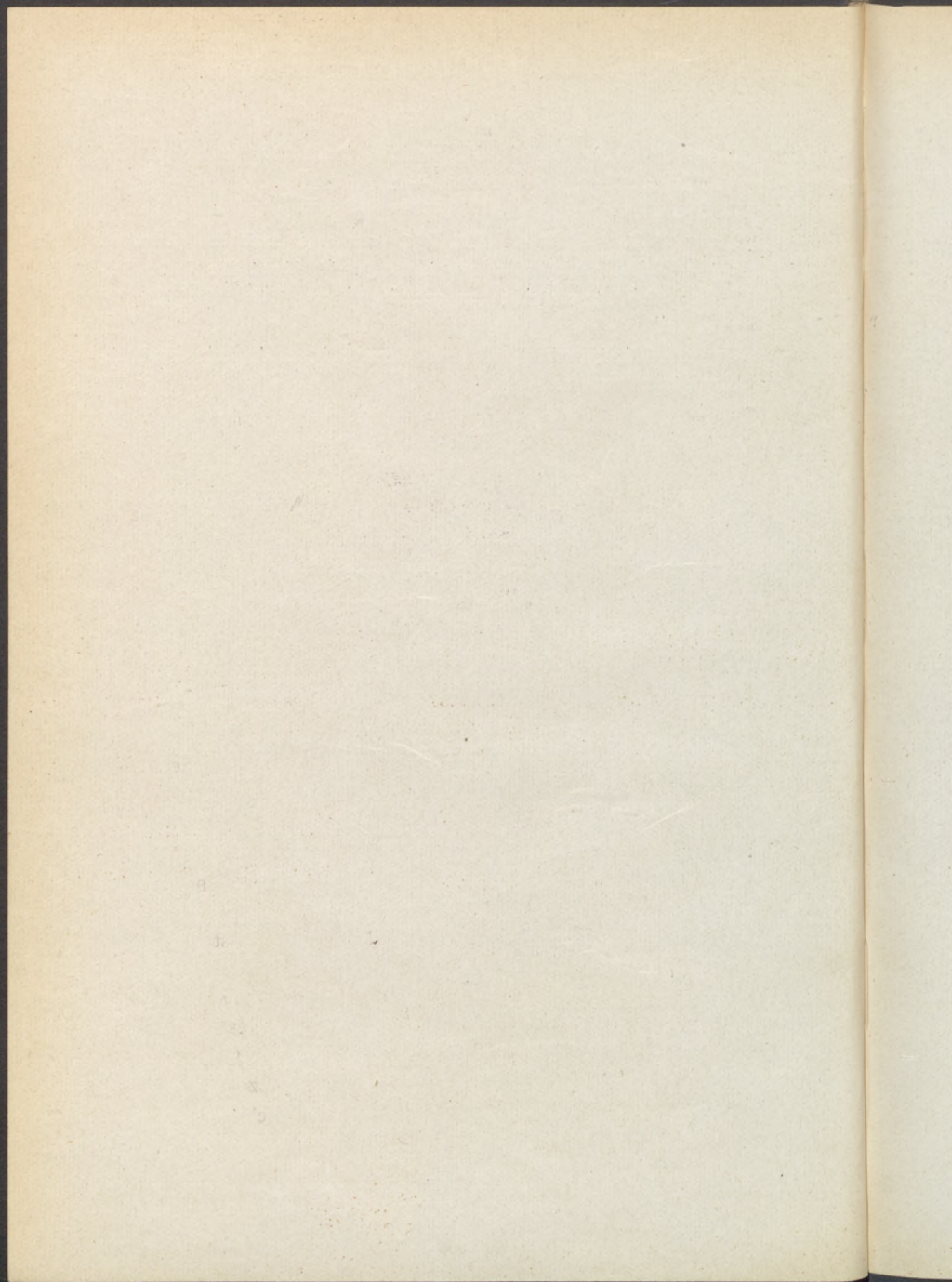
Jegyző. Mind a vizig szárazon! Mi pedig csak azért is ének-szóval végig a városon!

Kar-dal:

*Elszáradt a meggy,
Rajta maradt egy!
Elszáradt a szőlő szára,
Tied leszek nemsokára!
Leesett a hó,
Van lány eladó,
Ha eladó, majd megveszik
Menyecskének felesketik!*

(*Énekelve el, mialatt a függöny legördül.*)

V é g e.

A KINTORNÁS CSALÁD.

SZEMÉLYEK:

PERGŐ GERZSON, a „horváti“ molnár.

JUCZIKA kisasszony, leánya.

BIMBÓ MÁRTONNÉ, az özvegy „recski“ molnárné.

BIMBÓ LACZI, ács- és molnármester } mostoha testvérek.

KÖTŐ KÁROLY, vasuti bakter }

DÁMA NÁCZI, falusi fiskális, a „potya“ melléknévvel.

FÚVÓ MÁTÉ, öreg vándor kintornás.

MARI, leánya.

PISTA, fiatal kocsis.

1-ső } kocsis.
2-dik }

CZITERÁNÉ } őrlő asszonyok.
KÓKÁNÉ }

ZSUZSI, szolgáló Pergőéknél.

MAGDI, szolgáló Bimbóéknél.

SAMU, molnárinas.

MARCZI, molnárlegény.

1-ső } szegény ember.
2-dik }

EGY POLGÁR.

EGY KIS FIU.

Vendégek, őrlők, kocsisok.

Történiik: az 1-ső felv. a „horváti“ malomban; a 2-ik és 3-ik felv. a „recski“ malomban. — Idő: jelenkor.

Jegyzet:

A „Kintorna“ által jelzett dalok a zenekar által játszatnak, még pedig a fuvola vezérhangja mellett. —

Szerző.

ELSŐ FELVONÁS.

(A színpad malomudvarl képez. — A háttérben malomház, lakosztálylyal összekötve, még pedig a nézővel szemben jobbra esik a lakház, udvarra nyíló konyhaajtóval, melléle két ablak virágcserépekkel. Balra a malomház, nagy bolthajtásos nyitott ajtóval, a malomház végében malomkerék, melyre fel lehet menni. A malom-ajtóhoz tell zsákok vannak támasztva. A színpad elején a malom-ajtóval szemben jó magas és erős galambducz, létrafogakkal, melléle hosszába elnyújtott vastag épülelfák. — Jobbra az első színpadnál két kapuoztlop, kapu nélkül, folytatólag a lakház felé li-czeum kerítés, mely a ház felé egy kis rácsos kertajtóban végződik. — A kerítés mellett, középtájon, egy cölöpökön nyugvó deszkaasztal, mellette két vastag faderék-ből fűrészelt karos ülőke. — Az asztalon boros kancsó, kulacs és poharak. — Egy üveg szilvírium s két kis pálinkás pohár.)

ELSŐ JELENET.

PERGŐ. DÁMA.

Dáma. (Ütnék az asztalnál, kezökben pálinkás pohár.) Gerzsony pajtás, csókollak, gondold meg, még nem késő! . . . (Iszik.)

Pergő. (Éppen ivott.) Nagyon késő!

Dáma. Meglásd, előbb-utóbb neked gyűlik meg a bajod!

Pergő. Miért?

Dáma. Hát nem tudod, hogy nyakig van adóssággal?

Pergő. Majd kitisztul.

Dáma. (Iszik.) Soha!

Pergő. Ej, dehogy nem! csak fogja meg a dolog két végét! — Aztán mi az a sok adósság? két-hármezer forint?

Dáma. *(Nagyitva)* Hat, hétezer!

Pergő. Hát ha annyi is?... áll a fiu körülbelől tizenöt-huszezerig.

Dáma. Hova beszélsz?

Pergő. Oda, hogy minden az övé.

Dáma. Csak a fele.

Pergő. Ej, hiszen én irtam alá — mint tanu — az öreg Bimbó testamentumát.

Dáma. Lehet!

Pergő. Hát azt hiszed, hogy csak úgy vaktába odaadnám a lányomat holmi inczi-finczi fráternek? Hiszen ha éppen azt akartam volna, hogy valami bugyogós urfit ültessek véres verejtékkel szerzett vagyonkamba...

Dáma. Csókollak... tedd hozzá: hogy „nagy vagyonkamba!“

Pergő. No, nem olyan nagy, hogy nagyobb ne lehetne!... Hát csak azt akarom mondani, hogy jártak biz ide — holmi boltosok, vasutasok, telegrafusok... meg...

Dáma. Fiskálisok...

Pergő. Az is megfordult vagy kettő...

Dáma. Bizony, Gerzsonykám, kár is volt a legjavát kikoszarazni.

Pergő. Ne hidd!

Dáma. Hej pajtás, egy vén kitanult fiskális szeme sokat lát!...

Pergő. Nem többet, mint egy vén kitanult molnáré!

Dáma. Hiszen — csókollak, képeddel alszom el, — már maga a czim többet ér, mint az a rongyos tiz—tizenötezer forint! Hallgasd csak: Tekintetes Dáma Ignác, országos köz- és váltó hites ügyvéd neje, született Pergő Juczi kisasszony...

Pergő. *(Folytatva.)* Aki a tekintetes Dáma Ignác országos hites ügyvéd ur tiz—tizenötezer forintnyi adósságát kifizetné... ha...

Dáma. *(Kezével Pergő állát megczirógatja.)* Csókollak!... az csak mellékes dolog!

Pergő. *(Nevetve feláll.)* Hahahaha! Náczikám, ezt a pert elvesztetted!

Dáma. *(Szintén feláll.)* Vesztettem én már többet is, pajtikám!... Hanem azért nálad maradok ebéden.

Pergő. Hová is mennél?

Dáma. Csókollak, — csak azért mondom, nehogy valamiképp azt

higyjétek, hogy apprehendálok a dolgot! Különben miért beszélek?
. . . hiszen ismersz te engem, úgy-e, pajtikám?

Pergő. Ismerlek, Náczikám! Jó fiskális vagy; de rossz gazda! Jó ember; de rossz keresztény!

Dáma. Mondd ki tisztán — csókollak, hogy korhely a nevem!

Pergő. Iszol biz' te kicsit-kicsit!

Dáma. De hát — csókollak — mit tehetek róla, ha jól esik?!

Pergő. *(A nagy kapu felé tekint.)* Aha! jönnek a gyerekek! Bizonyosan felrakodtak.

Dáma. Hány kocsival visznek?

Pergő. Kilenczczel, tizedik a vőlegény uramé.

Dáma. Tyűh! pajtás, annyi bagázsát még egy gróf kisasszony se mindig kap!

Pergő. *(Büszkélkedve.)* Adtam mindenből eleget; hadd boldoguljanak! Még egyebet is adok a fiunak.

Dáma. Mit?

Pergő. Jó tanácsot!

Dáma. Adj neki pénzt, pajtás, többet ér az minden jó tanácsnál.

Pergő. Hm! . . . de tudja a fiskális ur?

Dáma. Csókollak, — tanult mesterségem!

Pergő. Jó, jó! — te is meghallgathatod a vén molnár beszédjét!

Dáma. Én? . . . hiszen — csókollak — ha erkölcsi prédikációt akarsz hallani, akkor csak engem hallgass meg!

Pergő. No, majd meglátom, mit tudsz, az ebéd felett!

Dáma. Bizd rám, pajtás! . . . hiszen — csókollak — tudod, hogy fizetett prókátorod vagyok!

MÁSODIK JELENET.

LACZI, JUCZI, KOCSISOK. *(A nagy kapun jönnek. Laczi és Juczi egymást karolva.)*

Kettős dal:

Laczi, Juczi.

Kerek erdő, kerek puszta kerches.

Az én babám jaj de nagyon szerelmes!

*Kerek, kerek az ő világa:
Én vagyok a legkedvesebb virága. —*

*Három alma három ágról leszakadt,
A hűséged, kedves babám, megmaradt.*

*Áldjon, áldjon meg a jó isten!
Egyek leszünk, nem válunk el soha sem!*

Pergő. Vigan vagytok, gyermekek!

Laczi. Van módunk benne!

Juczi. S módosak vagyunk!

Dáma. S vajjon meddig tart a mód?

Juczi. Mig módjával élünk!

Dáma. *(Juczikához megy s arcát megcsipi.)* Hiszen — csókollak, kőpeddel alszom el . . . az ilyen mód . . .

Juczi. *(A Dáma kezét meglegyinti.)* Nem „módi“ már nálunk!

Pergő. *(Laczihoz s a kocsisokhoz.)* Nos? hát rendben van-e minden?

Laczi. Az utolsó szögig!

1-ső kocsis. Hohó! még valami hiányzik!

Juczi.

Laczi. } *(Egyszerre.)* Mi?

Pergő. }

1-ső kocsis. Hát a kendő a ló fülire!

Mind. Az ám!

2-ik kocsis. Pedig az a fő dolog!

Juczi. Igazuk van! no, nézzék, a sok bajban majd elfelejtettem!

1-ső kocsis. De nem felejtettük mi!

Juczi. Pedig még a „panyiti“ vásáron megvettem! Mindjárt kihozom! *(El a konyhába.)*

Laczi. *(Egy vén kocsihoz.)* Hát Jancsi bácsi! magára bizom az egészet, baj ne történjék! . . . Különösen a két sifonirra, a nyoszolyákra, meg a diványra kell vigyázni.

Jancsi. Ne féljen, Laczikám! Nem először viszek én menyasszonyágyat!

Laczi. Sebesen ne igen hajtsanak, különösen ott, a „juhoki“ hidnál, mert az nem a legjobb állapotban van

Juczi: Fogja! Legyen vele boldog!

A kintornás család, I. felv., 3. jel.

ván

hog
pap

J

— a
mon

Bört
emb
adn

meg

(A m

lobog
azt

viga

1-ső kocsis. Bizony nem is tudom, hogy miért szedik érte a vámot?

Laczi. *(Jancsi bácsihoz.)* Azután mondja meg édes anyámnak: hogy tisztelem! estére én is otthon leszek; az igazi ágyat: dunnát, paplant, párnát és derekaljt magam viszem.

Jancsi b. Úgy is dukál!

HARMADIK JELENET.

JUCZIKA. VOLTAK. *(Egy rakás különféle színű, cifra kendőt hoz.)*

Juczi. No, itt vannak a kendők! kettő-kettő, egy-egy ló fültre, — akarom mondani: minden lóra kettő! . . . Ejnye no! ki se látom mondani! Fogja, Jancsi bácsi! ossza ki kegyelmed!

Jancsi bácsi. Nem én, kisasszony, mert amilyen igaz, hogy Bórbajusz Jancsi a nevem, olyan igaz az is, hogy ez a sok kocsis ember haragra kelne ellenem, ha egyiknek ilyet, a másiknak amolyat adnék. — Ossza ki Juczika kisasszony maga!

Juczi. No hát fogják! *(Kettőt-kettőt kibontva, osztja.)*

Pista. *(Fiatál kocsis.)* Kisasszony!

Juczi. No?

Pista. *(Fülbe sugva.)* Eszem a jó lelkit azt a „pipi piros“ kendőt, meg a legalsót, azt a „kupikéket“, másnak oda ne adja.

Juczi. Miért?

Pista. Olyat ígértem valakinek, otthon!

Juczi. *(Odaadja a két kendőt.)* Fogja! Legyen vele boldog!
(A mint kiosztotta, el.)

Pista. Köszönöm alássan! *(Jó kedvvel összeüti bokáját s a kendőt lobogtatva, magában.)* No Kati! ha még erre sem indulsz meg, akkor azt mondom: hogy „abrincs“ rózsám!

Pergő. *(A kocsisokhoz.)* Atyafiak! igyanak az útra egy kis vigasztalót!

Mind. Köszönjük!

Jancsi b. Volt ugyan már részünk ételben, italban . . .

1-ső kocsis. Volt ám, de nem elegendő!

Jancsi b. Hiszen kendnek mikor volt elég valaha valami!?

1-ső kocsis. No már a menyasszony ágyát nem szokták jó kedv nélkül vinni soha sehová, mióta csak a világ fennáll; — igaz-e?

Mind. Igaz!

1-ső kocsis. A jó kedvhez pedig ital kell; mert a józan kedv nem olyan csapongó, mint a minő az ilyen dologhoz kell. (Dámához.) Igaz-e, tekintetes uram?

Dáma. Dicső igazság!

1-ső kocsis. (Jancsihoz.) No látja kend? már csak a fiskális úr jobban tudja, mert tanulta. (Kocsisokhoz.) Igaz-e?

Mind. Igaz!

1-ső kocsis. (Jancsihoz.) És kend mégis a jókedv utjába áll? Már most csak azért is mulassunk, fiúk! Hogy is van csak az az alkalmatos nóta? . . . (Pistát az ostornyéllal oldalba löki.) Pista te, fűjjad!

Kar-dal:

*Viszik a menyasszony selyem ágyát,
Csengős lovon viszik a ládjáját!
A ládája tele, tele, tele;
De a szíve vágyik visszafele!*

(Ezalatt a malomból kijöttek az örlők, nők, férfiak vegyesen.)

Együtt az összes kar:

*Zöld koszorút tesznek homlokára,
Arany gyűrűt húznak az ujjára!
Esküvőre indul, indul, indul;
De szeméből a könnye kicsordul!*

NEGYEDIK JELENET.

JUCZIKA. VOLTAK.

Juczi. Kész az ebéd! (Dámához és Laczihoz kedélyesen egy kis bókol csapva.) Ha úgy tetszik?

Dáma. }
Laczi. } (Egyszerre egyik jobb, másik balkarján ragadja.) Ha úgy tetszik!

Juczi. (*Nevelve.*) Jaj de kápós lettem!

Dáma. Mind ilyen a szépség!

Laczi. (*Elereszti Juczi karját, magában, Dámára nézve.*) Óh! te potya csúfság!

Juczi. (*Visszanéz Laczihoz.*) Nos? hát maga nem jön?

Laczi. Megyek, galambom! (*Jancsihoz.*) Jancsi bácsi! hát csak igyekezzenek hazafelé! (*El Pergővel a konyhába.*)

Jancsi b. Rajta, kocsisok! induljunk mi is, mert telik az idő!

1-ső kocsis. (*Kezében kulacs, hissé jókedvü.*)

Dal:

Megálljék kend hó!

Itt a stáczió!

Itt ázik az őszi kender.

Ki nem iszik, nem is ember!

Kar: *Itt ázik az őszi kender,*

Ki nem iszik, nem is ember!

Jancsi b. Tudtam, hogy ha kend egyszer megkóstolja az italt, szégyenünkre válik! (*Fenyegelve.*) Hanem hiszen csak kerüljünk haza, majd ráusztom a feleségét! — Induljunk!

1-ső kocsis.

Dal: *Megálljék kend hó,*

Enyim kocsi, ló!

Eladjuk a gyeplőt, hámot;

Élünk egy kis jó világot!

Kar: *Eladjuk a gyeplőt, hámot;*

Élünk egy kis jó világot!

(*A kocsisok kulacsokat véve magukhoz, énekelve el.*)

ÖTÖDIK JELENET.

ÖRLÖK, NŐK ÉS FÉRFIAK. CZITERÁNÉ. KÓKÁNÉ. *(Letelepédnek a gerenda körül, s tarisznyáikból ételnemüeket vesznek elő. Távoli harangszó.)*

Mind. Dél van. *(Egy pár férfi leveszi kalapját, egy pár asszony pedig hereszletet vet magára.)*

HATODIK JELENET.

SAMU *(molnárinas kétségbeesetten fut ki a konyhából, Juczi és a szolgáló utána).*

Samu. Jaj! jaj! kedves Juczi kisasszony, ne bántson!

Juczi. *(Kezében tűzfogó vas, a mivel rá-ráhus.)* Nesze, nesze, nesze!

Szolgáló. *(Kezében egy nagy szénvonó, éppen úgy, mint Juczi.)*
Nesze malac! nesze!

Samu. *(A nép közé menekül.)* Jaj! atyafiak! emberek, jó lelkek, segítetek, védjétek meg!

Mind. *(Nevetők.)* Hahaha! Jobban, jobban!

Juczi. Fogják meg a semmirevalót!

Többen. *(Meg akarják fogni Samut, de ő kikerüli őket, s gyorsan felkúszik a galambdúc tetejére.)*

Mind. *(Nevetők.)* Hahaha!

Samu. *(Fent.)* Jaj, csakhogy itt vagyok!

Juczi. Nem jössz le tüstént?

Samu. Nem én!

Juczi. Nem? no megállj, hiszen ott is utól érlek én! *(Kapaszkodik a dúcra.)*

Samu. *(Nagyot kiált.)* Vigyázzon, leesik!

Juczi. Ej, dehogy esem! *(Feljebb megy.)*

Samu. Kisasszony! mindjárt leugrom!

Juczi. Éppen azt akarom!

Samu. De hátha kitörik a nyakam?

Juczi. Nem kár érte!

Samu. Jaj! . . . *(Más hangon.)* Hát ha szépen lemegyek, nem üt rám többet?

Juczi. Nem.

Juczi: No megállj!

A kintornás család, I. felv., 6. jel.

iste
éde

jen

ver

(V)

az

se

rir
tal
tes

Samu. No hát akkor tessék lemenni!

Juczi. (*Felpattan.*) Mit? még te parancsolsz nekem?

Samu. Dehogyan parancsolok!

Juczi. No megállj! lejössz te mindjárt eszed nélkül is, — tudom istenem! csak az apámat ide hívjam. (*A ház ablaka felé siet.*) Apám! édes apám!

Samu. (*Utána kiált.*) Jaj, csak őt ne! Inkább a kisasszony verjen agyon!

Juczi. Édes apám! tessék kijönni!

Samu. (*A néphez rimánkodva.*) Atyafiak! ne hagyjanak megverni; soh'se veszek többet dupla vámot!

Cziteráné. Aha! lisztlopó! kinban vagy most, úgy-e? . . .

Samu. (*Lefelé indul.*) Ha lehet, megugrom!

HETEDIK JELENET.

PERGŐ. LACZI. DÁMA. VOLTAK.

Samu. (*Meglátva Pergőt.*) Már itt van! jaj, most végem lesz!
(*Visszamegy.*)

Pergő. }

Laczi. } (*Egyszerre előre jönnek.*) Mi az? mi történik itt?

Dáma. }

Juczi. Képzeljék, kérem, ez a jó madár, ez a zsvány elcsente az egész sült malacgot!

Mind. (*Nevetve.*) A malacgot?

Dáma. Mindjárt észrevettem, hogy hiányzik valami!

Juczi. És képzeljék, hová bujt el vele? . . a sütő-kemenczébe!

Mind. A kemenczébe? . . Hahaha!

Samu. (*Fent, sirva.*) Jaj! ne nevensenek, csak most ne nevensenek!

Szolgáló. (*Fenyegeti a szénvonóval, Samu torz posztját vág red.*)

Juczi. Kijövök a konyhába, hogy annak rendje és módja szerint feladjam az asztalra a malacgot, — hát, — uram fia! sehol sem találjuk! . . . Keressük, kutatjuk, álmélkodunk, bosszankodunk, tűvé teszünk minden zeget-zúgot, kutyákat, macskákat felhajszolunk; —

nincs, nincs, — és nincs! . . . Neki esek a szolgálonak és *(mutatja)* ksihi puhi! jobbról is balról is, hogy miért nem vigyáz jobban?!

Szolgáló. *(Fenyegelve.)* Hallod-e, Samu?

Samu. *(Sirva.)* Hallom!

Szolgáló. No hát, majd visszaadom a jussodat!

Juczi. Amint így öntöm a bosszuságomat, hát megmozdul a „Bodri“ kutya mellettem, még arra is húztam egyet; de alig fordulok kettőt-hármat, a „Bodri“ megint morog és erősen néz a sütő kemenczébe. Mi lehet ott? . . . Hopp! megvan! . . . gondoltam magamban: bizonyosan valami idegen kóbor kutya oda vitte a pompás, ropogósra sült piros malaczt!

Dáma. *(Fejcsóválva.)* Piros malacz . . . ropogós!

Juczi. Vizsgáljuk, — hát az urfi ott gubbaszt a kemenczesarokban! — és pofázza a legfelségesebb pecsenyét.

Dáma. Mind megette?

Juczi. Meg! . . . Nosza Zsuzsi, szénvonót, lapátot, piszkafát neki hamar! — De persze míg ez az ólommadár elérte valamit, addig ez a pákosz kimászott a lyukból és álló, vesd el magad, — kifelé! én pedig utána, de amint látta, hogy szorul a kapcza, — mint a mókus úgy mászott fel a galambdúczra! *(Samuhoz.)* Le, csak le, urfi!

Pergő. *(Kedélyesen, az ujjával magához integeti Samut.)* Gyere csak!

Samu. *(Zokogva jajgat.)* Jajajjaj! . . . kedves egyetlen maiszter uram, ne tessék bántani; csak most az egyszer ne!

Pergő. Ne félj, Samukám; csak gyere le!

Samu. Jaj! nem merek!

Pergő. Miért?

Samu. Mert ismerem a keze járását; nagyon felém hajlik!

Pergő. *(Megfenyegeti.)* Addig jőjj, míg szépen kérlek!

Samu. Jól van no, hiszen úgy is felszabadulok nemsokára!

Pergő. Majd felszabadítalak én mindjárt!

Samu. *(Félve lejön s a galambdúcz aljába kuperodik.)*

Juczi.

Szolgáló. } *(Egyszerre ütni akarják.)* Aha! itt vagy, úgy-e? . . .

Laczi. *(Visszatarthatja őket.)* No, no, talán csak nem akarják agyon ütni?

Pergő. (*Megfogja a Samu füleit.*) Malacz kell neked? . . .

Samu. Jajjaj! kiszakad a fülem tövestül!

Laczi. Ugyan ne visítassa azt a gyereket!

Pergő. De fiam, én tanító mestere vagyok, hát nekem dukál ökelmét egy kis móresre tanítani.

Dáma. Világos! Hisz ez hallatlan gyalázat! . . . Éhes ember szájából kilopni a falatot! (*Laczihoz.*) Öcsém — csókollak, ez fontos eset! Mert például tegyük fel, hogy neked és nekem nem volna mit ennünk? . . .

Laczi. (*Ellenszenvvel.*) Akkor nem ennénk!

Dáma. Már pedig ha az ember nem eszik . . .

Laczi. Akkor éhezik.

Dáma. Úgy-e? — Az éhség következménye pedig . . .

Laczi. A jó étvágy!

Dáma. No igen! De ha felteszem, — orrod elől ellopják a malacztot?

Laczi. Akkor az ember nem eszik!

Dáma. (*Rajta fogva.*) Aha! úgy-e, hogy nekem van igazam? . . . mert, csókollak . . .

Laczi. Soh'se csókolgasson engem!

Dáma. No, no, azért ne haragudj!

Laczi. Ej bánom is én, akármit csinálnak! (*Elfordul.*)

Dáma. De én bánom, csókollak, mert ezen gyalázatos eset alatt mélyreható dolog rejlik! (*Magyarázva Pergőhöz.*) Mert a ki egyszer lopott, az másodszor is lopni fog! Ez a semmirevaló ma sült malacztot lopott! . . . holnap, ha keze ügyébe kerül, lopni fog bort, pálinkát; holnapután pedig pénzt; és így lesz belőle egy kitanult, ravasz, alattomos házitolvaj, aki előtt nincs zár, nincs lakat, és kilopja gazdájának a szemit is, — ha nem vigyáz!

Pergő. Igaz, tőkéletesen igaz! (*Némi indulattal.*) Hallod-e te zsvivány?! . . .

Samu. (*Félve.*) Jaj, maiszter uram, soh'se lopok több malacztot!

Pergő. (*Ellődítja*) Pusztulj a házamtól, te semmirekellő!

Samu. De kedves maiszter uram!

Pergő. Egy szót se! tolvajt nem tartok a házamnál.

Dáma. Ez az igazság!

Samu. Jaj istenem!

Pergő. Ne óbégass, hanem hordd el a sátorfád!

Samu. Jaj édes Krisztusom! hová menjek én most?

Pergő. Ahová tetszik!

Laczi. Gyere hozzám!

Samu. *(Pergőhöz bátrabb hangon.)* Hát nem könyörül rajtam?

Pergő. Nem!

Samu. *(Elszántsággal.)* No hát akkor isten neki — beugrom a vízbe!

Pergő. Majd kiúszol.

Samu. Nem én!

Pergő. Akkor ott veszel.

Samu. Ott is akarok! Nézzék kigyelmetek! *(Háttra fut s az álló malomkerékre felsiet.)*

Többen. Samu te! Samu te! megállj!

Pergő. Ne féltsek a semmirevalót; hisz jobban tud úszni, mint a hal.

Samu. *(Bőrkötényét és csizmáját leveti.)* Tudok ám; de most az egyszer nem tudók!

Pergő. Kölyök! vége legyen a komédiának, mert ha utánad találok menni . . .

Samu. *(Kihivólag.)* Jöjjön hát no, gazduram!

Pergő. *(Haraggal indul.)* No megállj! . .

Samu. De nem állok ám, fogjon el, ha tud! *(Beugrik a kerekek közé.)*

Többen. Szent isten! oda vész!

Pergő. Ej, dehogy vész!

Mind. Menjünk, nézzük, hogy mit csinál. *(Elmennek mindnyájan a víz felé.)*

Dáma. *(Pergőhöz.)* Pajtás! tud az a kölyök úszni?

Pergő. Mint a patkány!

Dáma. Bizol benne, hogy kimászik a kerekek közül?

Pergő. Az olyan bizonyos, mint hogy kétszer kettő négy!

Kivül. *(Egy hang.)* Utána, utána! mindjárt belefúl!

Pergő. *(Felmegy a kerékre.)* Ne féltsek! hát nem látják, hogy

úszik? . . . Én tanítottam erre a szép úzásra! (*Fenyegeti.*) Megállj, gazember, csak még egyszer a körmöm közé kerülj! . . .

Kivülről. Ott van ni! elmerült!

Pergő. El ám, hogy kendteket bolondítsa!

NYOLCZADIK JELENET.

CZITERÁNÉ, KÓKÁNÉ, NŐK, FÉRFIAK, LACZI. JUCZI később.

Cziteráné. (*Lelkendezve.*) Jaj! jaj! szűz Mária, bűnösök hű anyja, könyörögj érettünk!

Pergő. (*Még mindig fent.*) Mi baja kendnek?

Cziteráné. Oh jaj! Úgy elszorult a szívem a nagy ijedelemben, hogy talán bele is halok! Kókáné komám asszony! . . .

Kókáné. No?

Cziteráné. Vigyázzon a búzácskámra, mert nekem muszáj bemenni a zsidóhoz, meg a patikába egy kis sziverősítőért.

Kókáné. Soha se fáradjon, van még az én butykosomban annyi!

Cziteráné. Mennem kell, lelkem, mennem kell!

Pergő. (*Lejött.*) Persze hogy menni! Tudtul kell adni úton, útfélen, hogy a „horvátí“ molnár-inas a vízbe fult!

Cziteráné. Tudtul, lelkem, mert én el nem viselhetem titok gyanánt, ha üdvözülni akarok!

Pergő. Óh vén szenteskedő kofa, hát maga azt hiszi, hogy belefúlt?

Cziteráné. Szemeimmel láttam, de nemcsak én, hanem itt ni mindnyájan. (*Gyorsan ujjával mutogatva számolja a jelenlevőket.*) Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolcz, tíz, tizenöt, húsz, legalább is százan!

Pergő. No jó! (*A néphez.*) Hát a többiek mit szólnak?

Többen. (*Vállvonitva.*) Tudja Isten?!

Laczi. Mit szólnának? hiszen világosan látszott, hogy csak mókázott a kölyök s a víz alatt jó messze leúszott!

Dáma. Nagyon természetes! Az okos ember előtt az olyan világos, mint a nap, míg ellenben a kendtek tanulatlan, pallérozatlan eszük szerint megfoghatatlan csuda, istenkísértés, s ebből világosan

az tűnik ki, hogy kendtekkel nem érdemes szóba se állani; — különben ha azt hiszik kendtek, hogy Pergő komám, vagy Juezika kisasszony, leánya, — avagy talán én — bűnösök vagyunk, hát tessék, — ott a törvényszék! tessék vádat emelni, ott leszünk mi, ne féljenek, elmegyünk szívesen! (*Pergőhöz fordul a szokott kedveskedő hangon.*) Csókollak, pajtás! . . . gyerünk, folytassuk az ebédet!

Pergő. Igazad van! gyerünk!

Dáma. Úgy-e jól beszéltem?

Pergő. Derék gyerek vagy, Náci! (*El együtt.*)

1-ső szegény ember. (*Egy másikhoz, — Dámára czélozva.*) Komám! ki ez az úr?

2-dik szegény ember. Ez? (*Keserű emlékezéssel.*) Az „igriczi“ potya fiskus!

1-ső szegény ember. De jó husban van! Vajjon mivel táplálkozik?

2-dik szegény ember. Hát — politikával, meg riska tehén tejjel.

1-ső szegény ember. Ej ha! minő étel lehet az?

2-dik szegény ember. Fortélyos, komám!

1-ső szegény ember. Úgy-e?

2-dik szegény ember. Olyas valami, amibe szegény ember igazságát mártogatják.

1-ső szegény ember. Úgy hát attól hiznak ennyire!?

2-dik szegény ember. Bizonyosan! Mert lássa kend, nem régiben ketten perlekedtünk egy riska tehén felett; de se az enyém, se azé a másiké nem lett, hanem azé a potya fiskusé la!

1-ső szegény ember. Hogy lehet az?

2-dik szegény ember. Csak úgy, hogy ráadásul még mink tartozunk neki.

1-ső szegény ember. Nem értem.

2-dik szegény ember. Hisz éppen az a bökkenő, hogy magam sem értem.

1-ső szegény ember. Hát a törvény mit szól?

2-dik sz. ember. Jaj komám, nem tud az a mi nyelvünkön beszélni.

1-ső szegény ember. Ej, dehogy nem!

2-dik szegény ember. (*Erősen.*) Már nem! . . . Mert ha tudna, akkor nem pusztult volna el az én szegény riskám végképen!

KILENCZEDIK JELENET.

MARCI. (*Molnárlegény, a malomajtóban.*)

Marci. Ki akar először felönteni a garatra?

Mind. Én, én, én! (*A malom felé tolazkodnak.*)

Marci. Akkor hát izibe! a ki kapja, az marja! (*Elmennek mindnyájan a malomba.*) (*A malomkerék megindul.*)

TIZEDIK JELENET.

LACZI. JUCZI.

Juczi. No, csakhogy valahára magunk vagyunk! Az embernek ideje sincs magát jól kibeszélni, annyi a baj és bosszúság!

Laczi. (*Édeskésen.*) De hát mért bosszankodol, édes? . . .

Juczi. (*Éppen azon a hangon, de gúnyosan.*) Azért, mert bosszantanak, kedves!

Laczi. (*Jó kedvvel.*) Jaj, de keserű vagy!

Juczi. Mert te keserítesz!

Laczi. Mivel? — Beszélj, édes rozsmaringom?

Juczi. Hát tudod-e, mi ujság?

Laczi. Megint pletyka?

Juczi. Ez nem pletyka, ez megtörtént dolog!

Laczi. Ki csinálta?

Juczi. Maga!

Laczi. Én? — No, azt kíváncsi vagyok megtudni, hogy mit csináltam én olyat, a mit nem tudok?

Juczi. Oh, tudod te azt igen jól!

Laczi. Még csak nem is sejtem.

Juczi. (*Hamisan megfenyegeti.*) No, no! . . .

Laczi. (*Kéthkedő arczjátékkal.*) „No, no“, vagy nem „no, no“, még sem értem!

Juczi. (*Komolyan.*) Nem? . . . (*Leczkéztelve.*) Hát ki muzsikáltatta magát a „panyiti“ vásáron?

Laczi. Vagy úgy?!

Juczi. Ki mulatott két napig?

Laczi. Csak másfél napig, galambom!

Juczi. S ki adott tíz pengő forintot a cigánynak?

Laczi. A biz én voltam!

Juczi. Úgy-e? — Hej! megtudok én mindent! (*Hamisan.*) Nincs is Bimbó úrnak olyan lépése, mozdulata, titka, vagy gondolata, a mit nekem az én mágusom meg ne súgna!

Laczi. Nem a mágus sugdossa azt neked, galambom.

Juczi. Hát ugyan ki?

Laczi. Ezek a sok vén asszonyok, akik nem búzát őrölni járnak a malomba, hanem rostálni a mások becsületét!

Juczi. Édes maiszter úr, a tiszta búzát nem szokás rostálni!

Laczi. Édes leendő maiszterné asszony, a maiszter urat nem szokás examinálni!

Juczi. Ugyan úgy-e?

Laczi. Ugy bizony! . . . Mert az asszonyok rendszeren rövidlátók.

Juczi. Oh, hagyja el, édes maiszter ur! — az asszonyoknak nagyon jó szemük van!

Laczi. Ne úgy mondd — (*Kügazitja.*) Szép: de nem jó!

Juczi. Szép is, jó is, mert akinek szép van, — azért jó; akinek pedig nem szép, — igen jó!

Laczi. Hát a tied milyen?

Juczi. . . . Messzelátó!

Laczi. Hm! . . . talán túl nézel rajtam is?

Juczi. Túl biz' a tettein; de benned csak jó magadat nézem!

Laczi. S mit látsz rajtam?

Juczi. Látlak, hogy csinos vagy s hozzám nagyon jó; de a világ egyebet is megnéz!

Laczi. Törődöm is én a nagyvilággal!

Juczi. De én törődöm ám!

Laczi. Rosszul teszed, rózsám, mert még utóbb majd téged tör össze!

Juczi. Szeretném én azt a világot látni, aki az én becsületemen törni valót lásson!

Laczi. Bizony pedig addig kutat, mignem talál.

Juczi. Talán te is azt keresed?

Juczi. Én, galambom, csak hűségedet s jóságodat várom. — Mert tudod, hogy

Dal:

*Te vagy, te vagy barna kis lány,
Szemem, lelkem fénye! stb.*

Juczi. *(Dal után.)* Lásd, édes Laczikám, én is csak két dolgot kívánok tőled.

Laczi. Mért nem hármat? hisz az a magyaros!

Juczi. No hát legyen három.

Laczi. S mik azok?

Juczi. *(Fontosan.)* Jóság, hűség és engedelmesség!

Laczi. Engedelmesség?

Juczi. Az a legfőbb!

Laczi. Hm! Eszerint te akarsz úr lenni a háznál?

Juczi. Mindenesetre! — Mert hiába — mi tűrés-tagadás, — benned még sok hiba van.

Laczi. Mióta?

Juczi. Régóta!

Laczi. No, ez furcsa!

Juczi. De én minden hibádról leszoktatlak!

Laczi. Igazán? . . . S mik azok a hibák, kedves professzorom?

Juczi. Oh, ismered te azokat igen jól, s bizony, ha még nőskorodban is rád-rád jönne az a drága mulató kedv, — kincsecském, — furcsa dolog lenne!

Laczi. *(Tréfásan.)* Nem hiszem, rózsám!

Juczi. Hidd el, tubám! — — Tudod, hogy az apám lánya vagyok; az pedig kemény természetű ember!

Laczi. Majd megpuhulsz!

Juczi. Én? . . . Hátha rögtön szörnyet kéne halnom, engednék-e egy hajszálnyit is az igazságomból? . . . Nem én!

Laczi. No, no, no! Ne pattogj, Juczikám!

Juczi. De pattogok.

Laczi. Miért?

Juczi. Mert igaz beszédem úgy pattog le róla, mint a falra hányt borsó!

Laczi. (*Álmélkodva.*) Juczi! mi bajod van ma neked?

Juczi. Semmi!

Laczi. Hisz úgy beszélsz, mintha én valami lóködő betyár volnék!
— Ki beszélte tele a fejedet?

Juczi. Senki!

Laczi. Nem hiszem!

Juczi. Akár hiszi, akár nem: ez az igazság! (*Magában.*) Így kell előre szoktatni!

Laczi. Úgy? No jó, hogy ma tudtam meg, nem pedig holnapután!

Juczi. Ma, vagy holnapután, az mindegy! Ezzel tisztába kellett jönni!

Laczi. Most már tisztában vagyunk!

Juczi. (*Elfordul Laczitól, mintha rá se figyelne, litokban azonban figyel.*)

Laczi. (*Magában.*) No, engem ugyan szépen kijátsztak!... Vajjon mi lehet az oka? . . . (*Eszmét kap.*) Jaj! hátha Mari megtudta és bosszúból így akar csuffá tenni?! . . .

Juczi. (*Magában.*) Gondolkozik! . . . Hej, jó volt ebbe belekapni most!

Laczi. (*Magában.*) Mindjárt mégtudom én az igazat! (*Fent Juczihoz.*) Tisztelt kisasszony! az isten áldja meg! (*Indul.*)

Juczi. Mit akar?

Laczi. Lerakatom a menyasszonyágyat!

Juczi. Megbolondultál? . . . te! (*Megragadja.*)

Laczi. Most jött meg az eszem!

Juczi. De hát mi bajod?

Laczi. Mi bajom? . . . Hiszen olyan bolondot űznek itt belőlem, mint annak a rendje!

Juczi. Kicsoda?

Laczi. Odabent az apád, meg az a részeges potya fiskális olyan prédikációt tartottak, hogy majd bele bődültem! Tudom én, hogy itt mi akar lenni!

Juczi. Ugyan mi?

Laczi. Az, hogy ki akarjátok a szűrömet szép szerivel tenni!

Juczi. Mi? . . . Jaj Istenem, de különös ember!

Laczi. S valjon mióta különös?

Juczi. A mióta nem akar érteni!

Laczi. De hiszen aki még abból sem ért, mikor egész nap azt hányják a szemire, hogy milyen volt, milyen most, s kikötik, hogy milyen legyen . . .

Juczi. Hiszen, galambom, talán csak nem vagy te „nebántsd“ virág? . . .

Laczi. Az vagyok!

Juczi. Az? — no azt meg én nem tudtam; — most meg már én tudok ám mindent!

(Szünet.)

Laczi. (Komolyan.) Juczi!

Juczi. No?

Laczi. Utoljára mondom, hogy — ne játszatok velem!

Juczi. Hát ki kezdte?

Laczi. Én nem; hanem mindjárt bevégzem!

Juczi. Tessék!

Laczi. Juczi! — Ha igazán szeretsz, ne bolygasd a multat!

Juczi. Miért?

Laczi. Csak!

Juczi. Ez megint új dolog!

Laczi. Nem új dolog ez, hanem ha már idáig jutottunk, — hát tegyünk még egy lépést! — Én fogadom, hogy jó is leszek, hűséges is, engedelmes is; hanem tőled viszont azt kívánom, hogy soha se emlegesd az én legénységem bűneit, mert amint haza viszlek, elhangzik a régi nóta, — s újat kezdek veled, — ha igazán szeretsz?!

Juczi. (Kissé távol áll Laczitól, hamisan rá mosolyog, — eddig mutató ujját ajkán tartotta, most lekapja s a közönség felé fordulva, magában.) Tudja Pál, mit kaszál; de én is tudom ám! — (Laczihoz fut, s megöleli, — örömmel.) Jaj! hogy tud velem bánni!!

Dal.

Ne busúlj, barna legény,
Szívemből szeretlek én!
Szeretem a lelkedet,
Csókolom a szemedet,
A szemedet!

Ne hidd, hogy én megcsallak,
Ne hidd, hogy abba hagylak.
Ne higyj te mást felőlem,
Feleség lesz belőlem,
Én belőlem!

(Együtt isméllik. — Dal után el a házba.)

(Alkonyodik.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

SAMU. (A malom tetején megjelenik.)

Samu. Juj! de megfáztam! — hideg a víz és sokáig voltam benne, — azután pedig szárítani kellett a ruhámat. (Lejön, kezében hozza a fent hagyott csizmát. Lopva sompolyog a malom ajtajához támasztott zsákokhoz.) Még eddig nem látott senki! . . . de ha a maiszter uram meg talál csípni, tönkre ver, mert megígérte! — Hejh pedig de ért hozzá! . . . (Vaczog.) Jujjuj! . . . csak valahogy a csurapémat tudnám kilopni! Ott van a konyhában, a szolgáló ládáján; — a ruhám meg a ládában. (Ólálkodik.) Jönnek! megbúvok egy kicsit! (A zsákok közé szorul.)

TIZENKETTEDIK JELENET.

PERGŐ. DÁMA. JUCZI. LACZI. SZOLGÁLÓ.

Pergő. Holnapután 10 órára várunk, — tizenkettőkor az esküvő; — aztán megyünk hozzátok!

Juczi. (Laczihoz.) Vigyázz magadra!

Laczi. (Kezében ostor.) Ne félts, galambom!

Dáma. (*Laczihoz.*) Csókollak . . . képeddel alszom el . . . bízd rám a menyasszonyodat! . . .

Laczi. (*A kapuból visszaszól.*) Csókollak, — nem potya az! . . . (*El.*)

Dáma. Hiszen az benne a kedves! (*Mind el a kapun.*)

Samu. (*Kibúvik a zsákok közül.*) Jól vagyunk már! (*Beillan a konyhába.*)

Laczi. (*Kívül.*) No, Isten velük!

Mind. Jó utat!

Laczi. Köszönöm! — Gyí-te! Sárga! (*Ostorsuhintás, kocsizörej, s a csengő hallik és a távolba vész.*)

TIZENHARMADIK JELENET.

SAMU. (*Egyik karján egy viselt csurafé, s kopott ruha-nemü.*)

Samu. Helyén vagyunk már, mint Gyöngyös! (*Kilckint.*) Aha! visszajönnek, — ugri Samu! (*Előbbi helyére.*)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

PERGŐ. JUCZI. DÁMA. SZOLGÁLÓ.

Juczi. }
Szolgáló. } (*Egyenesen bemennek a konyhába.*)

Dáma. Mi pedig, Gerzsonykám, — folytassuk! . . . Mert . . . csókollak . . . nincs szebb a philosophiánál!

Pergő. Különösen bor mellett!

Dáma. Amugy nagyon száraz és unalmas. (*El a konyhába.*)

TIZENÖTÖDIK JELENET.

SAMU. (*A galambducz aljába lopózik.*)

Samu. No, de most már felöltözöm! (*Egy ócska magyar nádrágot felhúz.*) Jaj, de nagy bajban is vagyok no! . . . Innen muszáj pusztulni, mert a maisztr uram nem tűr meg! . . . Hej! csak azt a malacgot meg ne láttam volna! De mikor olyan éhes voltam, s nem győztem várni a csuspeiszt! . . . (*Egy még kopottabb és bővebb nádrá-*

got vesz elő.) Ezt is felhúszom, rám fér, az apámé volt! — Jaj, ha ökelme megtudja, hogy mi történt velem, kegyetlenebb lesz hozzám, mint a gazduram! — Én nem is tudom, hogy jutott eszembe ez a malaczpórák? . . . Aha! mosolygott a kutya, oszt egy almát tartott, én meg nyalogattam a tepsit, s rá-rákacsintottam, mikor aztán úgy megbarátkoztunk, csókolgattam a derekát, s leharaptam a fülit. . . . Soh'se tudtam eddig, hogy mért szeretik az asszonyok annyira a csókot; de most már tudom: mert jóízű, mint a malaczpórák! (Ezalatt felhúzza a csizmát is, feláll, összeüti bokáját.) Így ni, most már legény vagyok! Most még ezt a dolmányt, s tetejibe a csurapét, aztán üthetnek, mint a kétfenekű dobót! (Kitekint.) Ni-ni-ni! mifélek jönnek ott? Bizonyosan valami nyulbőrös zsidó! — Bevárom őket itt!

TIZENHATODIK JELENET.

FÚVÓ. (Ősz ember, kopott ruhában, hátán kintorna, kezében bot.) MARI. (Szegényes fekete ruhában, vállán hárfa, egyik kezében kendőbe kötött kis balyu, a másikkal vezeti a kis fiút.) KIS FIÚ. VOLTAK.

Fúvó. Jaj, de elfáradtam! (Körülnéz.) No, itt talán megpihenhetünk! (A kintornát leteszi az asztalra.)

Mari. Ki tudja?

Samu. (Magában.) Ejnye, de furesa pár!

Mari. (Samuhoz.) Jó estét!

Samu. Adjon Isten!

Mari. Ki lakik itt?

Samu. Hát azt se tudják? — Pergő Gerzsony, a „horvát” molnár!

Mari. (Magában.) Pergő! (Fent.) Jó ember?

Samu. Kihez kihez.

Mari. Fiatal?

Samu. Eladó lánya van!

Mari. Maga ide való?

Samu. Ide is, nem is; — útban vagyok!

Mari. Hová?

Samu : Ejnye, de furesa pár !

A kintornás család, I. felv., 16. jel.

Lacz

az
vag
spil

kin

s S

Samu. Még magam sem tudom; — de tán mégis legjobb lesz Laczi bácsihoz menni!

Mari. Ki az a Laczi?

Samu. Hát azt se ismerik?

Mari. Nem!

Samu. Bimbó Laczit? — hisz azt az egész világ ismeri!

Mari. Bimbó Laczi?! — Hol van? hol lakik?

Samu. A „recski“ malomban!

Mari. Messze van ide?

Samu. Négy mértföldnek tartják!

Mari. Vezessen oda minket!

Samu. Szívesen, — de hát maguk mifélek?

Mari. Hát nem látja?

Samu. Nem biz én!

Mari. (A kintornára mutat.) Azt a ládát se ismeri?

Samu. Már hogy ismerném, mikor magukat se ismerem.

Mari. De hisz ez kintorna!

Samu. „Kintorma“?

Mari. Dehogy! (Kijavítva.) „Kintorna“, azaz „verkli“!

Samu. Verkli? . . . Hát mért nem beszél magyarul, hogy értse az ember! (Nézi a kintornát.) Az ám, ni! — No nézzék, de számár vagyok én, hiszen a „szécsi“ vásáron lovagoltam is mellette a „ringliszpen“! — Hát „ringliszpen“ van-e?

Mari. Ej, dehogy van!

Samu. Kár, mert mindjárt magukhoz csaptam volna!

Fúvó. (Ezalatt egy ócska zsebkendővel törölgette s gondozta a kintornát. — Marihoz.) Mari! próbáljunk szerencsét?

Mari. (Fejét „nemre“ rázza.) Ne!

Fúvó. De hiszen tudod, hogy pénzecskénk elfogyott!

Mari. (Fejét „igenre“ rázza.) Tudom, apám! (A Fúvó fülibe súg s Samura mutat.) De ez a fiú jobb helyre vezet!

Fúvó. Nyomon vagyunk?

Mari. (Fülbe beszél.) Közel hozzá!

Fúvó. Jól van! — De azért itt mégis csináljunk valamit.

Mari. (Fejével „nemet“ int.) Ne! csak menjünk!

Fúvó. (*Bosszusan magában.*) Menjünk! menjünk — örökké csak menjünk! Hiszen jól van; — de ha nem úgy lesz, amint én óhajtom, jaj de borzasztót teszek!

Samu. Ifiasszony! megyünk-e vagy nem?

Mari. Megyünk! (*A kis fiút a malomköre állítja s pólálgatja.*) Gyere édes egyetlenem! Ne félj, nem sokáig vándorlunk már; mert feltaláltuk, akit kerestünk. (*A gyermeket gyönyörködve nézi, s csókolja.*) Megyünk, angyalkám; — visz téged édes anya egy rossz bácsihoz, a ki ha téged meglát, bizonyosan nagyon megszeret, s jó lesz hozzád, megölelget, megczirógat; simogatja puha göndör hajad; megcsókolja piczi piros ajkad; — mert magára ismer benned! . . . S talán engem is újra megölel s meg is csókol, ha még jó szíve van?! (*Nagy örömmel.*) Jaj, ha úgy lenne!! . . . Oh, szívem! ki ne repül örömedben fészkeedből, mint a repkedő madárka! — S ne is bizd el magad; se a reményben ne higj oly nagyon, mert hamarább megcsal! (*Samuhoz.*) Kedves fiú! ha jót akarna tenni velünk, — segíthetne apámnak: vinni a kintornát.

Samu. Szívesen. Éppen mondani akartam! (*A kintornához megy, fel akarja venni.*) No öreg úr, induljunk!

Fúvó. (*Megrágadja.*) Mit akarsz?

Samu. Vinni!

Fúvó. El akarod rontani?

Samu. (*Nagyot kiált.*) Vinni akarom, nem hallja!

Mari. (*Fúvót megérinti s néma jelekkel magyarázza, hogy Samu vinni akarja.*)

Samu. (*Rájuk figyel.*) Jaj, hát süket az öreg úr?! azért nem érti hát az okos szót!

Fúvó. (*Megértette a magyarázatot.*) No, jól van, jól . . . (*Feladja a hátára.*) De vigyázz rá, mint a két szemedre! Nehogy nagyon megrázd, — vagy el ne ess vele, mert ez az én egyedüli birtokom!

Samu. Ne féltsen engem; jó gyerek vagyok én!

TIZENHETEDIK JELENET.

SZOLGÁLÓ, VOLTAK.

Szolgáló. Miféle csapat ez? (*Előre jön.*) Ni-ni-ni! Samu!

Samu. Nem igaz, nem én vagyok!

Szolgáló. (*Nagy lármával.*) Juczi kisasszony! maiszter úr! ide, ide, itt van!

Mari. Mi lelte ezt?

Samu. Megbolondult, hogy engem látott!

Szolgáló. (*Kiabálva.*) Hamar, hamar, itt van!

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

PERGŐ, JUCZI, NÉP.

Mind. Mi az? ki van itt!

Szolgáló. Samu! nézzék csak!

Mind. Hol?

Szolgáló. Ott ni! (*Samura mutat, ki háttal áll a néphez, s meg is fordítja.*)

Mind. (*Nevelnek.*)

Pergő. (*Fenyegelve.*) Hol loptad azt a „sípládát“?

Samu. Már hogy loptam volna, mikor ezeké ni! (*Marira mutat.*)

Juczi. Az ám! ni-ni, észre se veszszük, hogy idegenek is vannak itt! — Kit keresnek, kérem?

Mari. Senkit! utasok vagyunk.

Juczi. Hová valók?

Mari. Pestre.

Juczi. S hová mennek?

Mari. A nagy világba, — kenyeret keresni.

Juczi. Azzal a hárfával?

Mari. Ezzel!

Pergő. Meg azzal a „sípládával“?

Mari. Igen!

Juczi. S az a kis gyermek is a magáé?

Mari. Az!

Juczi. Ejnye, de szép! No, jöjjenek be hozzánk; szívesen látjuk ám, — ugy-e édes apám?

Pergő. Hogyne! Vendéged meg szegényeket!

Juczi. (*Karjára veszi a kis fiút, Marit pedig egész jószívű bizalommal hívja.*) No, jöjjön! (*Súgva.*) Aztán ha meg nem sértem, — összeszedek

egy pár darab ruhát, meg holmi aprólékost . . . Nekem, hála Istennek, van elég, hát mért ne adnék az ilyen szegényeknek !

Mari. Köszönöm ! (*Magában.*) Istenem ! koldusoknak néznek !
(*Ezalatt Fúvó a Samu hátáról levette a kintornát s felállította.*)

TIZENKILENCZEDIK JELENET.

VOLTAK, DÁMA. (*Egészen illas.*)

Dáma. Hát ez a „kintorna“ honnan cseppent ide ? . . . Ni-ni-ni !
Egy szép cziporás leány ! — Tyuhaj ! hopp ! még csak ez hiányzott !
(*Mari ötletni akarja.*)

Mari. (*Durván.*) Kérem, kérem !

Dáma. Csókollak ! . . . képeddel alszom el . . . özvegy ember vagyok !

Mari. Kérem, hagyjon békét ! (*Elutasítja.*)

Pergő. No Náci, ez lesz a te bandád a lakodalmon !

Dáma. Világos ! itt tartjuk őket, már csak ezért a szép lány kedvéért is !

Mari. (*Izgatottan.*) Talán a kisasszony megy férjhez ?

Juczi. Igen !

Mari. Kihez ?

Juczi. Bimbó Laczihoz !

Mari. (*Megrázkódik s felsikolt.*) Jaj !!

(*Abban a perczben Fúvó egy nagyon mélabús dall kezd, melyben leginkább a flóta hallik.*)

Juczi. Az Istenért, mi baja ? !

Mari. Semmi, semmi !

Juczi. Ne tagadja !

Mari. (*Ránéz erőltetett mosolylyal.*) Ej, bolondság az egész ! . . .
Ez a szomorú nóta az én legkedvesebb dalom ; — ezt mindig én szoktam játszani ! . . . Ugy-e megengedi, hogy most is én játszszam el ? (*A kintornához tántorog, kiveszi apja kezéből a forgót, fejét a kintornára hajtja.*) Oh istenem !

Fúvó. Úgy, úgy! . . . Én majd körüljárok! *(Veszi süvegét, és körül indul kéregetni.)*

Mari. *(Samuhoz, ki az egész jelenet alatt a kintorna mellett áll, tiltkon.)* Vezessen innen még ma Bimbó Lacziékhoz! *(A szomorú dal végig szól.)*

(Csoportlozal.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Ugyancsak malomudvar, azzal a különbséggel, hogy most a malom esik jobbra, a hozzá ragasztott lakház pedig balra. — A malomnak itt is nagy tölgyajtaja van, s a lakháznak konyhaajtaja. — Jobbra elől egy istálló, melynek teleje szénapadlás, az istálló- és padlásajtó egy irányba esnek. — A kaput két jegenyefa jelzi baloldalon, az első színfalánál, — a jegenyék és ház között alacsony sövény kerítés van, melyre kívülről látszólag sűrű tőklevél, futó-bab s folyondár borul. — A malom és istálló között két régi malomkő hever.)

ELSŐ JELENET.

KÁROLY. BIMBÓNÉ.

Bimbóné. *(A konyhaajtóban visszabeszélve.)* Tüstént berakunk mindent, kedves komámasszony, csak a fiamat nézem meg, hogy hol lehet? — Addig is vigyázzon a töltött káposztára, nehogy kozmát kapjon!

Károly. *(Vasuti bakterruhában: kék kabát, ugyanolyan sapka, ezüst paszomántal, szürke nadrág. — Kezében bot, az úton, illetőleg a két jegenye között áll gondolkozva.)* Én biz elmegyek! *(Indul.)*

Bimbóné. Károly te!

Károly. *(Visszanéz.)* Tessék?

Bimbóné. Talán csak nem akarsz elmenni?

Károly. El biz én!

Bimbóné. Miért?

Károly. Csak!

Bimbóné. Csak? — Hát mi ütött beléd?

Károly. Semmi!

Bimbóné. Ne tagadd, fiam, van valami bajod! — Hej, ismerlek én téged, — nem ilyen a te kedved, ha bajodat nem érzed!

Károly. A' már igaz!

Bimbóné. No látod? — Hát beszélj, édes fiam, hiszen van már eszed hozzá!

Károly. Mit ér az ész, ha nincs szerencse?!

Bimbóné. Majd megjön az is!

Károly. Soha! Nem olyan bölcsőben ringattak engemet!

Bimbóné. Ugyan, ugyan, fiam, — ne kísértsd az istent! — Látod, öcséd se hitte volna azt soha, hogy ilyen szerencse érje; de bezzeg hiszi most, mert hozza a gazdag leányt!

Károly. Hisz éppen az a baj, hogy az öcsém hozza, nem én, pedig én is megkértem!

Bimbóné. Igaz, de hát ki tehetett róla?

Károly. Ki? Hát bizony édes anyám is tehetett volna én érettem is annyit, amennyit Laczi fiáért tett!

Bimbóné. Ugyan hát mit tettem és mit nem tettem, no?

Károly. Azt, hogy a Laczi kedviért elment Pergőékhez kétszer, háromszor is; de bezzeg az én kedvemért egyszer sem tette meg!

Bimbóné. Igazad van, fiam! — De lásd, kereken kimondták: hogy özvegy embernek nem adják a leányt!

Károly. Hát mindenütt özvegységem a baj?

Bimbóné. Az is, fiam, — meg . . .

Károly. Meg? . . .

Bimbóné. Még egyéb is!

Károly. Mi no? — Mondja ki, édes anyám! — Vén vagyok? — hiszen még csak harminczhat esztendőm multam.

Bimbóné. Az nem baj.

Károly. Mi hát a baj?

Bimbóné. Mert akkor is mondtam, édes fiam, hogy van neked tisztességes mesterséged . . .

Károly. Jó, jó no! . . . tudom már a többit, — ne is mondja.

Bimbóné. Már hiába, fiam, — látod, mégis . . . csak bakter vagy te!

Károly. Tudom! — Nem is szégyenitem a familiát! — Isten áldja meg, édes anyám!

Bimbóné. Mit akarsz?

Károly. Elmegyek; azt is bánom, hogy idejöttem!

Bimbóné. (*Megfogja.*) Innen ugyan egy tapodtat se' mégy!

Károly. El én! — Hogyne mennék? hiszen nem illik a szegény bakter a gazdag molnárok közé!

Bimbóné. Ki mondta azt?

Károly. Most mondta maga!

Bimbóné. Én?! — Oh fiam, fiam! hogy foghatsz rám ilyet? — Hiszen, édes gyermekem, én azt szeretném, ha neked is olyan örömnaped volna ma, mint Laczinak!

Károly. Nem lesz nekem olyan soha!

Bimbóné. Lesz, fiam, ne búsulj!

Károly. Hát ki búsul?

Bimbóné. Te!

Károly. Én nem búsulok, hanem haragszom.

Bimbóné. De hát mért haragszol?

Károly. Azért, mert senki sem gondol velem!

Bimbóné. Hát ugyan mit gondoljak? mit tegyek? mit csináljak veled?

Károly. Házasítson meg!

Bimbóné. Hiszen, fiam, keress magadhoz valót.

Károly. Mihaszna keressek? — Bejártam már a vidéket, találtam is hozzám valót eleget; de ha nem jött egyik se!

Bimbóné. Nem ám, mert aki meg hozzád ment volna, az neked nem kellett!

Károly. Nem bizony! — Talán csak nem veszek vénebbet magamnál? Nem akarok én még a világról végkép lemondani! — Azért, hogy már özvegy ember vagyok, tudok még szeretni!

Bimbóné. Hisz úgy, úgy fiam, csak szeress!

Károly. Szeretek is!

Bimbóné. Jól teszed, — csakhogya az az élet . . .

Károly. Miféle élet?

Bimbóné. Ott, a bakter-házban . . .

Károly. Megint azt hányja fel?

Bimbóné. Dehogy hányom, édes fiam, csak mondom.

Károly. Mondja, mert szégyenli!

Bimbóné. Én? . . . Oh! . . .

Károly. Pedig hát annak is anyám az oka!

Bimbóné. Én?

Károly. Talán nem? — hát adott-e nekem életében csak tíz forintot is? — Ugy-e nem?

Bimbóné. Miből, édes fiam, miből?

Károly. Abból, amiből Laczinak adott.

Bimbóné. Oh édes fiam, hogy beszélhetsz ilyet? — Hiszen tudod, hogy Laczi a magáét költi! Tudod, hogy az apja, a te mostoha apád, rá hagyta azt a malmot; mert az még nagyapai juss!

Károly. Tudom, de én azért anyámnak édes fia vagyok.

Bimbóné. Nemcsak édes, hanem kedves is vagy nekem!

Károly. Azért még sem adott semmit!

Bimbóné. Nem bizony, mert a te apád, — az isten nyugtassa meg, — semmit se hagyott ránk!

Károly. Hát hová tették?

Bimbóné. Megettétek! — Négyen voltatok édes testvérek, mikor özvegy lettem s vagyon helyett adósság volt a juss! — Hej fiam, szomorú idő az, s isten csudája, hogy még élek, annyi baj után! — No, de ne zúgolódjunk, édes Károlykám, — majd, majd, ha meghalok, tudom, hogy te nem fogsz engemet átkozni.

Károly. Hát átkoztam-e valaha?

Bimbóné. Vétkezném, ha azt mondanám! — Sőt jobb voltál mindig, mint az a másik!

Károly. S anyám mégis őt szereti jobban.

Bimbóné. Egyformák vagytok szivemben mindketten! — Csak hogy, tudod, Laczira több gond kellett, mind rád; ő mindig szeles, gondatlan volt, a bajt soha se ismerte, s neki ment mindennek, mint a vak ló! — Te pedig, édes fiam, csendes, türelmes, munkás voltál mindig s meg is segített az isten!

Károly. Meg ám! — úgy, hogy most földhözragadt vagyok!

Bimbóné. Ej, dehogy vagy, — csak az a bajod, hogy nincs asszony a háznál!

Károly. Hiszen ha az volna?!

Bimbóné. Szerzek, fiam, ne félj, ma lesz a napja! — Lesz itt ma annyi asszony-személy, hogy fele se kellene! — Hanem aztán te is kitégy ám magadért; ne kuttogj mindig magadban, hanem állj a tánczba! — Teringettét, fiam, a ki házasodni akar s asszonyt keres, annak olyannak kell lenni, mint a pergetyű! — Hipp, hopp, — itt vagyok! — Egy, kettő, amott vagyok! — Hokus, pokusz, mindenütt vagyok!

Károly. De anyám, én asszony kedvéért nem leszek bolond!

Bimbóné. Nem bolondság az, fiam; hanem bátorság! — Látod, ebben már tanulhatnál öcsédőtől.

Károly. Kitől?

Bimbóné. Laczitól!

Károly. Én? hiszen anyám, ha Laczi még százszor a világra születik, akkor se tud úgy beszélni az asszonyokkal, mint én tudok, ha akarok!

Bimbóné. Hát akard hát, szentem!

Károly. Jaj anyám! — asszony kell ám ahoz, aki azt megértse!

Szolgáló. *(Egy nagy lapáttal kezében, a konyhaajtóból előrekiált.)*
Ifiasszony! megköött már a „bábakalács!“

Bimbóné. Tyűh! majd el is felejtem! *(Indul befelé, de visszalér Károlyhoz.)* El ne menj, fiam, de el ne menj; mert nagyon zokon venném! *(El a konyhába.)*

MÁSODIK JELENET.

KÁROLY *egyedül.*

Károly. No! — hát már most mit csináljak? Ha elmegyek, magamra haragítom az egész familiát; ha pedig itt maradok, csak keserüséget látok! — Jaj, de csúf sorsom van, mióta özvegy ember vagyok! — Hogy az a jó isten nem tud már rendelni nekem is valakit?! *(A malomkövekre ül.)*

HARMADIK JELENET.

MARI. SAMU. (*Hátán a kintornával.*)

Samu. No, itt vagyunk! — Jaj, de kiizzadtam!

Mari. (*Izgalottan körülnéz.*) Már elmentek, már nincs itt senki!

Samu. Dehogy nincs! — ott ül a bátyja ni! — Jó napot, Károly bácsi!

Károly Jó napot! — Hát előre jöttél!

Samu. Űhű!

Károly. Mit hoztál? (*Feláll.*)

Samu. Ezt az asszonyságot.

Károly. (*Megnézi Marit.*) De jó képe van! — Vajjon ki lehet?
(*Fenn, Marihoz.*) Kít tetszik keresni?

Mari. Bimbó Laczit!

Károly. (*Ránéz.*) Bimbó Laczit? . . .

Mari. (*Lázasan.*) Őt! Őt!

Károly. Nincs idehaza!

Mari. Esküvőre ment, úgy-e?

Károly. Oda!

Mari. (*Kitörve.*) Óh, a nyomorult!

Károly. Mi baja?

Mari. (*Tántorogva.*) Óh, jaj, jaj! mért nem szakadsz meg, te gyötrött szív! (*Leül a malomkövekre. Zokog.*)

Károly. (*Részvétellel.*) Hát ismeri öcsémet?

Mari. Óh, bár ne láttam volna soha!

Károly. Talán . . . szeretője volt?

Mari. Több voltam: mindene!

Károly. Hm! . . . S hová való?

Mari. Se országom, se világom; ő volt mindenem!

Károly. De hát mégis, — hol lakik?

Mari. Sehol!

Károly. No, no, térjen magához s szóljon világosabban!

Mari. Oh, hát kell-e ezt magyarázni? . . . mikor nyilvánvaló minden!

Károly. De mégis . . .

Mari. Ne faggasson, hisz látja, hogy szívemet mint csavarja a bánat, s könnyeimnek hogy ömlik zápora! . . .

Károly. Látom, de nem tudom okát.

Mari. Ne is kívánja tudni, mert ha szíve van, sirva fakad rajta!

Károly. *(Mély részvétellel.)* Szegény!!

Mari. Nagyon szegény! — Óh, istenem, hát annak a hosszas, kínos gyötrelemnek ez a jutalma?

Károly. *(Magában, sajnálkozva.)* Istenem!

Mari. *(Rá se figyelve.)* Hova tetted jószágodat, hogy én sehol se találom?!

Károly. *(Gyöngéden megszólítja.)* Kérem . . .

Mari. *(Rá se figyel.)* Óh, irgalmas anyám! mi az átok rajtam? — — —

Károly. Szóljon, — talán segíthetünk?

Mari. Talán az a gyermek? — aki boldogságom bűne? . . . Óh, mért nem öltél meg velem együtt, még mielőtt napvilágot látott, hogy a halál takarta volna el azt a sötétlő bűnt, s gyógyította volna, — idő előtt, — ezt a nem érdemelt nagy kint!!

(Szünet.)

Károly. Mégis, ha merem kérdeni: hogy hívják?

Mari. Mari.

Károly. Mari? . . . és semmi több?

Mari. Elég ez is, a szégyent takarni!

Károly. S mióta ismeri öcsémét?

Mari. Négy év óta!

Károly. S hol ismerkedtek meg?

Mari. Pesten!

Károly. És — sokáig éltek együtt?

Mari. Egy évig!

Károly. Hitben?

Mari. Nem gondoltunk a hitre!

Károly. Öreg hiba!

Mari. Szerettük egymást, abban volt a hit! — És én olyan zálogot birtam, amelyben az ég áldását hittem!!

Károly. Gyermekekük volt?

Mari. Van!

Károly. (*Meglepetve.*) Teringettét! ez még öregebb hiba! — S mért hagyta el Laczi?

Mari. Én is azt szeretném tudni.

Károly. Ejnye no! — ez a dolog engem is megzavart! — Jaj, mi lesz ennek a vége?! (*Marihoz.*) Hát már most mit akar tenni?

Mari. Még nem tudom; apámat várom.

Károly. Az is eljön?

Mari. Utban van a gyermekkel.

Károly. Az egész család?! — No isten hozzád, jó nap! Kutya lagzi lesz itt, nem lakodalom!

Samu. (*Kifelé tekint.*) Aha! — ballag már az öreg úr, — a kis Laczikával!

Mari. Kérem, titkolják apám előtt, hogy hol vagyunk! — Ő ugyan nagyot hall; de könnyen megért mindent, s ha megtudná, hogy leánya csábítója most esküszik, — ki tudja, hogy mire vinné dühe?!

Károly. Jobb is lenne most másfelé menni.

Mari. Nem, — ha már itt vagyok, látni akarom, — utoljára! — Egy-két szavam lesz még hozzá, azután elmegyünk!

Károly. Hagyjuk holnapra!

Mari. (*Határozottan.*) Nem! — Most apám elé megyek, — látom, leültek ott a dombtetőn; fáradtak szegények s talán éhesek is?!... Óh! jaj!... (*Magában.*) Megyek, s kisirom magamat egyedül; kisirom szememből az utolsó könyecseppet is, hogy a szívem üres legyen s kemény, mint ez a malomkő! (*El.*)

NEGYEDIK JELENET.

KÁROLY. SAMU.

Károly. No te Samu! hol szedted fel ezeket?

Samu. Jaj, édes Károly bácsi, borzasztó baj lesz itt! — Én meg is szököm innen!

Károly. Ismered-e őket?

Samu. Dehogy ismerem!

Károly. Hát hogy vagy velők?

Samu. A bűnöm vitt közéjük! Jaj, csak azt ne tettem volna!

Károly. Ne óbergass, hanem beszélj!

Samu. Hát úgy volt a dolog, hogy engem Pergő maiszter uram tegnapelőtt elkergetett!

Károly. Ahá!

Samu. Ne váljék azért ellenségemmé, lelkelem Károly bácsi!

Károly. Jó, jó! csak beszélj ezekről.

Samu. Hát éppen indulni akartam erre felé, — mert Laczi bácsi meghítt, — mikor ezek odavetődtek. — Nagy kedv lett ott egyszerre, mert az a Dáma fiskális olyan volt, mint a csap! Meg is fogadták ezeket a lakodalomra, de az ifiasszony sehogy se akart maradni!

Károly. Megtudta, hogy Laczi a vőlegény?

Samu. Úgy kell lenni, mert még éjszaka akart útnak eredni, de nem eresztették! — Reggel aztán erővel eljöttünk!

Károly. S azóta mindig jöttök?

Samu. Mindig! Jaj de sok kínom volt velök! — Ez az asszony Rekettyén kocsit akart fogadni, de nem kaptunk, elpocsékoltuk vele a nagy időt. — Ekkor aztán, hogy hamarább, azaz még tegnap ide érjünk, levezettem őket a juhoki hidnál a gyalogútra, hanem a Berki gáton nem tudtunk átjönni és csolnak sem volt seholy, — így aztán késő éjszaka vergődtünk mégis Alacskára! — Reggel azután újra megindultunk, de az öreg úr nem birt lépést tartani velünk, minduntalan le kellett vele ülni, pihenni, így aztán dél is elmúlt, hogy ide értünk!

Károly. Bár elkéstemek volna!

Samu. Hiszen ha ezt én így tudom, letettem volna ezt a ládát valahol, vagy fel se vettem volna!

Károly. Ejnye no! hát már most mit is csináljunk?

Samu. Soh'se tudom én!

Károly. Bemegyek, megmondom édes anyámnak . . . *(Indul.)*

ÖTÖDIK JELENET.

VOLTAK. BIMBÓNÉ.

Bimbóné. Károlykám! eszel-e egy kis jó meleg bélest?

Károly. Jaj anyám, melegebb béles van itt!

Bimbóné. Ne ijesztgess! Tán valami baj van?

Károly. De van ám!

Bimbóné. *(Előre jön.)* Mi az?

Károly. Soha olyan szégyen, mint a milyen ránk vár!

Bimbóné. Fiam, ne vedd el az eszem! *(Samura tekint.)* Te hoztad a hirt, úgy-e? — Nos? — a fiam? — beteg lett? . . . meghalt? . . . vagy . . . óh, szóljatok már!

Károly. Neki semmi baja!

Bimbóné. Hát?

Károly. Nem is tudom hirtelen kimondani.

Bimbóné. *(Samuhoz.)* Segits neki, fiam!

Samu. Én még úgy se tudom!

Bimbóné. Ugyan ne kinozzatok már!

Károly. Hát — megjött a régi felesége . . .

Bimbóné. Kinek?

Károly. Laczinak!

Bimbóné. Elment az eszetek?

Károly. Majd meglátja anyám!

Bimbóné. Hogy lehetne az?

Károly. Kérdezze meg Samut.

Samu. *(Kifelé mutat.)* Ott jönnek ni, hárman!

Bimbóné. Hol?

Károly. Ott ni, a topolyafa előtt . . .

Bimbóné. *(Szemeit törli.)* Jaj! nem látok jól, — gyöngék a szemeim! . . .

Károly. Ugy-e mindig mondtam, hogy az a Laczi nem jár igaz úton!

Bimbóné. De hiszen ez nem is lehet igaz!

Károly. Bár ne volna!

Bimbóné. Hát kik azok ott? *(Kifelé mutat.)*

Károly. Az asszony, a gyermeke . . .

Bimbóné. Kinek a gyermeke?

Károly. A Laczié!

Bimbóné. *(Károlyra néz.)* Ne űzz bolondot öreg anyádból, édes jó fiam! — nem illik az ilyen tréfa már a mi korunkban!

Károly. No jó; — hát egy szót se szólok többet!

Bimbóné. *(Hol Károlyra, hol Samura, hol pedig kifelé néz. — Egyszerre sirva fakad.)* Jajajaj! Megváltóm, mire virasztottál?!

Károly. Búbánatra!

Bimbóné. Óh, jaj nekem! jaj a maradékomnak is, ha csakugyan igaz?! *(Samuhoz.)* Beszélj fiú! bizonyíts ellene!

Samu. Nem lehet az ellen!

Bimbóné. Óh! hát nem sülyed el a világ, — ha még ilyet is meg kell érni egy édes anyának?

Károly. Most már ne azon sopánkodjunk, hogy mit kellett megérni, — hanem, hogy mit kellene tenni?

Bimbóné. Fiam! kedves Károly fiam, be ne ereszd őket! Csak ma ne!

Károly. Kérdik is azok, hogy szabad-e bejönni?!

Bimbóné. Óh, hát édes magzatom, te okosabb vagy, mint én, hiszen te vagy a legbölcsebb gyermekem, hát tégy velük valamit!

Károly. Én azt hiszem, hogy legjobb lesz őket lekenyerezni addig, míg . . .

Bimbóné. *(Belevág.)* Kalácscsal tartom! tejbe, vajba fűröszötöm, — ha a szívem bele szakad is — a titok túrésébe! — Csak addig ne gyalázkodjanak, míg az a temérdek úri nép a lakodalmat üli! . . . Óh, jaj, jaj, ha rá gondolok!

Károly. No, csak ne sokat gondoljon rá, anyám, hanem menjen és végezze a dolgát, én pedig valahogy majd csak végezek velök!

Bimbóné. Megyek, megyek, mert nem állanám ki veszedelem nélkül ezt a találkozást! *(Károlyhoz.)* Benned bízom, édes okos fiam! őrizz meg bennünket ettől a halálos szégyentől!

Károly. Csak anyám el ne árulja magát!

Bimbóné. Ne félj! nem, a míg vendégeink lesznek! — Ne félj, megerősítem magamat! *(Letörli könnyeit.)* Ne félj! *(Erélylyel.)* Hanem azután, — jaj annak az anyagyalázónak! *(El.)*

HATODIK JELENET.

KÁROLY. SAMU.

Károly. Na, tessék! — A híres Laczi urfi! Persze, mikor Pesten dolgozott mint ácslegény, soh'se volt elég a kereset! — Jött a sok

levél, hogy most erre, most arra kell; — kellett ám: — menyecskékre!
— *(Samuhoz.)* Látod-e? — tanulj, kölyök! Ha valaha Pestre kerülsz, vigyázz magadra, vagyis a becsületedre, mert a régi közmondás is azt tartja, hogy Pest megfest!

Samu. Soh'se megyek én oda, Károly bácsi, még a tájékára se; kell is oda molnár!

Károly. Ejnye no! csak legalább tudnám, hogy miféle származás?

Samu. Hát — verklis!

Károly. Verklis?

Samu. Az a! — Ott van a ládája — ni!

Károly. *(Bámulva s magában töprengve.)* Nem értem!! — ezt már nem értem! — Hogy lehet egy verklis lányt szeretni?! . . . Az az hogy értem; de mégis . . . Aha, itt vannak már! — Ami azt illeti, hogy csúnya volna, — arról szó sincs, mert takaros személy! . . . de hát mégis! . . . No majd kitudok mindent!

HETEDIK JELENET.

VOLTAK, MARI, FÚVÓ, KIS FIÚ.

Fúvó. *(Félig a Mari vállára támaszkodva, roskadozva jön. — Jobb vállán a hárfa.)*

Mari. *(Másik kezében a gyermek. — Bevezeti s a malomkőre leülletti; a gyermeket pedig lábaihoz a földre. — Károlyhoz.)* Édes jó uram, apám nagyon rosszul lett, s látja, hogy milyen öreg szegény. — A jó Isten nevében kérem: adjon számára egy kis nyughelyet!

Károly. *(Magában, kevés gondolkodás után, mialatt végig nézte őket.)* Már csak meg nem tagadhatom!

Mari. Ne tagadja meg, édes jó uram!

Károly. Én ugyan nem vagyok gazda a háznál, — de . . .

Mari. Megfizeti isten a jó cselekedetet!

Károly. Jó, jó; — de hát hová is tegyük?

Mari. Akárhová, csakhogy födél alatt legyen!

Fúvó. *(Magában.)* Ha a sirban volnék, de jó helyem volna! . . .
(Felemeli fejét, kezét arczán végig húzza, felsóhajt.) Ah!! . . . Mari!

Mari. *(Mellé térdel.)* Mit kíván, atyám?

Fúvó. Helyen vágyunk?

Mari. *(Fejét rázza.)* Nem.

Fúvó. Hazudsz! — Szemed ki van sirva!

Mari. *(Ismét fejét rázza.)* Nem, nem!

Fúvó. *(Ujjával megfenyegeti Marit.)* Látom!

Mari. *(Megragadja kezét s csókolja.)*

Fúvó. *(Elránja kezét.)* Mért tagadod? — Hiszen ez a forró könnyesepp égő szived tolmácsa lett! *(Kezére mutat, a melyet Mari csókolt.)*

Mari. *(Fejét „nemre“ rázza s mosolyogva apja szeméibe néz.)*

Fúvó. *(Fejét „igenre“ rázza, nézi Marit.)* Hamis ez a mosoly; mert szemedben ott van a forró könny párja!!

Károly. *(Az istállóajtóban, melyet már korábban felnyitott.)* Ej, istállóba még se teszem; nem embernek való! *(Hátramegy a malom felé.)*

Fúvó. Ha lefekszem, a kintornát tedd a fejemhez! — Nehogy arra a sihederre bíz, — ha el talállok szunnyadni!

Károly. Ni-ni-ni! hisz itt a malom! s benne a legények kamarája, — ma úgy sem örölnék! *(Mariékhoz.)* No, tessék ide jönni! — itt lesz a legnyugodalmasabb hely! — Itt nem háborgatja senki öreg barátomat, s még ágy is akad benne!

Mari. *(Felsegítette az öreget.)* Nagyon jó lesz!

Károly. No, hát csak tessék utánam jönni!

Fúvó. *(Samuhoz.)* Fiam, hozd be utánam azt a kintornát! *(El Marival.)*

Samu. *(Felveszi a kintornát s a hárfát.)* Jó, jó, beviszem! — Hogy félti az öreg ezt a kintornás ládát, mintha pénzzel lenne tele; pedig nem hiszem, hogy most is volna csak tiz garasa is! *(El utánuk.)*

NYOLCZADIK JELENET.

BIMBÓNÉ. KIS FIÚ.

(A kis fiú a malomkö mellett marad ülve s kavicsokkal játszik.)

Bimbóné. *(Az egész jelenet alatt a konyhaajtóból leselkedett, most előjön.)* A malomba kvártélyozza őket! *(Odamegy, leselkedik.)* Már csakugyan azoknak kell lenni! . . . Jaj, jaj, csak okosan végezne velük!

— De gyermeket nem látok, pedig . . . *(Előre jön, körülnéz, meglátja, fejét bólintgatja.)* Itt van biz a! . . . *(Közelebb megy hozzá.)* Az e! már az! mert szakasztott az apja!! . . . Óh, te gonoszszívú, istentelen ember, mire vetemedtél? . . . *(Öklével fenyegetve.)* Megállj! *(Nézi a gyermeket.)* Milyen! . . . mint az árnyék! *(Mellé guggol.)* Szegényke te, hiszen te nem vagy a hibás, hanem az a rossz, szívtelen apa! . . . Hogy hívnak, galambom? . . . *(Szünet.)* Nem tudod? . . . *(Élérzékenyülve.)* Igaz, hisz az ilyennek nincs neve!! — Éhes vagy, úgy-e? . . . *(Kalácsdarabkát vesz ki zsebéből.)* Nesze, egyél; egyél, fiacskám; vedd el, hiszen én adom, a nagy . . . *(Elfordul, feláll, ismét fenyegetve.)* Megállj! csak jőjj haza, csak a szemem elé kerülj! Ilyet tenni?! . . . gyalázatos, galád természetű! Megtagadom, nekem nem lesz fiam! . . . Ha már gyermeke van, mért nem hozta haza? . . . mért nem vallotta be? . . . Hát bűn az? . . . az nem bűn; hanem az igen is, amit most cselekszik! . . . *(Ismét lehajlik a gyermekhez.)* Ne félj, galambom, nem terád haragszom; hisz azért te mégis csak unokám vagy nekem! *(Csókolja.)*

KILENCZEDIK JELENET.

VOLTAK. MARI.

Mari. *(Egyszeresen a gyermek felé megy, s aminl hozzá ért, szemben állt Bimbónéval.)*

Bimbóné. *(Marira tekint.)* Maga az?

Mari. Ki?

Bimbóné. Annak a rossz embernek a felesége?

Mari. Nekem nincs férjem!

Bimbóné. *(Bámulva.)* Nincs?! Hát akkor kié ez a gyermek?

Mari. Az enyim!

Bimbóné. Hát az apja kicsoda?

Mari. Nincs apja!

Bimbóné. Hová lett?

Mari. Meghalt!

Bimbóné. *(Örömmel.)* Így hát maga nem a fiamért jött?!

Mari. Ki a fia?

Bimbóné. *(Fokozott örömmel.)* Hát nem is ismeri?

Mari. Nem!

Bimbóné. Bimbó Laczit?

Mari. *(Némi küzdelem után.)* Nem!

Bimbóné. *(Külörö örömmel.)* Ha-ha-ha! Jajjaj! de megkönnyült a szívem! — Óh, istenem, hiszen tudtam én azt! — Hogy tehetne az én fiam olyan istentelenséget!?

Mari. *(Magában, a gyermeket karjára veszi, s szívéhez szorítja.)* Örülj, örülj, hisz a ki melletted áll, úgy is majd megőrül!!

Bimbóné. De mégis, mi járatban vannak?

Mari. Utazunk. — Apám kintoinás, én pedig hárfán játszom, ezzel keressük napi kenyerünket!

Bimbóné. Óh, óh! istenadta szegényei!

Mari. Hallottuk, hogy itt ma nagy lakodalom lesz, hát bejöttünk mi is!

Bimbóné. Így már jól tették, galambom!

Mari. De apám rosszúl lett, hát egy kis nyughelyet kértem számára . . .

Bimbóné. Adunk, galambom, akár egy hétig is! . . . No, nézze meg az ember, hogy megijesztettek! Hej, nagy selma az a Károly. — No, csak legyenek békével, lesz itt minden! . . . Pedig már ezt a kis bolond gyermeket a magaménak hittem! *(A gyermekkel játszva.)* Te, te kis buta!! De mért hurezolják magukkal ezt a kis porontyot! — Hiszen ennek még jóformán dajka kell!

Mari. Nincs jobb dajka az édes anyánál!

Bimbóné. Jaj, de igazat szólt! — De hát maga is, édes lelkem, mért nem áll be valahová szolgálni? . . . Látom, hogy derék, tiszta, esinos fehércseléd, — az ilyenek hamar akad helye! És az mégis csak jobb volna, mint így bódorogni?

Mari. Óh, sokkal jobb!

Bimbóné. No látja! . . . Aztán a jó isten majd csak rendelne egy második férjet is! . . . Hej! én is voltam özvegy, három egész évig, s tudom, hogy milyen nehéz a szegény özvegy asszony sorja! . . . Mikor halt meg az ura?

Mari. Ma . . .

Bimbóné. Ma?

Mari. (*Hirtelen kijavítva.*) Ma két esztendeje.

Bimbóné. Ugy? . . . Akkor hát ez nagyon szomorú napja magának!

Mari. Nagyon szomorú!

Bimbóné. Pedig nagyon szerette, — ugy-e?

Mari. Nagyon, nagyon szerettem!!

Bimbóné. Szegény lélek! . . . No, nézd, nekem is könnybe lábadtak ezek a gyenge szemeim! — még elsirom itt az időt; pedig ezer a bajom! — No, ne búsuljon édes hugom asszony! ha jól imádkozik, meghallja azt a mi édes jó istenünk! . . . Mindjárt visszajövök! (*El a konyhába.*)

TIZEDIK JELENET.

MARI. KIS FIU.

Mari. Mind, mind becsületes, csak ő a becstelen! Megnősül, mást vesz el! s engem gyermekével nyomorban hágy! . . . Óh, csak jőjj, siess haza! repülj örömmel; itt már vár a bánat! . . . Mit is tegyek, ha szemben állunk itt? — Boldogsága első napján szemébe szórjam a gyalázatot? . . . Igen, azt teszem, s ah, milyen jól fog esni e tűrő szívnek, ha nyelve támad, s kiálthatja teljes erejével: gyalázatos, megölted életem! . . . (*Szünet, gondolkodik.*) De nem, mégsem azt teszem! . . . Tűrj szívem még, csak tűrj tovább, hiszen nagyobb teher már úgy sem száll reád! . . . Ha majd megjön, elibe állok, némán, csendesén . . . lesem tekintetét s meglátom, hogy ki a hibás: ő-e vagy én? vagy tán egy harmadik?! . . .

TIZENEGYEDIK JELENET.

VOLTAK. KÁROLY.

Károly. Ni, — izé! . . . asszonyság! . . . Hogy is hívják csak?

Mari. Mari.

Károly. Igaz, — Mari! — Az öreg úr elszűnyadt

Mari. Jobb is, ha végig álmódja ezt a napot!

Károly. Nagyon nyögött, s olyanokat sóhajtott, hogy azt hittem, már a lelkét adja ki!

Mari. Szegény apám!

Károly. Hány esztendő az öreg úr?

Mari. Hetven!

Károly. Szép idő! S mindig ez volt a mestersége?

Mari. Óh, dehogyan!

Károly. Szinte gondoltam, mert magyar ember nem igen kap az efféléken.

Mari. Orgonakészítő volt.

Károly. Ugy? no akkor mégis közel járt hozzá.

Mari. A nyomor vitte rá.

Károly. Jaj, biz' az sokra kényszeríti az embert! — Magam is az ellen bujtam ebbe a mundurba.

Mari. Sokat küzdött, s még többet szenvedett az életben!

Károly. Jut abból mindenkinek!

Mari. Neki nagyon sok jutott.

Károly. Mondjon a sok közül egyet, kettőt; aztán meg a maga sorsáról is beszéljünk egy kicsit.

Mari. Mit érdeklí az önt?

Károly. Hát csak szeretném tudni!

Mari. Miért?

Károly. Csak!

Mari. A panasz nem segít; a mi van, megvan; jóvá tenni többé nem lehet!

Károly. Ki tudja?

Mari. Tudom én.

Károly. Ej, galambom, nem mindig úgy van az, amint az ember gondolja! — Látja, én is azt hittem, hogy az első feleségemet soha se felejttem el, s lassankint mégis úgy kihevtem a bánatot, hogy most újra — új asszonyra gondolok!

Mari. Tehát özvegy?

Károly. A javából!

Mari. S miféle hivatalt visel?

Károly. Hát, — — biz' én csak bakter vagyok; de az is jobb a semminél!

Mari. Nagyon is jó!

Károly. Én is azt mondom! — Mert látja, ebben a rettentő szűk világban a mesterségem sehogy sem ment.

Mari. Van mestersége?

Károly. Szitakötő voltam! de borzasztó rosszul ment! — Jaj, tudja lelkem, ha rágondolok, hogy mennyi szitát kötöttem, s hogy jártam vele vásárról vásárra, s a kutyának se kellett! — Jaj, rossz mesterség az nagyon!

Mari. Rossz most mindenik!

Károly. Tudom! — Hiszen láttam, hogy varga, szabó, suszter, szijgyártó, kalapos, ács, molnár, asztalos, fűszeres, rőfös és mészáros, mind puffra dolgozik! — Én meg nem akarok más ember kontójára élni, hát beálltam bakternek! — Van 360 forint fizetésem, ruhám, lakásom, — csak egy hiányzik . . .

Mari. Mi az?

Károly. Mi? . . . hát asszony!

Mari. Azt kaphat eleget.

Károly. Igaz, van fehérnép elég, hanem én egy kicsit nagyon válogatós vagyok.

Mari. Az már baj!

Károly. Az a . . . dehát . . .

TIZENKETTEDIK JELENET.

SAMU. *(A malomajtóban.)*

Samu. Ifjasszony! nagyon nyög az öreg úr!

Mari. Istenem! mi baja lehet? *(A kis fiúval sietve el a malomba.)*

Károly. Még megérjük, hogy a lakodalmas házból halottas ház válik! *(El, Mari után.)*

TIZENHARMADIK JELENET.

SAMU, *egyedül.*

Samu. *(Előre jön, kifelé néz.)* Jaj, de sokáig nem jönnek azok a lakodalmasok! . . . Pedig már többet kordult a hasam, mint a déli

óra szokott! (A konyhafelé sandit.) Vajjon van-e itt is malacz? . . .
Jaj, csak ne volna! mert ha van, valakinek bizonyosan eszibe jut,
s Pergő maiszter uram itt is számon kéri tőlem! (A konyhafelé megy,
hasához kap.) Jaj, már nem birom ki; muszáj valamit kérni Bimbóné
nénitől! . . . (Be a konyhába.)

(Kívül. Távoli zajos ének, egy pár lövés, több csengő, mely a szekér
gyors közeledését jelzi, — ez mindig közelebb-közelebb hallatszik.)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

(A közeledő zajra kijön: Bimbóné. Szolgáló. Egy asszony. Egy polgárian
öltözött férfi és Samu, kezében egy patkó-kalács, melyet ketté tör, s eszi.
— Később Károly.)

Mind. (Kifelé nézve.) Jönnék! jönnék!

Bimbóné. No, valahára!

Károly. (Sietve.) Anyám! kész-e a leves?

Bimbóné. Kész hát! Miért?

Károly. Adjon egy tányérral annak az öreg embernek!

Bimbóné. De nincs leszűrve!

Károly. Mindegy annak, szűrött, vagy nemszűrött, — csak leves
legyen!

Bimbóné. (A szolgálóhoz.) Eredj hát, te Magdi, és szűrj egy
csuporkával!

Magdi. (Duzzogva.) Jaj! hogy a . . . no! — még ezt se láthatom!
(Elmennek Károlylyal.)

Bimbóné. Már nem tudom, hogy miféle familia lehet, de nagyon
tele van bajjal! . . .

TIZENÖTÖDIK JELENET.

LACZI JUCZI. PERGŐ. DÁMA. (Lakodalmas nép, mindkét nemből. —
Többnyire tisztességes polgárok magyar ruhában, — egy-két fiatal divatosan
öltözve. — A nők hasonlóképen, fejkötővel, kalappal. — Egy pár jómódu
paraszt, s parasztlasszony puccosan, — dalolva jönnek.)

Kar-dal.

*Kiöntött a Tisza vize messzire,
Valamennyi szép leány volt, elvitte,
Széles a víz, keskeny a gát;
Áttal mennék mégis hozzád,
Galambom! —*

Bimbóné. Istenhozta, istenhozta! mindnyájukat! — Csakhogy itt vannak! — Tessék bekerülni!

Laczi. Asztalhoz ülhetünk-e mindjárt? . . .

Bimbóné. Csak addig várjatok, fiam, míg a csigatésztát bevetem!

Juczi. Segitsek-e, kedves anyám? . . .

Bimbóné. Óh, lelkem kedves galambom, már hogy segítenél te? . . . De, ni-ni-ni! még meg se csókoltalak! — Gyere, hadd egyelek meg! . . . (*Össze-vissza csókolja.*) Jaj, de szép vagy! eszem a gyönyörűségedet!!

Laczi. Kedves anyám! éhesek ám a vendégek!

Bimbóné. Óh, hisz addig nem haltok meg éhen, míg én a lányommal jól lakom. (*Még egyszer össze-vissza csókolja.*) Így ni! (*Sietve el.*)

Laczi. (*Körülnéz.*) Hát a cigányok hol vannak?

Dáma. A cigányok, öcsém, feldültek!

Többen. (*Névetve.*) Feldültek?

Laczi. Hol?

Dáma. A juhoki hidnál!

Laczi. Tudtam, hogy úgy járnak!

Pergő. Az ám; — s ott is maradtak.

Laczi. De hát miért?

Dáma. Mert olyan részeg mind, mint a csap!

Pergő. Nem is tudom, hogy szedik össze magukat?

Laczi. (*Bosszankodva.*) Jaj! szeretném összetörni őket!

Pergő. Hisz éppen ez a bajuk!

Dáma. A primásnak pizére tört az a csinos, varjuforma orra!

Pergő. A klárinétosnak pedig torkán akadt a klárinét nyele!

Dáma. A czimbalmost pedig alig birtuk kihúzni a nagy pocsolyából.

Mind. *(Nevetnek.)*

Pergő. *(Nevet.)* Az még hagyján! — hanem a nagy bőgő úgy ösztetört, hogy soh'se veszik hasznát! . . .

Dáma. *(Nevet.)* Az ám! A vén bőgős pedig belerekedt a bőgőjébe, s onnan kiabált ki, hogy: vége a világnak! nesze lakodalom! . . . Hahaha! öcsém, ha láttad volna, nem adnád egy malom pitlélt lisztért!

Laczi. Hát a kocsi?

Dáma. Annak ég felé áll a kereke és rúdja! a kocsis pedig nevetve sír; neveti a bandát, siratja a kárát!

Juczi. De hát már most czigány nélkül hogy tánczolunk?

Laczi. Czigánynak kell lenni! Mindjárt teremtek én! *(El a nagykapun.)*

Dáma. Úgy, úgy, öcsém, rendelkez, te vagy a gazda!

Juczi. No ez szép dolog, mondhatom! — Jól megy! nagyon jól megy!

Pergő. *(Juczihoz.)* Ugyan ne háborogj!

Juczi. De hisz ez borzasztó egy nap! — Az esküvőm alatt a koszorúm lebukott, a „hajkócz“ *(Chignon)* lecsúszott, a „vett-kócz“ *(Chignon-törlélék)* kicsúszott, és én „igen“ helyett „nemet“ mondtam a papnak!

Pergő. Mért nem vigyáztál?

Juczi. *(Bosszankodva.)* Ej! . . . Lehet is olyankor vigyázni!

Dáma. Mindjárt máskép lesz itt minden! *(Feláll a malomköre, s nagy szónoki hangon beszél.)* Tisztelt násznép! fényes gyülekezet, s díszes vendégkoszorú!

Mind. Halljuk! Halljuk!?

Dáma. Minekutána bandánk, t. i. czigánybandánk, — olyan szomorú felfordúlt állapotba jutott, hogy annakutána négykézláb kellett nekik az árokpartra mászni . . .

Egy ittas, öreges polgár. *(Elmorogja magát erős hangon.)* Éljen!!

Mind. *(Nevetik.)*

Dáma. (*Rájok szól.*) Csendesség a baloldalon!

Polgár. (*Magában.*) Jó, jó!

Dáma. Tehát ezeknekutána bátor vagyok ezen válogatott társaságnak egy igen életre való indítványt előterjeszteni.

Mind. Halljuk! halljuk?!

Dáma. Nevezetesen: tudjuk, hogy a tyúkhúsleves, töltött káposzta, liba, kappan, kácsa, pulyka, s pirosra piritott süldő sült malacz, s több ehez hasonló magyar nemzeti lakodalmilag teljék, én azt tanácsolom, hogy a fiatalok, — és arravalók — játszanak rangjukhoz illő társasjátékot, p. o. „Haragszom rád“-ot — vagy pedig „Künn a bárány, benn a farkas“-t!

Mind. Éljen! Jól van! helyes!

Dáma. Az öregek pedig, — és arravalók, — vonúljanak félre egy pár kvaterkára, dicsérni az istent!

Mind. Helyes! Jó lesz!

Dáma. (*Leszáll a köről.*) Nos, hát ki tart velem? (*Több polgár csatlakozik hozzá, s köztük Pergő.*)

Az ittas polgár. Én is! (*El a konyhába mind.*)

TIZENHATODIK JELENET.

DÁMA, PERGŐ *slb. nélkül.*

Juczi. (*A vendégekhez.*) Nos, tehát, rajta! — Urak, úrfiak!

Egy fiatal. Asszonyok, kisasszonyok!

Juczi. Úgy, úgy! ki-ki párjával! (*Körülnéz.*) Hol is az én párom? . . . Laczi! Laczi!

TIZENHETEDIK JELENET.

VOLTAK, LACZI. (*Éppen belép.*)

Juczi. Jöjjön, jöjjön! maga lesz a farkas!

Laczi. Miféle farkas?

Juczi. Aki ragadozza az olyan szelid báránykákat, mint a milyenek mi vagyunk! — (*Kézén fogja Laczit. — A vendégekhez.*) Nos? készen vagyunk? — Kezdjük el!

Kardal:

*A panyiti halastóba'
Fürdik a fekete csóka!
De hiába fürdik abba',
Nem lesz fehér az ő tolla.
La la la la la la
La la la la la la
De hiába fürdik abba',
Nem lesz fehér az ő tolla!*

(Ezt a kardalt párosával összefogódzva s körbejárva éneklék; a következőt körbeállva, s a kör közepén Laczi mozog.)

*Kinn a bárány, benn a farkas,
Kedves babám, ne csalogass!
Egyet ugrom, kettőt lépek,
Mert a körmeidtől félek,
Mert a körmeidtől félek!*

Samu. *(A dal alatt.)* Megálljatok csak, mindjárt lesz itt muzsika!
(Elmegy a malomba, kihozza a hintornát, felállítja, s a dal ismétlése alatt, illetőleg a dal végére egy csárdást kezd játszani.)

Mind. *(Abba hagyva az éneket, oda néznek.)* Mi az? mi az?

Juczi. *(Megismerve.)* Ni-ni-ni! Samu! mikor jöttetek ide?

Samu. Nem régen!

Juczi. Hisz ez pompás! Rajta, urak! lányok! Lehet ám e mellett is ugrálni egy kicsit!

Laczi. De lehet ám! *(Mind tánczolnak.)*

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

FÚVÓ MARIVAL és KÁROLYLYAL küzdve a malomajtóban.

Fúvó. Bocsássatok! ellopta a hangszerem, s elrontja! *(Mutatja Samut.)* Nézzétek, hogy rontja a bitang!

Mari. De édes apám! . . .

Kinn a bárány, benn a farkas.

A kintornás család, II, felv., 17. jel.

Toth Ede.

210. lap.

me

kit

M

(Ö

me

Né

gy

sz

(M

üg

Fúvó. Ej! *(Kiránlja magát és Samuhoz siet, dühösen ellöki a kintorna mellől, s az elhallgat.)*

Mari. *(Előre jön, tekintete lalálkodik Lacziéval.)*

Laczi. *(Megismeri, ijedten, magában.)* Szent Isten! Mari!! *(Elfordul.)*

Mari. *(Nem bírva indulatával, hozzá siet, s nyakába borul, — kitörve.)* Laczi! Laczi! én vagyok!

Mind. *(Bámulva.)* Ah! ah! mi ez?

Laczi. *(Kibontakozik karjaiból, s ellaszítva magától, durván rákiált.)* Mit akar? Megbolondúlt? . . .

Mari. *(Roskadozva apja felé tántorog.)* Jaj! jaj! Semmit! *(Összeroskad.)*

Mind. Mi ez? mi ez már?

Fúvó. *(Látva és figyelve a Mari és Laczi közti jelenetet, Laczihoz rohan, megragadja s szembénzésre erőszakolja, — a dühtől lihegve.)* Ki vagy?

Laczi. *(Durván.)* Mi köze hozzá?

Fúvó. Gazember! te vagy, akit mi keresünk!

Laczi. *(Elaszítja.)* Félre innen! — nem ismerem magukat!

Fúvó. *(A kis fiút, kit Károly kézenfogva tart, felkapja s eleibe tartja.)* Nézd! ismered-e ezt?

Laczi. *(Elfordul.)* Nem ismerek senkit!

Fúvó. Alávaló, becstelen! ki elhagyta, megtagadta tulajdon gyermekét!

Mind. Gyermekét?

Fúvó. *(Körülnéz a bámuló tömegen.)* Igen, igen, ez az ő gyermeke! — *(Felrázza Mari.)* Kelj fel, te gyáva! hisz itt a pillanat! — Nézz szembe a hazuggal és beszélj!

Mari. *(Főlemelkedik.)* Nincs több szavam, atyám! . . . Menjünk! *(Magával húzza.)*

Fúvó. Nem megyünk!

Juczi. *(Laczihoz indulatosan.)* Laczi! beszélj, mi ebben az igaz?

Laczi. Semmi!

Juczi. Hazudsz! Ezek ismernek téged.

Laczi. *(Erősen hangsúlyozva.)* Meglehet!

Juczi. Ez az asszony vagy kedvesed, vagy feleséged volt, — úgy-e? — ez pedig a te gyermeked!

Laczi. (*Bosszankodva vállat von és elfordul Juczitól.*) Ej! . . . mit! . . .

Juczi. (*Visszafordítja dühösen.*) Nem „mit!“, hanem nézz a szemembe és valld be, hogy igaz!

Laczi. (*Kevély haraggal.*) No hát — igaz!

Juczi. Óh, jaj, jaj nekem! . . . Ez a szégyen megöl!!

TIZENKILENCZEDIK JELENET.

VOLTAK, PERGŐ, DÁMA, BIMBÓNÉ, POLGÁROK.

Pergő. Mi az! mi történt itt? — Juczi, mi bajod?

Juczi. Óh apám, apám! végem van!

Pergő. Miért?

Juczi. Nézd, az ott (*Marira mutat*) a Laczi neje, — az pedig a gyermeke!!

Pergő. Ah, gyalázat! (*Laczira akar rohanni, de megfogják.*)

Laczi. Soh'se dühösködjének, én mindenért felelek!

Mari. Felelj az isten előtt szenvedéseimért!

Juczi. S az én megrontott életemért!

Pergő. Hallatlan gyalázat! (*A vendégekhez*) Barátim! Becsületes polgártársak! jertek, hagyjuk itt ezt a bűntanyát! . . .

Többen. (*Békítve.*) No, no! de mégis!

Pergő. Aki engem szeret és becsül, az velem jön! (*Laczi fenyegelve.*) Megállj! ezért a gyalázatért elégtételt veszek! (*Megragadja Juczi kezét.*) Jer, leányom, be se tedd a lábad . . .

Juczi. (*Vonakodva.*) De édes apám!

Pergő. Egy szót se! haza jösz, s elváltok egymástól! (*Erővel vízsi karjánál fogva.* — *A néphez.*) Barátim, jertek! (*Elmennék s utánuk a vendégeknek nagy része.*)

Dáma. (*Magában.*) Menjek? ne menjek? . . . Ej, ebből hatalmas per kerül; megyek s ott ütöm a vasat, ahol melegebb! (*El.*)

(*Szünet.*)

(Laczi a szin közepén áll, lehajtott fővel, megtörve. — Fióvó a kintornára könyökölve tartja fenn magát, térde meg-megcsuklik. — Mari sir, s a gyermeket kézen tartja.)

Bimbóné. (Zokogva kítör s Laczi eleibe áll.) Fiam, fiam! mi lesz belőled?

Laczi. (Felkapja fejét s vad elhatározással.) Majd megtudja holnap az egész világ, — s te is, édes anyám!

(A függöny legördül.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Malom belseje. — A nézővel szemben balra egy nagy tölgy-ajtó, mely a legények kamarájába vezet, jobbra könnyebb ajtó két lépcsővel, mely a konyhába vezet. — A szin közepén hosszában elnyúló örlőkövek két részre osztva, úgy, hogy közepén jó széles és magas lépcső essék, — az emelvény, hol a garatok vannak, karfával van ellátva. — Túl az emelvényen, a jobb sarokban egy ajtó látszik, mely a vizre szolgál. — Lisztes zsákok, véka, fejsze ide-oda támasztva hevernek.)

ELSŐ JELENET.

CZITERNÉ, KÓKÁNÉ, SAMU, NŐK, FÉRFIAK. (Imitt-amott ülnek zsákokon, stb.)

Cziteráné. No Samu, beszéld el, hogy hogy' esett a dolog? mert azért vagyunk ám itt?

Kókáné. Úgy, úgy, fiam, kezd rá!

Samu. (Fent ül a garat tetején s eszik.) Nem a kendtek nyelvére való az!

Cziteráné. Ejnye te semmiré való . . .

Kókáné. Neveletlen . . .

Cziteráné. Hát kik vagyunk mi? . . . he? . . .

Samu. (Kurtán.) Vén asszonyok!

Cziteráné. }
Kókáné. } (Egyszerre.) Micsoda?

Samu. Hát vén asszonyok!

Cziteráné. }
Kókáné. } (Felpattanak.) Mondd ki csak még egyszer!

Samu. (*Kiállva.*) Vén asszonyok! no! vagy vén boszorkányok!

Cziteráné. Ejnye te lisztlopó!

Kókáné. Megállj! ezért megüstökölünk! — (*A lépcsőn Samu felé sietnek.*)

Samu. (*Védi magát.*) Hozzám ne nyúljanak, mert szúrok!

Cziteráné. (*Megfogja a kezét.*) Lassabban, te malacztolvaj!

Kókáné. Te kicsapott molnár inas!

Samu. Ne izéljenek már, no!

Cziteráné. Addig nem hagyunk békét, míg el nem mondod, hogy mik történtek itt?

Samu. Jó, jó no! elmondom! csak aztán maguk se emlegessék többet azt a malacztot!

Cziteráné. Hát gyere le.

Samu. Minek? jó nekem itt is!

Cziteráné. (*Leül a malom lépcsőjére.*) No hát beszélj!

Samu. Hol kezdjem?

Cziteráné. Az elején!

Samu. Akkor ma se érünk a végire.

Kókáné. Csak azt mondd meg, fiam, hogy igazán igaz-e?

Samu. Az a!

Cziteráné. Csakugyan itt volt az a gyermekes asszony

Samu. Itt bizony!

Cziteráné. Teremtő szent atyám!!

Kókáné. Óh, óh, óh!

Samu. Csendesen! hisz még most is itt vannak!

Cziteráné. Ne beszélj!

Kókáné. Hol?

Samu. Ott ni, a kamarában! — De nehogy tudtára adják Laczi bácsinak, mert akkor „jaj“ lesz mindnyájunknak!

Cziteráné. }
Kókáné. } (*Egyszerre.*) Miért?

Samu. Mert rettenetesen haragszik rájuk! — Azt mondta, hogy meg ne lássa őket, mert megöli!

Cziteráné. S még se mentek el?

Samu. Nem, mert nem tudnak! Az az öreg, a ki már száz esztendő is lehet, megint nyögő beteg. — Aztán pénzők sincs!

Cziteráné. Nincs?

Samu. Jaj dehogy van! Borzasztó koldus familia ez! oszt' még a mesterségök is olyan!

Kókáné. Hát Juczikát sajnálja-e Laczi?

Samu. Nem sajnál az senkit; — csak haragszik. — Az egész világot szeretné megölni, már magát is meg akarta ölni!

Cziteráné. }

Kókáné. } (*Egyszerre*) Ne beszélj!

Samu. Bizony jobb is, ha nem beszélek; mert még a torokomra forr!

Cziteráné. }

Kókáné. } De csak beszélj, beszélj, Samu!

(*A jobb oldalon zaj. — Kívül.*) Jaj! segítség!

Mind. Mi az?

MÁSODIK JELENET.

VOLTAK. BIMBÓNÉ.

Bimbóné. (*A jobb oldali ajtón kétségbeesetten befut.*) Jaj! emberek, asszonyok! Segítség! Jertek, segítsetek!

Mind. Mi az? mi történt?

Bimbóné. Jaj! végünk van! az az ember . . . óh teremtő isten! . . .

Mind. Beszéljen!

Bimbóné. Meg akarja magát ölni!

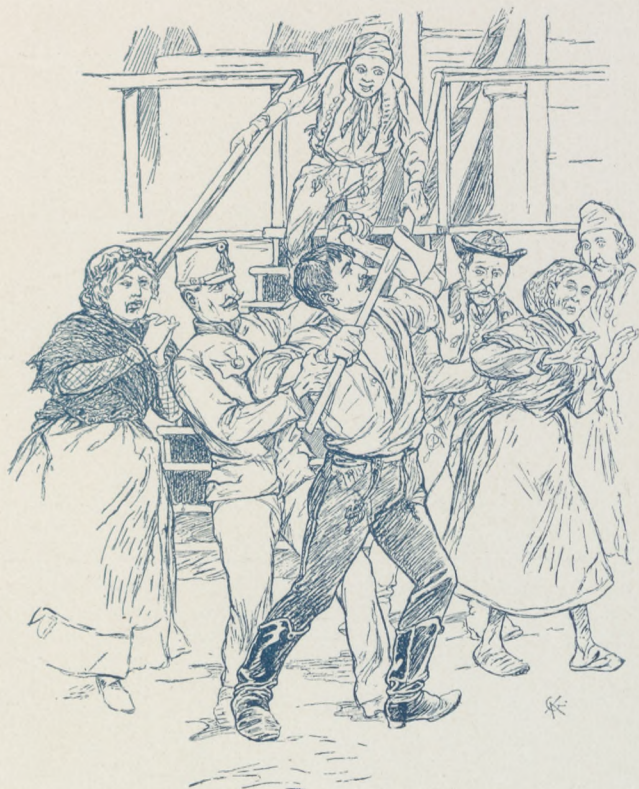
Mind. Kicsoda?

Bimbóné. A fiam! a Laczi fiam!

Mind. Hol? hol?

Bimbóné. (*Jobbra mutat.*) Ott! ott bent a szobában! ott küzködik vele Károly, a bátyja! . . . Jöjjenek, fogják meg! válaszszaak el egymástól.

Mind. Menjünk! Menjünk! — (*Indulnak.*)

Laczi : Bocsáss ! hadd gyilkoljak !

A kintornás család, III. felv., 3. jel.

jele
aka

vét

tag
min

néz

nen

má

a
nek
sze

HARMADIK JELENET.

VOLTAK. LACZI. KÁROLY.

Laczi. *(Dült arczczal, ruhája szétbontva, mindkettőlőjkön a dulakodás jelei látszanak. — Izgatott, durva hangon szól a szembe jövőkhöz.)* Hová akarnak menni?

Mind. *(Visszahuzódnak.)*

Bimbóné. Fiam, fiam! mit akarlál tenni?

Laczi. Egy szót se szóljon anyám, még nincs vége!

Bimbóné. *(Erélylyel.)* De vége legyen, azt mondom!

Laczi. *(Vadul rá néz.)* Anyám! Tudja, hogy maga ellen soha se vétettem! . . .

Bimbóné. Vétettél, mert meggyaláztál!

Laczi. *(Fenyegelve.)* Anyám!

Bimbóné. Nem vagyok anyád, ha ilyeneket mivelsz! — Megtagadom tőled anyai szivemet, s inkább halálatot kérem az istentől, mint sem hogy én a te bűneidet lássam!

Laczi. Anyám! ne tölts több olajat a tűzre!

Bimbóné. De töltök, mert van miből! — Emberek! Jó lelkek, nézzétek ezt a rossz fiut! . . . Ez . . .

Laczi. *(Fejszét ragad, s a néphez.)* Ej! . . . ki innen, aki halni nem akar! . . . *(A nép szétfut.)*

Károly. *(Megragadja Laczi kezét.)* Laczi! térj eszedre!

Laczi. Bocsáss! hadd gyilkoljak! hiszen én is meg vagyok már ölve!

Bimbóné. Anyádat öld meg először, — rossz fiú! . . . *(Zokogva a lépcsőre borul. Szünet. Károly int a még bent maradt egy pár embernek, hogy menjenek ki. — Laczi eldobja a fejszét, s magához térve, egészen szelíd, fájdalmas hangon.)*

Laczi. Keljen fel, anyám! . . . S aztán hagyjanak magamra!

Bimbóné. Nem, — egyedül nem hagyunk!

Laczi. Hát mindig a sarkamban lesznek?

Bimbóné. Míg véred le nem csillapul!

Laczi. Csendes az már, mint az álló patak!

Bimbóné. De megint felbuzdul!

Laczi. Nem! — Ne féltsenek . . . ki se lépek innen!

Bimbóné. Hát mit csinálsz itt?

Laczi. Lefekszem! . . . s alszom.

Bimbóné. Igazán?

Laczi. Igazán, — ha isten is megsajnál! — *(Elborul.)*

Bimbóné. Úgy-úgy, fiam! — Térj hozzá, s megsegít!

Károly. *(Tűtkön anyjához.)* Jőjjön, anyám, majd vigyázok én rá.

Bimbóné. Jó lesz! — *(Laczira néz.)* Nézd csak, — sír! — ezt még nem tette! — Megeredt nála a jóság forrása, s talán jó utra tér vele! — *(Gyöngéden Laczihoz.)* Úgy-úgy, fiam! — tűrj egy kicsit! hiszen majd jóra fordul ez megint! — Látod, magad szerezted a bajt, s magadnak is kell jóvá tenni azt! — No, feküdj le, s álmodd meg a türelmet rózsástul! — *(El Károlylyal.)*

NEGYEDIK JELENET.

LACZI, *egyedül.*

Laczi. „Magad szerezted a bajt!“ . . . Igaz! . . . De hogy teszed jóvá? . . . Most látom, érzem, hogy én mégis rossz, nagyon rossz voltam! . . . De hát miért? hiszen ezt az asszonyt soha sem szerettem úgy, mint Juczit! . . . Tetszett a jósága, tetszett az ő forró szeretete; de a mint nem láttam, úgy elfelejtettem, mintha soha se láttam volna! — s az éppen a bűnöm, hogy elfelejtettem! — Óh, csak az a gyermek ne volna! . . . *(Leül a lépcső aljára.)*

ÖTÖDIK JELENET.

KÁROLY. *(Hátul a jobb oldali sarok-ajtón bejön, s az emelvényen egy garad mellé vonul, nézi Laczit.)*

Károly. Itt van! — De nem hagyja nyugodni a rossz lelkiismeret.

Laczi. *(Magában.)* Azt magamhoz veszem!

Károly. *(Fent magában.)* Hej, öcsém, öcsém, de le is sülyedtél!

Laczi. Hát Juczi? . . . vajjon mit gondol most felőlem magában?
— Vajjon gondolja-e, hogy azért mégis csak őt szeretem? — Dehogy

gondolja! — Inkább sír, átkozódik; s van rá oka, mert gyalázatba hoztam!! . . .

Károly. (*Magában, fent.*) Hja! hiába! Így jár, a kit kényesen nevelnek!

Laczi. Hát az apja? hát az emberek? . . . Az egész világ rólam beszél! . . . Óh! de átkos élet nehezedett reám!! . . . Hát még tovább? . . . Most a hitelezők majd megtudják, hogy így vagyunk! . . . mind megrohannak, — tönkre tesznek! s anyám is, én is koldusbotra jutunk! . . . Óh! jaj! de megvertél láttatlan istenem (*Kezeibe hajtja fejét és sír.*)

HATODIK JELENET.

MARI. VOLTAK. (*Lassan kijön a kamarából, észreveszi Laczit, közeledik hozzá, megáll két lépésre tőle.*)

Mari. (*Magában.*) Sir! . . .

Károly. (*Fent, magában.*) No bezzeg! most jön a hadd el hadd! Erre már kíváncsi vagyok! (*Figyel.*)

Mari. (*Szelíden.*) Ki törülje le azokat a keserű könyveket?

Laczi. (*Meglepetve ránéz, kevés szünet után.*) Aki okozta!

Mari. Az én vagyok!

Laczi. (*Határozottan.*) Te!

Mari. Hát az enyimeket letörülted-e te?

Laczi. Okoztam?

Mari. Sokat; nagyon sokat!

Laczi. Felejtsd el, s tudd be abba, hogy engemet is nagyon megrikattál!

Mari. Jó, — betudom, hisz úgylis vége már közöttünk mindennek!

Laczi. Bár ne lett volna kezdete se, — soha!

Mari. Ezt már az én szívem ezerszer elsírta! . . . De csak azt mondd meg, hogy mi lett a te szivedből!

Laczi. Kő!

Mari. Miért?

Laczi. Tudom is én!

Mari. Rossz voltam?

Laczi. Nem; — a jónál is jobb!

Mari. Tehát miért?

Laczi. Elfelejtettelek!

Mari. A gyermeket is!

Laczi. Azt is!

Mari. Ugy nem is volt szived!

Laczi. Meglehet! . . . Azt hittem, hogy meghalt.

Mari. Azt szeretted hinni! . . . Pedig eljött szegény . . . elhoztam, hogy apját ismerje meg; de mire ide ért, meghalt számára az apa!

Laczi. (*Elfordul tőle.*) Ne beszélj!

Mari. Ne tiltsd el tőlem ezt a pár szót! — Hisz úgy se hallasz többé még hirt se felőlünk! . . .

Laczi. No hát beszélj! . . . de ne sokat, mert látod, hogy törve vagyok én is!

Mari. Látom! . . .

Laczi. Mért sirsz?

Mari. Nem azért, mintha mégis szeretnék! . . . óh nem! . . .

Laczi. Hát miért? . . .

Mari. Hogy kiapadjon forrása örökre!

Laczi. (*Magában, fejét tenyerébe süllyesztve.*) Jaj, jaj! de fáj ez is!

Mari. A szegénység s nyomorúság nem ér rá szeretni!

Laczi. Elég!

Mari. Kenyeret kér a gyermek anyjától; kenyeret az öreg koldus éhező lányától!

Laczi. Vigy el mindent, amit itt találsz; — többet nem tehetek!

Mari. Én nem kérek, és nem panaszkodom . . .

Laczi. Hát akkor mi kell?

Mari. Csak történetünk eleje jutott eszembe, mikor még azt daloltuk együtt, hogy: „Szeretlek én egyetlenegy virágom!” . . . Az elejét te igen jól tudod, hát csak a végit kellett elmondanom.

Laczi. Hogy jutottatok ennyire?

Mari. Szegények voltunk mindig; de nem nyomorultak!

Laczi. Hát most azok vagytok?

Mari. Apám három év előtt megsiketült, s így mesterségét nem

folytathatta. — Bátyám, ki apámnak segédje, mindene volt, — meghalt ;
— én pedig gyalázatot hoztam ősz fejére !

Károly. (*Magában, fent.*) Nem te hoztad azt, szegény szerencsétlen !

Mari. Rólad pedig három egész évig semmi hír! . . . Mintha eltűntél volna a föld színéről. — Leveleim visszajöttek mind !

Károly. (*Magában.*) Pizskos !

Mari. Ekkor szolgálatba álltam . . .

Károly. Tiszta !

Mari. Apám pedig elővette az ő kedves kintornáját, amit egész életén át rontott és javított . . . megölelte . . . talán szívesebben, mint engem szokott . . . sirt, sóhajtott, aztán ráborult s azt mondta : „Tudtam, hogy rádszorulok, hogy te adsz nekem vénségemre kenyeret!“ Aztán a hátára vette s elindult házról házra, eljátszani azt a kint, amit azok a hangcsövek ismertek legjobban! . . .

Károly. (*Magában.*) Becsületes ! talpig becsületes !

Mari. Hogy most itt vagyunk, annak is te vagy az oka! — Apám látni, ismerni akart s beszélni veled! — Hiába biztattam hónapról hónapra, évről évre eljöveteleddel, — már nem hitte el ; — sőt újra meg újra gyanúval kinezott, hogy hazug vagyok, hogy a gyermek apja isten tudja ki?! . . . Óh, mennyit szenvedtem! . . . mennyit túrtam én!! . . . Végre elhatároztam, hogy felkereslek, s elindúltunk hárman faluról falura, városról városra!

Károly. (*Magában.*) Istenem! milyen az igaz szerelem!

Mari. Így jutottunk ide.

Laczi. Hát most mit kívánsz tőlem ?

Mari. Semmit! — Szegény apám pert akar kezdeni, — ha jobban lesz.

Laczi. Pert? . . .

Mari. De ne félj, én megtagadlak a törvény előtt, az emberek előtt, mint a hogy te megtagadtál engem!

Laczi. (*Merően ránéz.*) Mari! . . .

Mari. Isten legyen a bíró felettünk!!

Laczi. Úgy, úgy, csak beszélj! . . .

Mari. Te szeresd hitvesed, én pedig majd szeretem azt az apátlan gyermeket!

Laczi. Az itt marad, az az enyim!

Mari. Féltre beszélsz? . . .

Laczi. Úgy beszélek, mint a gyermek apja.

Mari. Ahoz többé nincs jogod.

Laczi. Van!

Mari. Nincs!

Laczi. Hisz' apja vagyok!

Mari. Többé nem vagy!

Laczi. Úgy? . . .

Mari. Annak szerelmem volt apja; te pedig azt csúfosan kijátszottad!! hű szívetem hűtlenül megcsaltad!

Laczi. Ej, bolond beszéd! Te azzal csak magadat kötöd rám; pedig te nem kellesz! — csak a gyermek!

Mari. Se a gyermek, se én nem lesz tied!

Laczi. Nem?

Mari. Nem!

Laczi. Már most csak azért is megmutatom a világnak, hogy férfi vagyok és becsületes ember . . . A gyermeket magamnál tartom, felnevelem, s emberré teszem! . . . Te pedig apáddal együtt mehetsz — a honnan jöttél!

Mari. Megőrültél?

Laczi. Megjavultam! — Hol az a gyermek?

Mari. *(Az ajtóhoz rohan.)* Ide ne közelíts, mert egyikünk meghal!

Laczi. Ej, dehogy hal!

Mari. *(Fejszét ragad.)* Jőjj hát, ha halni akarsz, — én nem akarok; — mert a börtönben is anya leszek! . . .

Laczi. Lássuk hát azt a halált, hisz úgy is azt keresem! *(Neki megy.)*

Károly. *(Hirtelen lerohan a lépcsőn és ellődülja Laczit s Mari eleibe áll, védő helyzetben Laczihoz.)* Pusztulj, gyalázatos! megtagadtad őket, nincs hozzájuk semmi jussod! — Annak a gyermeknek mától kezdve — én vagyok az apja!

VÁLTOZÁS.

(Diszlet, mint a második felvonásban.)

HETEDIK JELENET.

SAMU.

Samu. Már csakugyan nem tudom, hogy mi lesz velünk? . . . Tótágast áll itt minden, és az egésznek én vagyok az oka! Mert ha ezt a familiát nem vezetem nyomra, minden a legjobb rendben volna! — Jaj, de éhes vagyok! (*Kitekint.*) Ni-ni-ni, Pergő maiszter uram meg a potya! . . . erre tartanak! no, ezek elől jó lesz kitérni. (*Bemegy az istállóba.*)

NYOLCZADIK JELENET.

PERGŐ. DÁMA. (*A nagykapun.*)

Dáma. Hát pajtikám, csak erősen tartsd magadat! — különben melletted leszek én. — Az elválás bizonyos! — Semmiféle alku el ne fogadj! — Különben melletted leszek én! — A menyasszonyi hozományt az utolsó tűig visszaköveteljük, a költségeket megfizettetjük, de nehogy nagylelkűsködj s elengedj valamit! . . . Különben majd melletted leszek én!

Pergő. Ne félj! erős leszek és szigorú! — Csak az a kérdés, hogy akar-e ő is?

Dáma. Bizd rám! bele viszem én úgy, hogy akarni fogja.

Pergő. Aztán az a leány se mondta határozottan, hogy válni akar.

Dáma. Már hogyan mondta volna?

Pergő. Én nem hallottam.

Dáma. Mert nem figyeltél! — Egyébiránt, ha el birjátok viselni ezt a világra szóló gyalázatot, akkor legjobb lesz egyszerűen beállítani Laczihoz, s gratulálni neki azért a csinos komédiáért, amit számunkra rendezett!

Pergő. Ugyan, ne beszélj ilyen bolondokat! Menjünk, s add elő a dolgot te, mert én bennem forr a méreg most is!

Dáma. Jobb is lett volna, ha egyedül jövök!

Pergő. A már igaz! *(Bemennek a konyhába.)*

KILENCZEDIK JELENET.

SAMU. *(Kijön.)*

Samu. Tyűh! mi lesz ennek a vége?! . . . Csak az a potya ne avatná bele magát! — mert ahova az üti az orrát, ott rendesen sírva néznek utána! . . . Hej! ha egyszer én rá üthetnék egyet, de jól esnék, még talán jobban, mint az a malacz-pecsenye esett! — Ejnye, megint éhes vagyok! — *(A konyhába körül ólálkodik.)*

TIZEDIK JELENET.

JUCZI. VOLT.

Juczi. *(Bekötött fövel, egyik kezében napernyő, a másikban egy kézi táska. — Lopva sompolyog az udvarra, s félve körülnéz.)* Jaj, csak idő előtt észre ne venne valaki!

Samu. *(Meglátja.)* Ni-ni-ni! a bizony isten Juczi kisasszony! *(Rákiált.)* Juczi kisasszony!

Juczi. Jaj! végem van! *(Nagyon megijed.)*

Samu. Juczi kisasszony!

Juczi. *(Kézzei, lábba hallgatásra int.)* Csitt, te! csitt!

Samu. *(Magában.)* Ni-ni, még most is verést ígér!

Juczi. *(Magához inti.)*

Samu. Magához int, vajjon mit akar? — *(Oda megy.)*

Juczi. *(Gyöngéden arczul üti.)* Ne kiabálj, te buta!

Samu. *(Mosolyogva.)* Miért?

Juczi. Hát nem látod, hogy szököm!

Samu. Szökik?

Juczi. Persze!

Samu. Hova?

Juczi. Haza, hazulrúl!

Samu. Talán magát is kikurgatta a maiszter úr?

Juczi. *(Sóhaj.)* Hej Samu, nagy baj van ám!

Samu. *(Szintén sóhaj.)* Tudom!

Juczi. Itthon van-e Laczi?

Samu. Itthon!

Juczi. Szomorú-e?

Samu. Mint a kifordított bunda.

Juczi. Emlegetett-e engem?

Samu. A kisasszonyt?

Juczi. Bolond! nem vagyok én már kisasszony!

Samu. Az ám; hiszen már férjhez ment.

Juczi. Férjhez! . . . De hogy? . . .

Samu. Bizony jobb is lett volna, ha bevárta volna azt, míg én felszabadúlok!

Juczi. *(A napernyővel gyöngéden megüti.)* Ejnye, te semmiházi! . . . no nézd, még mit ki nem mer mondani?! . . .

Samu. Az ám, — hamarabb kellett volna!

Juczi. Talán bizony szerelmes voltál belém?

Samu. A bolondulásig!

Juczi. *(Nevet.)* Nagy szerencse rám nézve! — *(Körül nézve.)* No, ne vesztegessük a szót ilyen haszontalanságra!

Samu. Az ám, haszontalanság! — De ha tudná, hogy miért jött a maiszter uram a „potyával“, akkor másképp beszélne!

Juczi. Már itt vannak?

Samu. Itt bizony!

Juczi. Régen?

Samu. Nem nagyon régen. — De én hallottam, mikor arról beszéltek, hogy „muzáj“ elválni.

Juczi. Jaj istenem! — Samu! lelkelem Samukám!

Samu. Aha! úgy-e most már szeret?

Juczi. Szeretlek, csak azt tedd meg, amire kérlek!

Samu. Mi az?

Juczi. Eredj be a szobába és Laczinak súgd meg, hogy itt vagyok. — De úgy, hogy senki észre ne vegye.

Samu. De hátha a maiszter uram meglát?

Juczi. Ne törődj vele!

Samu. De hátha ő tör össze?

Juczi. Kisebb gondja is nagyobb most nálad!

Samu. Jól van no, rászánom magamat! — Pedig nem érdemli a kisasszony!

Juczi. *(Kérve.)* Samukám! tedd meg, édes Samukám!

Samu. Úgy-e, hogy most még jobban szeret?

Juczi. Jobban, jobban, csak eredj!

Samu. Megyek! — Hej! ha az a malacz nem lett volna! — De hát mit mondjak neki?

Juczi. Hogy rögtön jőjjön ki, mert beszédem van vele! — Csak arra vigyázz, hogy az apám észre ne vegye!

Samu. Ne féljen, kisasszony! ha én bele fogok valamibe, ki is viszem! — *(El)*

TIZENEGYEDIK JELENET.

JUCZI. *(Egyedül.)*

Juczi. Ez a bolondos fiú még mindig kisasszonynak hív, pedig hát már főköttő van a fejemen! — No, de még ilyen állapotban sem hiszem, hogy lett volna valaha menyecske! — — — De hiába! nem tehetek róla, én szeretem; szeretem minden bűne mellett is ezt az embert! — Hiába akarom magamra disputálni, hogy ne szeressem; hiába izzad meg a gondolkozásba homlokom; ez a bolondos sziv csak azt dobogja, hogy: szereted, szereted, hiába tagadod!

Dal:

*Dombon van a háza,
Szélnek van fordítva.
Erre az ablaka.
Engem lesnek rajta!
Titkos a szerelem,
Fél az árulástól,
Édes kedves galambom,
Nem válunk egymástól!*

TIZENKETTEDIK JELENET.

MARI. (*Kezében hárfával jön ki a malomból.*) JUCZI. (*Egymást meglátva, visszahökkennek, egy percnyi szünet.*)

Juczi. (*Magában.*) Hát ez az asszony mégis itt van?

Mari. (*Magában.*) Ezt is visszahozta a szive!

Juczi. (*Magában.*) Istenem! hátha azt szereti?

Mari. (*Magában.*) Erre is bút hozott! — (*Közeledik Juczi felé.*)

Juczi. Jó napot kívánok!

Mari. Alásszolgája!

Juczi. Hát mégis itt vannak?

Mari. (*Sóhajjal.*) Itt!

Juczi. Talán ki is békültek? . . .

Mari. Én nem tartok haragot.

Juczi. Hát Laczi?

Mari. Őt többé nem ismerem!

Juczi. Megveti, — úgy-e megveti?

Mari. Méltó volna rá!

Juczi. Hát gyűlöli úgy-e, szive mélyéből gyűlöli?

Mari. A gyűlöletnek semmi haszna!

Juczi. Akkor hát megbocsátott neki?

Mari. Azt gondoltam magamban, hogy általa bűnhödtem bűnömért.

Juczi. Hát maga volt a hibás?

Mari. Én, mert szerelmemnek nem birtam határt szabni!

Juczi. De édes istenem, ha maga ilyen okos, derék nő, hát miért engedte magát elcsábíttatni?

Mari. (*Meglepetve rá néz, más hangon.*) Hát kegyed miért engedte?

Juczi. Én? . . . hiszen engem nem csábított.

Mari. (*Föllángoló indulattal.*) Hanem kegyed őt! nemde?

Juczi. No, igen! Az az, hogy én elszerettem őt, ő meg elszeretett engem, anélkül, hogy nagy fáradságba került volna; — hisz ez természetes!

Mari. (*Egy percnyi küzdelem után csillapulva.*) Igaza van; mindig az a győztes, aki a játékot megnyeri!

Juczi. Én legalább azt hiszem, hogy minden lány, s minden nő arra törekszik, hogy azt a férfit, akit megszeretett, a magáévá tegye.

Mari. Igaz! tökéletes igaz!

Juczi. Vagy kegyed nem azért szerette, hogy egykor felesége legyen?

Mari. Oh, istenem! hiszen bizonyosnak hittem!

Juczi. No látja? — Így tűnik ki, hogy egyformák vagyunk!

Mari. (*Keserű megnyugvással.*) Mindnyájan egyformák!

Juczi. De úgy-e azért én rám nem haragszik?

Mari. Miért haragudnám? . . . Hát ki tehet arról, hogy egyformák vagyunk?

Juczi. Hanem ezért annak a rossz embernek bűnhődni kell!

Mari. Az a kegyed dolga!

Juczi. Tudom, s nem is kerüli ki.

Mari. Mivel tudná őt kegyed büntetni?

Juczi. Oh galambom, ezer útja s módja vagyon, de egy a legdicsőbb!

Mari. Melyik?

Juczi. A rabság! — Mert most már bizonyos, hogy az lesz; én kormányozom őt, s nem ő engem; én leszek az úr a háznál, s nem ő!

Mari. Veszélyes játék!

Juczi. De már ez is nyerve van; és az nekem olyan jól esett!

TIZENHARMADIK JELENET.

KROLY. (A malomajtóban háttal fordulva — megjelen, mintha vissza-
beszélne.)

Juczi. (Meglátja.) Jaj! valaki jön! — Ne mondja meg senkinek,
hogy itt vagyok; csak Samut figyelmeztesse, hogy ide bujtam! —
(Hirtelen el az istállóba.)

Károly. (Visszamegy a malomba.)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

MARI. (Maga.)

Mari. Hát én hová bújjak, hogy elfelejtsenek?! . . . Ej! .
félre tőlem búbánat, lelki mardosás! . . . Legyen vége már egyszer a
síró jósnak; támadj fel újra szivem és add el magad a kerek
világnak!! . . . Légy szilaj, csapongó! add prédára mindened, amivel
isten megáldott, vagy megvert! . . . Hisz a világ jószágomat csak
szánja és becsületességemnek ára: csak nyomor! — Óh, ha tudtam
lépnem, hogy egykor az élet még ilyenre tanít, régen oda kellett volna
úgy veszik:— amilyen! . . . (Megborzad.) Jaj! . . . de gyászos gondolat!
(Homlokát szorítja) örvény! örvény! ne tátongj előttem, mert partodon
állok, s bele szédít az inség irgalmatlan kinja! . . . Ne, ne játsz velem
incselkedő gonosz, hisz én anya vagyok! . . . S ki lenne az én
gyermekem őrző anyala, ha én rossz lennék? . . . ki tanítaná
imádkozni? . . . ki tanítaná szeretni, s kit tudna szeretni, — ha nem
a jó édes anyát!? . . . (Letérdel.) Óh! szegények istene! ajtódon
kopogtatok: nyisd ki jótéteményed legkisebb ajtaját, s vezess
igaz utra!! . . .

TIZENÖTÖDIK JELENET.

VOLT, KÁROLY.

Károly. (Visszabeszél.) Úgy, úgy, csak készüljenek! — (Megfordul,
Marit meglátva előre jön.) Ejnye de jó, hogy még itt találok! — Már

azt hittem, hogy valahol a faluban jár pénzt keresni, s épen utána indultam.

Mari. Miért?

Károly. Hát, beszélni akarok kegyeddel — komolyan.

Mari. Miről?

Károly. Egyről-másról! . . . Ismer már engem úgy-e?

Mari. Ismerem.

Károly. Nos! — hát mit szól hozzám?

Mari. Ha kérdez, — felelek!

Károly. Jó. — Hát először is azt kérdezem: hogy . . . ejnye, hát nézzen a szemembe, — hát azt kérdezem: hogy . . . no! nézze meg az ember! megint lesüti a szemit! . . . nézzen hát rám! — *(Mari ránéz.)* Így ni! — Nohát, azt mondja meg: hogy tudna-e engem szeretni? . . . *(Hosszú szünet. — Mari a hárfára könyökölve mélyen elgondolkozik.)*

Károly. *(Várja a feleletet, kétszer-háromszor ránéz, — végre magában.)* Hm! . . . megnémult a szóra! . . . *(Fenn.)* Fogas kérdés — úgy-e?

Mari. *(Mindig abban a helyzetben „igenre“ rázza fejét.)*

Károly. Biz az ez! . . . de hát harapja ketté, s nyelje le a mérgit.

Mari. Hátha beteg leszek tőle?

Károly. Kigyógyítja a hűség!

Mari. Egyet az sem, — soha!

Károly. Mit?

Mari. A szégyenemet!

Károly. Kedves babám, hát vajjon melyik aczél nem kap rozsdát, ha nem őrzik s meg nem tisztogatják?

Mari. Ezt a rozsdát nem lehet kivenni!

Károly. Nem, ha nem akarjuk! . . . De ha én azt mondom: hogy galambom légy enyim s ne törődj a multtal, ha én nem törődöm, — én meg nem, — mért tudom, hogy te azt nagyon keresztül szenvedted!

Mari. Szépen gondolkozik!

Károly. Szébb lesz, ha megteszszük!

Mari. De mért akarja magát hozzám kötni?

Károly. Bohó! hiszen nem nekem, hanem neked kell kötni!

Mari. Épen azt nem akarom.

Károly. De akarom én, csak értsük meg egymást.

Mari. Én már értem!

Károly. Nem hiszem.

Mari. Sajnál engem s ezt a szegény kintornás családot!

Károly. Nem én!

Mari. Hát akkor miért akar jót tenni velünk?

Károly. Mert téged megszerettelek!

Mari. (*Magában.*) Óh, istenem! — (*Örömmel.*) Hát még olyan is van, aki engem szeretni tud?!

Károly. S azt tudod, hogy özvegy ember vagyok?

Mari. Tudom!

Károly. Azt is tudod, hogy csak vasúti bakter vagyok?

Mari. Azt is!

Károly. No hát azt is tudd meg, hogy én már tíz leányt kérttem meg; de egyiknek sem tetszett se a hivatalom, se magam! — Nekem pedig asszony kell! . . . mert hiába, nekem abban telik minden kedvem! — Asszony nélkül üres nekem a ház; erdő, mező pusztá; — semmi a nagy világ; — ürsz a szívem is!

Mari. Derék, nemes ember!

Károly. Az volt az őszám; de én már csak vasutas vagyok!

Mari. Annál nemesebb!

Károly. Nem dicsekszem soha; de most arra is rá számom magamat!

Mari. Miattam ne tegye; eleget tudok már!

Károly. Pedig még nem mondtam semmit.

Mari. Többet mondott egy szavával, mint más száz annyival.

Károly. Melyik szó volt az?

Mari. Találja ki?

Károly. (*Kissé gondolkozva.*) Hm! — a szerelem?

Mari. Nem!

Károly. A rozsdá?

Mari. Nem!

Károly. A hűség?

Mari. Az, az! (*Lelkesülten.*)

Károly. (*Biztatóbban.*) Meglásd galambom, azt is eltanulod tőlem!

Mari. Azt hiszi, nem tudom?

Károly. Tudod; tudhatod! — de csak úgy, mint a párja vesztett gerle: sírva, ríva, epekedve

Mari. Igaza van!

Károly. De ha hozzám iskolába állasz, megtanulod kedvre kelve turbékolva; hű párodát hűn szeretve!

Mari. Hol tanulta ezt a gyönyörű beszédet?

Károly. Ott, abban a magányos házikóban, — távol az embe-
rektől! . . .

Mari. S kitől? . . .

Károly. Munka közben magamtól; munka után a nagy természetől!

Mari. Messze van ide az a ház?

Károly. Tíz vasúti mértföld!

Mari. S milyen helyen?

Károly. Egy csendes völgyben. — Felettünk hegybe hegy szakad, a melyeket vad rengeteg borít; előttünk a vasút kanyarodik; túl a töltésen pedig patak folydogál

Mari. De szép hely lehet!! . .

Károly. Házam előtt van egy szép kis virágos kert, négy jegenyefa és két szomorú fűzfa . . .

Mari. Ki ültette oda a szomorú fűzet?

Károly. Magam, — akkor, mikor özvegyember lettem.

Mari. Adja nekem azokat a szomorú fűzfákat!

Károly. Miért?

Mari. Engem illet az, egyedül.

Károly. Kivágotom rózsám, ha oda költözöl!

Mari. Nem, azt ne tegye! — Tartsa meg szép emlékezetnek!

Károly. Jó, de rózsabokrokat ültetek melléjük.

Mari. Minek?

Károly. Neked rózsám s nekem! — Az a két szomorú fűzfa te és én leszünk; hát vénségünkre a tövéből hadd fakadjon rózsá!

Mari. (*A Károly felvállára roskad és sír.*)

Károly. Mi bajod? — mi jutott eszedbe?

Károly: Mi bajod? Mi jutott eszedbe?

A kintornás család, III. felv., 15. jel.

ma
ho

VO
mo

a

a

ki
az

Mari. A tegnap és a ma!

Károly. Látod galambom, ilyen az isten! . . . Tegnap lesujtott, ma pedig felemlél, ugyanazon az egy helyen! — Hát mit szólasz hozzá?

Mari. *(Egészen ráborul.)* Áldom a gondviselést!

TIZENHATODIK JELENET.

VOLTAK, JUCZI. *(Az ajtóban többször látható volt, amint hallgatódzott, most észrevétlenül, lábujjhegyen a hátok mögé kerül kezeit áldásra terjesztve.)*

Juczi. Én pedig titeket! — Éljetek boldogúl!

Mari. }
Károly. } *(Kibontakozva, egyszerre.)* Ki az?

Juczi. Szivemből kívánom!

Károly. *(Kedves meglepetéssel.)* A sógorasszony! *(Hozzá megy, a markába csap.)* Jaj, eszem a lelkét, de jó, hogy visszajött!

Juczi. Hát mit csináljak?

Károly. Kár is volt elmenni! hisz ennél jobb lélek nincs is a világon. *(Mari-ra mutat.)*

Juczi. Látom, s tapasztalom! *(Marihoz megy s kezét fog vele.)* Tehát kiki a maga párjával, hiszen ha mi egyformák vagyunk, akkor rájok az illik legjobban: hogy egyik olyan, mint a másik!

TIZENHETEDIK JELENET.

SAMU. VOLTAK.

Samu. *(Juczihoz fut.)* Kisasszony! jönnek mind a hárman!

Juczi. *(Ijedten.)* Mind a hárman?

Károly. Kik azok?

Samu. Laczi bácsi, Pergő uram, meg a „potya“!

Dáma. *(A konyhában.)* Igen is, az vagyok! országos, hites ügyvéd!
— S ha nem hajlik, perlünk!

Laczi. Tessék!

Juczi. Ah! Jönnek! — Ej, mindegy, — most már csak azért se

bujkálók, hanem a férjem uramra egy kicsit rájleszttek, mert nagyon megérdemli! (*Magában.*) Szentől szembe kipróbálom őket!

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

DÁMA, PERGŐ, LACZI, VOLTAK, *később* BIMBÓNÉ, majd ÖRLŐK.

Dáma. Nagyban perelünk!

Laczi. Akár itéletnapig!

Dáma. Jó, jó! majd nem henczegünk akkor!

Laczi. Lassan az ilyen szavakkal hé! — Én megmondtam, hogy nem akarok elválni, és nem is válok soha!

Juczi. (*Laczi felé fordulva.*) De én válni akarok ám!

Mind. (*Meglepetve.*) Juczi!!

Pergő. Mikor jöttél?

Juczi. Most!

Pergő. S ki engedte meg?

Juczi. Magam!

Pergő. S mit akarsz itt?

Juczi. Mindjárt elmondom!

Laczi. (*Remegő kétkedéssel.*) Csak egy szómra felelj: válni akarsz?

Juczi. Válni!

Laczi. Igaz szivedből mondod ezt?

Juczi. Abból!

Laczi. Úgy, hát vége a világnak! — Isten hozzád élet!

Dáma. Brávó Juczika! 'Csókollak!

Laczi. (*Dámára akar rohanni.*) Pusztuljon innen, mert ketté hasítom!

Pergő. } (*Megfogják.*) No, no, no! lassabban!
Károly. }

Laczi. Ne bántsanak, hisz látom én azt, hogy az én életemnek nem lesz jó vége!

Juczi. Miért kezdte rosszul?!

Laczi. Igazad van, rosszul kezdtem . . . De hát parancsolj a szívnek, — ha benne új szerelem támad!

Juczi. Nyomd el és légy becsületes!

Laczi. És öld meg veled életed . . . No de jól van, elfogadom

tanácsodat, úgy is a végén állunk, hát végezzünk . . . (*Magában.*) Lerovom a Mari iránti tartozást, s jó éjszakát mondok a világnak! — (*Fenn.*) Mari! világosan áll előtted minden, — tehát szólj te, vágd ketté a csomót s mondd: felbontsam-e ezt a kötést, hogy a becsületnek igazságot adjak?

Mari. Ne bontsa! én nem kívánom! nem is akarom. — A mi utunk ketté szakadt akkor, mikor bünbe süllyedtünk, s én megtanultam: hogy késő bánat nem orvosság; s jobb előbb, mint utóbb a bűt elfeledni. — Én hát elfelejtem! s hogy engem is elfelejtsenek, elrejttem magamat az emberek elől, — távol innen, egy kis magányos házikóba, erdők s hegyek közé . . . Ott új élet, új világ vár reám, s az a világ szebb lesz nekem a nagy világ minden pompájánál; mert egy parányi családnak én leszek mindene: ápolója az öreg apámnak, édes anyja gyermekemnek, felesége, hú hitvese egy derék férfinak! Erre hitt fel engem (*Károlyra mutat*) ez a becsületes ember, s ki vethet rám követ, ha én azt elfogadom s hiven teljesitem?

Bimbóné. Senki! — Ez az igazság!

Mind. Igaz ez?

Károly. Igaz bizony!

Laczi. (*Juczihoz.*) Hallod? . . . mit szólsz ehhez?

Juczi. (*A Mari beszédje alatt elérzékenyült s vállát rángatva.*) Tudom is én? . . .

Laczi. De csak most tudd!

Juczi. No hát csak azt mondom, hogy tanuljon ettől az asszonytól, mert ez okosabb ám, mint maga; de talán mint én is!

Károly. De okosabb ám!

Juczi. (*Apjához megy, körül csirógatja.*) Édes apám! úgy-e nem választ el?

Pergő. (*Mosolygó arczczal nézte a jelenetet, s gyöngéd czézással Laczi felé lődülja.*) Eredj a helyedre!

Dáma. Brávó! éljen! éljen!

Mind. Mi az! mi baja?

Dáma. Csókollak mindnyájotokat, veletek örvendek! . . . hiszen én is csak ezt akartam!

Pergő. Ne füllents, Náczi!

Dáma. Csókollak, — mesterségem.

TIZENKILENCZEDIK JELENET.

FÚVÓ. KIS FIÚ. ÓRLŐK.

Fúvó. (*Hátán a kintorna, kézen fogva vezeti a kis fiút, — körül-
néz, s egyenesen Laczihoz megy, s kezét nyújt neki.*) Bocsásson meg,
hogy oly durván megbántottam, azt hittem, hogy ön az a rossz, akit
kerestünk, — hát pedig kisült, hogy ő kelme az! (*Károlyra mutat.*)
De már jóvá tett mindent!

Mind. Igazán?

Károly. (*Marihoz.*) Elhittem vele, hogy én vagyok Laczi!

Mari. Köszönöm!

Laczi. (*A kis fiút Marihoz viszi.*) Bocsáss meg, én áldani fogom
minden lépésedet!

Juczi. (*A Laczi kezét fogva.*) Én meg vigyázni fogok minden
lépésedre!

Károly. (*Leveszi az öreg hátáról a kintornát.*) No, Samu! húzd
rá, te már úgy is érted azt! Mi pedig viduljunk fel a kintorna mellett!
— Anyám! ma tartsuk a lagzit, ma még én is tánczra kerekedem!

Mind. Éljen! éljen!

Kar-dal:

*Vigan fiúk, ma a napja.
Vig legyen apraja, nagyja!
Vig kedvünk hadd áradjon ki,
Malom vize apadjon ki!*

*Járjuk fiúk, járjuk,
járjuk a bolondját!
Vessük el az élet
Legkeserűbb gondját!
Jertek ide közbe,
Össze ölelkezve,
Akinek nincs kedve,
Meg lesz itt szerezeve!*

(*Táncz, — s vége.*)

TÓTH EDE

KÖLTEMÉNYEIBŐL.

THE
COLLEGE

ÁLDÁS.

Eltávozol lelkem szerette gyermeke,
Eltávozol, — s a hajlék puszta lesz . . .
Nagy útra szállsz, — a sors tusára hív, —
S körülted majd bú árnya lengedez.
A nagy világ ajtaja kitarul,
És te belépsz, magas reményekkel . . .
Én jó fiam, szerette gyermekem,
Az isten vezessen bizalommal, hittel!

Ifjú vagy még; ámde sorsod így akarta,
Hogy vándor légy, a nagy világ terén . . .
Megsiratlak, mert ismerem utad,
S tudom, hogy az nagyon rögzös, kemény.
De ne csüggedj, ha a tövis megszúr,
Mely utadon virág helyett kikel
Száz csalódást egy hit visszapótol:
Az isten vezessen bizalommal, hittel!

Ne adj helyet soha vakmerő álmoknak,
Miket lelked magasztosaknak fest;
A madár sem repülhet el tovább,
Ha fáradaalmát kipihenni rest

S szived, ha dobban boldog kék után,
Ne korbácsold a szenvedelmet fel!
Ábrándozás ne rontsa meg agyad,
Hanem haladj, haladj bizalommal, hittel!

Ősz fűrtjeim nehéz gondtól fehérlenek,
Te elmégy, — uj bú viraszt mögöttem.
Légy erős te, miként Sion hegye . . .
Emléked én könnyel öntözgetem . . .
Becsületed tiszta és szent legyen,
Fiam! csak azt, azt ne add soha el!
Ha elvész, nem szerzi vissza senki,
S nem haladhatsz bizalommal, hittel!

.. Megáldalak! tudod, hogy gazdag nem vagyok,
De drága kincsed áldásom legyen . . .
El ne feledd, hogy egy jó anyád van,
Ki a sirhoz közelb, közelb megyen . . .
Az úr veled! eredj, eredj, — megállj!
Hadd nézzelek! szívem szakad széjjel! . . .
. . . Imádkozom érted hajlékomban,
Hogy vezessen isten bizalommal, hittel!

ÉDES SZÜLŐFÖLDEM . . .

Édes szülőföldem, messze vagyok tőled,
És még hirt sem hallok sohasem felőled,
Pedig úgy szeretlek!
Sokszor repül feléd fájó gondolatom,
S valahányszor fekszem vagy reggel ébredek,
Csak képedet látom!

Olyan vagyok épen, mint a gyöngé madár,
Melyet kis fészkeből kiűzött a vad ár,
S laktalanul bolyong.
Hiába fordulok e vagy ama tájra;
Mindig visszavágyom, oda, hol születtem,
A régi határra!

Ki-kiállok sokszor egy magasabb fokra,
S elmerengek messze, el messze, nyugotra,
Merre a nap leszáll.
S olyan szelid, mégis fájdalmas vágy fog el,
Ha látom a napot, magas bérczek mögé
Mily szépen merül el . . .

Ugy szeretnék én is tehozzád repülni
S látásodban újra hosszan elmerülni,
Amiképen hajdan —
Hajdan, a mikor még minden mező, berek
Az enyém volt, s köztök könnyü szívvel valék
Vidám, játszó gyerek! . . .

Tudom, a szép Sajó most is csak a régi,
Hajh, de vendégeit minden év cseréli, —
Uj gyermekek járják!
El-elnéztem sokszor, mint fut, szalad a hab,
S gondoltam magamban: minden szabad, csak én
Magam vagyok a rab! . . .

Aztán szabad lettem; de ez a szabadság
Fájóbb, miént a régi, az a kedves rabság
A szülei háznál . . .
Azóta sok idő elrepült, elfutott,
A mikből énnekem sok szomorú óra
És fájdalom jutott!

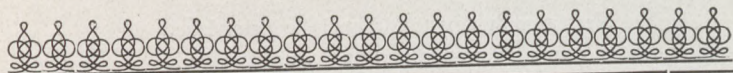
Azért vágyom vissza, — azt gondolom, újra
Visszajő a régi jó idő, a búra,
Hogyha haza térek;
Pedig a mi elmúlt, hasonló a sirhoz:
Ki-kijárunk hozzá, vélvén, hogy számunkra
Valamit visszahoz.

Oh, de mégis, mégis, bár tudjuk, hogy nem jő,
A lélek magának képet képekre sző
Az élet tükrében;

Mert a mult egy tükör, melybe belenézve,
Előttünk áll minden, s önmagunkat látjuk
Meg benne is végre! . . .

Légy azért szeretve, jobb időknek földje!
Szép képed előttem nem lesz elfeledve!
Soha, a míg élek
Vágyaim, mik feléd búsan elszárnynak,
Teljesedve egykor, én fájó lelkemnek
Tán nyugalmat adnak!

VAN EGY VÁNDOR . . .

Van egy vándor, kinek nyugalma nincs, —
Kit üldöz a sors, üldöz szüntelen, —
Ki küzd, mint a viharral a hajós ;
Kinek utja hosszú, reménytelen
E vándor én vagyok !

Volt egy idő régen, nagyon régen,
— Ugy érzem, hogy nagyon régen volt az —
Mikor e vándorra szép napok derültek,
S vidám volt élete, mint a nyíló tavasz :
A gyermekkor volt ez !

Oh drága gyermekkor, hová, hová levél !
Jöjj vissza még egyszer, — kezd a régít újra :
Vidd vissza a vándort a kedves időkre, —
Adj neki örömet, a sok megért búra,
Hadd legyen még boldog !

Sok élet folyt már le az idő tengerén,
És e nagy tengeren oly sok vihar dúlt már !
Hány millió hajót széttroncsolt ez orkán,
S temet el dühében a rohanó vad ár, —
Hajós vagyok én is !

Boldogabb időkben a tengerre szálltam,
Boldogabb időkben szép reményem volt még.
Elkaptak a habok, vitték messze, messze,
És hajh, a szép remény elhagyott engem rég,
Vissza sem tér soha!

Sok hosszú éve, hogy bolyongom e tengert,
S az örök küzdelem hideg, komorrá tett.
Remény és vágy helyett, mikkel sikra szálltam,
Szívembe minden hab egy csalódást vetett . . .
Hitem már ingadoz.

Több hajóra szálltam, megujult reménnyel,
Vesztett csata után új csatát kezdtem.
Az idő ment, az elem s a sors nem kimélt,
És én minden csatát újra megvesztettem, —
Im, most pusztán állok.

A végső küzdelem, vajon meddig tart ez?
Egy ingó szál deszkán, tört hajóm közül,
Az élet már teher, a vándor kifáradt,
És e vándor új világba készül:
Pihenésre vágyik!

(Eperjes.)

TIZ ÉV UTÁN.

(Putnok, 1868. június hó.)

Oh lant! ha birsz bűvös dalt zengeni,
Zendülj meg itt, a hová most léptem!
Itt, hol egykor ábrándos lelkemnek
Virágait oly boldogan téptem
Tíz év után!

Mondd el nekem, hogy mi a boldogság?
Mert elfeledtem! — Hisz nem is csoda,
Balsors járt én előttem s utánam,
Kergetve szüntelen, ide-oda
Tíz év után!

Itt zengtem én az első dalt, egykor, —
Vágyaimnak szelid, boldog hangját.
Óh, ha az a dal mind újra kelne,
Elhallgattatná búm gyászharangját
Tíz év után!

Itt tudtam meg, szivem mért dobogott,
Ha látta a mosolygó leánykát,
Kit ha kérdek: emlékszik-e reám?
„Nem“re bigyeszti piros ajakát . . .
Tíz év után!

Pedig az az ákác, oly virágos
Most is, mint mikor mi tépegettük,
Levelein kérdéseket téve, —
Tán titkosan azt is emlegettük:
Tíz év után?

S tiz év után ő is, én is halvány,
Ajkunk néma, oly néma, hallgatag . . .
Tán szivünk is egyformán feldúlva,
Zordon, mint a kietlen sivatag . . .
Tíz év után!

És szemünkből titkon perdül egy köny,
S száll utána sokat mondó sóhaj.
Hamvadó tűz, mely hogy jobban fájjon,
Emlékezet hull rá: égő olaj
Tíz év után!

Óh mért fáj e boldog helyen minden?
Mért zeng a dal bánatosan, sirva?
Itt, hol minden fű, fa levelére
Ékesen van édes emlék írva?
Tíz év után!

Hajh, mert szívünk zsengülő zománczát
Leseperete sok átvonult vihar!
S a mit akkor gyöngyharmat éltetett,
Most nehéz por: sötét bánat takar
Tíz év után!

Igy változunk meg! Nem hinnők soha,
Hogy, mi egykor örömmel volt helye,
Minden édes emlék pillanata
Uj kínoknak örömmel telt kelyhe
Tíz év után!

Tíz év után?! . . . Oh hallgass el dalom!
Tovább megyek, kezemben van botom . . .
Menjünk balsors! — örökös utitárs:
A multat én hasztalan siratom
Tíz év után!

MINŐ DALT MONDJAK?

Minő dalt mondjak, hogy szived megértse,
S örökre hívja csüggedt lelkedet?
Világra szólót? melynek fényes hangja
Elhangozva csak mélyebben temet,
Eltűnt reményid bús romjai közé,
Avagy tán beszéljek a mult időkről,
S leszidjam a sors bolond szeszélyét?
Vagy elmerüljek jövőd nézésébe,
S nézzem, mint száll sietve szertesztét
Vágyaidnak, hajh! megtépett szárnya?!

Minő dalt mondjak, hogy szived megértse,
S öntsön beléd újra uj életet?
Megérintsem tán azt a legmélyebb hűrt,
Melynek hangja: legtisztább szeretet,
És vezet biztosan boldog czél felé?
Szeretni kéjjel, s mámoros perczeket
Élvezni a szerelem lágy ölén;
Repülni fel a képzelet szárnyain,
S pihenni a szép kedves kebelén,
Ha a szellem már kifáradt küzdeni!

Ez az, ez az, oh lelked pusztaságát
Virágzásba ez hozza megint!
Nincs veszve még boldog jövőd reménye,
Csak higgy: reád a hit malasztot hint,
Melyből fakad célod sejtelve, — majd való . . .
Oh a dicsőségnek ragyogó fénye
Hosszú szenvedés éjjelén terem,
S midőn világon szétterül özönnel,
Istent talál a tévedt értelem,
És haladni kész a nagyság nyomdokán.

Minő dalt mondjak, hogy megértse szived?
Elmondjam-e, a bú honnan fakad?
Letépjem talán a titok fátyolát?
Hátha szived megrendül és szakad
Örök borúnak vész fellege reád
Nem, nem, elhallgatom e gúnyos mesét,
S egy szóba öntöm búdnak összegét:
Csalódás — óh bár te azt igen tudod,
Mégis ne dönts le jövőd szent hitét,
Mert a csalódásban új remény fakad!

És ha dalom immár végéhez közel,
Van-e benne hang, melyet el nem feledsz?
Arról nem szólok, a mit én érzek.
Mondád, hogy többé sohasem szeretsz,
Holott e szóval hazudni oly könnyű . . .
És ha egy betűcske szerze tán vigaszt,
Elég nekem, áldom azon időt,
Holott lelke ezt sugdosta szüntelen:
Érdektelen az érdekelt előtt,
Elhangzott szó csupán? óh mondd: az legyen:

Szóljak valódról! dicsőitsem fennen?
Legott hízélsnek vennéd, tudom,
Pedig lelked szép és magos eszmén csügg,
Mit festeni nem bir szerény lantom,
Mert szárnya fárad, követve tégedet!
De van, mi téged boldogítani képes
S ábrándjaidba szöve megjelen;
Óh midőn szived kitarul magadnak,
Szelid magányos néma éjjelen,
És susogja titkos vágyad dallamát!

A DAL.

A dal a szív beszéde: fényes láng!
Az istenség szikrája, — lángra gyúl,
Világít és melenget boldogan.
Éget, hevit, keblet ráz és feldúl
Ki dalhoz nyúl, tán reszkető kézzel,
S a húrokat ő is pengetni kész:
Legyen lelke istennel szent frigyben, —
S a dal, a dal ihletve lész!

A mult s jövő titkos árnyékain
A dal hatalmas, fénylő bűv-erő,
A cél felé, magasba vágyó sas, —
Repülésében nagy és vakmerő.
Magasztos ének; testetlen való, —
A dalnok lelkéből szakadt darab
Gazdája bár a porban hentereg,
Oh, de a dal, a dal — szabad!

Nagý sejtelem a burkolt chaosban,
Hová a lélek félelemmel lép,
Egy nagy chaos: az élet és halál
Rágódik rajta a tömeg, a nép.

És szárnyra kelve szent ihletten,
A nép ékes, dicső zengeményt hall,
Mint Krisztus egykor: uj fényt derít fel
A magasztos, a drága dal!

A lelkekben van egy nagy rejtett húr,
Mind összefűzi őket mind egyig.
A drága húron nincs szenny és piszok,
Ez tiszta csak a végső időkig
A szív, a lélek mindent feledhet,
Az emléket benövi zöld moha;
De van, mit elfeledni nem lehet:
A dalt, a dalt, óh azt soha!

A dal egy örök viruló tavasz!
Legdízesebb virága a *babér*!
Jövő idők érzik majd illatát,
De a jelenben csalódás a bér
Nagy éjszakák sötét árnyékára
A dal szelid, boldog világot vet
Borongó nép szétzúzott lelkébe
A dal nyújt uj vigaszt, hitet!

Mult dicsőség, jövő fényes nagyság,
Abban volt és lesz áldva meg;
A gyáva bűn, sár és por lakában
Attól fél, s a szennyes lélek remeg
Áldás, szerencse délibáb-fénye,
Benne fényes örömsugárra lel
Hervadt élet dermedt fájdalmában
A dal, a dal éltet lehél!

Ha nyomja szivedet a fájdalom,
S csordul a könny, nagy nyomása alatt,
Ha reményed elszáradt törzsöke
Az új tavasszal újra nem fakadt:
Mi súgja meg zaklatott szivednek,
Hogy belőle a fájdalom kihal?
Isten beszéde — a bús lélekkel —
A legszebb, legdicsőbb: a dal, a dal!

E drága dal! Lelkem szent birtoka,
Nyíló tavasza a zord életnek!
Légy napsugár, éltesd a bimbókat,
Mik lelkemben most, most születnek.
S ha dalhoz nyúlok reszkető kézzel,
S a húrokat lágyan megpengetem, —
A szent frigy, melyet ime megkötök,
S a dal, a dal örök legyen!

(Putnok.)

A MULT.

Mikor megzendül terólad dalom,
Nem égő bú, de szentelt fájdalom
Harmoniája kél.
A multak bűvös árnya rám omol,
Hol ábrándos dicsőség s hit honol,
S nekem beszél, regél!

Ősz dalnokok idők ős elejéről,
Hős leventék a véres harcmezőről
Barátkoznak velem!
Az, elnémul, — kesergvén álmait,
Ez, sirba száll, — siratva harczeit;
Fáj mindkettő nekem!

Agg bajnokok, sötétes mély redőkkel,
A kik elmúltak ama mult időkkel
A harcok éjjelén;
Öröm helyett panasz kél ajkokon,
Eltekintvén a változott koron.
Ah, értem őket én!

Szerelmes dalja ifjak márványarczczal,
Susognak egymással, oly titkon, halkal,
A dúlt lélek szaván.
Cselles szellő éjféli órájából
A beszédbe halkabban belészól,
Reményben ringatván.

S jönnek hozzájuk tündérszellemek,
A kik egykor a földön éltenek :
Halvány menyasszonyok.
Siri köntös, zöld mirtusz-koszorú,
Arczokra írva a csalódás, bú,
S hosszú nehéz álmok.

Beszélnek együtt, multak napiról,
Boldog való mulandóságiról —
Epedve hallgatom,
És lelkemet érinti szellemök ;
Rokon vagyok, rokon vagyok velök,
S bú-hang kél lantomon.

De vezetnek illatos berekbe,
Hol zsolozsma száll fel az egekbe,
Andalító hangon.
Hol hit, remény, túlcsepogva röpked,
S szent szeretet búvöli le lelked
Minden lépten, nyomon.

Hol megtelik angyalokkal a völgy,
S örök zöld nő és a százados tölgy
Szent hajlékul szolgál ;

Hol nincs idegen, nincsen szenvedő,
Nem ismerős a gyászos temető;
Mert hittel mennybe száll . . .

Tovább, tovább, — nem nekem való ez!
Ábrándvilág, mult boldogság sebez,
S megtébolyt legott!
Ne lássam a mirtuszt elhervadva,
Csodás szerelmet a sirba hullva;
S ha ott van, legyen ott! . . .

És jött árva nép, nyomort beszélve,
Mind előmbe csusznak lassan, félve, —
A lelkek fáj, remeg. •
Mennyi kín van ez arczokra irva!
Óh menjetek! . . . porba omlok sirva,
Míg elszáll e felleg.

Elment. Királyok jönnek most elő.
Megrázkodik agyamban a velő,
E kép szédít, ragad!
Elől dicsőség, nyomban gyávaság,
Középen bűn, utána igazság,
És így tovább halad

Mind, mind előmbe jönnek így sorba,
Nincs a tömegben ür, avagy csorba,
Látom őket együtt.
A mesés mult mesés alakjait,
Kezökben zászló és rá irva: hit.
S az óra éjfél üt.

Hová levétek ? kesergő dalnok,
Alvó levente, s te redős bajnok ?
Szerelmes ifiak,
Halvány menyasszony, árva siró nép,
Fényes királyok, — merész álomkép —
Lelketek hol járnak ?

Közöttünk-e, hulló babérokön ?
Hallgatva a dalt, a dalos ajkon,
Hogy ismerjük-e még ? . . .
Vagy elég volt, ha egyszer éltetek,
Hogy fájdalmat költsön emléketek,
S jó, hogy pihentek rég ?!

Oh mult, oh mult, te talán szebb valál !
Miért ? Duló enyészet és halál
Borong felettetek !
Maradjatok ama csaták helyén,
Minden korra derül uj nap, uj fény
Akkor születtetek !

S ha megzendül terólatok dalom,
Nem égő bú, de szentelt fájdalom
Harmóniája kél ;
S a multak bűvös árnya rám omol,
És e korból oly mesés kor bomol,
S jövő dalos regél !

LEVÉL KUPAY DIENES BARÁTOMHOZ.

Papom! emlékszel-e,
Mikor a „Pityergőn“
(Sáros-Patak mellett)
Bucsúztunk, — didergőn? —
Hárman valánk: te és
Matulai Pali,
S nem birtatok többé
Sehogy visszacsalni! —
Havazott az idő,
S fagyos vala az út;
Csak forrongó szívem
Olvasztgatta a bút,
S köny leve belőle! . . .
De az is megfagyott,
Amint jó szívetek
Egymagamra hagyott! . . .
. . . S mentem, mendegéltem
Göröngyös utakon . . .
De dal fakadt ott is
A dalos ajakon!
S jártam a világot,
Kerestem valamit,

Titkomat nem tudta —
Csak a biztató hit!
Jártam sok ideig . . .
Vitt az a titkos vágy,
A mi nyugodni tán
Még a sírban sem hágy?!
Ahasvérus lelke
Lett az én örököm,
S a vad bolyongásban
Találtam gyönyöröm!
S nem is hittem volna,
Most se merem hinni:
Hogy immáron nekem
Egy helyben kell lenni!
Most se hiszem még én,
Most is azt gondolom:
Hogy nem is az enyém
Ez a sok házi lom.
De hát ki is hinné?! . . .
Ágy, divány és fotel,
Asztal, meg sifonér:
Valóságos „hotel“!!
Óh kegyetlen ügyvéd
Eperjesen! — Egykor —
(Színész koromból jut
Eszembe némelykor
Egy-egy kis esemény,
S ez is olyanforma,
Csavarja orromat
Akkor, mint a torma)
A czédulát hordtam,
No, meg a „kelléket“,
És mindennap kellett
Hozni: fotelt, széket.
Ismert minden szomszéd

Gazdag, szegény s boltos :
Mindenütt megfordult
Az a szegény „foltos“ !
Mert a „barna zeke“
Egy kissé megkopott,
És a két könyöke
Szép két foltot kapott! —
A „lila-szín“ nadrág
Pedig róka-szín lett,
S így a két térdére
A „drap-szín“ folt illett!
Hát, egyszer egy híres,
Rosz francia dráma
Kerül játékrendre,
Szivem fájdalmára!
Melyben háromféle
Szép bútor kellett!
Háromféle! ? . . . mikor
Egyet se lehetett
Beszerezni, olyat,
Melyre a „marquisné“
Büszkén mutogathat.
Borzasztó nap vala! . . .
Oh ég, ne adj olyat
Kellékes fejére ;
Mert bele is halhat!
„Nincs bútor? . . . nincs? . . . derék!“
Kezdte az „ügyelő“, —
S folytatta a többi,
Végre a „rendező“
— Közmegegyezéssel —
Elcsapásra ítél ;
A „direktor úr“ meg
Ordít, — nem is beszél! —
No, szegény „kellékes“,

Oda becsületed! . . .
 A rossz hír szárnyra kél:
 „Elcsapott“ lesz neved! —
 Eredj házról házra,
 Fuss, a merre futhatsz,
 Kérj, könyörögj újra,
 Tán fotelhez juthatsz?! . . .
 Mondd el ékes szóval,
 Röviden, okosan:
 Hogy a becsületed
 Van féltve — jogosan! —
 . . . Istenem! . . . hét óra! . . .
 S már a tizedik ház . . .
 Kezdik a darabot . . .
 — Nincs oly égető láz,
 Mely azon túl tegyen,
 Mikor a becsület
 Áll ilyen tűhegyen! —
 Ah! itt ügyvéd lakik!
 Ez tudja, mi a jog,
 S tán a hazafiság
 Szívében szikrát fog?
 Be hát egyenesen! . . .
 „Tisztelt tekintetes
 Ügyvéd úr! oh kérem:
 Két fotelt s két széket
 Adjon nekem, — kérem!
 Kezdik a darabot,
 S én el vagyok csapva,
 Ha nem viszek fotelt
 Rögtön a szinpadra!“
 „Mit tartozik ez rám?“
 — Hangzott a válasza. —
 „Óh tekintetes úr,
 Legyen most támasza

A szent igazságnak,
S adjon fotelt, széket!“
„Nem adok! . . . Adtam már:
Ágyat, asztalt, képet,
Frakkot, pipát, gitárt;
De tettek is benne
Annyi éktelen kárt,
Hogy becsületemre
Szent fogadást tettem:
Szinésznek nem adni
Semmit! — S meg se szegtem
Még eddig; de nem is
Szegem, — elhiheti! —
Ajánlom magamat —
Kalapját veheti!“
„Uram! drága uram!
Én jót állok önnek:
Hogy miket elviszek,
Épen visszajönnek.
Magam viszem, hozom,
Hsz' könnyen elczipelem
— Nézze uram: — bírom,
Ugy-e elvihetem? . . .“
„Tegye le! — Hallotta
Ugy-e, mit fogadtam?“
„Igen, — de értse meg:
Hogy én elcsapattam,
Ha fotelem nem lesz;
Pedig már hét óra! . . .
Ügyvéd úr! — fordítsa
Rosz sorsomat jóra!
Mindenemmel állok
Jót e bútorokért;
Pedig mindenemet
Nem adnám el sokért!!“

„És mi az a minden?“
— Kérdi mosolyogva, —
„Nevem s becsületem,
Mely nincs bemocskolva!“
„Név? Bécsület? . . . Derék!
Csak tartsa magának,
Mert biz arra, öcsém,
Fabatkát se adnak; —
Én se adok! . . . Servus!“ —
S intett: hogy mehetek,
De fotelt és széket
Tőle nem vihetek! —
. . . Oh kegyetlen ügyvéd,
Ha te jönnél hozzám,
S olyan szépen kérnél,
Biz-isten od'adnám: —
Azt a jó szappanos
És gyertyamártónét
Pedig — a ki akkor
Adott három fotelt,
Az isten áldja meg!
És ha tán valaha
Erre hozná útja:
A házamon kívül
Ne szálljon sehova!
— Hátha eszembe jut:
(Hejh, pedig de sok jut)
A lócei kvartély,
Amikoron vala
Hideg, kegyetlen tél,
S a padlásszobában
Nem is vala kályha;
De volt „borsószalma“
A lábatlan ágyba'.
Az asztal sántított,

A karszék ásított,
S ha valaki ráült,
Recsegett, ropogott!
Az ablak kitörve,
Az ajtón posztószél,
Melyet ronggyá tépett
A befütyülő szél!
A „mestergerenda“
Félőlnyire esve
A deszkapadlástól.
Néha-néha estve,
Mikor az egerek
Vagy az öreg kandúr
Jól neki eredtek, —
Földindulást láték!
Halmok, hegyek nőttek;
A pókok pediglen
Hálóval beszöttek! —
És mind ennek vala
Egy hónapi bére:
Két egész új forint —
Annyit csak megére?
S a jólelkű asszony,
A ki mind ezt adta,
Ráadás fejébe:
A vacsorát szabta,
S nap nap mellett adott:
Krumplit — mundurjába,
S lakmározánk rajta
Isten igazába!
Jaj! de hát ki bírná
Mind azt elbeszélni,
A mit egy-egy színész
Szokott végig élni?! —
És nem is érdekel

Az a büszke nyomor
Senkit! — Legfeljebb a
Veszekedő gyomor
Appellál az észre,
Eget, földet szidva,
S a bölcs szidalomból
Ujabb erőt szíva,
Csak tovább nyomorog —
S fut, reménye után,
Mely oly dúsan terem,
Szép — tövises útján!
Csodálatos lelkek!
Beteg valamennyi,
Azt se tudja — mért fut,
De kénytelen menni;
Mert ha tán maradna,
Elölné a bánat,
Mely oly önkénytelen
A szívében támadt. —
Én is ilyen vagyok . . .
. . . Vagy talán csak voltam?! . . .
Elindultam sokszor,
— Senkinek se szóltam —
Új tanyát keresni,
Új világot látni,
Újabb búbánatot,
S a régit — imádni!
Most is rám-rám szakad
Néha az a bánat,
A mit nem ismer más,
A mit sohasem láthat
Arczon, szemem senki,
Mert könyvet nem fakaszt;
De ha négyfelé néz'sz,
Majd négyfelé szakaszt!

Az a méla bánat,
Mit a *vágy* méhe szül,
S reménybe pólálja,
Mig csak meg nem öszül
A velőt takaró
Koponya hajzata,
S mig elhull apránként
Az agg sziv fajzata!
Az a (tudom is én,
Mi volna jó neve?)
Névtelen boldogság:
A szív igaz heve!
Mely a boldogságot
Búbánattal hordja,
S boldogtalanságát
Boldogságnak tartja.
Az az édes álom! . . .
Az a bűvös-bájos
Ködbe takart csillag,
Még az is homályos! —
Párna alatt terem,
Dalba átöltözik . . .
Ahány a gondolat,
Annyiszor öltözik.
Oh! dicső szegénység,
Gazdag vagy te ebben,
Mint az édes anya
A tápláló tejben!
Pazar kézzel osztod,
Százszor veszed, adod;
Szomjazó lélektől
Sohasem tagadod!
De, ki szereteted
Szeretettel toldja, —
Az, kínjai szárnyát

Könnyebben feloldja
S útnak eresztheti; —
Még jobb — ha megunta:
Mert a szegénységnek
Áldása: a munka!
S ez lett az én *hitem*;
Mert erre tanított
Az élet nagy könyve,
Melynek minden nyitott
Lapja ezt tanítja,
S betűről betűre
Mutatja az utat:
Hogy haladj előre!
— — Az, a ki a munkát
Nem tudja szeretni, —
Életre sem méltó,
Nem is tud szeretni.
S ki ily hitet teremt,
S névvel felruházza —
A munka szent nevét:
„*Isten*“ magyarázza!

* * *

És most, édes papom!
A sok beszéd után
Még csak pár szavam lesz.
Röviden és kurtán:
Tíz esztendeje mult,
— Vagy több valamivel —
Mikor a „Pityergőn“
Bucsúztunk bús kedvvel.
Elég idő arra,
Hogy feledés moha
Fedjen; — de te, tudom,
Nem feledtél soha,

Sőt bizatatom valál!
És biz kevés hia
Volt, hogy el nem ragadt
Téged is „Thália!”
Én hát a tavasszal,
(Madarimmal járva)
Beállítok hozzád;
Tudom, ajtód tárva!
És ha együtt leszünk,
(Előre is látom:
Azt a szép örömet,
Legrégibb barátom!)
Taníts meg — mint egykor
A grammatikára —
Hogy boldogabb jövőt
Mi hozhat hazánkra?

PETŐFI SZELLEMÉHEZ.

Fényes csillag! magasztos nagy szellem!
Ki a magasban oly fent ragyogol.
Kereslek téged fájó lelkemmel,
Repülnék hozzád, — nem látlak sehol!
Gyakran sirok, örülök egyszerre;
Siratlak, mert korán eltávozá!;
Örülök, mert a míg él nemzetünk,
Nem fog ki rajtad soha a halál!

Oh Petőfi! ha lantod zenge dalt
Itt a silány föld egyes térein,
Zendül-e az isteneknek jobbján
Magasztos dal, bús lelked húrjain?
Zendül-e dal; angyalok számára,
Szelid, boldog világ lakóinak,
Kik elmerülve a hallgatásban,
Dalaidon örömmel mulatnak

Zendül-e a jobb világ berkiben,
Anđalító csalogány éneked?
Örök tavasz, zöld pázsit, kis csermely
Hallgatja-e szerelmes beszéded?

Elvitted-e a bűt és a reményt,
S a honszerelmet dalló lantodat?
Hogy az öröklét boldog virányin
Hallattasd édes-fájó hangodat?

Avagy tán itt feledted a kobozt?
Elvzött lelked, pengetésében?
Jutalmul érte tán boldog levél?
Elérted a cél: hazád lett a menny!
Oh nem, nem, — te ott is dalnok vagy!
Ki zengne szerelmet, hogyha nem te? . . .
Azért szálltál korán a mennybe, mert
Ég a földtől dalod irigyelte!

Mi vagy te a képzelet határán?
Egy végtelen zajongó nagy tenger,
Minden csepp belőled drága gyöngyszem,
Mit megszerezni — szegény az ember . . .
S elloptak tőlünk, nem tudjuk hogyan,
Tetemed is titokba, rejtve van.
Ki tette? . . . felelni gyarló az ész . . .
Megnyugszunk a bű- és fájdalomban!

Hová temettek, melyik völgy sírod?
Melyik hant az, a mely téged takar?
Van-e virág rajt, zöldül-e levél?
Avagy befedte a száraz avar?
Kitől kérdezzük: mutassa nekünk
A porló tetemek kicsiny helyét,
Hogy zarándokként eljárjunk oda,
S ezerszer említsük dalnok nevét! — — —

De nem, miért keresnők sirodat?
Minek volna a hideg jel neked?
Úgy egy volna, így van: száz és ezer:
Minden szivre fel van vésve neved!
Átérzi dalod gazdag és szegény.
Kél általa öröm és fájdalom.
Dicső a sir, a melyben te nyugszol:
A nemzet szive legszebb sirhalom!

(Fászbérény.)

A SZINÉSZ-KIRÁLY.

Fekszik a hős : Lear, Bánkbán és Macbeth beteg !
Nincs hát vihar, nem dúl a vész, se fergeteg !
Nem ostromol szivet, vesét a hős szava,
Mintha régen eltűnt volna fénycsillaga !
Oh szólj hozzá, jó Melinda s Cordélia,
Tán föleszmél, tán csöndesül dúló kinja ! . .

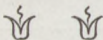
Csöngess ! húzd fel, húzd sebesen a kordinát !
Mit is játszom ? . . . Igaz, tudom, — a vén királyt !
Palástomat, rongyait rakjátok fel,
Hadd beszéljek a viharban — istenemmel !
Oh jól tudom izról-izre e szerepet,
Hányszor játsztam ? szivem benne hányszor repedt ?

Cordélia, jöjj előmbe ! . . . ringass, ringass . . .
Ha halni kell : szólj, — de kérlek : ne hogy sirass !
Hogy csináltuk ? Keblemen te ? — de talán én ?
Szólj bolondom, — dicsőségben ne légy fősvény !
No, készen vagy ? tarts erősen ! . . . Most hanyatlom . .
S lehányatlott, s ráborult az örök álom.

S jó Melinda, jó feleség szól szeliden :
Nézz körül csak! óh nézd csak, kik vannak itten?
Hű barátid, pályatársid . . . nyújtsd kezedet!
Ismered-e? ah hogyisne! mindeniket . . .
Szólj hozzájuk vigasztalón, óh csak egy szót!
Hisz úgy szeretnek, egytől egyig barátod volt!

S a hős némán emelkedik fekhelyéből,
Szent tűz lobog, majd köny perdül két szeméből . . .
Melle piheg, ajka mozog, szókat keres . . .
A némaság érző szívnek de keserves!
Ah, de a szív húrja pattan, s a szó ömlik . . .
Éled a hős, — arczára dicsfény özönlik!

Csöngess! ereszd, ereszd le azt a kordinát!
Láttátok-e meghalni a színész-királyt?
Ki látta vón'? Ki gondolna most is arra, —
Ki emlékszik régen elmúlt diadalra?
Fekszik a hős: Lear, Bánkbán és Macbeth halott! . . .
Dobjatok rá egy koszorút, s hideg hantot!

TÓTH EDE

ÖNÉLETIRÁSÁBÓL.

* Szi
tett
val
ny

reá
tar
„n
iga

Cs
„O
kec

hel
szo

I.

KERESKEDŐ, DIÁK, SZINÉSZ.*)

Nem régiben, mikor a lapok azt a hirt hozták, hogy a Nemzeti Színház 100 aranyos jutalmát egy vidéki színész nyerte el — hozzá tették azt is, hogy „fiatal“. Némelyek bizonynyal azt hitték, hogy valami suhancz geniet talált Fortuna Istenasszony bőségszarujával nyakonönteni.

Jaj de csalatkoztak.

Pedig megtisztelőbb czimet keresve sem ruházhattak volna reám; de máskülönbent azt is bevallom, hogy az öregekhez sem tartozom egészen. Miután tehát a suhanczkoron túlestem, de még a „nóta-felejtés“ korában nem vagyok, kisül, hogy középen van az igazság, s én virágzó férfi koromat élem.

Virágzó férfi kor! Milyen hizelgő szó! és milyen jól hangzik! Csak az a kár benne, hogy magam hangoztatom. No de a kedves „Otthon“ megengedi, hogy bizalmasok legyünk, s a hosszú téli estét kedélyesen töltsük, fecsegve egyet-mást a virágzó korról.

* * *

1862-ben a Posner Károly Lajos nevezetes papirkereskedő üzlet-helyiségében két suhancz commis a felett vitázott a pesti kereskedők szokásos nyelvén németül, hogy ki a hibás? Az egyik egy sugár

*) Megj. a Szini Világ 1877. 13. számában.

széptermetű, érdekes arcú, lángoló szemekkel nézett farkas-szemet egy előtte álló vékony, szőke fiúval, ki éppen oly hévvel és bátorsággal szónokolt, hol németül, hol magyarul védve igazságát.

Ez a két fiú a legjobb barát volt eddig s most egyszerre halálos ellenségek lettek. Miért?

Talán vetélytársak voltak?

Nem!

Talán mindkettő egy lányt szeretett?

Nem!

Talán irigykedtek egymásra azért, hogy egyiknek 5 frttal több fizetése volt?

Óh nem, — hisz a cassa közös volt s együtt költötték el utolsó fillérig minden fizetésöket.

A veszedelmet a „Herr Chef“ okozta.

Történt ugyanis, hogy a szőke fiú pogácsát és sonkát kapott a jó édes anyjától, s egy kis papirkában 3 frtot.

Azt a pogácsát, sonkát és pénzt a jó öreg Gescheit hozta, — ki a pesti vásárra kocsin jött fel Putnokról, — akkor még nem lévén vasút, s ott tartogatta 5 napig a király-utczában egyik rokonánál, kinél szállva volt, s miután minden dolgát elvégezte, betért a P. K. L. fényes üzletébe is, megnézni, hogy „Edus“-nak hogy folynak dolgai? Nagyon rá bízta az anyja, küldött is bevarrva egy tarisznnyában számára valamit.

Be is tért, el is mondott minden ujságot híven, vett is egy csomó „irkát“, s négy skatulya réztollat, midőn „Edus“-nak épen dolga volt egy úrral, ki ezer darab levélpapirt s ugyanannyi borítékot rendelt meg A. Gy. keresztnyomással, de mert az Y-t nem tudta összhangzólag beilleszteni, csak A. G. rajtot hagyott mintául, a vésnőkre bízván annak beosztását.

Az a nagy úr épen a fentebbieket magyarázta — magyarul, mikor Gescheit bácsi belépett az üzletbe, s figyelembe sem véve senkit, a szőke subjekthez sietett, s a legtermészetesebb örömhangan szólította meg: „Hogy vagy Edus?“

„Jól, kedves Gescheit bácsi!“

„Hát mit csinálsz?“

„Kiszolgálók!“ hangzott a szokásos válasz, mire az a nagy úr odaintette a kissé távolabb álló barna fiút, s „kiszolgáltatta“ magát az által.

Edus pedig vette a kalapját, és ment Gescheit bácsival a király-utczába a tarisznya után; haza is vitte a borz-utczába szállására, s este a barna fiúval megnézték a „Jó barátokat“ a Nemzeti Színházban.

Küldött a jó édes anya arra valót, mert a 25 frt gageból nem telt.

Eltelt pedig ezen történet után két hét, s rég elfogyott pogácsa és sonka, a barna és szőke fiú pedig, mint többnyire azon napon is — hogy barátságuk megszakadt, próbálgatta szerepét.

Mert tudni kell, hogy a barna fiú színész akart lenni, magyar színész, holott egy szót sem tudott magyarul, mindaddig, míg a szőke fiúval barátságra nem lépett. A két fiú elhatározta, hogy magasabb pályára készül, s a barna fiú tanította a szőkét Schiller és Göthe költeményeire németül, a szőke pedig tanította „Zrinyire“, „Bánk-bánra“ magyarul.

Épen a pinceraktárban szavalt „Zrinyi“ barátom magára öltve a boltkirakatokra használt, veressel szegélyezett vászon ernyőt, midőn lélekszakadva rohan le egy fiatal gyakornok, s szólítja, hogy gyorsan kövesse őt, mert a „Herr Chef“ roppant dühös.

Alig birtuk kibontani a nagy vászon köpenyegből, s már szinte a raktár ajtajánál hallottuk a „Herr Chef“ dörgő, recsegő hangját, mely — nem tudtuk, mi okból — bennünket akar sujtani villámával.

Végre feljutottunk.

A „Herr Chef“ kezében egy csomag s nyitott levél, melyet kezembe nyom, dühösen ordítva, hogy „olvassa!“

Én pedig olvastam:

P. K. L. úrnak Pesten.

Tartson ön üzletében értelmes embereket, a kik nem kárára, de hasznára válnak; ime visszaküldöm önnek az ezer darab papirt a borítékkal együtt, mivel engem nem Andrassy Gulahanem Gyulának hívnak. — Terebes, 1862. május 25-én.

A levelek A. G. betűkkel lettek megrendelve.

Soha olyan vihart, mint a milyet ez előidézet.

Ki tette ezt?

Persze gazdája nem akadt, míg mi elő nem kerültünk.

Mi pedig kérdve néztünk egymásra.

A „Herr Chef“ pedig nem a legudvariasabb czimekkel illetett bennünket, s miután a barna fiú, — ki, mellesleg legyen mondva, a bakot lőtte, megkísérlette pár szóval magát menteni, rám esett a vihar teljes erejével.

Én pedig csendben hallgattam. Olyan jól esett, mikor a legindulatosabb hangon magyarázta a „Herr Chef“, hogy mi a kereskedő kötelessége, mi a hivatása, s minden mondat után híven oda tette, hogy: „de magából kereskedő soh'sem lesz!“

Mikor aztán a „Chef“ becsapta maga után az üveges ajtót, hogy egyik ablaka széttörött, a vihar megszűnt. Szánakozva nézett reám az összes személyzet, csak a barna fiú hangoztatta a végszavakat, színésziiesen utánozva a „Herr Chefet“: „magából kereskedő soha sem lesz!“

Két hét múlva a szőke fiú a „Herr Chef“ irodájában állt s ilyeténképen beszélgettek:

„Mi tetszik?“

Búcsúzni jöttem!

„Hát csakugyan elmegy?“

El.

„Hová?“

Sárospatakra.

„Minek?“

Tanulni.

„Mi akar lenni?“

Pap.

„Megbolondult?“

Nem én! Régi szándékom.

„Hát akkor miért lett kereskedő?“

Az apám akarta.

„Hány éves?“

Tizennyolcz.

„Hány iskolát végzett?“

Hármat.

„No maga ugyan jól indul. Menjen le az üzletbe, havonként 5 frttal megjavítom a fizetését és ne bolondozzék.“

Én nem bolondozom, — én menni akarok!

„De miért?“

Mert énbőlőlem kereskedő soha sem lesz.

„Ki mondta azt?“

Ön!

„Nem úgy értettem.“

De én úgy értettem!

„S az apja mit fog szólni ezekhez?“

Még nem tudom.

„Hátha visszaküldi?“

Nem jövök.

„Hátha kitagadja?“

Azt nem teszi!

„De ön azt megérdemli.“

Meglehet, de azért én kereskedő még sem leszek. Kérem a bizonyítványaimat.

„Különös gyerek!“

Erre a szóra arczomba futott a pír, s nemes tűzzel javítottam ki a „Hérr Chef“ szavát: „ember!“

„Ah ilyet csak gyerek tehet“ — szólt a „Chef“ s csengetett.

Belépett a könyvvivő.

„Fogalmazzon egy bizonyítványt ennek az „ember-“nek, a ki pap akar lenni, mert a munkát úgy látszik megunta!“

II.

SZINPADI ÉLMÉNYEK.*)

1867-ben történt, mikor én már négy esztendőös színész voltam.

Egerben voltunk A. G. igazgatónál, ki azóta nagyobb városokba vágja a fejszét, hová az néha úgy belétörik, hogy csak a nyele marad kezében vadorbotnak, — melylyel újra meg újra megindúl, társulatot gyűjteni.

Derék, jó ember volt, — becsületes igazgató. Bár sok volna olyan. De ez nem tartozik a dologra.

Egy egész telet tölteni Egerben egy szintársulatnak, vakmerőnek látszik; pedig úgy volt. Ott voltunk, és pedig dicsőségteljesen!

Állott pedig a társaság összesen 19 tagból, s adtunk tragoediát, drámát, vígjátékot, bohózatot, régit és újat, operettet kicsit és nagyot, — mindezt jó kedvvel, szorgalommal, s nem másért, mint a „proportióért!”

S megéltünk belőle színészesen: tisztességesen!

A közönség pedig annyira szeretett bennünket, hogy még a szintársulat legigénytelenebb tagja is kedvence volt.

Ez az igénytelenség pedig magam voltam.

Tessék elhinni, hogy úgy volt! Még azt is elmondhatom hamarosan, hogy miért lettem én is kedvence.

*) Megj. a Szini Világ 1877. 14. számában.

Az én izlésem mindig olyan különös volt a szinpadi dolgokban, hogy némelyek bolondnak tartottak érte, — némelyek pedig szánozoktak rajtam, mint a ki a korral nem tud haladni.

De sokszor a fejemhez verték azt, nálamnál sokkal okosabb emberek.

Például én élet-halálra szoktam hajdanában disputálni a felett, hogy az újabb francia termékek nem a mi gyomrunkhoz valók, — hogy azoknak rendkívül nagy mértékben való élvezése ártalmára van közönségünknek; mert olyanokra szoktatjuk, a mihez szokva nincs, — olyanokra tanítjuk, a mit nem tud, — s jobb is volna soha nem tudnia.

Persze az ilyen beszédekért engem kinevettek! Mert műveltség tekintetében túteszünk ám mi a francziákon is! De túl ám! Mert azokat a sok szép szemenszedett francia regényeket Paul de Kocktól, Ponson du Terraitól, ifj. Dumastól jobban tudják könyv nélkül, mint akár a legdühösebb francia. Ez a mi keleti természetünk pedig tudvalevőleg rendkívül hajlandó a képzelődésre s olyan ábrándokat s fellegvárakat alkot arról a fölséges Párisról és Franciaországról, hogy szinte elfelejtjük, hogy magyarok vagyunk!

Úgy, úgy, édes magyarom! ilyen vagy te, mióta frakkba öltöztél, — annak pedig már sok-sok esztendeje! . . .

De sok szép példát tudnék idézni erre az én haszontalan irkafirkámra, ha tudnám, hogy szívesen elolvassák!

No de egyet még is elmondok, ha mindjárt gúzsba kötik is a nyelvemet miatta.

Hát egyszer hol volt, hol nem volt, volt egy szinlaposztó. Azt nem tagadom el, hogy én voltam, mert rám találná olvasni valamelyik jó régi czimbora . . . Tehát mint szinlaposztót szerettek, annyira, hogy a legműveltebb családok tagjai is szóba álltak velem; ülésel ugyan nem igen kínáltak meg, de hát ki vehetné azt rossz néven, hiszen a szinlaposztónak nem ülni, hanem futni kell! — Hát így futtában, illetőleg futtomban viszem X. tekintetes úrékhoz a szinlapot, egy egészen új darabról. A mama, a társalkodónő, s a gyönyörű Irma kisasszony, a lugasban végzik a reggelit. A szokásos tisztelgés, kézcsók stb. elvégzése után illemes színházi pletykával kellett szolgálnom, hogy a délutáni vizitek alkalmával legyen miről érdekesen

fecsegnüök. — Aztán áttértünk a szindarabokra; de hajh! itt csak a francia tetszett. A szindarabokról a regényekre, a regényekről ismét a színészlegényekre, s végre, midőn a szokásos vidéki csend beállt a társalgó helyül szolgált lugas küszöbére: indulandó valék. Ámde a kisasszony csengő hangja visszafordított, — kérdvén tőlem újra, már tán harmadszor is: „Ugyan kérem, mit is adnak ma?“ — „A Szép szőke Dunát“ — felelém tőlem telhető kedves mosolylyal. „S ki játszsza a Dunát?“ — kérdé rövid kíváncsisággal hosszas hallgatás után a kis magyar kisasszony. „A Duna“ felelém röviden, bensőmbefojtott kacajjal s futni akartam, hogy tönkre ne tegyem búcsúzásomat egy megfizethetetlen édes kacajjal, melynek keserűségét a társaság nyelte volna el. „Tehát új tag lép fel?“ — kíváncsiskodék még mindig a szép kisasszony. — „Óh, dehogy“ — feleltem, fogaimat összekapva legott, s hajtogatván magamat, kalapommal takargatva nevető arczomat. Nem használt semmit, — tudni akarta, hogy ki az a „szép szőke Duna?“ — Végre megmagyaráztam, s a társaság fitymálva fogadta, „mert nem francia!“

Akkor nem gondoltam semmit, csak nevettem, nevettem, nevettem . . . olyan víg napom alig volt az életben! — Most pedig csak azt gondolom, hogy de jó, hogy nem magyar író írta azt a „szép szőke Duna“ című Dunába való darabot; legalább nem érte az a dicsőség, hogy a darabja címét sem értették meg!

De mind ez nem tartozik a dologra.

Hanem az igen is, hogy A. G. igazgató társulatával mi sok operette-et adtunk, s mi tőrés-tagadás: tetszett a cancan és fanfarád még Egerben is!

Mikor pedig nekem, mint afféle operette-gyűlölőnek — bocsánat „operette-faló“ volt igazi nevem — proportionalis-színész becsületből fújni kellett azokat a nekünk való gyönyörű chórusokat, — olyankor én rendesen kiváló figyelem tárgya voltam.

Miért?

Mert a kotta előttem olyan rettentő valami volt, a mit én soha meg nem tanúlhattam! — Fútták a fülembé néha húszan is, noha csak 19-en voltunk, de persze mindig szokott lenni egy pár műmaecenás kisebb helyeken, a kik aztán többet tudnak, mint a valódi

szinészek, mert ők ezt és ezt az operette-et Bécsben, Párisban látták, s jobban tudják, mint mi!

Ezekből aztán az sült ki, hogy én bevallott rossz kórista voltam.

Tessék elhinni, erre akkor is, most is büszke vagyok! — Azt is elmondom, hogy miért? — Mert egyszer, mikor a barátság asztalánál túlesve már minden bölcös és bolond beszédeken, dalra kerekedtünk — persze, hogy nem operette-nótákon kezdtük, hanem a „tövin“, a hol a „rucza“ költ, hát magam is bele-andalodtam, s bele is melegedtem, s végre én tudtam s bírtam legjobban.

Még most is a fülembe cseng a direktor szava: „Ha a szinpadon így tudna énekelni, rögtön 50 frt fixumra szerződteném!“ — Sok volt ám még akkor az az 50 frt fixum; pedig nem is olyan régen volt!

De hát az is mellékes dolog.

Még az csak hagyján, ha énekelni kellett, az megjárta, de mikor a cancan és fanfarádra került a sor, akkor már dühös voltam! Jaj de tudtam szidni azt az Offenbachot! — S ki nem hagyta volna egy világért a tánczból, — no még csak az kellett volna! — A legfiatalabb ember ne tánczolna? Olyan regula nincs! — Tud, vagy nem tud? az nem kérdés; tudni kell, különben a hány színész, annyi torok kiáltá azzal a sokat mondó, minden szavak között elmondott, örökké koptatott, de soha el nem kopható universalis nevezettel, hogy: „Barátom! — ha nem tud tánczolni, ne legyen színész!“

Tehát nekem tánczolni is kellett.

És tánczoltam! Hiába, a kötelesség úgy hozta magával.

De jaj! minő táncz volt az!

Mert megjegyzem, hogy a csárdást ki-kiraktam magam is jókedvvel a szinpad hátterében legtöbbször egyedül, — hanem hát itt fanfarádról volt szó.

Sohse hallottam azelőtt hírét sem!

(Kerültem az olyan társulatot, a hol operette-et adtak.)

Tehát fanfarád . . . A ballet-mesterünk volt a primadonna.

Szerzett magának mindenki párt; én hallgattam, s csakugyan nekem nem jutott. Tanúlják erősen a fanfarádot, — én pedig jóízűen néztem. Úgy örült bennem valami, hogy megmenekültem!

III.

LEGÁTIÓN.*)

Lenke, Keszi, Hubó, Kövecses, Recske, Szentkirály: gömör-megyei református helységek. — Ez a hat falu minden karácsony, husvét és pünkösd szent ünnepén kap egy legátust Sáros-Patakról. S bizony a valamirevaló diák nem igen kap rajtuk. Sokat kell szolgálni azért a 15—16 frtért, s különösen karácsonykor és husvétkor jól be kell tanulni a prédikációt, mert Szentkirályra sötét este érkezik a diák, — hacsak a recskei pap maga, vagy rektora által fel nem szabadítja híveit a várakozás alól.

A 60-as években szokásban volt az „ünnepeket“ eladni, csereberélni; szóval az új nemzedék „gseftet“ csinált belőle. — Én tehát ezt a hat falut megvettem K. G. barátomtól 8 kemény forintért, mivel nekem „ünnep“ nem jutott. — Új ember voltam a collegiumban; de régi barátaim voltak elegen. Hogy mint kerültem oda, azt most fölösleges volna elmondanom. — Pap akartam lenni; apostoli szellem fogott el: hirdetni akartam az igét. S a ki papi pályára készül, annak nagy iskola a legátio!

Öt hatalmas prédikáció hemzsegett agyamban; egyiket jobban tudtam, mint a másikat, s bátran néztem a szent ünnep elé.

*) Megj. a Petőfi-Társaság Lapjában. 1877. II. köt. 2. sz

El is vittek az „apostolok lovai“ az én hat falumba. A „patenst“ is elhoztam annak rendje s módja szerint; pappal, tanítóval hamarosan megismerkedtem; szóval minden a legjobb rendben volt — csak a nagy nap reggele volt hátra: nagypéntek reggele. Akkor kellett először fellépnem a szószékre.

Az is ránk virradt.

Mire azonban a tiszteletes úr felébredt, én már a méhesben prédikáltam, ájtatos híveknek nézvén a három sorban felállított méhkasokat. Elpróbáltam legalább hétszer, s midőn nyolczadszor is javában mondom a tanítást, megszólal a hátam mögött a vén tiszteletes:

„Elkészt vele öcsém, hamarabb kellett volna belekapni!“

Mivel késtem el, tiszteletes úr? kérdém bámulva az öreget.

„Mivel? hisz egy szót sem tud!“

Én?

„Nem is én!“ szólt a tiszteletes — s hátat fordítva ott hagyott.

Futottam utána, a harag, a szégyen fejembe kergetett minden vért, s a tornác ajtajában utólérve az öreget, feltartóztattam s következőleg interpelláltam:

Tisztíts ur mt tszt mondni? (Ez annyit tesz: Tiszteletes úr, mit tetszett mondani?)

Az öreg úr reám mereszté nagy fekete szemeit, s pipájából hatalmas füstöt eresztve, kérdé:

„Mi az?“

Az, hogy mt tszt a mhsben mondni? (Ez pedig az akart lenni, hogy: mit tetszett a méhesben mondani?)

Erre az öreg még jobban megnézett, s azt kérdezte, hogy: „magyarúl beszél-e öcsém, vagy olaszúl?“

Én pedig dühbe jöttem s még gyorsabban magyaráztam, hogy: Igen, igen, magyarul! magyarul s ha ttszk a prkatiót rögtñ lmondom. (Ami azt akarta tenni, hogy: igenis, igenis magyarul, s ha tetszik, a prédikációt rögtñ elmondom.)

De már erre az öreg úr egy szót sem szólt, hanem befordult a konyhába s mérgesen kiáltott az épen szembe jövő harangozóra: „Tíz óra előtt ne harangozzon!“ s ment a szobájába.

Utána mentem; ő belülről fogta az ajtókilincset, én pedig kívülről.

„Ki az?“ morgott az öreg belül.

Én vagyok! feleltem vissza.

„Mit akar?“

Egy pár komoly szavam van tiszteletes úrral.

„Tessék!“ s kitérte a szoba ajtaját.

Kérem tisztelt úr, — de tovább nem folytathattam, mert az
öreg szavamba vágott:

„Kedves öcsém, mondja csak: prédikált-e már valaha?“

Ez olyan kérdés volt, a mi zavarba hozott.

„Prédikált-e?“ sürgette az öreg tiszteletes.

Nem! — feleltem neki.

„No akkor itt ne álljon fel, mert kudarczot vall! nagyon kriti-
kus ez a mi falunk.“

Nem bánom, én prédikálni fogok!

„De öcsém! . . . hiszen a nyelved sem forog!“

A katedrában helyt állok!

„Nem hiszem!“

Majd meglátja!

„Nem akarom! . . . No öcsém, csak annyit mondok, hogy
vigyázzon magára! különben ma még nem tartozik prédikálni, —
hanem ha épen erővel meg akarja próbálni: menjen Lenkére, az a
keszi filiája; ott prédikálhat, mert ott nincs pap.“

De kérem szépen, én itt szeretnék . . .

„Itt öcsém ma nem prédikál!“

Jól van tiszteletes úr, ha ma nem enged, akkor vissza sem
jövök!

„A hogy tetszik!“ s becsukta az ajtót.

Soha ennél szomorúbb nagypénteket! . . .

Tizenegy órakor a lenkei templomban a „harmadikat“ húzták, s
a „diák“, mire elhagyták, már a templomban volt s énekelt a hívekkel.

Mikor pedig a harmadik ének verse is elhangzott, indult
a katedrára. Négy lépcsőn kellett felmenni, s mikor felért, veritékes
homlokát alig tudta reszkető kezével megtörölni. — Hosszu szünet
következett, mit az egyházi hangja tört meg, egy egyszerű „No“-t
hangoztatva felém, a mi annyit jelentett, hogy kezdje el már!

Elkezdtém az imát. Azután következett a miatyánk. Mondom, mondom . . . egyszer, amint oda érek, hogy „add meg uram isten a mi mindennapi kenyerünket“ — nyelvem megbotlik, s rá mondom: „amen!“ A vén egyházi pedig felvette a fonalat és rendkívüli nyugalommal szép basszus hangon végig mondta, a mit én elhallgattam. Én pedig izzadtam a katedrában, nem láttam mást, mint gúnyosan mosolygó szemeket, s egy imádkozó vén parasztot, a ki hol reám, hol a hívekre tekintgetett, s csóválta ősz fejét, — a mi annyit jelentett, hogy ezt már még sem hitte volna!

Nekem sem kellett több, — elvesztettem minden bátorságom; az a vén imádkozó paraszt rettentő ember lett előttem!

De hiába! folytatni kellett. Következett a prédikáció. No, gondolám, mikor a szent Máté leveleiből vett igéket elmondám, — most próbáld folytatni, ha beledülök, vén paraszt! ezt jobban tudom, mint te a „miatyánkot“. S neki fogtam nagy tűzzel.

Mikor azonban a prédikáció második szakaszát kezdeném, a katedra aljából egy ismert hang szólal fel: „Ne siessen! egy szavát se értjük!“

Míntha a villám csapott volna belém, megálltam.

Az a vén imádságos paraszt pedig ismét csóválta a fejét. Én pedig ismét rámondtam a prédikáció derekára az „ament!“ Az öreg pedig elmondta rá helyettem a miatyánkot, mialatt én ott hagytam a katedrát, — ott hagytam a templomot, s mentem sietve az úton, azt sem tudva, hová megyek, s miért?

Egész testem remegett, — lábaim minden lépésnél roska-
doztak; végre egy dombtetőn leroskadtam, és sírtam, mint a zápor-
eső

Annak a vén papnak igaza volt, hogy nem engedett föllépni.

Mikor aztán jól kisírtam magamat, s erőm visszatért, eszembe jutott, hogy még négy falu van hátra, a hol engem várnak. Felkeltem, megtöröltem szemeimet, — összeszorítám öklömet, s mint Petőfi juhásza nagyot ütött a számár fejére, — én is nagyot ütöttem szívemre s elkiáltottam magamat: „Gyáva!“

És az egész úton ez a szó csengett fülembé, — szívemnek minden dobbanása azt kiáltotta: Gyáva! gyáva! gyáva!

Délután félkettőkor Kesziben prédikáltam. Az istenitiszteleet végezte után a póp azt a megjegyzést tette, hogy: „Nagyon siet öcsém a szavakkal; pedig azt jól meg kell rágni, hogy a hallgatóság elemészthesse!”

Megköszöntem a tanácsot, vettem kalapomat s mentem.

Kövecses, Recske, Szentkirály meg volt velem elégedve; csak a recskei molnárnak nem tetszett az, hogy a miatyánkot olvastam.

Mind ez nagypénteken történt! . . .

IV.

A SZINÉSZ-VILÁGBÓL.*)

Ki venné tőlem rossz néven, ha lelkem most is ott szeret mulatni, a hol annyiszor mulatott: a színészvilágban!

Ott, a hol ifjuságom legszebb éveit ezer baj és ezer öröm között leéltem, — ott, a hol az örökké fel-felbukkanó bánatnak szárnyat adott mindenkor a remény, — a hol a sok csalódást uj küzdelemre hívta az ifju erő munkás szelleme! . . . Ott vagyok én otthon, oda járok most is pihenőt tartani, az emlékezet szárnyas paripáján.

Óh, mert ki nem szereti emlékeit, jók, vagy rosszak legyenek azok? hisz az emlékezet tükör, melyben önmagunkat látjuk, — ráma, melyben a kép magunk vagyunk!

És én most emlékeim csöndes fészkeiből olyan képet festek, a melynek rámája a színészvilág, de a kép benne idegen: a maccenást.

Meg ne neheztelj, kedves olvasó, ha talán te is a közé tartozol, sőt kérlek tarts velem, s ha múlt időnek volt olyan szép szaka, midőn szívedben a duzzadó erő mindent szeretni tudott, — s a sok minden között a színész is ott volt: áldozz emlékének egy rövidke időt!

Úgyis olyan titokteljes világ az, melyet a bölcsek sem tudnak megfejteni, hogy annyi küzdelem, szenvedés és nyomor daczára, mely a színész életét környezi, — annyian lépnek arra a pályára!

*) Megj. a Petőfi Társ. Lapjában 1877. II. köt. 25. sz.

Sokan lépnek, igaz; és sok ballépést tesz vele, — sok pedig visszalép . . . bár mind visszalépne, a ki nem oda való!

Aztán olyan bűbajos világ, mint a színészvilág, nincs több a nap alatt!

Kaleidoscop, mely minden mozdulatra más-más képet mutat, — ezerféle változó szinekkel, — ugyanannyi alakokkal.

S vajjon ezt a csodás, változatos, — örömmel, búval — jóléttel és szenvedéssel teljes világot miért szereti örege s ifja?

Mi tartja ott? mi köti hozzá?

A jövő reménye, mely fényes dicsőségről beszél? Ez biztathatja az ifjút, addig, míg odáig nem jut, mikor a csalódás kiméletlen nyelve tudára nem adja fáradó lelkének, hogy a dicsőség olyan hideg test, mely az egykor forró szív fagyott könyeiből terem!

Hol van tehát itt a vigasztalás? Ott, a hol a dicsőség még meleg: a szívben!

Mert míg a szív meleg, dicsőséget remél: de ha a dicsőség megvan, — olyan hideg a szív!

Miért?

Mert a remény többé nem játszó tündér, — ki derült arczával, örök mosolyával hirdet boldog jövőt . . . Óh nem, a reményt a dicsőség legyőzi, összetöri, s a remény bűjában megvénül, — ott hagyja a szívet, ezt a kedves tanyát, — beül a koponyába, hol az ész, mint fagyos kocsonya didereg, — s együtt számítanak, együtt kormányozzák a nyugtalan lélek csapongó szárnyait.

No hát, te nyugtalan lélek, mely bennem is csapongsz, hagyd a vénült reményt rideg szobájában, s szállj el magad oda, a hol ifjan jártatok mindketten, a múlt időkbé, s emlékeim csöndes fészkeiből újíts fel képeket, — hadd múlassak rajta!

I.

Sokat utaztam 12 év alatt, — nem valami híres idegen országban, csak itt, ezen a jó áldott hazai földön, a hol mindenütt otthon éreztem magam; pedig valósággal sehol sem vala otthonom!

Utaztam pedig legtöbbször gyalog, — és szerintem csak ez az igazi utazás.

Igaz ugyan, sokszor szívesebben ültem volna a repülő vasútra, de nem engedte zsebem.

Gyalog színésznek kellett lennem, akarva nem akarva, — s kergetni kellett a szerencsét, melyet soha sem ismertem!

Azaz, hogy néha rám tekintett kancsal szemével, s felsegített egy-egy jó kocsira!

Egyszer a többek közt tizenegyen ültünk egy rengeteg tót kocsin, a hány, annyiféle hányt-vetett kóborló.

Volt ott: vándorló legény, drótos tót, zongorahangoló, szabad-ságos katona, elcsapott urasági inas, lengyel zsidó, egy czipszer leány, tót napszámos asszony, két olasz munkás és egy utazó színész

Sokáig néma csendben haladtunk, mert a drótos tót aludt; elaltatta jó mélyen kedves itala: a pálinka, melyet a kocsissal való alkudozás alkalmából jócskán magába szítt. A kocsis pedig, — a ki jó pajtása lett a bruderezés közben — feltette a leghátuljára a kocsinak, elhelyezte szépen, hogy álmaiban ne zavarja senki, s a többi utasnak is jó kényelme legyen.

Egyszer azonban ébredezni kezdett és S formára elhelyezett lábát szépen kinyújtotta, — az pedig jóval hosszabb volt, mint a mennyi hely neki volt szánva, s így az épen a neki háttal ülő lengyel zsidót találta útjában, a kit olyan erővel rúgott hátba, hogy az, szegény, homlokával a vele szemben ülő katona orrát ütötte be.

Erre aztán kész volt a háború! A katona a lengyel zsidó két lelógó czopfjába ragadt és fölfelé húzta . . . Soh'se felejttem el azt a fájdalmas jajgatást, a mit akkor hallottam szegény Ábrahámtól!

A drótos tótot az inas fogta nyakon, mert Ábrahám szomszédja volt, s fejét egy-egy kicsit a löcs fejéhez veregetve, ébresztgette. Fel is ébredt Marczy s váltig erősítette, hogy ő itt azt teheti, a mi neki tetszik s hajlandó volt Ábrahámmra még egy pár jót rugni, a miért pálinkát nem hoz neki.

Marczy azt hitte, hogy korcsmában van . . . Maga sem tudta, hogy mint jutott ilyen díszes társaságba?

Ez alatt a kocsi megállt, s iparkodott ki-ki leszállani, — bár az sem volt valami kellemes dolog, mert az országúton bokáig érő habarék, azaz: sár vala.

No, de nagy volt a veszedelem; mert a két olasz is beleavatkozott a dologba, s míg az egyik Ábrahámot igyekezett kiszabadítani a katona körmei közül, addig a másik az inasnak segített Márczit észre hozni, — a ki váltig azt vitatta, hogy ő korcsmában van!

Mi pedig néztük a nagy csatát, s elnéztük volna jó időben jó darabig; de esni kezdett az eső, s így a zongorahangoló, ki didergő testével tipegett-tapogott, azt indítványozta, hogy azt a részeg tótot ki kell dobni a társaságból, — nem is közénk való stb. Szóval az indítvány közakarattal el lett fogadva, s Marczy úrnak a kocsiából kitérték a szürit.

Mi pedig elhelyezkedtünk újra, s folytattuk útunkat.

Marczy utánunk se nézett, — az országút melletti kőrakásra tette tarisznyáját, ráhajtotta fejét, s aludt tovább, mintha mi sem történt volna.

A társaság pedig még csak ezután lett vidám!

Bezzeg a cipzser leány, a ki az előtt olyan komor arczczal ült mellettem, most alig tudta a nevetést magába fojtani, s valahányszor Ábrahámra nézett, mindig akkora „hi!” ugrott ki puffadó száján, hogy a ki látta, őt nevette meg.

Mert ne tessék képzelni, hogy valami szépség vala nevető szomszédnőm, — nem; vétkezném emlékezetem ellen, ha csupa udvariasságból, most, tíz év múlva, rá akarnám fogni.

Egy kicsit ragyás volt és nagyon pisze; apró kék szemei fölött a szemöldököt hiába kerestük, — nem volt ott még csak nyoma sem; pusztá homlok s aztán csepüszinű haj, mely kontyra volt vetve; hivatalos kifejezéssel élve: rendes száj, a nyelve lehetett rendetlen, — nem volt alkalmam megtudni, de a fogai nagyok voltak, azt tudom, mert valahányszor Ábrahámra mosolygott, én pedig ő rá néztem: azok tűntek a szemembe rendesen.

Ez az összhangzatos szépség, úgy vettem észre, megtetszett a katonának, mert ugyancsak kezdett udvarolni a leánynak, a mi abból állt, hogy a mit azelőtt tíz perczczel szegény Ábrahámon elkövetett,

azt most nagy dicsekedve újra kezdte elbeszélni, s közbe-közbe bizonyítottatta a leánynyal, hogy „ugy-e jól tettem?“, s olyankor jól magához szorította a leányt.

Egy ilyen emóció alkalmával, hogy, hogy nem, a kocsi zökkent-e, vagy a katona emelkedett fel nagyon ülő helyéről? elég az hozzá, hogy vitéz barátunk a kocsiból kipottyant!

No, erre aztán még Ábrahám is nevetett!

II.

A Táttra alatt fekszik a tizenhat szépesi város. Derék polgárság lakja; tetőtől-talpig magyar. Bárcsak azok, a kik enyhébb és dicsőbb hazát találtak e hon földjén, oly forrón szeretnék anyjukat.

Tehát a Táttra alatti városok egyikében színészek hirdették az ígét.

Jó dolguk volt; kerestek négy tizedet!

Hogy mennyi az a négy tized, ne kutassa senki; számítsa ki, ha érti az arithmeticát, ha nem érti, legyen vándorszínész, majd megtanúlja ott!

Úgy is az emberek nagy része komédiás, s tizedekre játszik.

Hogy is lehetne másképp?

Hát nem komikus-e a jajgató ember az életben? avagy nem szomorú-e a nevető?

Az egyik siratja a jövőt.

A másik neveti a múltat.

Pedig az egyiknek ott van a remény, a másiknak pedig a kétségbeesés. — —

Volt tehát négy tized; de négyszer tíznél is több volt a barát, — már t. i. az olyan barát, a ki inkább czimbora.

Mert előbb pajtáskodik a fiatal népség, aztán egyben-másban czimborál, s ha a banda imígy-amúgy széthull, — a ki marad, ez talán a barát.

Ilyen — maradt — barát volt Zsiga czimbora!

Szép gyerek volt, tudott is költeni, élt még a nagymama!

A primadonna pedig ott a színészek közt szebb volt, mint a város legszebb leánya.

Az a két fekete szem olyan gyönyörű volt!
Az a mosoly pedig, a mit Zsiga látott, szebb volt a mosolygó
hajnalnál.

Pedig a primadonna már delére járt!

De ép azért volt veszélyes. Ismerte hatalmát, erejét; tudta,
hogy a ki szemébe néz, nem azért teszi, hogy eloltsa lángjait, hanem
hogy felgyulassza.

De a Zsiga szeme sem volt üszök; volt abban annyi tűz, mint
ama másikban.

S a mint így égett, égett titokban a két parázs, egyszer lángot
vetett!

De hogy?

Volt a színészek közt egy jámbor fiu.

Azt sem tudta senki, mi fán termett, mi a célja; miért színész?
mert biz ő gyenge legény volt szegény!

Elég az hozzá, hogy ott volt ő is, a hol a többi; színészke-
dett s osztozott a négy tizedből dúsan.

A pajtások, czimborák megtúrték, — számot szaporított, de
számba se vették!

Pedig az a jámbor legény sokkal többet számolt!

Szerette ő is a primadonnát! Azt a két fekete szemet, azt a
mosolyt ő legjobban leste!

Ki hitte volna felőle? mikor arra is gyáva volt, hogy — a mit
mások tiszteletből tettek — a primadonnának kezét csókoljon . .

(Töredék maradt.)

V.

AZ ÉN MESTEREIM.*)

Anyám! . . . A ki szeretett!

Az a zokogás, mely akkor tört ki belőlem, mikor először hagytam el a szülői házat. Tíz éves voltam!

Az első csalódás, mely akkor ért, mikor az iskola helyett kereskedésbe küldtek.

Az a nyomor, melyet szellemileg s anyagilag éreztem s éltem át Pesten 17—18 éves koromban.

A munka. — Dolgoztam teljes életemben. Voltam szabó-inas, boltos-inas, levélhordó, pesti kereskedő-segéd; aztán újra tanuló, legátus, supplikáns, színész, színlap-hordó, czédula-ragasztó, titkár, rendező, — és örökké író — titokban.

A „pityergő domb“ Sáros-Patak mellett. Mikor 1864. február 8-án ott álltam, kegyetlen fagyasztó szélben; csorgó könyvem pelyhedző bajuszomra hullt s ráfagyott.

Akkor indultam el a nagy világba; igazán nem tudom, hová, s miért? — Pénz nélkül, minden nélkül, csak szívem volt tele.

A karácsony-éjszaka, melyet a Szatmár és Máté-Szalka közötti úton egyedül, kutyák s farkasok társaságában töltöttem.

Nem ettek meg, — megérezték, hogy éhesebb vagyok náluk!

*) Megj. a Petőfi-Társaság 1877. V. k. 17. számában.

Soha annál borzasztóbb éjszakát!

Azon zsidó irgalmas szíve, a ki bőrig ázott ruhámat levetteté velem, padlásán heverő zálog-gubát adott meztelen testemre s lefektetett a toloncz-pricscsére, dolgoztatott velem másfél napig, peres iratainak másoltatásán, — adott reggel, délben egy porció pálinkát, s mellé egy-egy penészes zsemlet, s ráadásul kikergetett, mint egy csavargót.

Az voltam; mert senki sem ismert, s ha tán tulajdon apámat kérdik, rám bizonyít ő is!

Ezt a zsidót hat év mulva egy gőzhajón megvendégeltem s mikor kisütöttem előtte, hogy ki vagyok, és miért teszem, — olyan dicső önérettel veregette a vállamat, mondván: „Tudtam én akkor is, hogy van az úrnak esze!”

Egy halott, a kit nem láttam, a ki az én nevemmel halt meg; — a kit áldva említek örökké; úgy hívják, hogy: anyám! . . . Soha jobb anyát nem hordott a föld!

Egy kálvinista pap, a ki nyomorom tetőfokán hajlékának utolsó zugát is megtagadta tőlem! . . . Magamban megbocsátottam neki régen!

Egy másik kálvinista pap, a ki egy karéjka kenyeret adott az éhezőknek!

Ennek káplánja, ki utolsó 20 krajczárját nekem adta, és kért, hogy ne vegyem alamizsnaképen, hanem kölcsön!

13 krajczár, melyet a kemény zápor mosott fel Kis-Vác homokos utcáján, s mely az öngyilkosságtól mentett meg engemet.

Ekkor fogadta vissza lelkem magába a megtagadott istent!

Az a koldus cigányasszony, kit gyermekével megvendégeltem a talált 13 krajczárból, s azt mondta, hogy: „fizesse meg az isten!”

A hit magában semmi, pusztá fogalom; az üldözöttnek mindene.

Egy asszony, kire ifjukorom első ábrándos szerelmét pazarlám. — Szerettem, mint mindenki szeret 20 éves korában — — szépen, nemesen, míg végre kiábrándított ő maga.

És mégis első szerelmem a rútra is fényt kíván önteni, s bármennyire tudja, hogy érdemtelen reá, szívében van egy titkos ér, mely megbocsátja gonosz játékait!

Egy érzés, mely a szerelem paradicsomát pokollá tette: a gyanu.

Egy vád, melynek nincs neve, — melyet megbocsátani nem lehet; csak feledni!

Az a velőt hasogató kín, mely a becsületbe markol a becstelenség körmével, a mely kín, ha rögtön cselekszik, csak ölni képes; ha pedig túléli, a szívbe a halál magvát veti, mely csirázik, nő, de az életkedv fogy, fogy . . . s virága: a halál!

Egy vén koldus, a kivel együtt lakmároztam! Utaztam inség s nyomor között, a balszerencse egy útszéli félig elpusztult korcsmába kényszerített, hol egy szegény zsidó korcsmáros hetedmagával tengett — semmin! s vendégei mi voltunk: egy vén koldus, és én! — Három krajczár volt összes vagyonom. — Leültem a hosszas asztal alsó végére, — a felsőnél vendégtársam iddogált egy meszely borocskát, s falatozni készült, — én egy pohár pálinkát kértem két krajczárért. — Néma hallgatásban telt el egy jó idő, míg végre a vendégtárs megszólalt: „Mi baja az úrnak?”

Semmi! válaszoltam röviden.

„Nagyon szomorkodik!”

Nem én!

„Ha nem veszi rossz néven, — látom, hogy magamfajta szegény, — gyöjjék, egye meg ezt a kis szalonnát; van ám kenyér elég!”

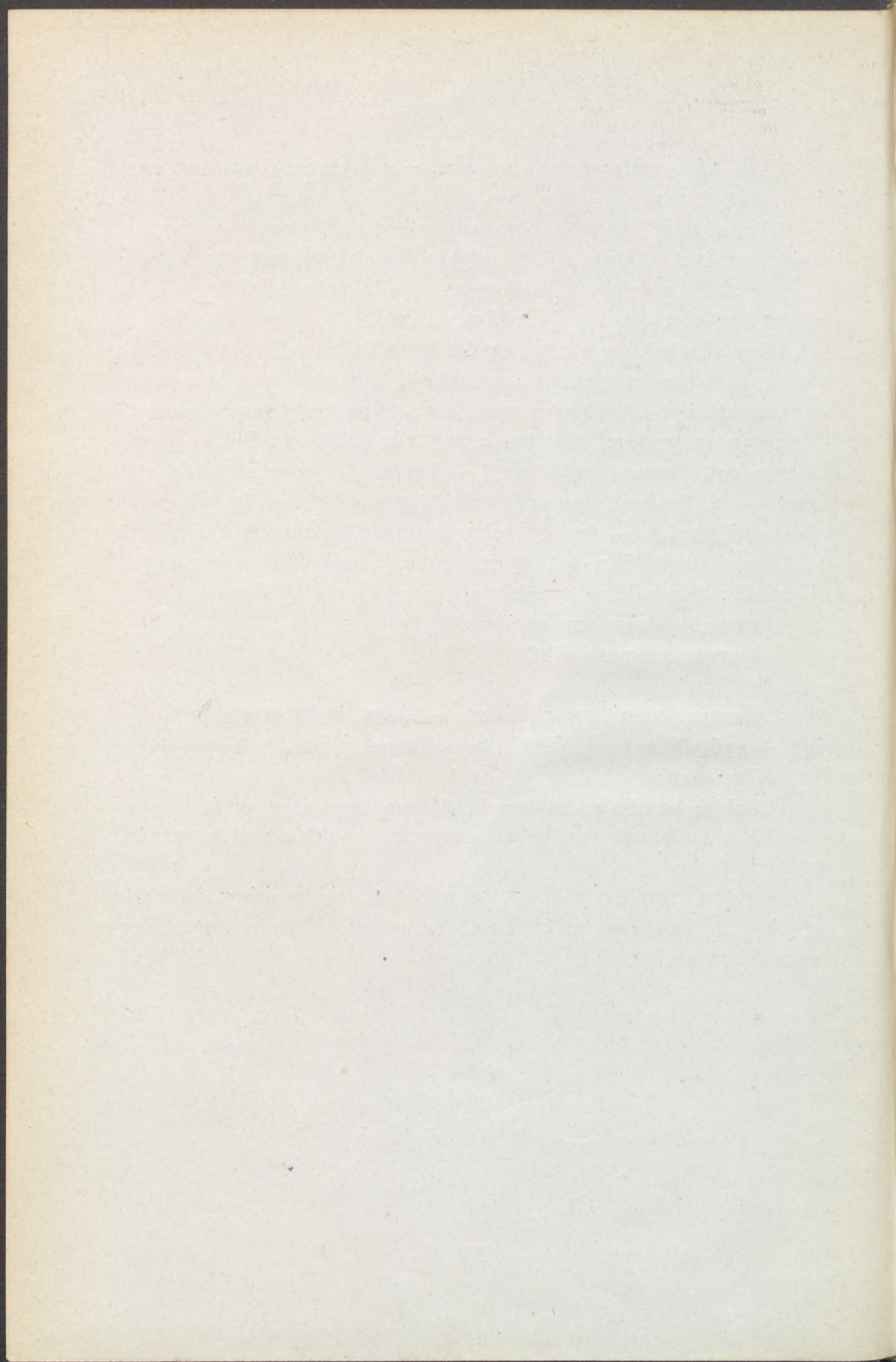
Köszönöm!

„Soh'se köszönje, én összekoldúltam, egye meg az úr!”

És a szalonnát nem kellett megsózni; könnyeimtől keserű lett nagyon!

Egy vén ember, a ki sir, ha nem lát, szid és átkoz, ha előtte vagyok! . . . Egy apa, a ki szeret és gyűlöl, mert én vagyok legrosszabb gyermeke!

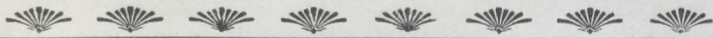

==

A

A

A

KÉPEK JEGYZÉKE.

<i>A kép tárgya.</i>	<i>A művész neve.</i>	<i>Lap sz.</i>
Tóth Ede arcképe	Telegdy László	Czimlap
A falu rossza.		
I. felv. 20. jel.	Garay Ákos	34
II. „ 6. „	„ „	45
II. „ 14. „	„ „	53
III. „ 3 „	„ „	64
III. „ 5. „	„ „	70
III. „ 14. „	„ „	82
A toloncz.		
I. felv. 2. jel.	„ „	92
II. „ 2. „	„ „	108
II. „ 5. „	„ „	117
II. „ 8. „	„ „	120
II. „ Változás 3. jel.	„ „	136
II. „ „ 3. jel.	„ „	146
A kintornás család.		
I. felv. 3. jel.	„ „	165
I. „ 6. „	„ „	169
I. „ 16. „	„ „	182
II. „ 17. „	„ „	210
III. „ 3. „	„ „	217
III. „ 15. „	„ „	232

KÉPEK JEJYZEKE

Tó
NÉ

KÖ

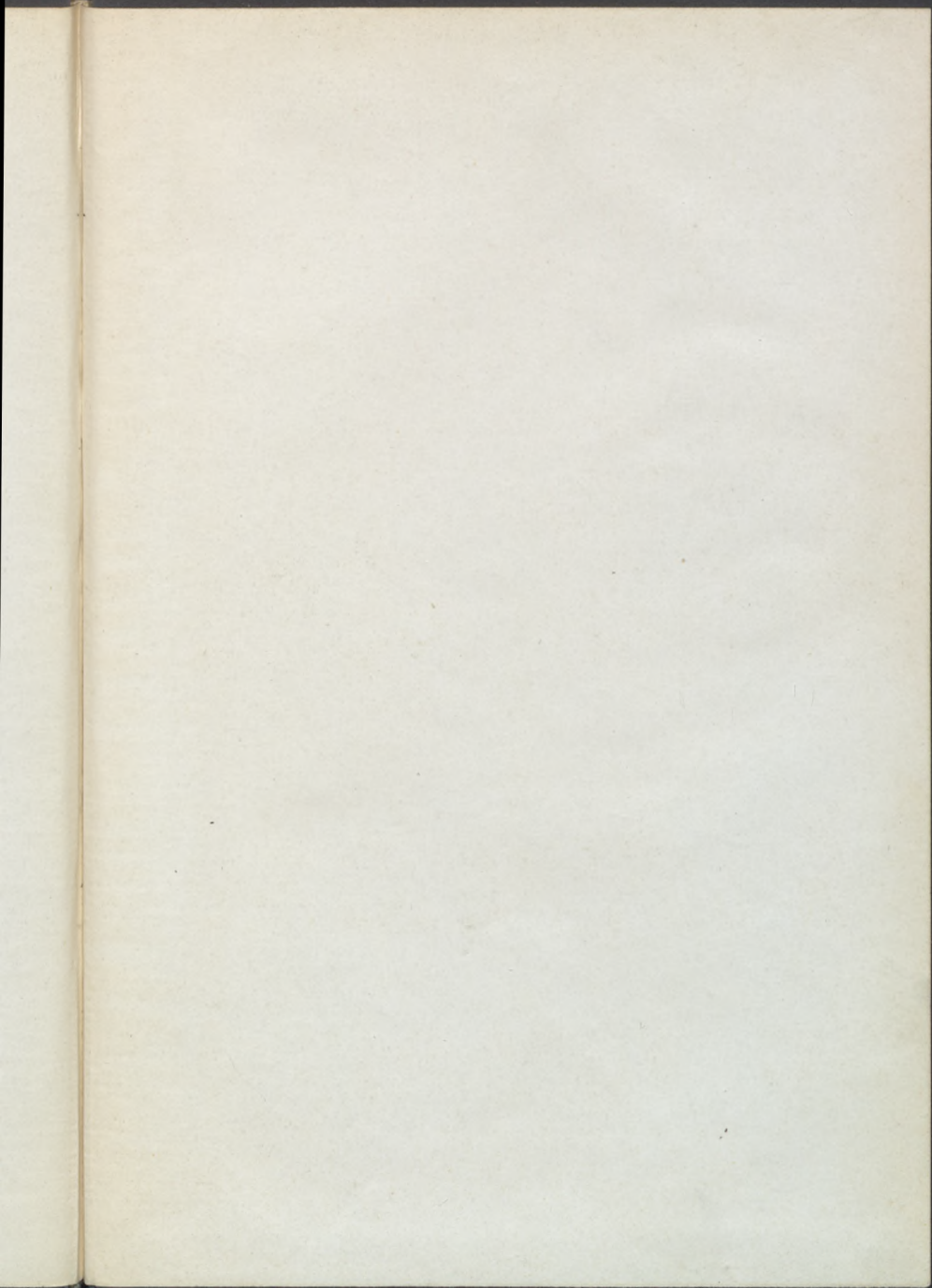
ÖN

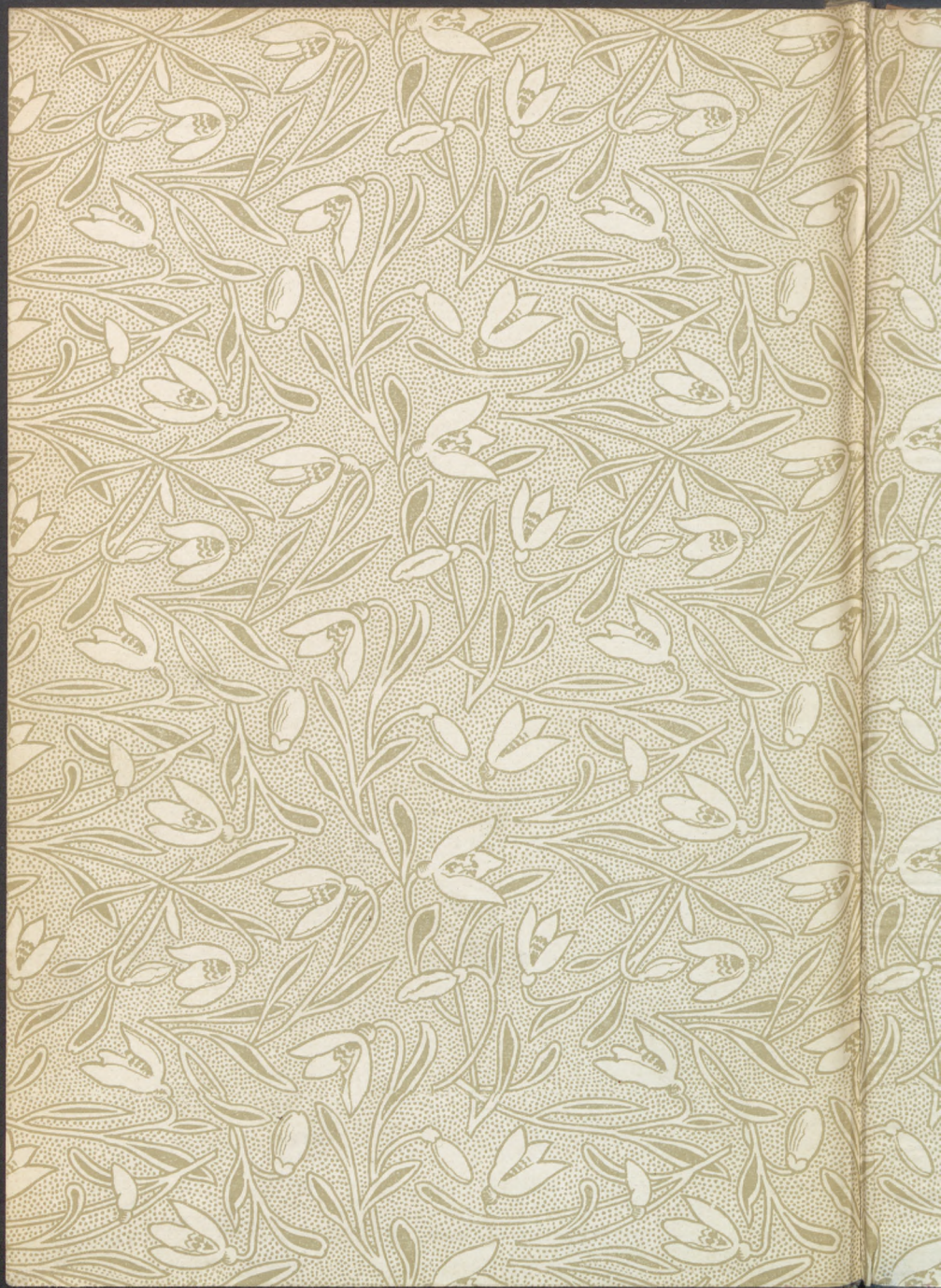

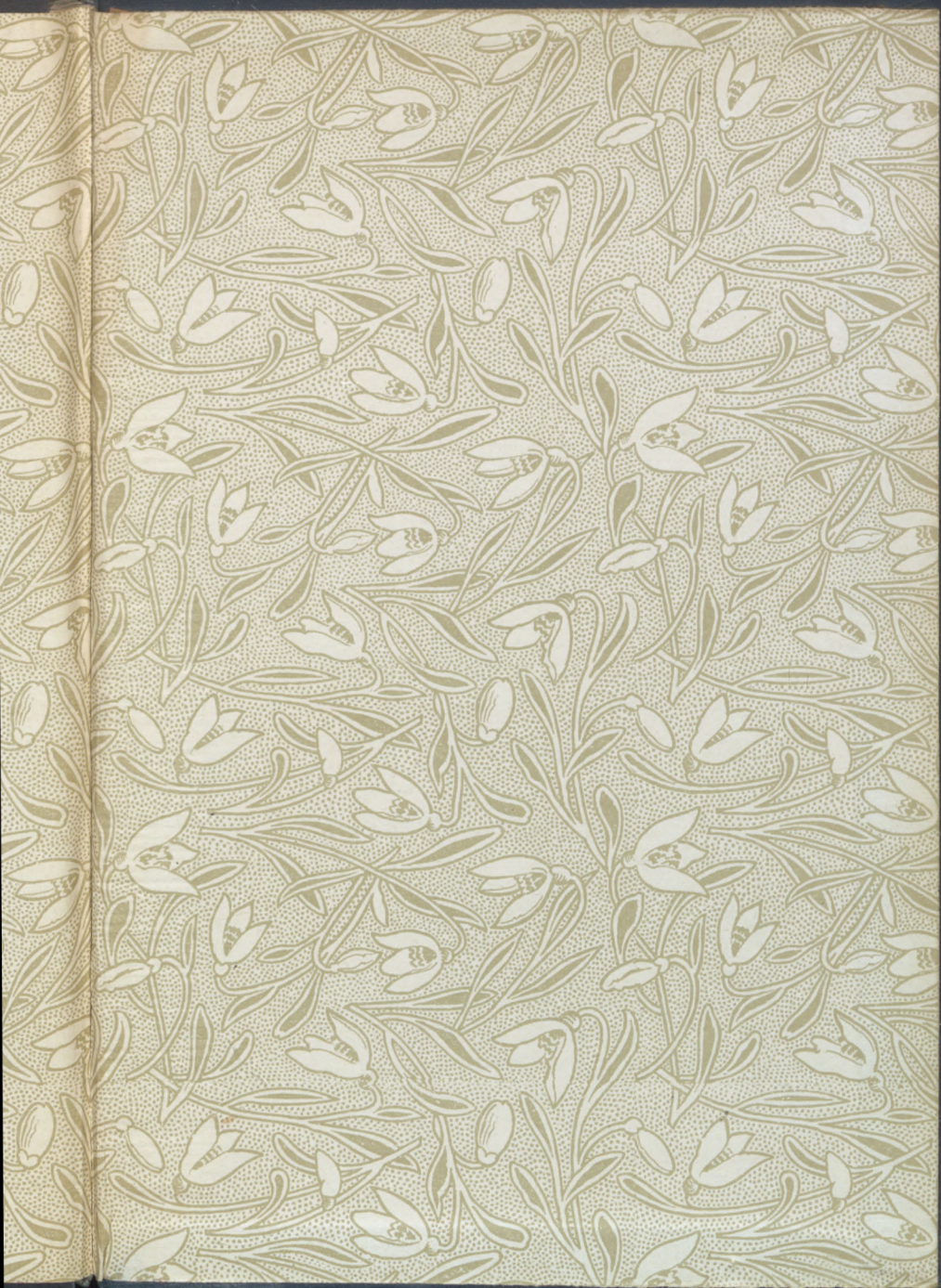
TARTALOM.

	Lap
Tóth Ede. Irta Váradi Antal	I—XIV
NÉPSZÍNMŰVEK.	
<i>A falu rossza</i>	1
<i>A toloncz</i>	85
<i>A kintornás család</i>	159
KÖLTEMÉNYEK.	
Áldás	239
Édes szülőföldem	241
Van egy vándor	244
Tíz év után	246
Minő dalt mondjak?	249
A dal	252
A mult	255
Levél Kupay Dienes barátomhoz	259
Petőfi szelleméhez	270
A színész-király	273
ÖNÉLETÍRÁS.	
I. Kereskedő, diák, színész	277
II. Szinpadi élmények	282
III. Legátión	286
IV. A színész-világból	291
V. Az én mestereim	297
Képek jegyzéke	301
Tartalom	303

LESZKA GÓRALCZUK

REMEKIRÓ
KÉPES
KÖNYVTÁR

TÓTH ERŐS

MUNKÁI

LAMPÉL F.
WODLANER F. és F. H.
CS. ÉS KIR. UD.
KÖNYVKERESKEDELM.
KLÁDÁSE